

Konjunkturläget Augusti 2008

KONJUNKTURINSTITUTET, KUNGSGATAN 12-14, BOX 3116, SE-103 62 STOCKHOLM
TEL: 08-453 59 00, FAX: 08-453 59 80
E-POST: KI@KONJ.SE, HEMSIDA: WWW.KONJ.SE

ISSN 0023-3463, ISBN 91-89226-93-3

KONJUNKTURINSTITUTET gör analyser och prognoser över den svenska och den internationella ekonomin samt bedriver forskning i anslutning till detta. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget innehåller analyser och prognoser över svensk och internationell ekonomi. **The Swedish Economy** sammanfattar rapporten på engelska. **Analysunderlag** består av ett omfattande sifferunderlag i tabellform och publiceras i anslutning till Konjunkturläget. Analysunderlag går att beställa som tryckt rapport. Den går också att ladda ner från Konjunkturinstitutets hemsida, se www.konj.se/konjunkturlaget.

Det finns också statistik i form av utfalls- och prognosdata över den svenska och internationella ekonomins utveckling. Se www.konj.se/statistik.

På Konjunkturinstitutets hemsida finns en översikt över Sveriges ekonomi med olika nyckeltal (t.ex. inflation, resursutnyttjande, sysselsättning). Översikten kallas för "Läget i svensk ekonomi" och uppdateras en gång per månad. Se www.konj.se/laget.

En ordlista över olika ekonomiska begrepp finns på vår hemsida, www.konj.se/ordlista. Ordlistan förklarar krångliga ord och definierar hur Konjunkturinstitutet använder olika begrepp.

Förord

I Konjunkturläget augusti 2008 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2008–2010 i Sverige och i omvärlden.

Även tre fördjupningar presenteras. I *Efterfrågans sammansättning och dess inverkan på import, produktion, arbetade timmar och sysselsättning* studeras hur sammansättningen i efterfrågan påverkat sysselsättningen. Fördjupningen *Konjunkturinstitutets reporäntebedömning* beskriver ekonomins utveckling vid olika räntebanor. Slutligen studeras den låga produktivitetstillväxten 2007 och första halvåret 2008 i fördjupningen *Negativ produktivitetstillväxt: orsaker och implikationer framöver*.

I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med de bedömningar som presenterades i juni 2008.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Urban Hansson Brusewitz. Beräkningarna avslutades den 19 augusti 2008.

Mats Dillén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Internationell konjunkturutveckling.....	15
Den globala konjunkturen.....	15
Kina.....	21
USA.....	21
Japan.....	24
Euroområdet.....	25
Övriga Europa.....	27
Finansmarknaderna och penningpolitik.....	31
Växelkurser.....	34
Aktiemarknaden.....	36
BNP och efterfrågan.....	39
Hushållens konsumtionsutgifter.....	41
Offentliga konsumtionsutgifter.....	46
Fasta bruttoinvesteringar.....	47
Lager.....	51
Export.....	52
Import.....	55
Export och importpriser samt bytesbalans.....	57
Produktion och arbetsmarknad.....	61
Produktion, produktivitet och arbetade timmar.....	62
Efterfrågan på arbetskraft.....	68
Arbetskraftsutbud och arbetslöshet.....	70
Resursutnyttjande.....	71
Löner, vinster och priser.....	77
Löner och arbetskostnader.....	78
Priser, produktionskostnader och vinstandelar.....	83
Inflation.....	87
Offentliga finanser och finanspolitik.....	93
Budgetpolitiska mål och finanspolitikens inriktning.....	95
Offentliga sektorns inkomster.....	102
Offentliga sektorns utgifter.....	103
Offentliga sektorns finansiella ställning.....	107
Prognosjämförelse.....	131
Prognosrevideringar för perioden 2008–2010.....	133
Den internationella utvecklingen.....	133
Utvecklingen i Sverige.....	135
FAKTA	
Prognoser på offentlig konsumtion.....	47
Konjunkturinstitutets BNP-gap.....	73
Samband mellan produktionskostnader och priser.....	84
Statsskulden – kärt barn har många namn.....	107
FÖRDJUPNING	
Efterfrågans sammansättning och dess inverkan på import, produktion, arbetade timmar och sysselsättning.....	113
Konjunkturinstitutets reporäntebedömning.....	117
Negativ produktivitetstillväxt: orsaker och implikationer framöver.....	119

Sammanfattning

Svensk ekonomi går i år in i en lågkonjunktur med en svagare utveckling av såväl export som konsumtion och investeringar. Sysselsättningen minskar nästa år, framför allt i industrin, och arbetslösheten stiger. En internationell konjunkturåterhämtning, svenska räntesänkningar och en expansiv finanspolitik bidrar till att konjunkturen börjar vända uppåt igen 2010. Riksbanken sänker räntan till 3,75 procent 2009 och till 3,50 procent 2010.

LÅGKONJUNKTUR I OECD-OMRÅDET

OECD-området befinner sig i år i en markant konjunkturedgång pådriven av fallande investeringar (se diagram 1). I synnerhet faller bostadsinvesteringarna i USA och några europeiska länder kraftigt. Även hushållens konsumtion utvecklas svagt framöver, bl.a. beroende på den senaste tidens kraftigt stigande priser på energi och livsmedel och fallande priser på hus och andra tillgångar. Konsumentförtroendet i både USA och euroområdet har fortsatt att minska snabbt i år. Fortsatta störningar på de finansiella marknaderna har på många håll även bidragit till en stram kreditgivning och höga riskpremier i utlåningsräntorna, vilket verkat återhållande på hushållens konsumtion och företagens investeringar. För OECD som helhet beräknas BNP-tillväxten såväl i år som nästa år bli 1,7 procent, vilket är den lägsta tillväxten sedan konjunkturedgången 2001–2002.

Inkommande statistik och indikatorer för euroområdet har under sommaren varit svagare än väntat och tillväxten i euroområdet väntas bli mycket låg under de närmaste kvartalen. För helåret 2008 blir BNP-tillväxten 1,5 procent och euroområdet går under året in i en lågkonjunktur (se diagram 2). Nästa år försvagas tillväxten ytterligare till ca 1 procent till följd av en försvagad utveckling av såväl export som investeringar.

USA befinner sig sedan en tid tillbaka i en lågkonjunktur som fördjupas i år och under första halvåret 2009. En svag utveckling av hushållens konsumtion och fortsatt fallande bostadsinvesteringar innebär att BNP i princip upphör att öka under den resterande delen av 2008. BNP-tillväxten blir 1,5 procent i år och ytterligare något lägre nästa år, vilket innebär att resursutnyttjandet 2009 hamnar på en ungefär lika låg nivå som under den förra lågkonjunkturen i början av decenniet (se diagram 3).

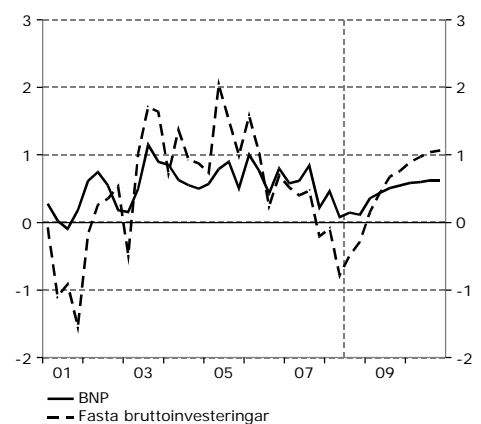
De senaste årens snabbt stigande priser på olja och andra råvaror beror till stor del på att det globala resursutnyttjandet steg snabbt 2004–2007. Under denna period uppgick den globala BNP-tillväxten till ca 5 procent per år (se diagram 2). I många länder utanför OECD-området var tillväxten historiskt sett mycket hög och råvaruintensiv. I år och nästa år växlar den globala BNP-tillväxten ner till strax under 4 procent. Världskonjunkturen försvagas dock inte lika kraftigt som under den förra globala konjunkturedgången 2001–2002. Det beror på att till-

NYTT SEDAN FÖRRA PROGNOSEN

- Svagare tillväxt i Europa.
- Lägre BNP-tillväxt och resursutnyttjande i Sverige 2008 och 2009.
- Ökad arbetslöshet fram till och med 2010.
- Något lägre inflation och lägre reporänta 2009 och 2010.
- Lägre offentligt sparande under prognosperioden.

Diagram 1 BNP och fasta bruttoinvesteringar i OECD-området

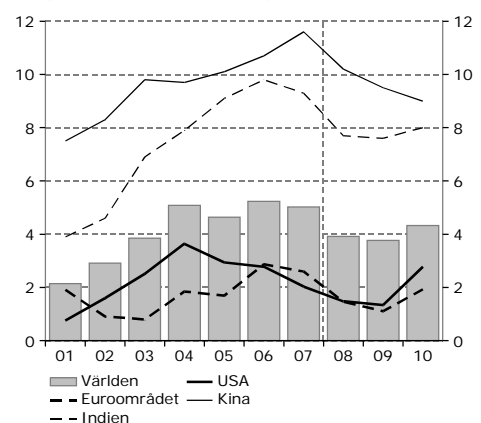
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 BNP i valda länder

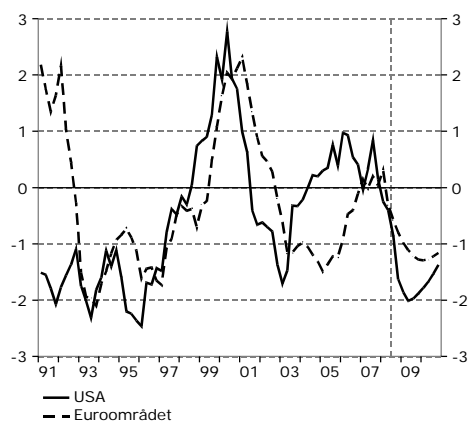
Årlig procentuell förändring

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 BNP-gap i USA och euroområdet

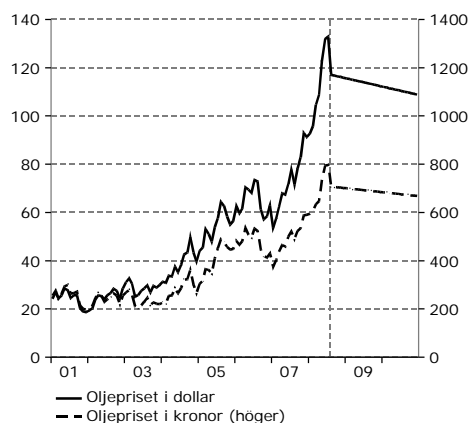
Procent av potentiell BNP, kvartalsvärden

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 4 Oljepris

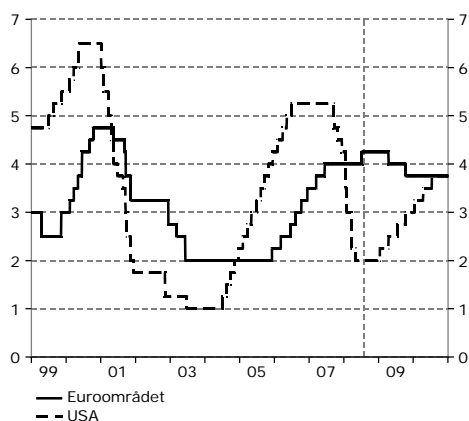
Brent, dollar/fat respektive kronor/fat, månadsvärden

Källor: Reuters EcoWin, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Styrräntor

Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

växten utanför OECD fortsätter att vara hög. Den globala konjunkturavmattningen är dock tillräcklig för att stabilisera de internationella priserna på energi och andra råvaror. Minskade subventioner av drivmedel i många tillväxtekonomier och den senaste tidens produktionsökning i OPEC-länderna bidrar också till en stabilisering av oljepriset. Oljepriset bedöms uppgå till ca 110 dollar per fat 2010 (se diagram 4).

Den internationella konjunkturer vänder långsamt uppåt i slutet av nästa år, förutsatt att läget på finansmarknaderna då har normaliserats och att den snabba prisuppgången på energi och livsmedel har upphört. Vändningen kommer först i USA, där huspriserna slutar falla och investeringarna återigen börjar växa i början av nästa år. Den amerikanska konjunkturer vänder därefter upp under det andra halvåret 2009, bl.a. beroende på den förda expansiva ekonomiska politiken.

Inflationen i OECD-området kommer i år att uppgå till närmare 4 procent, vilket är den högsta inflationen sedan 1997. Att inflationen är hög samtidigt som resursutnyttjandet faller har under den senaste tiden minskat manöverutrymmet för penningpolitiken. Framöver bedöms dock många centralbankers penningpolitiska ställningstaganden underlättas av att inflationen i OECD-området gradvis faller tillbaka till följd av det låga resursutnyttjandet samt av att priserna på olja och andra råvaror stabiliseras. Det innebär bl.a. att den Europeiska centralbanken (ECB) sänker sin styrränta under 2009, från nuvarande 4,25 procent till 3,75 procent, i syfte att nå en inflation som ligger under men nära 2,0 procent 2010 (se diagram 5). Den lägre styrräntan bidrar också till att konjunkturer i euroområdet långsamt vänder uppåt under 2010. I USA har den amerikanska centralbanken (Fed) sedan sommaren 2007 fört en tydligt expansiv penningpolitik och styrräntan har sedan i april 2008 legat på 2,00 procent. Fed påbörjar i början av nästa år en period av räntehöjningar inför den förväntade konjunkturuppgången. I slutet av 2010 bedöms den amerikanska styrräntan uppgå till 3,75 procent.

Konjunkturuppgången 2010 innebär att BNP-tillväxten i OECD-området då stiger till drygt 2,5 procent samtidigt som inflationen faller tillbaka till drygt 2 procent.

SVAG TILLVÄXT I SVENSK EKONOMI 2008–2009

Utvecklingen under sommaren har förstärkt bilden av att Sverige befinner sig i en konjunkturnedgång. Olika indikatorer, bl.a. Konjunkturinstitutets barometerindikator, visar att BNP utvecklas mycket svagare än normalt (se diagram 6). SCB:s snabbstatistik för andra kvartalet och utfallet för det första kvartalet visar på en BNP-tillväxt nära noll. Tillgänglig information tyder på en fortsatt låg BNP-tillväxt under resten av året och att Sverige i år går in i en lågkonjunktur. Korrigerat för skillnader i antalet arbetsdagar mellan åren ökar BNP i år med 1,4 procent, vilket är en halvering av fjolårets tillväxt (se diagram 7 och tabell 1).

Konjunkturförsvagningen sker på bred front, såväl exporten som den inhemska efterfrågan utvecklas svagare. Konjunkturbedgången beror främst på ett antal störningar från omvärlden. För det första bidrar den snabba konjunkturbedgången i OECD-området, som står för drygt 80 procent av svensk export, till att exporten utvecklas svagare än normalt. För det andra beror de senaste kvartalens svaga konsumtionstillväxt och fall i konsumentförtroendet till stor del på två förändringar i omvärlden: dels den finansiella krisen, som bidragit till fallande aktiekurser på Stockholmsbörsen och högre bolåneräntor, dels de internationella prisstegringarna på energi och livsmedel, som urholkat hushållens köpkraft och föranlett Riksbanken att avisera fortsatta höjningar av reporäntan.

Konjunkturbedgången fortsätter fram till slutet av nästa år. År 2010 stiger resursutnyttjandet i ekonomin som helhet (se diagram 8) till följd av en expansiv inriktning av den ekonomiska politiken och vändningen i den internationella konjunkturen. Den lageranpassning som 2008 och 2009 håller tillbaka produktionstillväxten upphör 2010 och samtliga delar av efterfrågan utvecklas starkare.

Exporttillväxten dämpas i år till 5 procent till följd av en svagare utveckling av tjänsteexporten samtidigt som varuexporten fortsätter att utvecklas svagt (se diagram 9). På grund av den fortsatta svaga utvecklingen av världskonjunkturen stannar exporttillväxten nästa år på knappt 4 procent, vilket innebär att exportens bidrag till produktionstillväxten dämpas ytterligare. I samband med att den internationella konjunkturen stärks 2010 ökar exporttillväxten till 6 procent, vilket ungefär motsvarar den genomsnittliga exporttillväxten under de senaste två decennierna.

Konsumentförtroendet har inte varit så lågt sedan mitten av 1990-talet (se diagram 10). Det låga konsumentförtroendet talar i sig för en mycket svag eller till och med negativ utveckling av **hushållens konsumtion** den närmaste tiden. Samtidigt har omsättningen i detaljhandeln ökat något snabbare de senaste månaderna. De delar av tjänstekonsumtionen som brukar utvecklas svagt i avmattningsfasen av konsumtionscykeln, bl.a. turistandet utomlands, har dessutom utvecklats förvånansvärt starkt. Trots det mycket svaga konsumentförtroendet väntas därför hushållens konsumtion fortsätta öka försiktigt de närmaste kvartalen. Tillväxten i hushållens konsumtion stannar på 1,6 procent i år. Till följd av fortsatta antagna inkomstskattsänkningar utvecklas hushållens reala disponibla inkomster förhållandevis starkt 2008–2010, eller med i genomsnitt drygt 3 procent per år, trots den svagare arbetsmarknaden. Hushållens konsumtion ökar med drygt 2 procent 2009 och med ca 3 procent 2010.

Den expansiva finanspolitiken 2009 och 2010 antas innebära att mer resurser tillförs den offentliga sektorn, särskilt kommunsektorn. De **offentliga konsumtionsutgifterna** ökar därför både 2009 och 2010.

Diagram 6 Barometerindikator

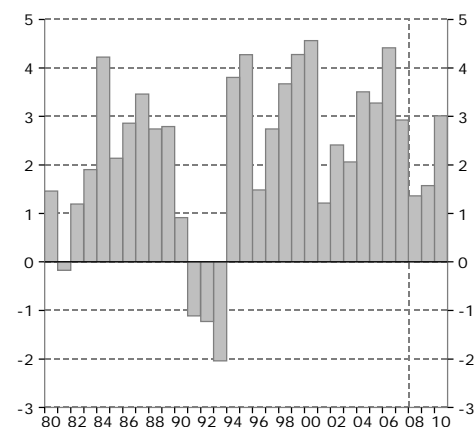
Index, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 7 BNP till marknadspris

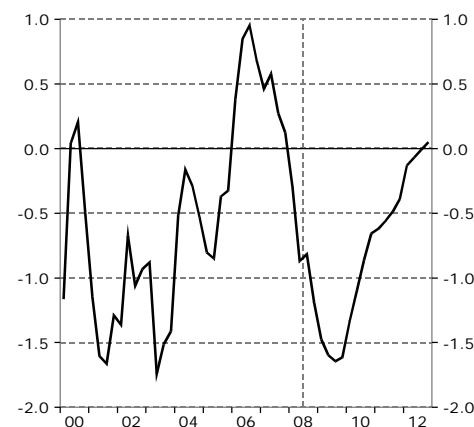
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 BNP-gap

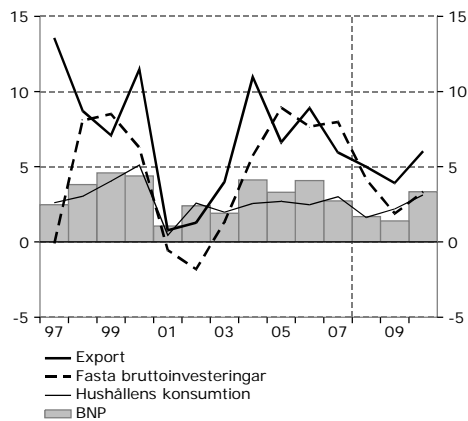
Procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 BNP och efterfrågan

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Hushållens förtroendeindikator (CCI)

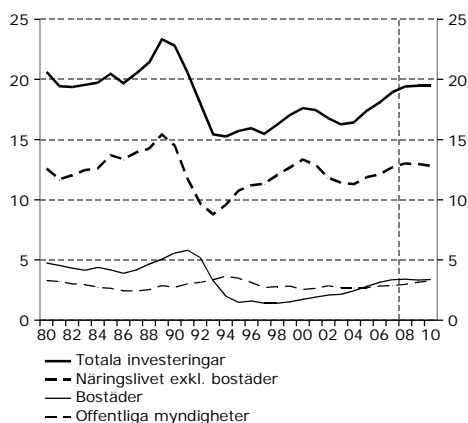
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Investeringar

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

När efterfrågan utvecklas långsammare än beräknat minskar kapacitetsutnyttjandet i industrin och tjänstbranscherna, vilket minskar behovet av att öka produktionskapaciteten. Näringslivets **investeringstillväxt** exklusive bostäder växlar därför ner i år och dämpas ytterligare nästa år. Bostadsinvesteringarna planar ut i år och minskar något nästa år efter att ha ökat starkt de senaste åren. Nedgången i investeringstillväxten i näringslivet motverkas under de kommande två åren av att de offentliga myndigheternas investeringar i infrastruktur antas öka starkt som en del av den expansiva finanspolitiken. De fasta bruttoinvesteringarna ökar sammantaget med ca 4 procent 2008, ca 2 procent 2009 och ca 3 procent 2010, vilket innebär att investeringsandelen planar ut på en nivå på ca 19,5 procent av BNP (se diagram 11).

Sammantaget fortsätter såväl exporten som den inhemska efterfrågan att utvecklas svagt nästa år och den kalenderkorrigerade BNP-tillväxten blir 1,6 procent. I samband med konjunkturuppgången 2010 stiger den kalenderkorrigerade BNP-tillväxten till 3,0 procent. Faktisk BNP ökar med 1,7 procent 2008, 1,4 procent 2009 och 3,3 procent 2010 (se tabell 1).

Tabell 1 Valda indikatorer

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2006	2007	2008	2009	2010
BNP till marknadspris	4,1	2,7	1,7	1,4	3,3
BNP, kalenderkorrigerad	4,4	2,9	1,4	1,6	3,0
Real BNI per capita	5,2	3,2	0,1	0,7	2,7
Bytesbalans ¹	8,5	8,4	7,9	8,1	8,3
Antal arbetade timmar ²	2,0	3,5	1,7	-0,2	0,7
Sysselsättning	1,8	2,4	1,2	-0,2	0,4
Arbetslöshet (ILO) ³	7,1	6,2	5,9	6,5	6,7
Arbetsmarknadsgap	-1,7	0,3	0,6	-0,7	-1,1
Timlön i näringslivet (KL)	3,1	3,4	4,0	3,9	3,5
Arbetskostnad i näringslivet (NR) ¹	2,5	3,7	3,6	4,5	3,8
Produktivitet i näringslivet ¹	3,5	-0,5	-0,9	2,4	3,1
KPI	1,4	2,2	3,8	2,5	1,6
KPIF	1,4	1,5	3,0	2,4	1,9
KPIX	1,2	1,2	2,8	2,0	1,6
Reporänta ⁴	3,00	4,00	4,50	3,75	3,50
Tioårig statsobligationsränta ⁴	3,6	4,3	4,4	4,4	4,6
Kronindex (KIX) ⁴	108,7	111,6	109,9	109,6	109,3
Offentligt finansiellt sparande ⁵	2,2	3,5	2,6	0,9	0,7
Konjunkturjusterat sparande ⁶	2,0	2,8	2,7	1,7	1,3

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Inkl. heltidsstuderande som sökt arbete. I procent av arbetskraften. ⁴ Vid årets slut. ⁵ Procent av BNP.

⁶ Procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Utvecklingen under de kommande två åren är svårbedömd och riskerna bedöms vara koncentrerade på nedsidan. Återhämtningen av konjunktureren i omvärlden kan fördröjas, vilket i sin tur kan leda till svagare exportutveckling, ytterligare försämra

företagens förtroende och bidra till fortsatt stark pessimism hos de svenska hushållen. Fortsatt snabbt stigande råvarupriser skulle t.ex. kunna framkalla högre styrräntor och en lägre tillväxt i omvärlden än vad som ligger i prognosen. En annan risk utgörs av fortsatt mycket stora husprisfall i bl.a. USA som skulle förvärra och förlänga den finansiella krisen. En inhemsk risk är att de senaste årens sysselsättningsuppgång i högre grad än vad som förutsatts i prognosen har baserats på alltför positiva förväntningar om efterfrågeutvecklingen.

ARBETSLÖSHETEN STIGER FRAM TILL 2010

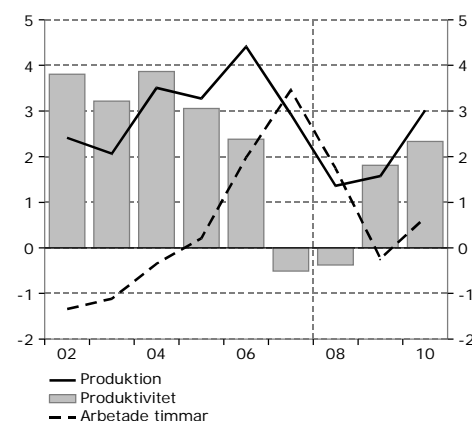
Trots vikande efterfrågan har arbetsmarknaden utvecklats starkt hittills i år. Sysselsättningen fortsatte att öka under årets två första kvartal och medelarbetstiden per sysselsatt ökade starkt under det andra kvartalet. Eftersom näringslivets produktion samtidigt har utvecklats mycket svagt har fjolårets utveckling med en fallande arbetsproduktivitet fortsatt det första halvåret i år. Produktivitetens utveckling för hela ekonomin blir därför något negativ även i år (se diagram 12). Den fortsatt negativa produktivitetens utvecklingen i år var oväntad och beror sannolikt inte enbart på konjunkturella faktorer. Konjunkturinstitutet har med anledning av produktivitetens utvecklingen 2007 och de två första kvartalen 2008 skrivit ner sin bedömning av produktivitetens långsiktiga nivå. En stor del av den svaga produktivitetens utvecklingen kan dock tillskrivas tillfälliga faktorer, som att företagen har missbedömt efterfrågeutvecklingen och att det höga kapacitetsutnyttjandet förra året ledde till många driftsstopp och andra produktionsstörningar. Den stora ökningen av sysselsättningen i fjol och ett stort antal arbetsgivarbyten har tagit upplärningsresurser i anspråk, vilket sannolikt också har bidragit till den minskade produktiviteten.¹

Den svaga produktivitetens utvecklingen har kraftigt höjt företagens kostnader per producerad enhet och dämpat företagens vinstmarginaler. Det finns därför ett tryck på företagen att hålla tillbaka arbetsstyrkan för att förbättra produktiviteten med befintliga eller till och med färre anställda. Kortsiktiga indikatorer pekar på att sysselsättningen i princip upphör att öka under det andra halvåret. Den fortsatt svaga produktionstillväxten och behovet av att öka produktivitetstillväxten ger nästa år upphov till en minskad sysselsättning i näringslivet (se diagram 13). Det är främst sysselsättningen inom industrin som minskar medan de senaste årens sysselsättningsstillväxt i tjänstebanscherorna stannar av. Sysselsättningsnedgången motverkas i viss mån av att den expansiva finanspolitiken bidrar till högre sysselsättning, bl.a. genom att sysselsättningen ökar inom den offentliga sektorn 2009 och 2010. Sysselsättningen ökar återigen något i näringslivet 2010 i samband med att konjunkturen vänder upp.

¹ Se även fördjupningen "Negativ produktivitetstillväxt: orsaker och implikationer framöver".

Diagram 12 Produktion, produktivitet och arbetade timmar

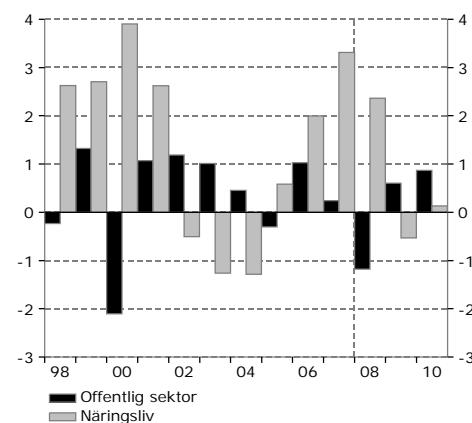
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 13 Sysselsatta

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Arbetsmarknadsgap

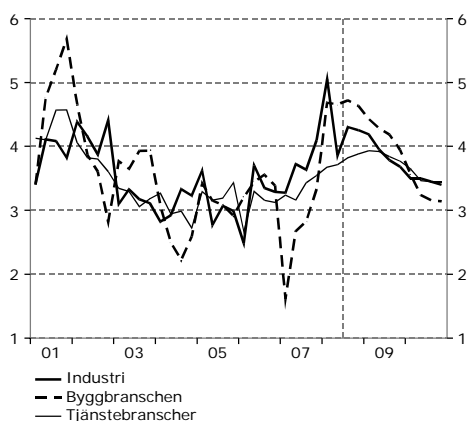
Procent av potentiellt arbetade timmar, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 15 Timlön i näringslivsbranscher

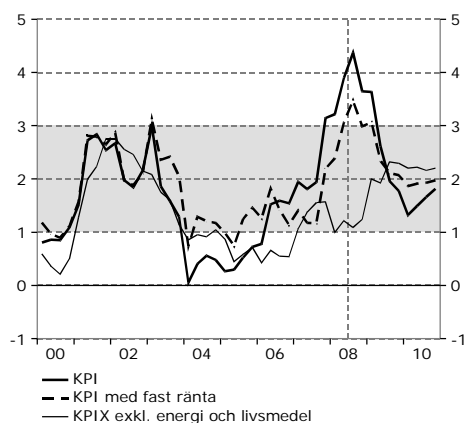
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 16 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Arbetskraften bedöms fortsätta öka under hela prognosperioden till följd av den demografiska utvecklingen och regeringens arbetsutbudsstimulerande politik. Arbetskraftstillväxten bromsar dock in under prognosperioden då färre personer söker sig till arbetsmarknaden när läget på arbetsmarknaden försämras.

Arbetslösheten stiger påtagligt under prognosperioden, från 5,9 procent av arbetskraften i år till 6,7 procent 2010.

Arbetsmarknadsgapet, som är ett mått på resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, indikerar att resursutnyttjandet var något ansträngt under det första halvåret i år men att det sedan faller snabbt fram till mitten av nästa år (se diagram 14). I slutet av prognosperioden planar resursutnyttjandet på arbetsmarknaden ut på en låg nivå, om än inte lika låg som under den förra lågkonjunkturen.

RIKSBANKEN SÄNKER RÄNTAN NÄSTA ÅR FÖR ATT NÅ EN INFLATION PÅ 2 PROCENT 2010

Avtalsrörelsen i fjol utmynnade i högre centralt avtalade löneökningar 2007–2009 jämfört med den föregående avtalsperioden. Det var naturligt mot bakgrund av att avtalsrörelsen genomfördes i en konjunkturfas där arbetsmarknaden övergick till ett något ansträngt läge. För åren 2008 och 2009 uppgår de centralt avtalade löneökningarna i näringslivet till ca 3 procent per år. Det något ansträngda resursutnyttjandet på arbetsmarknaden i år innebär att årets löneökningar utöver de centrala avtalen blir förhållandevis höga och att timlönerna i näringslivet i genomsnitt ökar med 4,0 procent. När resursutnyttjandet på arbetsmarknaden försvagas under de kommande åren försämras också löntagarnas förhandlingsposition, eftersom det kommer att finnas färre antal lediga jobb i förhållande till antalet arbetslösa. Avtalsrörelsen 2010 kommer dessutom sannolikt att genomföras med förväntningar om ett något lågt resursutnyttjandet på arbetsmarknaden under de närmaste åren efter 2010. Löneökningstakten dämpas därför successivt under prognosperioden och bedöms uppgå till 3,9 procent 2009 och 3,5 procent 2010 (se diagram 15).

Den förhållandevis stora ökningen av kostnadstrycket i näringslivet i fjol fortsätter i år till följd av den negativa produktivitetstillsutvecklingen. Under 2009 och 2010 utvecklas arbetskostnaderna per producerad enhet långsammare till följd av den stigande produktivitetstillväxten och nedväxlingen i löneökningstakten. Den försvagade efterfrågan och den i utgångsläget förhållandevis gynnsamma lönsamheten i näringslivet bidrar till att kostnadsökningarna inte får så snabbt genomslag på priserna. Lönsamheten försvagas därför något 2008 och 2009 i både industrin och tjänstebanscher jämfört med i fjol.

Inflationen har stigit kraftigt under det senaste året. Mätt med Riksbankens nya inflationsmått, KPI med fast ränta (KPIF), har inflationen stigit från en årstakt på ca 1,2 procent för ett år sedan till 3,4 procent i juli i år (se diagram 16). KPI-

inflationen, som inkluderar effekten av ändrade räntenivåer för egna hem, uppgick till 4,4 procent. Inflationssuppgången beror främst på prisstegringar på energi och livsmedel. Inflationen exklusive räntekostnader, energi och livsmedel uppgick i juli endast till ca 1 procent. Prisstegringarna på livsmedel och energi bedöms upphöra i slutet av året, varefter KPIF-inflationen faller tillbaka i snabb takt till ca 2 procent under sommaren 2009. Den underliggande inflationen exklusive energi och livsmedel har då samtidigt stigit till ca 2 procent, bl.a. till följd av eftersläpande effekter av det snabbt stigande kostnadstrycket 2007 och 2008. KPIF-inflationen bedöms därefter dämpas ytterligare något, bl.a. beroende på låga prisökningar på importerade produkter.

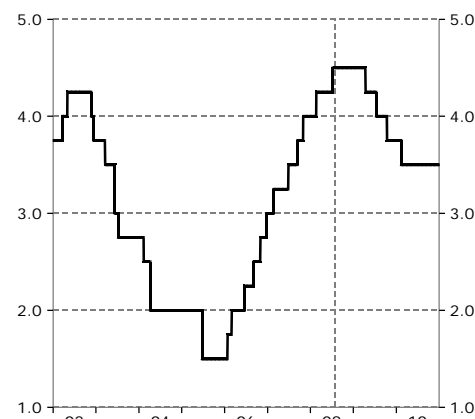
Riksbanken höjde reporäntan till 4,50 procent i juli i år (se diagram 17). I den penningpolitiska rapporten i juli gjorde Riksbanken bedömningen att reporäntan kommer att höjas två gånger till under 2008 för att därefter långsamt sjunka tillbaka. Sedan dess har oljepriset fallit och BNP-tillväxten för det andra kvartalet blev svagare än väntat. Hushållens inflationsförväntningar på ett års sikt och inflationsförväntningarna mätt med den s.k. break-even inflationen har också fallit tillbaka något i augusti. Konjunkturinstitutets bedömning är att Riksbanken låter reporäntan ligga kvar på 4,50 procent fram till en bit in på 2009, då det blivit tydligt att inflationen har börjat falla. Reporäntan sänks därefter i tre steg till 3,75 procent under 2009 och vidare till 3,50 procent 2010. Sänkningen av reporäntan bidrar, tillsammans med den expansiva finanspolitiken och vändningen av den internationella konjunkturen, till att bromsa nedgången i resursutnyttjandet 2009 och till att KPIF-inflationen hamnar nära 2 procent 2010. Konjunkturinstitutets beräkningar visar att KPIF-inflationen skulle hamna påtagligt under 2 procent 2010 om räntan höjs till 4,75 procent i höst och därefter är upp till 0,50 procentenheter högre än i prognosen fram till 2010. Lågkonjunkturen skulle då riskera att ytterligare fördjupas och förlängas. Konjunkturinstitutets beräkningar visar att en sänkning av reporäntan redan under 2008 kan övervägas (se fördjupningen ”Konjunkturinstitutets reporäntebedömning”)

DET OFFENTLIGA SPARANDET FALLER TILL UNDER 1 PROCENT AV BNP MEN ÖVERSKOTTSMÅLET KLARAS

Den offentliga sektorns finansiella sparande faller snabbt som andel av BNP 2009–2010. Det finansiella sparandet uppgår i år till 2,6 procent av BNP, vilket justerat för konjunktrens inverkan är ungefär samma nivå som i fjol (se diagram 18). Det finansiella sparandet faller under de kommande två åren ner till 0,7 procent av BNP 2010. Försvagningen beror dels på att konjunkturedgången leder till minskade skatteintäkter och ökade utgifter, dels på att finanspolitiken bedöms bli expansiv både 2009 och 2010. Den expansiva finanspolitiken 2009 och 2010 motiveras av att resursutnyttjandet faller snabbt 2009 och är fortsatt lågt 2010 samtidigt som det finansiella sparandet är högt

Diagram 17 Reporäntan i Sverige

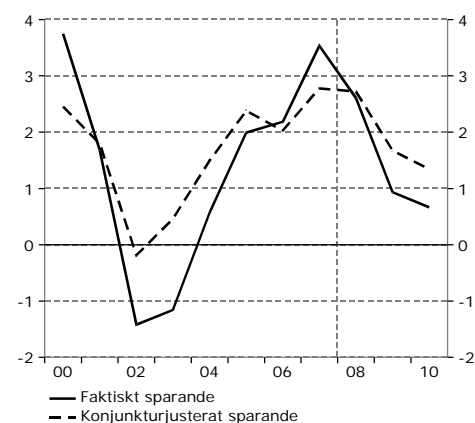
Procent, dagsvärden

Källor: Reuters EcoWin och Konjunkturinstitutet.

Diagram 18 Faktiskt och konjunkturjusterat finansiellt sparande

Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

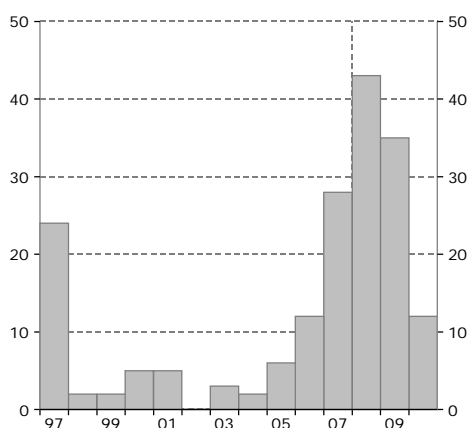
i förhållande till överskottsmalet vid hittills beslutade skatte- och utgiftsnivåer. Prognosen för de offentliga finanserna utgår från att riksdagen beslutar om nya ofinansierade inkomstminskningar och utgiftsökningar på ca 1 procent av BNP 2009 (ca 35 miljarder kronor, exklusive den redan aviserade nedsättningen av socialavgifter för yngre fr.o.m. den 1 januari 2009) och ytterligare ca 1 procent av BNP 2010. Reformerna stimulerar efterfrågan i ekonomin och påverkar därmed resursutnyttjandet positivt. Till följd av reformerna bedöms BNP bli drygt 1 procent högre och sysselsättningen ca 0,5 procent högre 2010 än vad som hade blivit fallet vid hittills beslutad finanspolitik. I denna kalkyl har hänsyn även tagits till att penningpolitiken bedöms bli något mindre expansiv 2009 och 2010 till följd av den expansiva finanspolitiken.²

Trots den expansiva finanspolitiken hamnar det konjunkturjusterade sparandet på över 1 procent av BNP både 2009 och 2010 och den offentliga sektorns finansiella nettotillgångar ökar från 20 procent av BNP 2007 till 26 procent av BNP 2010.

Försvagningen av de offentliga finanserna fram till 2010 ligger främst inom staten, vars finansiella sparande minskar från 1,7 procent av BNP i år till 0,4 procent av BNP 2010. Statens budgetsaldo blir dock betydligt större än det finansiella sparandet samtliga prognosår på grund av inkomster från hittills genomförda och antagna försäljningar av statens aktieinnehav. En viss försvagning av det finansiella sparandet äger också rum inom ålderspensionssystemet till följd av en ökning av antalet ålderspensionärer och en förhållandevis hög uppräknings av pensionerna. Kommunsektorn som helhet klarar balanskravet samtliga år under prognosperioden. Den expansiva finanspolitiken antas medföra ökade statsbidrag till kommuner och landsting. Med dessa resurstillskott bedöms landstingen precis klara balanskravet med bibehållen ambitionsnivå i verksamheten, trots att bl.a. den åldrande befolkningen innebär att efterfrågan på sjukvårdstjänster ökar under prognosperioden.

Konjunkturedgången och antagna utgiftsreformer 2009 och 2010 leder till att marginalen under utgiftstaket minskar från drygt 40 miljarder kronor i år till drygt 10 miljarder kronor 2010 (se diagram 19). Därmed uppgår budgeteringsmarginalen 2010 till drygt 1 procent av de takbegränsade utgifterna, vilket bedöms vara en lämplig miniminivå för att hantera osäkerheten i utgiftsutvecklingen under budgetåret.

Diagram 19 Marginal till utgiftstaket
Miljarder kronor

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

² För en beskrivning av beräkningarna av finanspolitikens effekter, se "Effekter av prognostiserad finanspolitik 2009-2011" på www.konj.se/finpol.

Internationell konjunkturutveckling

Den globala konjunkturen har försvagats ytterligare, men en stark utveckling i tillväxtekonomierna innebär att det inte blir någon djupare global lågkonjunktur. Det senaste året har världsekonomin utsatts för ett antal störningar som sänker tillväxten, bl.a. krisen på de finansiella marknaderna, en uppbromsning på bostadsmarknaden i många länder och höga energi- och livsmedelspriser. Konjunkturedgången är mest markant i USA, men nedgången blir allt tydligare även i stora delar av Europa. Den globala tillväxten blir 3,9 procent 2008 och 3,8 procent 2009, dvs. bara något under den trendmässiga tillväxttakten. År 2010 blir den globala tillväxten 4,3 procent. Den starka utvecklingen i tillväxtekonomierna, i synnerhet i Asien, har pressat upp råvarupriserna och därmed inflationen i världen. Möjligheterna att under 2008 motverka konjunkturedgången med räntesänkningar är därmed begränsade.

Den globala konjunkturen

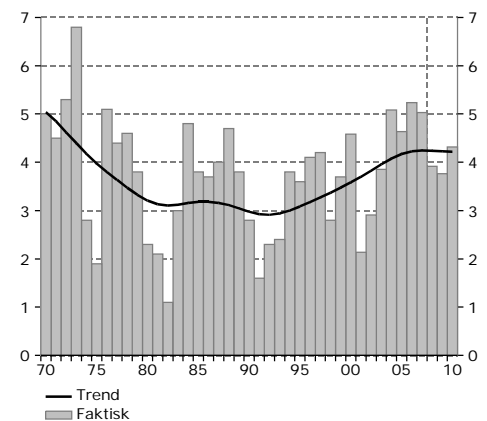
TYDLIG AVMATTNING AV DEN GLOBALA KONJUNKTUREN

Den globala konjunkturen har försvagats under inledningen av 2008 och kommer att mattas av ytterligare det andra halvåret 2008 och början av 2009. I ett historiskt perspektiv blir dock nedgången förhållandevis lindrig tack vare en fortsatt stark utveckling i tillväxtekonomierna. Global BNP växer med 3,9 procent 2008 och 3,8 procent 2009. Tillväxten blir därmed betydligt lägre än den har varit de senaste fyra åren, då tillväxttakten i genomsnitt var nära 5 procent. År 2010 stiger den globala tillväxten till 4,3 procent (se diagram 20).

Nedväxlingen i global BNP-tillväxt följer i allt väsentligt ett normalt konjunkturförlopp. Efter en hög tillväxt i en uppgångsfas blir tillväxten lägre eftersom de lediga resurserna minskar och styrrentorna höjs. Därutöver har ett antal störningar till världsekonomin bidragit till konjunkturedgången.

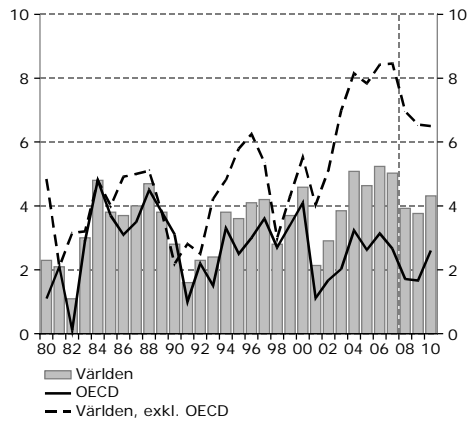
Husmarknaderna har svalnat av markant i ett antal länder. Korrigeringen på husmarknaderna påverkar efterfrågan i ekonomin via lägre bostadsinvesteringar. Dessutom leder fallande huspriser till att hushållens konsumtion dämpas. Nedgången på husmarknaden har varit tydligast i USA. Denna kraftiga störning på den amerikanska ekonomin har dock spridits också utanför USA, bl.a. via den kraftiga försvagningen av den amerikanska dollarn. Dollarförsvagningen bidrar till ökad efterfrågan på amerikanska varor på bekostnad av varor producerade i t.ex. Europa. Nedgången på den amerikanska husmarknaden var även den utlösande faktorn till den finansiella krisen. Krisen har bl.a. medfört lägre tillgångspriser och stora kreditförluster hos finansiella institutioner. Denna utveckling har också inneburit att kreditgiv-

Diagram 20 Global BNP
Årlig procentuell förändring

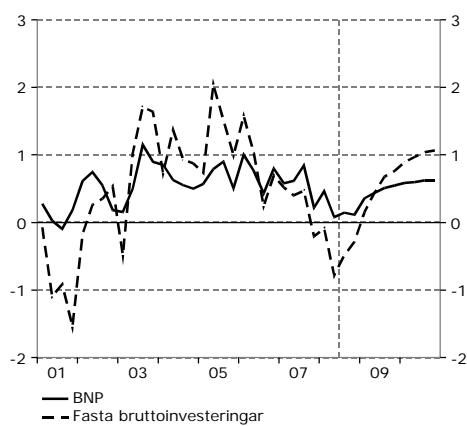
Anm. Trend beräknad med HP-filtrer.
Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 21 BNP i världen och OECD
Årlig procentuell förändring

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

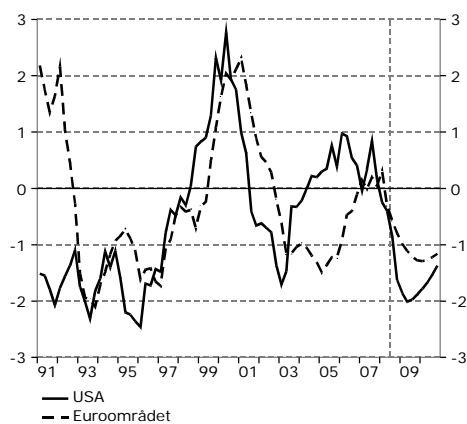
Diagram 22 BNP och fasta bruttoinvesteringar i OECD-området
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 BNP-gap i USA och euroområdet

Procent av potentiell BNP, kvartalsvärden

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

ningen har stramats åt och att kreditriskpremierna har ökat, vilket sammantaget har bidragit till lägre global tillväxt.

En ytterligare störning är att priserna på råvaror (inklusive olja och jordbruksprodukter) har ökat mycket snabbt. De högre råvarupriserna har pressat upp inflationen i världen, vilket har föranlett flera centralbanker att höja sina styrräntor. Detta sänker tillväxten på kort sikt.

TILLVÄXTEKONOMIERNAS ROLL ALLT VIKTIGARE

Tillväxtekonomierna får en allt större betydelse för den ekonomiska utvecklingen i världen. Den fortsatt snabba ekonomiska utvecklingen i tillväxtekonomierna är den viktigaste förklaringen till att den globala BNP-tillväxten trots allt blir relativt stark framöver. Tillväxtekonomiernas snabba utveckling har dock också bidragit till att pressa upp priserna på råvaror. Om utvecklingen i t.ex. Kina blir alltför stark framöver skulle detta kunna leda till fortsatt stigande råvarupriser vilket verkar hämmande på tillväxten i andra länder.

Tillväxtekonomierna bedöms vara mer motståndskraftiga än tidigare mot en konjunkturedgång i OECD-området. Den inhemska efterfrågans andel av BNP har ökat i tillväxtekonomierna och handeln mellan dem har också ökat. Dessutom har förbättrade offentliga finanser och stora bytesbalansöverskott i flera länder bidragit till att ekonomierna har blivit mindre känsliga för störningar på finansmarknaderna. Ett antal av tillväxtekonomierna är nettoexportörer av råvaror. Dessa länder har fått ett kraftigt förbättrat bytesförhållande till följd av råvaruprisuppgången. Flera tillväxtekonomier har sin valuta mer eller mindre knuten till den amerikanska dollarn. På kort sikt drabbas dessa ekonomier därmed mindre av nedgången i den amerikanska konjunkturen. Den fasta växelkursen mot dollarn innebär dock att de finansiella förhållandena i dessa länder har blivit mer expansiva när styrräntan har sänkts i USA och dollarn försvagats. På något längre sikt innebär detta en risk för överhettning.

Tillväxten i länder utanför OECD växlar ner från den mycket snabba utvecklingen de senaste åren, men väntas bli nära 7 procent per år under prognosperioden (se diagram 21).

LÅGKONJUNKTUR I OECD-OMRÅDET

Konjunkturedgången är mest markant i OECD-området och andra halvåret 2008 blir BNP-tillväxten i OECD-området tydligt lägre än den trendmässiga (se diagram 22 och diagram 23).

Det är i synnerhet investeringstillväxten som dämpas. De fasta bruttoinvesteringarna föll under det första halvåret 2008 och fortsätter att minska under resten av året, bl.a. till följd av kraftigt fallande bostadsinvesteringar i USA. Först nästa år sker en gradvis återhämtning av investeringarna. Näringslivets investeringar i OECD-området vänder då upp, bl.a. till följd av den fortsatt expansiva penningpolitiken i USA (se diagram 22).

Även hushållens konsumtion utvecklas svagt i år. Höga energi- och livsmedelspriser dämpar hushållens köpkraft och har bidragit till att konsumentförtroendet fallit kraftigt i både USA och euroområdet (se diagram 24). Därtill har hushållens förmögenhet i många länder påverkats negativt av en svag utveckling av tillgångspriserna. År 2009 sker en gradvis återhämtning av hushållens konsumtionstillväxt, bl.a. till följd av att inflationen dämpas. Arbetslösheten i OECD-området föll kontinuerligt mellan 2003 och 2007. Denna utveckling bryts nu och arbetslösheten stiger något, framför allt i USA.

I år läggs finanspolitiken om i en expansiv riktning i många länder, vilket stimulerar hushållens konsumtion. Den mer expansiva finanspolitiken 2008 gäller i synnerhet USA, Storbritannien och Kanada, men även t.ex. Danmark och Finland.

BNP-tillväxten i OECD-området blir 1,7 procent såväl 2008 som 2009. År 2010 stiger BNP-tillväxten till 2,6 procent.

OLJEPRISET STABILISERAS

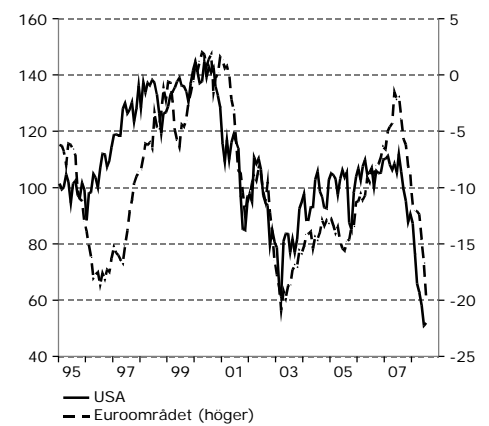
Under sommaren har världsmarknadspriset på olja varierat mycket kraftigt (se diagram 25). Bland annat till följd av oro över framtida produktion steg priset till över 140 dollar per fat i början av juli i år. Till följd av svagare konjunktursikter samt tydligare signaler om en avmattning av oljeförbrukningen föll dock priset snabbt i slutet av juli och i början av augusti. I mitten av augusti 2008 låg priset på ett fat Brent nordsjöolja en bit under 120 dollar.

Det höga oljepriset har bidragit till att oljekonsumtionen fallit markant bl.a. i USA, även om den ekonomiska avmattningen förmodligen förklarar den största delen av nedgången. En vikande internationell konjunktur leder till en förhållandevis låg global efterfrågetillväxt även de kommande åren. OECD-ländernas konsumtion faller under prognosperioden (se diagram 26).

Även utanför OECD börjar det höga oljepriset att göra avtryck. I ett antal asiatiska och sydamerikanska länder har det genomförts försök att begränsa subventionerna på de nationella drivmedelsmarknaderna (se tabell 2). Detta har bidragit till stigande priser på bensin och diesel i många länder. Tidigare betalades en stor del av skillnaden mellan världsmarknadspriset på olja och de subventionerade drivmedelspriserna via statsbudgeten. Till följd av det höga världsmarknadspriset har dock denna kostnad blivit för tung att bära för många regeringar.

Diagram 24 Konsumentförtroende i USA och euroområdet

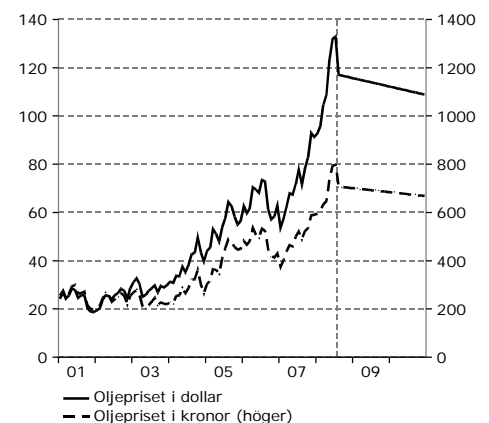
Index 1985=100 respektive netttotal

Källor: The Conference Board och Eurostat.

Diagram 25 Oljepris

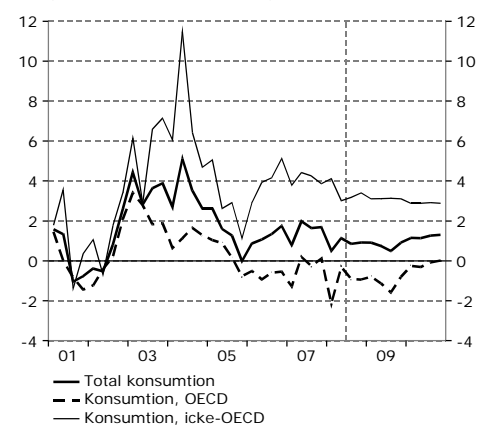
Brent dollar/fat respektive kronor/fat, månadsvärden

Källor: Reuters EcoWin, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 26 Oljeförbrukning

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: International Energy Agency (IEA) och Konjunkturinstitutet.

Tabell 2 Höjningar av drivmedelspriser till följd av minskade subventioner

Procent

	Prisökning	Datum för reform
Kina	15	20 juni
Indien	11	4 juni
Brasilien	10–15	10 maj
Indonesien	33	24 maj
Malaysia	41	4 juni
Sri Lanka	31	25 maj
Taiwan	13	1 juni
Pakistan	17	21 juli

Källor: International Energy Agency (IEA) och Financial Times

Trots höga bränslepriser förväntas efterfrågan på bränsle fortsätta att öka i snabbt växande utvecklingsländer, eftersom drivmedelskonsumtionen i dessa länder i stor utsträckning påverkas av den starka inkomstillväxten.³

En följd av det höga priset är att även produktionen av olja ökat mer än väntat. OPEC, framför allt Saudiarabien, har under våren och sommaren ökat produktionen utöver de kvoter som tidigare fastställts och hävdar inte längre att marknaden är väl-försedd med olja.

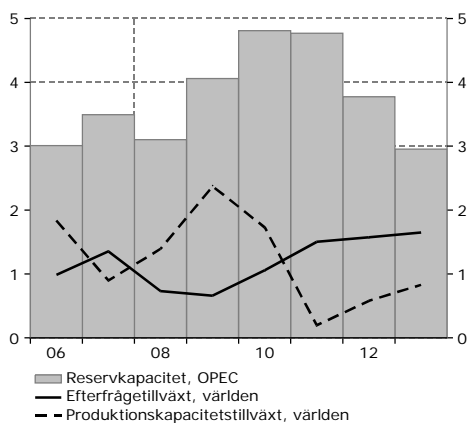
Ökad produktion sänker emellertid tillgänglig reservkapacitet och inom OPEC är reservkapaciteten för närvarande historiskt låg.⁴ Under andra halvåret 2008 kommer nya källor att tas i bruk och reservkapaciteten förväntas att öka 2009 och 2010, vilket sannolikt kommer att verka mildrande på världsmarknadspriset. Men på medellång sikt förväntas tillväxttakten i produktionskapacitet minska och reservkapaciteten inom OPEC avta (se diagram 27). Denna prognos tar emellertid inte hänsyn till de över 3 miljoner fat per dag som Saudiarabien kan ta i bruk inom tre år. Överhuvudtaget är utvecklingen av produktionskapaciteten på medellång sikt osäker.

Konjunkturinstitutets oljeprisprognos förutsätter att OPEC även i fortsättningen kan hindra oljepriset från att falla till en, från producentkartellens perspektiv, alltför låg nivå. Detta är möjligt i och med att de oljeproducerande länder som inte tillhör OPEC redan utnyttjar sin hela produktionskapacitet, vilken dessutom inte väntas växa i takt med efterfrågetillväxten de kommande åren. OPEC innehar därmed en position som marginell producent på råoljemarknaden och därigenom en möjlighet att påverka priset genom sina produktions- och investeringsbeslut.

OPEC har inget officiellt prismål. Baserat på uttalanden från OPEC-länder bedöms emellertid OPEC på medellång sikt inrik-

Diagram 27 Oljebalanser

Miljoner fat per dag, årsvärden

Källa: International Energy Agency och Konjunkturinstitutet

³ Uppskattningar av International Energy Agency gör gällande att i t.ex. Indien är inkomstelasticiteten avseende drivmedel 0,7 medan priselasticiteten uppgår till -0,4.

⁴ Reservkapacitet definieras som den olja som teoretiskt kan börja produceras inom 30 dagar och som kan produceras på den nivån i 90 dagar. Med denna definition var reservkapaciteten inom OPEC i juli 2008 2,30 miljoner fat per dag.

ta sig på ett pris på ca 100 dollar per fat.⁵ Oljepriset väntas därmed falla de kommande åren jämfört med det genomsnittliga priset de senaste 20 dagarna (120 dollar/fat). I slutet av 2010 ligger oljepriset på ca 110 dollar per fat (se diagram 25). Osäkerheten är emellertid stor. Oljepriset kan bli betydligt högre än vad som prognostiserats om allvarliga utbudsstörningar inträffar eller vid ökade farhågor om alltför låg framtida produktionskapacitet. Om OPEC-länderna inte förmår att agera som en effektiv produktionskartell, är det möjligt att oljepriset faller snabbare än i prognosen. Oljepriset kan också falla snabbare än i prognosen om tillväxten i efterfrågan på olja blir lägre, t.ex. till följd av en djupare global konjunkturedgång än i prognosen.

HÖG INFLATION BEGRÄNSAR MÖJLIGHETERNA TILL RÄNTESÄNKNINGAR I ÅR

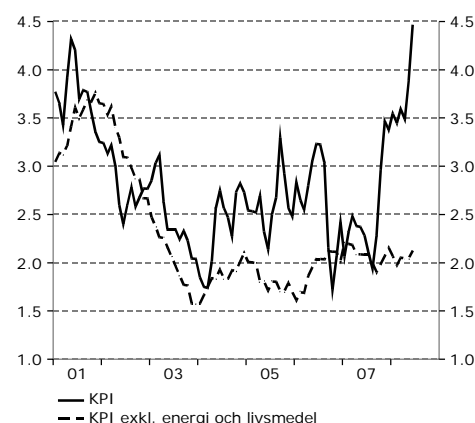
Inflationen i världen har stigit snabbt under inledningen av 2008. Det är främst priserna på energi, jordbruksprodukter och andra råvaror som har stigit. Inflationen har stigit snabbast i tillväxtekonomierna där livsmedel utgör en stor andel av hushållens konsumtion. Även i OECD-området har inflationen fortsatt att stiga under 2008 och var i juni 4,5 procent (se diagram 28).

Att inflationen har stigit beror i viss utsträckning på att resursutnyttjandet i världen steg under den globala konjunkturuppgången 2004–2007. Det finns inget bra mått på resursutnyttjandet i världen, men utvecklingen av råvarupriserna kan indikera att resursutnyttjandet var något ansträngt vid utgången av 2007. Stigande priser på råvaror förklaras dock även av tillfälliga utbudsstörningar.

Den snabba uppgången i internationellt bestämda priser på en rad råvaror har drivit upp inflationsförväntningarna på många håll. Detta begränsar möjligheterna att i närtid sänka räntan i OECD-länder där konjunkturen viker. Den lägre BNP-tillväxten 2008 och 2009 innebär att resursutnyttjandet i världen faller något och råvarupriserna bedöms överlag inte fortsätta att stiga. Bidragen till inflationen från energi- och livsmedelspriserna kommer därmed att avta framöver och i flertalet OECD-länder krävs då ingen ytterligare åtstramning av penningpolitiken för att gradvis få ner inflationen. Flera centralbanker i OECD-området kommer sänka räntorna under 2009.

I flera tillväxtekonomier har dock inflationen stigit betydligt mer än styrräntan den senast tiden och där kan det bli nödvändigt med ytterligare räntehöjningar för att undvika en överhettning.

Diagram 28 Inflation i OECD-området
Procent, månadsvärden

Källa: OECD.

⁵ Den 29 juli meddelade OPEC-presidenten Chakib Khelil att han ansåg att oljepriset kommer att ligga på 70-80 dollar per fat om den "politiska situationen förbättras, på de håll som är viktiga för oljepriset". Givet den nuvarande labila politiska situationen i Mellanöstern framstår ett riktpreis på 100 dollar per fat som rimligare.

RISKER FÖR DEN GLOBALA KONJUNKTUREN – RÅVARUPRISER OCH DEN FINANSIELLA KRISEN

Internationellt bestämda priser på olja, jordbruksprodukter och andra råvaror varierar mycket och är därför särskilt svåra att förutse. Det finns en risk att utbudsstörningar leder till ännu högre råvarupriser, vilket på kort sikt kan ge lägre global BNP-tillväxt, framför allt om högre priser leder till en penningpolitisk åtstramning.

Snabbt stigande internationellt bestämda priser innebär även något av ett koordinationsproblem mellan centralbankerna. Flera centralbanker, bl.a. i ett antal tillväxtekonomier, saknar helt inflationsmål alternativt tenderar att grunda sina räntebeslut på den underliggande inflationen, som nu generellt är lägre än den totala inflationen. Detta skulle kunna leda till att den sammantagna räntenivån i världen blir för låg. Den alltför snabba BNP-tillväxten skulle i detta fall leda till ytterligare stigande råvarupriser, vilket på längre sikt pressar upp inflationsförväntningarna och löneökningstakten i världen. I det scenariot skulle det krävas en ännu kraftigare penningpolitisk åtstramning längre fram, med medföljande global recession.

Den finansiella krisen utgör fortfarande en risk för den globala konjunkturer. Om krisen skulle förvärras, t.ex. till följd av att husmarknaden i USA utvecklas ännu svagare än i prognosen, skulle det få än större negativa konsekvenser för den reala ekonomiska utvecklingen.

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Årlig procentuell förändring

	BNP				KPI ¹			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
USA	2,0	1,5	1,3	2,8	2,9	4,7	3,2	2,2
Japan	2,0	0,9	1,3	1,9	0,1	1,3	0,9	0,6
Kanada	2,7	1,3	2,1	3,2	2,1	2,3	1,9	2,0
Danmark	1,7	0,5	1,2	1,3	1,7	3,1	2,4	2,2
Norge	3,7	2,8	2,1	2,2	0,7	3,3	2,6	2,3
Euroområdet	2,6	1,5	1,1	1,9	2,1	3,6	2,5	1,9
Finland	4,3	2,5	2,1	2,5	1,6	3,7	2,5	2,1
Tyskland	2,6	1,6	1,0	2,0	2,3	3,0	2,2	1,8
Frankrike	1,9	1,3	1,2	1,9	1,6	3,4	2,3	1,8
Italien	1,6	0,4	0,5	1,3	2,0	3,6	2,4	1,8
Storbritannien	3,1	1,5	1,4	1,9	2,3	3,3	2,6	2,2
EU	2,8	1,6	1,3	2,1	2,3	3,8	2,7	2,2
OECD	2,7	1,7	1,7	2,6	2,5	3,9	2,8	2,1
Indien	9,3	7,7	7,6	8,0	6,3	7,8	6,3	5,0
Kina	11,6	10,2	9,5	9,0	4,8	6,7	4,5	4,0
Sydamerika	6,2	5,0	4,3	4,1	6,1	6,1	6,5	6,3
Världen	5,0	3,9	3,8	4,3				

Anm. BNP-siffrorna är kalenderjusterade och aggregat beräknas med hjälp av s.k. köpkraftsjusterade (Purchasing Power Parity, PPP) vikter.

¹ KPI för EU-länder avser harmoniserade KPI (HIKP).

Källor: IMF, OECD, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Kina

DEN STARKA TILLVÄXTEN DÄMPAS NÅGOT

Efter en BNP-tillväxt på ca 12 procent i årstakt det sista kvartalet 2007 sjönk tillväxten till ca 10 procent det andra kvartalet i år. Dämpningen berodde främst på en svagare ökning av exporten, huvudsakligen till USA och EU. Hushållens konsumtion steg i stället snabbare än tidigare.

Den starka BNP-tillväxten fortsätter att mattas av framöver och BNP-tillväxten dämpas till 10,3 procent i år från 11,6 procent 2007 (se diagram 29). Nästa år avtar tillväxttakten till 9,5 procent och 2010 till 9,0 procent.

Exporttillväxten fortsätter att försvagas till följd av en svagare världskonjunktur. Investeringsstillväxten avtar något framöver främst till följd av att den svagare fastighetsmarknaden, där priserna sjunkit, dämpar tillväxten i byggnadsinvesteringarna. Denna avmattning kompenseras emellertid delvis av ökade investeringar i infrastruktur, bl.a. återuppbyggnaden efter jordbävning-katastrofen i maj i år. Den snabba tillväxttakten i hushållskonsumtionen fortsätter eftersom den gynnas av en fortsatt stark reallöneutveckling och växande sysselsättning.

En snabb ökning av livsmedelspriser har satt avtryck i konsumentpriserna som i juni steg med ca 7 procent. Ökade livsmedelssubventioner bidrar emellertid till att inflationen dämpas framöver. Efter att KPI-inflationen i år stiger till 6,7 procent minskar inflationen till 4,5 procent 2009 och till 4,0 procent 2010 (se diagram 29).

USA

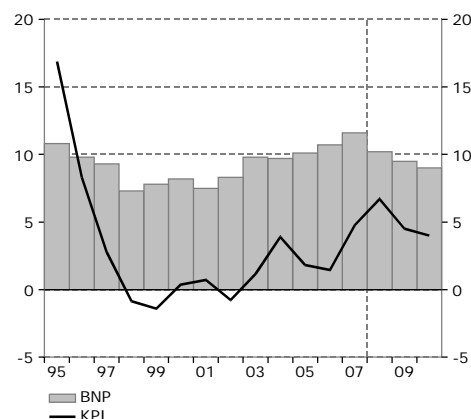
EXPANSIV FINANSPOLITIK LYFTE TILLVÄXTEN ANDRA KVARTALET

Konjunkturen i USA fortsätter att försvagas. Efter en svag avslutning av 2007 och inledning av 2008 steg BNP-tillväxten det andra kvartalet 2008, då BNP enligt preliminär statistik växte med 0,5 procent jämfört med närmast föregående kvartal. BNP-tillväxten bedöms dock falla tillbaka och bli nära noll under det andra halvåret 2008 (se diagram 30).

Nettoexporten fortsatte att utvecklas starkt andra kvartalet 2008 och gav ett bidrag till tillväxten på 0,6 procentenheter. Detta var det största bidraget från nettoexporten ett enskilt kvartal sedan 1980 och det femte kvartalet i rad med ett positivt bidrag från nettoexporten (se diagram 31). Den inhemska efterfrågan drogs ner av lagerinvesteringarna och föll svagt under kvartalet. De fasta bruttoinvesteringarna minskade 0,5 procent jämfört med närmast föregående kvartal. Detta var framför allt en följd av ännu ett kraftigt fall i bostadsinvesteringarna, men även näringslivets maskininvesteringar minskade något. Hushåll-

Diagram 29 BNP och inflation i Kina

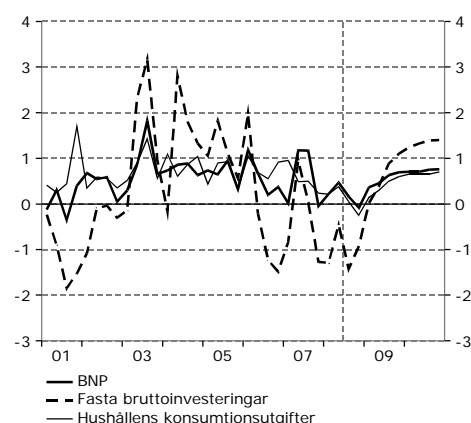
Årlig procentuell förändring respektive procent

Källor: IMF, National Bureau of Statistics, China och Konjunkturinstitutet.

Diagram 30 BNP och efterfrågan i USA

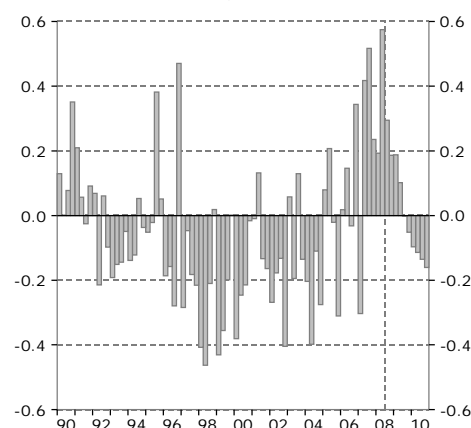
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

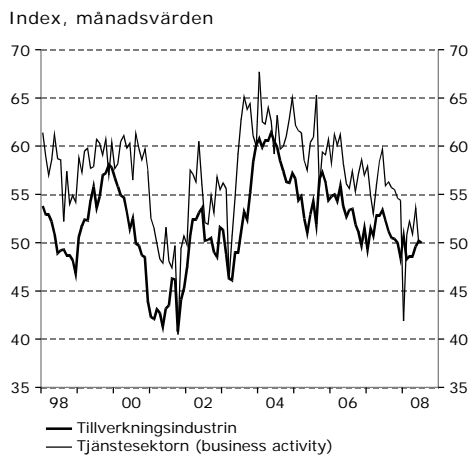
Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 Nettoexportens bidrag till BNP-tillväxten i USA

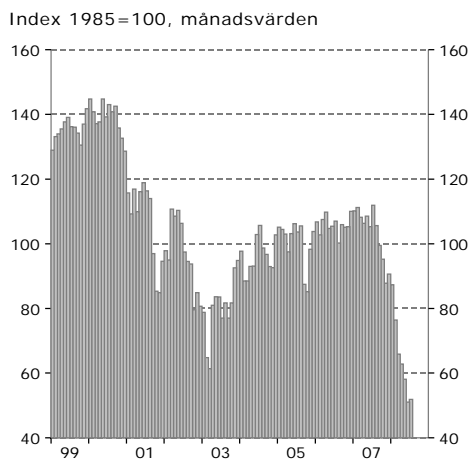
Procentenheter, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 32 Inköpschefsindex (ISM) i USA

Källa: Institute for Supply Management.

Diagram 33 Konsumentförtroende i USA

Källa: The Conference Board.

lens konsumtion gynnades av det finanspolitiska stimulanspaket som kom hushållen till godo under andra kvartalet och konsumtionen växte med 0,4 procent.

LÅGKONJUNKTUREN FÖRDJUPAS ANDRA HALVÅRET 2008

BNP-tillväxten bedöms falla tillbaka igen under tredje och fjärde kvartalen 2008. Den viktigaste orsaken till den svaga konjunkturen är att obalansen på den amerikanska bostadsmarknaden består. Lagren av osålda nya hus motsvarade i juni 2008 tio månaders försäljning av nya hus och antalet igångsatta nya husbyggen ligger på en mycket låg nivå. Bostadsinvesteringarna kommer att fortsätta falla under hela 2008, om än i en avtagande takt.

Näringslivets investeringar väntas falla något de kommande kvartalen. Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin har visserligen stigit något under sommaren 2008. Nivån på indexet är dock fortfarande låg vilket indikerar en svag industrikonjunktur framöver (se diagram 32). Motsvarande index för tjänstesektorn respektive för småföretag, som i mindre utsträckning kan dra nytta av den starkare exportefterfrågan, har fallit under sommaren 2008. Investeringsstillväxten kan även dämpas ytterligare av den pågående finansiella krisen i den mån kreditgivningen blir stramare.

Den svaga bostadsmarknaden, med kraftiga husprisfall, bidrog till att hushållens förmögenhet minskade under inledningen av 2008. Dessutom har den senaste tidens höga inflation och en allt svagare arbetsmarknad lett till att de reala disponibelinkomsterna ökar i en långsam takt. Konsumentförtroendet har fallit markant första halvåret 2008 (se diagram 33). Andra kvartalet 2008 gynnades hushållens disponibelinkomster av ett finanspolitiskt stimulanspaket som innebar att hushållen under perioden maj till juli fick en tillfällig inkomstförstärkning motsvarande ca 1,3 procent av hushållens årliga disponibla inkomster. Stimulanspaketet bidrog till att lyfta konsumtionen andra kvartalet 2008, om än inte lika mycket som inkomstökningen. Andra halvåret 2008 faller effekten av stimulanspaketet gradvis bort och konsumtion bedöms minska något.

År 2007 gav nettoexporten ett tydligt positivt bidrag till BNP-tillväxten i USA för första gången sedan 1990. Nettoexporten bedöms fortsätta ge stöd åt tillväxten under resten av 2008, bl.a. till följd av den svaga dollarn.

KONJUNKTURUPPGÅNG FÖRST ANDRA HALVÅRET 2009

Korrigeringen på den amerikanska husmarknaden bedöms pågå en bit in på 2009. Därefter väntas bostadsinvesteringarna och huspriserna stiga något igen. Detta, i kombination med att penningpolitiken har lagts om i en kraftigt expansiv riktning och att råvarupriserna stabiliseras, bedöms leda till en återhämtning av den amerikanska konjunkturen andra halvåret 2009.

Den amerikanska centralbanken (Fed) har lämnat styrräntan oförändrad på 2,00 procent sedan april 2008. Räntan är därmed tydligt under neutral nivå. En så kraftigt expansiv penningpolitik leder normalt till en uppgång i konjunkturen inom det närmaste året, i synnerhet via en uppgång i näringslivets investeringar. Effekterna av Feds räntesänkningar begränsas dock av att riskpremierna har stigit. De räntor som företag och hushåll får betala har därmed inte fallit i samma utsträckning som styrräntan. Återhämtningen blir därmed något trögare än normalt.

Konjunkturuppgången under senare delen av 2009 drivs framför allt av investeringarna. Återhämtningen av hushållens konsumtion blir långsammare. Hushållens sparkvot har fallit trendmässigt sedan början av 1990-talet (se diagram 34). Nedgången i sparkvoten har delvis sammanfallit med att hushållens förmögenhet har ökat, bl.a. till följd av en kontinuerlig uppgång i huspriserna. Det pågående fallet i huspriserna leder till att hushållens förmögenhet nu minskar. Hushållen bedöms därför öka sin sparkvot något framöver och konsumtionen växer långsammare än BNP under hela prognosperioden.

Sammantaget växer BNP med 1,5 procent 2008 och 1,3 procent 2009. År 2010 har konjunkturen vänt och BNP växer med 2,8 procent, vilket bedöms vara något högre än den potentiella tillväxttakten.

HÖGSTA INFLATIONEN PÅ 17 ÅR

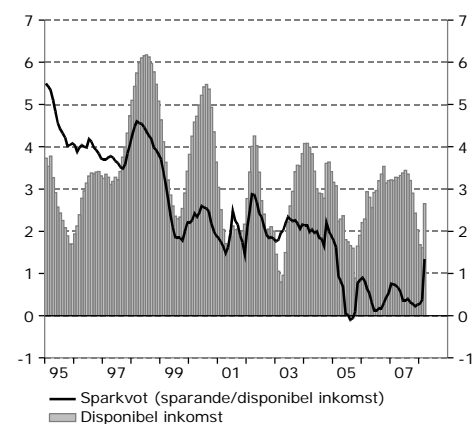
Inflationen, mätt med KPI, var 5,6 procent i juli 2008. Detta var den högsta inflationstakten sedan början av 1991. Att inflationen är hög beror i första hand på det senaste årets snabba uppgång i oljepriset. Inflationen exklusive energi var 3,0 procent i juli. När priset på olja stabiliseras det kommande året faller inflationen gradvis tillbaka (se diagram 35).

Inflationen faller även tillbaka framöver till följd av svagare resursutnyttjande på arbetsmarknaden. Arbetslösheten har stigit relativt snabbt det senaste året och var i juli 2008 5,7 procent (se diagram 36). Den svaga efterfrågetillväxten det kommande året innebär att arbetslösheten stiger ytterligare, till i genomsnitt 6,0 procent 2009. År 2010 minskar arbetslösheten marginellt till 5,9 procent.

Det mindre ansträngda resursutnyttjandet på arbetsmarknaden har inneburit att timlöneökningen har bromsat in. Den lägre löneökningstakten har även bidragit till att enhetsarbetskostnaderna i näringslivet har ökat i långsammare takt de senaste kvartalen. Så småningom bidrar detta till att inflationen faller tillbaka. Nedgången i inflationen begränsas emellertid av att dollarn har försvagats och av den expansiva penningpolitiken. Inflationen faller från 4,7 procent 2008 till 3,2 procent 2009 och vidare till 2,2 procent 2010.

Diagram 34 Hushållens disponibla inkomster och sparande i USA

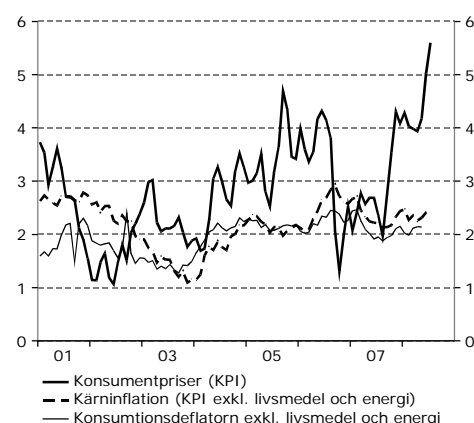
Årlig procentuell förändring och procent, 5-månaders centrerat glidande medelvärde

Källa: Department of Commerce och Bureau of Economic Analysis.

Diagram 35 Inflation i USA

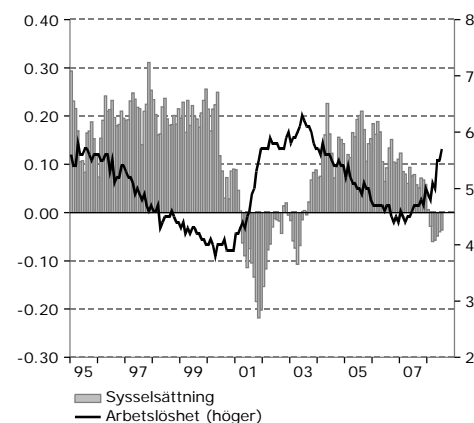
Procent, månadsvärden

Källa: U.S. Department of Labour.

Diagram 36 Sysselsättning och arbetslöshet i USA

Årlig procentuell förändring respektive procent av arbetskraften, säsongrensade månadsvärden

Källor: U.S. Department of Labour och Bureau of Labour Statistics.

Tabell 4 Valda indikatorer för USA

Miljarder dollar, löpande priser, respektive årlig procentuell förändring, fasta priser

	2007	2007	2008	2009	2010
Hushållens konsumtionsutgifter	9 710	2,8	1,0	0,7	2,4
Offentliga konsumtionsutgifter	2 212	1,9	2,5	2,0	2,0
Fasta bruttoinvesteringar	2 597	-2,2	-3,2	-0,5	4,7
Bostadsinvesteringar	630	-17,9	-20,8	-6,0	6,3
Lagerinvesteringar ¹	3	-0,4	-0,4	0,0	0,2
Nettoexport ¹	-708	0,6	1,4	0,7	-0,3
BNP	13 808	2,0	1,5	1,3	2,8
KPI		2,9	4,7	3,2	2,2
Arbetslöshet		4,6	5,5	6,0	5,9
Styrränta ^{2,3}		4,25	2,00	3,00	3,75
Lång ränta ^{2,4}		4,1	3,8	4,3	4,9
Yen/Dollar ²		112,1	107,5	107,3	107,0
Dollar/Euro ²		1,46	1,55	1,53	1,50

¹ Miljarder dollar respektive bidrag till BNP-tillväxten. ² Vid slutet av respektive år.³ Federal Funds target rate. ⁴ Tioårig statsobligationsränta.

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Japan

KONJUNKTURAVMATTNING I JAPAN

Den ekonomiska tillväxten i Japan saktar in i år, främst till följd av den internationella konjunkturförsvagningen. De högre råvaru- och livsmedelspriserna har dessutom pressat ner företagens vinster, eftersom den svaga efterfrågan gör det svårt för företagen att till fullo föra över kostnaderna på konsumentpriserna.

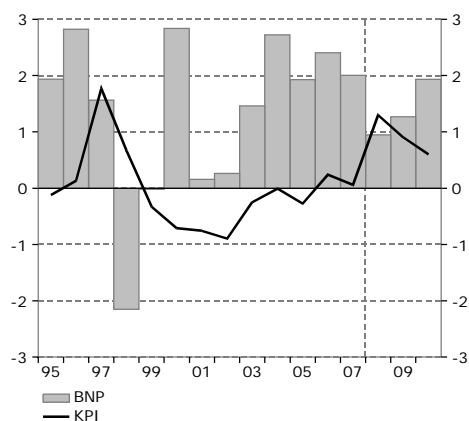
Efter den relativt starka BNP-tillväxten på 0,8 procent det första kvartalet i år föll BNP med 0,6 procent det andra kvartalet enligt preliminärt utfall. Fallet skedde på bred front men var störst för byggnadsinvesteringarna och exporten.

Någon snabb återhämtning för BNP-tillväxten är inte i sikte de närmaste kvartalen. Exportökningen blir måttlig till följd av den svaga konjunkturen i USA och EU. Den svaga exporttillväxten och höga råvarupriser bidrar till att vinstutvecklingen blir relativt låg. Tillväxten i maskinvesteringarna blir därmed också dämpad. Även hushållens konsumtionsökning blir modest, eftersom reallöneökningstakten är fortsatt låg.

På längre sikt ökar BNP-tillväxten något. Exporttillväxten stiger i samband med att konjunkturen i USA och EU stärks. Maskininvesteringarna ökar snabbare eftersom kapacitetsutnyttjandet höjs och vinsterna stiger. Sammanfattningsvis mattas BNP-tillväxten av från 2,0 procent 2007 till 0,9 procent 2008 men stiger till 1,3 procent 2009 och till 1,9 procent 2010 (se diagram 37).

Konsumentpriserna stiger i år med 1,3 procent. Inflationen dämpas till 0,9 procent 2009 och till 0,6 procent 2010, främst till följd av lägre priser på energi och livsmedel.

Diagram 37 BNP och inflation i Japan
Årlig procentuell förändring respektive procent

Källor: Economic and Social Research Institute, Ministry of Internal Affairs and Communications (Japan) och Konjunkturinstitutet.

Euroområdet

TYDLIGA TECKEN PÅ EN KONJUNKTURAVMATTNING

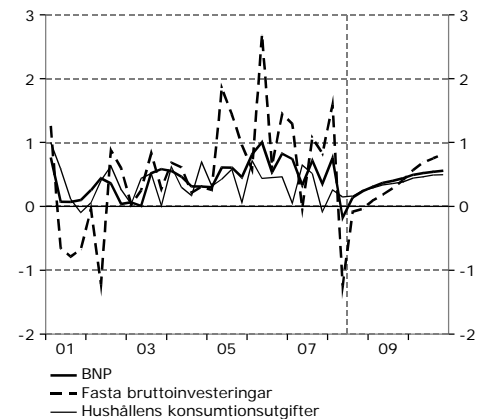
Tillväxtutsikterna för euroområdet har försämrats ytterligare under sommaren 2008. Det beror bl.a. på en mer pessimistisk framtidssyn bland hushåll och företag, fortsatt snabba prisökningar på energi och livsmedel, en svagare omvärldsefterfrågan och en fortsatt oro på de finansiella marknaderna.

BNP-tillväxten i euroområdet var preliminärt $-0,2$ procent det andra kvartalet 2008 jämfört med föregående kvartal. Den låga kvartalstillväxten var till viss del en konsekvens av den mycket starka tillväxten i delar av euroområdet under det första kvartalet, men bekräftar också bilden av att euroområdet knappast undgår den pågående internationella avmattningen. Förväntningsindikatorer för såväl hushållen som industrin har fallit mer än väntat den senaste tiden. Snabbt stigande inflation, stigande räntor och fallande priser på tillgångar såsom fastigheter och aktier har sannolikt bidragit till det allt svagare konsumentförtroendet i euroområdet som nu har fallit 12 månader i rad (se diagram 39). Förtroendet i tillverkningsindustrin har mattats avsevärt den senaste tiden och den priskorrektion som pågår på flera husmarknader i euroområdet har också bidragit till att kraftigt försvaga förtroendet i byggindustrin (se diagram 40). I framför allt Spanien och Irland blir de realekonomiska effekterna av försvagade husmarknader nu allt tydligare. Den snabbt krympande spanska byggsektorn har bidragit till en kraftig ökning i arbetslösheten och det råder samtidigt oro kring hur spanska kreditinstitut ska lyckas bära de kreditförluster som följer i spåren av den spruckna husprisbubblan. Indikationerna är nu också allt tydligare på att Tyskland, som hittills har framstått som motståndskraftigt i det turbulenta ekonomiska klimatet, växer långsammare de närmaste kvartalen.

Det svagare konsumentförtroendet indikerar en dämpad utveckling i hushållens konsumtion de närmaste kvartalen. På arbetsmarknaden har emellertid sysselsättningen fortsatt att öka, och arbetslösheten, som uppmättes till 7,3 procent i juni, är fortfarande mycket nära sin lägsta nivå sedan 1993 då ett samlat mått för euroområdet började publiceras (se diagram 42). Trots den i dagsläget starka arbetsmarknaden bidrar en rad faktorer till att försämma förutsättningarna för en återhämtning i hushållens konsumtionstillväxt. Euroområdet upplever en allt tydligare ekonomisk avmattning. Utöver den alltmer pessimistiska framtidssynen urholkas tillväxten i hushållens köpkraft för närvarande i stor utsträckning av snabbt stigande konsumentpriser. Detta trots att lönerna i euroområdet har stigit relativt snabbt den senaste tiden i förhållande till de senaste årens måttliga löneökningar. En pågående korrektion i huspriser och den tydliga börsnedgången har också bidragit till att minska hushållens förmögenheter. Hushållen i euroområdet har dock en, i utgångsläget, förhållandevis hög sparkvot, vilket skulle kunna möjliggöra

Diagram 38 BNP och efterfrågan i euroområdet

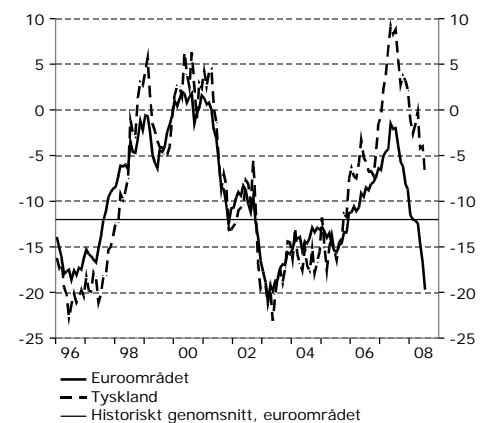
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 Hushållens förtroende i euroområdet

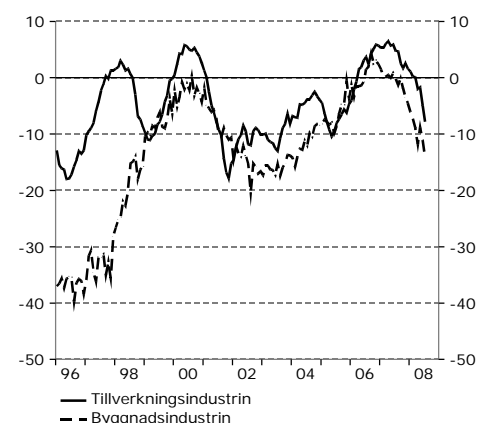
Nettotal, månadsvärden

Källa: EU-kommissionen.

Diagram 40 Industriförtroende i euroområdet

Nettotal, månadsvärden

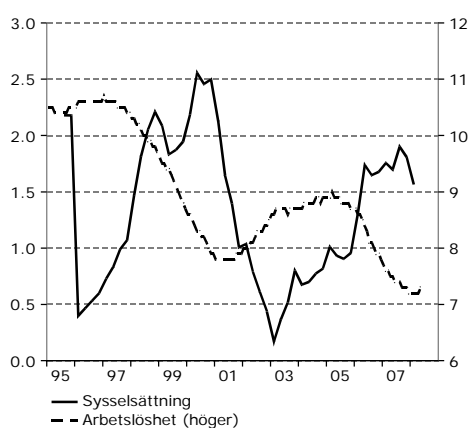
Källa: EU-kommissionen.

Diagram 41 Inköpschefsindex i euroområdet

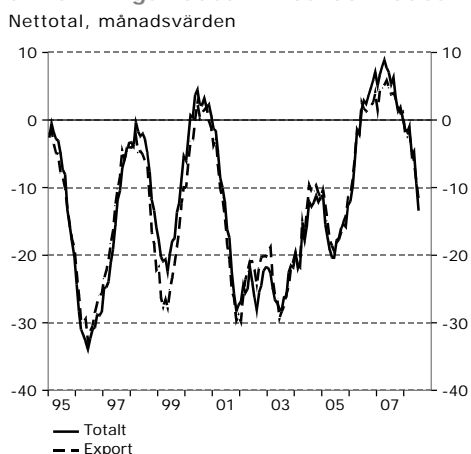
Källa: NTC Research Ltd.

Diagram 42 Sysselsättning och arbetslöshet i euroområdet

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden respektive procent av arbetskraften, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 43 Orderläget, tillverkningsindustrin i euroområdet

Källa: Eurostat.

ett lägre sparande och därigenom motverka den negativa konsumtionsutvecklingen. Denna effekt bedöms emellertid vara svag med tanke på de försämrade framtidsutsikterna. Finanspolitiken i euroområdet förväntas vara i stort sett neutral under prognosperioden. Den snabbt vikande efterfrågan i enskilda länder kan dock innebära att graden av finanspolitisk stimulans kan komma att variera inom euroområdet.

De fasta bruttoinvesteringarna har de senaste åren varit en viktig drivkraft för tillväxten i euroområdet. Den cykliska avmattningen i efterfrågan innebär emellertid att investeringarna försvagas under de närmaste åren. Denna utveckling förstärks möjligtvis något av den finansiella krisen, även om åtstramningen av kreditvillkoren hittills framstår som måttlig. Bankerna i euroområdet rapporterar, enligt ECB:s låneenkäter, en viss åtstramning av finansieringsvillkoren för större företag medan mindre företag och framför allt hushåll verkar ha påverkats i en mindre utsträckning. Oron på de finansiella marknaderna och stigande riskpremier har sannolikt också bidragit till att påskynda priskorrekturen på överhettade husmarknader i flera euroländer. Detta tynger bostadsinvesteringarna under stora delar av prognosperioden.

Ett fortsatt försämrat orderläge (se diagram 43) har minskat behovet av kapacitetsutbyggnad och verkar dämpande på investeringstillväxten. Kapacitetsutnyttjandet i tillverkningsindustrin fortsätter dessutom att falla från de senaste årens höga nivåer. Den allt svagare utvecklingen i OECD-länderna och det senaste årets kraftiga förstärkning av euron begränsar utrikeshandels positiva bidrag till tillväxten under prognosperioden.

BNP-tillväxten förväntas vara lägre än den potentiella tillväxten under 2008 och 2009, men en viss uppgång i konjunkturen sker under 2010. Sammantaget bedöms tillväxten i euroområdet bli 1,5 procent i år, 1,1 procent 2009 och 1,9 procent 2010.

HÖG INFLATION OCH SVAGARE TILLVÄXT SKAPAR PENNINGPOLITISKT DILEMMA

Inflationstakten i euroområdet har fortsatt att stiga under sommaren till följd av fortsatta uppgångar i energi- och livsmedelspriser. Ökningstakten i det harmoniserade konsumentprisindexet (HIKP) är fortsatt betydligt högre än vad som är förenligt med ECB:s penningpolitiska mål om en inflation under men nära 2 procent. I juli var inflationen i HIKP 4,0 procent för andra månaden i rad samtidigt som kärninflationen, dvs. inflationen i HIKP exklusive energi, livsmedel, alkohol och tobak föll tillbaka något till 1,7 procent (se diagram 44).

ECB strävar efter att förhindra att den senaste tidens uppgångar i energi- och livsmedelspriser ska följas av en permanent uppjustering av inflationsförväntningar hos hushåll och företag. Samtidigt upplever euroområdet nu en tydlig ekonomisk avmattning. Det finns ännu inga tydliga tecken på betydande spridningseffekter på andra priser och löner från den höga infla-

tionstakten. Sammantaget innebär därför en stabilisering av internationella priser på energi och livsmedel och det allt svagare resursutnyttjandet att inflationen faller tillbaka under våren 2009. ECB sänker därför styrräntan i två steg under 2009 till 3,75 procent i syfte att nå inflationsmålet 2010.

Tabell 5 Valda indikatorer för Euroområdet

Miljarder euro, löpande priser, respektive årlig procentuell förändring, fasta priser.

	2007	2007	2008	2009	2010
Hushållens konsumtionsutgifter	4 994	1,5	0,9	1,1	1,7
Offentliga konsumtionsutgifter	1 780	2,2	1,6	1,6	1,7
Fasta bruttoinvesteringar	1 931	4,1	1,8	0,1	2,2
Lagerinvesteringar ¹	36	-0,3	0,0	0,0	0,0
Nettoexport ¹	131	0,5	0,3	0,1	0,1
BNP	8 872	2,6	1,5	1,1	1,9
HIKP		2,1	3,6	2,5	1,9
Arbetslöshet		7,4	7,4	7,6	7,8
Styrränta ^{2,3}		4,00	4,25	3,75	3,75
Lång ränta ^{2,4}		4,3	4,4	4,5	4,7
Dollar/Euro ²		1,46	1,55	1,53	1,50

¹ Miljarder euro respektive bidrag till BNP-tillväxten. ² Vid slutet av respektive år.

³ Refräranta. ⁴ Tioårig statsobligationsränta.

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Övriga Europa

STORBRIANNIEN GÅR MOT LÅGKONJUNKTUR

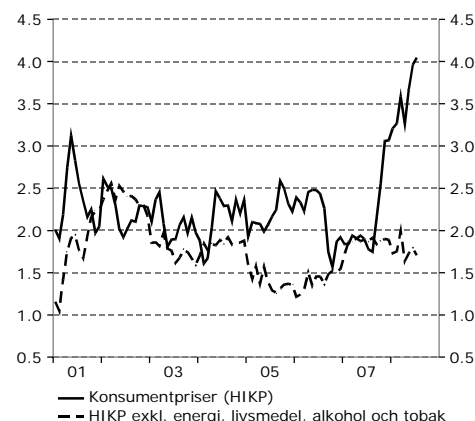
BNP i Storbritannien, som ökade med 0,6 procent det fjärde kvartalet 2007 steg med endast 0,3 procent det första kvartalet i år. Enligt preliminära siffror fortsatte inbromsningen det andra kvartalet i år. Indikatorer tyder på en dämpning av konsumtions-takten och en minskning av byggnadsinvesteringarna.

Avmattningen är delvis en effekt av den internationella finansorn, som har lett till både högre utlåningsräntor och skärpta utlåningsregler. Förutom de direkta effekterna på efterfrågan av den stramare kreditgivningen har denna bidragit till sjunkande fastighetspriser (se diagram 46). Lägre fastighetsvärden i kombination med fallande börskurser har resulterat i att hushållens förmögenhet har minskat, vilket medverkat till en dämpning av konsumtionsutvecklingen.

De närmaste kvartalen fortsätter den inhemska efterfrågetillväxten att dämpas av den svaga fastighetsmarknaden. På längre sikt medför minskade kreditrestriktioner och lägre utlåningsräntor att den inhemska efterfrågetillväxten stiger. Även exporttillväxten stärks på sikt till följd av den globala återhämtningen.

Diagram 44 Inflation i euroområdet

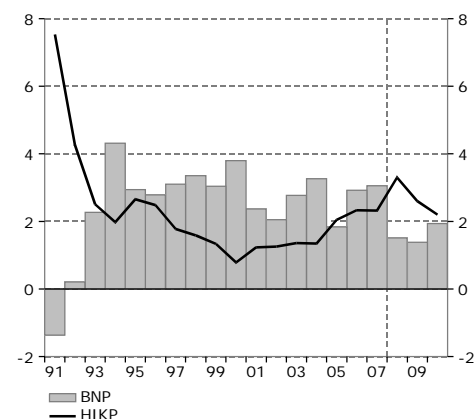
Procent, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 45 BNP och inflation i Storbritannien

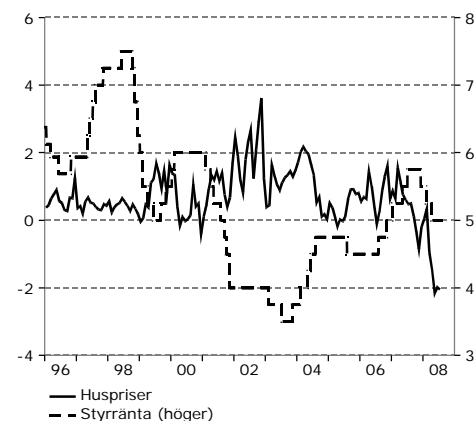
Årlig procentuell förändring respektive procent

Källor: Office for National Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 46 Huspriser och styrränta i Storbritannien

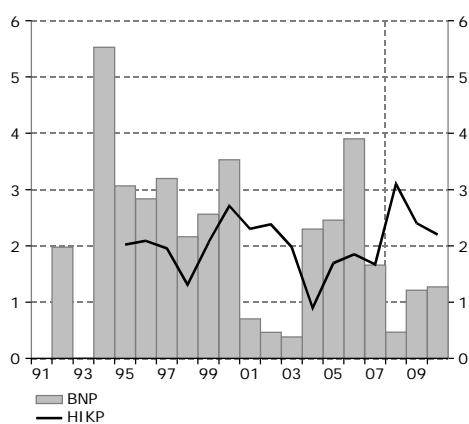
Procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde respektive procent, månadsvärden

Källor: Halifax och Bank of England.

Diagram 47 BNP och inflation i Danmark
Diagram 47

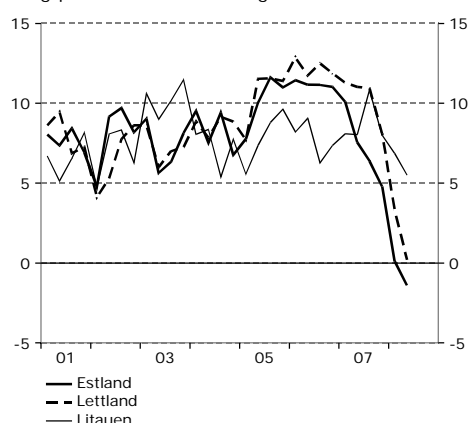
Årlig procentuell förändring respektive procent

Källor: Danmarks Statistik och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 BNP-tillväxt i Baltikum

Årlig procentuell förändring

Källor: Reuters EcoWin och ländernas centralbanker.

Diagram 49 Harmoniserat index för konsumentpriser i Baltikum

Årlig procentuell förändring

Källa: Reuters EcoWin.

Sammantaget halveras BNP-tillväxten från 3,0 procent 2007 till 1,5 procent i år. BNP-tillväxten försvagas till 1,4 procent 2009, men stärks till 1,9 procent 2010 (se diagram 45). BNP-gapet förblir negativt samtliga år. Det låga resursutnyttjandet och en nedgång av de internationella råvarupriserna dämpar inflationstakten framöver. Efter att KPI-inflationen stiger till 3,3 procent i år faller den till 2,6 procent 2009 och till 2,2 procent 2010.

FALLANDE BNP I DANMARK

Efter några år med en relativt stark BNP-tillväxt och ett alltmer ansträngt resursutnyttjande har BNP i Danmark minskat under ett par kvartal.

Nedgången påbörjades det sista kvartalet 2007, då BNP föll med 0,2 procent. Det första kvartalet i år sjönk BNP med 0,6 procent. Fallet förklaras främst av effekter av den finansiella oron som bl.a. lett till ökade utlåningsräntor. De dyrare krediterna har gett upphov till fallande bostadspriser och minskade byggnadsinvesteringar. Även hushållskonsumtionen sjönk till följd av de högre utlåningsräntorna och de fallande huspriserna men också till följd av stigande konsumentpriser, vilka uppgick till 4,2 procent i juni i år.

BNP stiger emellertid under prognosperioden. Bland annat gynnas hushållens konsumtionstillväxt av fortsatt starka löneökningar eftersom arbetslösheten, vilken i juni uppgick till 1,6 procent, fortsätter att vara låg.

BNP-tillväxten blir endast 0,5 procent i år, men ökar sedan och blir 1,2 procent både 2009 och 2010 (se diagram 47). Inflationen stiger till 3,1 procent i år men faller till 2,4 procent respektive 2,2 procent de påföljande två åren.

RISK FÖR RECESSION I BALTIKUM

Efter en tid med mycket hög tillväxt bromsade Estlands och Lettlands ekonomier in markant första halvåret 2008 (se diagram 48). Även om nedgången i den litauiska ekonomin inte varit lika dramatisk visar data för det andra kvartalet i år på en allt lägre tillväxt även där.

Brist på arbetskraft har under de senaste åren drivit upp lönerna och inflationen i de baltiska länderna (se diagram 49). Sedan slutet av 2007 har inflationstakten stigit ytterligare på grund av den globala prisutvecklingen på energi och livsmedel. Att länderna har fast växelkurs mot euron⁶ försvårar möjligheten att använda penningpolitik för att komma till rätta med de ekonomiska obalanserna.

De baltiska ländernas ekonomier fortsätter sannolikt att försvagas andra halvåret 2008 och 2009 och för Estland och Lettland finns det risk för recession. Om detta sker kan låntagare i

⁶ Estland och Litauen har fast växelkurs i form av sedelfondssystem som är reglerade i lag. Lettland har en mer konventionell fastkurspolitik.

regionen få svårt att betala sina lån, något som kan leda till kreditförluster för de svenskägda banker som har stora fordringar i regionen.

I början på 2010 väntas ländernas ekonomier stärkas något igen, bl.a. då exporten ökar till följd av den starkare globala konjunkturen. Även om inflationstrycket gradvis dämpas som en följd av den svagare ekonomiska utvecklingen, kommer inflationen att förbli hög under hela prognosperioden.

Finansmarknaderna och penningpolitik

Den finansiella krisen fortsätter. De finansiella marknaderna präglas fortfarande av höga riskpremier och banker i USA och Europa har fått vidkännas stora kreditförluster. En gradvis lägre inflation och en avmattning av den ekonomiska tillväxten leder till styrräntesänkningar i euroområdet, medan styrräntan i USA höjs då den amerikanska konjunkturen förbättras under senare delen av 2009. I Sverige låter Riksbanken räntan ligga på 4,50 procent under 2008, men sänker sedan reporäntan gradvis till 3,50 procent 2010. Kronan stärks marginellt under prognosperioden.

FORTSATT FINANSIELL ORO

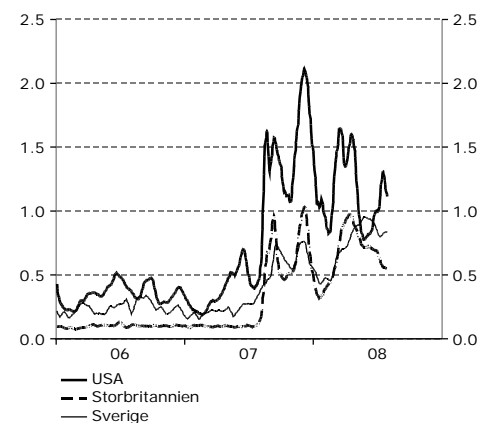
Den finansiella krisen inleddes sommaren 2007 då andelen låntagare på den amerikanska bolånemarknaden som ställde in sina betalningar ökade oväntat. Till följd av en omfattande utbredning av nya instrument avsedda för riskspridning, uppstod stora oklarheter över var i det finansiella systemet de dåliga krediterna fanns. Finanskrisens första fas präglades av de likviditetsproblem som uppstod på grund av denna oklarhet och tog sig framför allt uttryck i att räntorna på interbankmarknaderna steg kraftigt då bankerna inte var beredda att låna ut till varandra (se diagram 50 och diagram 51).⁷ Likviditetsproblemen lindrades emellertid av de åtgärder som vidtogs av flera centralbanker. Centralbankerna erbjöd lån mot många typer av säkerheter och bankerna hade därigenom fortsatt tillgång till kortsiktig finansiering. Dessa lånefaciliteter har i viss utsträckning ersatt interbankmarknaden.

På senare tid har den finansiella krisen tagit sig delvis andra uttryck. Medan likviditetsproblemen mildrats tack vare centralbankernas åtgärder fick flera banker solvensproblem när förluster på värdepapperiserade huslån togs upp i balansräkningarna. Till skillnad från likviditetskrisen var myndigheterna motvilliga att vidta några direkta åtgärder för att rädda icke-solventa banker. Under sommaren framkom emellertid att även de stora amerikanska bolåneinstitut, populärt kallade Fannie Mae och Freddie Mac, hade uppenbara solvensproblem. Aktiekurserna föll kraftigt till följd av detta och likviditetsproblemen blev akuta. Då Freddie Mac och Fannie Mae garanterar ungefär hälften av den totala utestående bostadskreditstocken i USA bedömdes de vara för stora för att tillåtas falla och den amerikanska regeringen tvingades att gå i god för bolagens skulder.

⁷ Riskpremien på interbankmarknaden mäts med TED- och basis-spreaden, som båda avser skillnaden mellan en tremånaders interbankränta och en riskfri ränta med samma löptid. TED-spreaden är beräknad med en statsskuldsväxelränta som det riskfria alternativet, medan basis-spreaden är beräknad med en tremånaders Overnight Index Swap-ränta. I Sverige har statsskuldsväxelräntorna under våren och sommaren 2008 varit nedpressade till viss del på grund av ett lågt utbud av växlar, varför TED-spreaden sannolikt överskattar riskpremien på den svenska interbankmarknaden. I det sammanhanget är basis-spreaden ett bättre mått.

Diagram 50 TED-spread

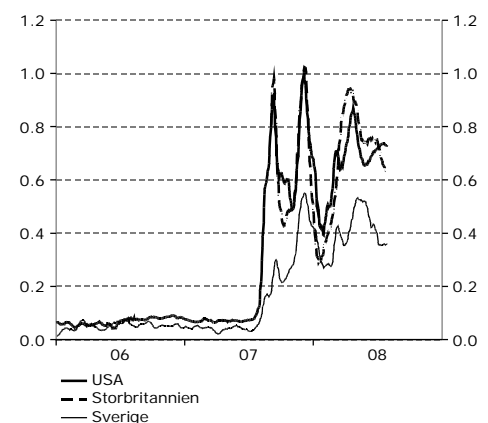
Procentenheter, dagsvärden, 10-dagars glidande medelvärde.

Källor: Reuters och Bank of England.

Diagram 51 Basis-spread

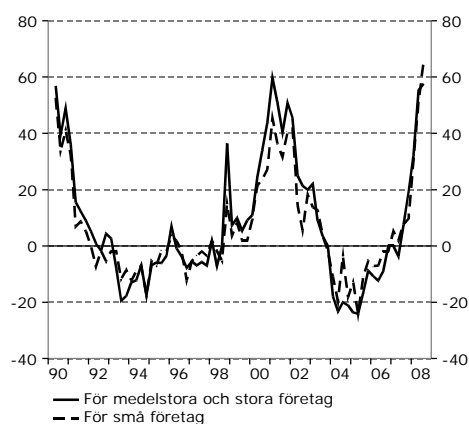
Procentenheter, dagsvärden, 10-dagars glidande medelvärde.

Källor: Reuters och Bank of England.

Diagram 52 Kreditundersökning, USA

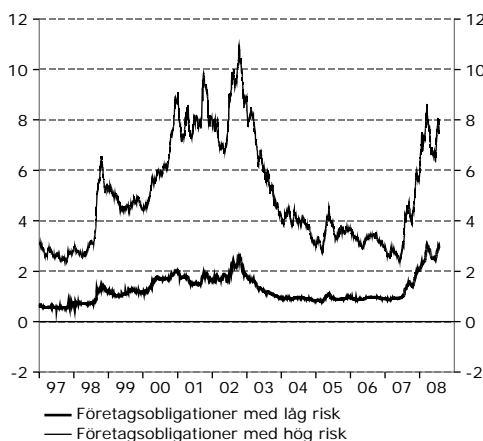
Andel banker som har stramat åt kreditvillkoren
Procent, kvartalsvärden

Källa: Federal Reserve Board.

Diagram 53 Företagsobligationer, differens mot statsobligationsräntan i USA

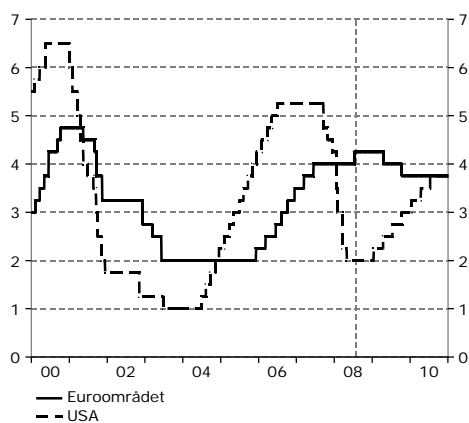
Procentenheter, dagsvärden

Källa: Merrill Lynch.

Diagram 54 Styrräntor

Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Ett sätt för banker att stärka sina balansräkningar vid kreditförluster är att strama åt utlåningen, vilket bl.a. enkäter i USA tyder på att många banker har gjort (se diagram 52). Som ett resultat av denna åtstramning har sannolikt tillgången på krediter till hushåll och företag minskat. Företagens finansieringskostnader har även stigit till följd av ökade riskpremier på företagsobligationer (se diagram 53). I viss utsträckning är den åtstramande utlåningen och de högre riskpremierna på marknaden ett resultat av en omvärdering av risk och en återgång till en sundare kreditgivning. Det är även normalt att riskpremierna stiger i konjunkturedgångar då antalet framtida konkurser väntas öka.

Den finansiella krisen kommer troligen att bestå en tid framöver och det finns risk för att fler banker och finansiella institut kommer att bli konkursmässiga. Först i och med att större delen av alla kreditförluster är upptagna i bankernas balansräkningar, kommer förtroendet banker emellan, och därmed tillgången på likviditet via interbankmarknaden, att normaliseras. Därmed kommer krisen att avta. Konjunkturinstitutet förutsätter att en sådan normalisering av läget på finansmarknaderna sker 2009.

FED HÖJER RÄNTAN I FLERA STEG

Den amerikanska styrräntan har sedan april 2008 legat oförändrad på 2,0 procent efter en rad snabba sänkningar på totalt 3,25 procentenheter sedan mitten av 2007. Den låga styrräntan har motiverats både av den fortsatta finansiella oron och av den amerikanska BNP-tillväxtens inbromsning.

Även andra halvan av 2008 präglas av en svag amerikansk konjunkturutveckling och till följd av detta låter Fed styrräntan ligga kvar på 2,0 procent året ut, trots en hög inflation (5,6 procent i juli mätt med KPI).

När resursutnyttjandet börjar öka under 2009 höjer emellertid Fed sin styrränta och i slutet av prognosperioden uppgår den till 3,75 procent (se diagram 54).

RÄNTESÄNKNINGAR I EUROOMRÅDET

Den europeiska centralbanken (ECB) höjde sin styrränta i juli 2008 till 4,25 procent. Fram till dess hade ECB låtit räntan vara oförändrad under ett års tid, trots en stigande inflation, beroende på att en betydande del av prisökningarna i euroområdet ansågs vara av temporär karaktär (tillfälligt ökande energi- och livsmedelspriser). Ränthöjningen i juli ska ses i ljuset av att ECB börjat oroa sig för att prisökningarna kommer att leda till höjda inflationsförväntningar i euroområdet, detta bl.a. sedan inflationen i juni 2008 steg till 4,0 procent. Under det penningpolitiska mötet i augusti lämnades emellertid styrräntan oförändrad, då de försämrade konjunkturrella utsikterna medgav en avvaktande hållning.

Allt eftersom konjunkturen i euroområdet försämras under 2008 och 2009 och de internationellt bestämda priserna på olja

och livsmedel stabiliseras, mildras emellertid inflationstrycket och ECB sänker sin styrränta till 3,75 procent i syfte att undvika alltför låga inflationsnivåer i slutet av prognosperioden (se diagram 54).

STIGANDE STATSOBLIGATIONS RÄNTOR

De långa statsobligationsräntorna i USA, euroområdet och Sverige föll i kölvattnet av den finansiella krisen, som ett resultat av en förflyttning av investeringar från riskfyllda till säkrare papper. Statsobligationsräntorna steg sedan våren 2008, bl.a. till följd av stigande inflationsförväntningar (se diagram 55). Sommarens fortsatta finansiella turbulens, i samband med de solvensproblem som främst drabbat amerikanska banker, ledde emellertid till att de amerikanska räntorna i juli återigen föll tillbaka. Fallande statsobligationsräntor har också kunnat observeras i euroområdet och i Sverige under augusti 2008.

Statsobligationsräntorna stiger under prognosperioden, när den finansiella krisen klingar av. Löptidspremier, som för närvarande är nedpressade ökar långsamt och den amerikanska tioåriga räntan uppgår till 4,9 procent i slutet av 2010 medan motsvarande räntor för Sverige och euroområdet uppgår till 4,6 respektive 4,7 procent.

RIKSBANKEN SÄNKER RÄNTAN 2009

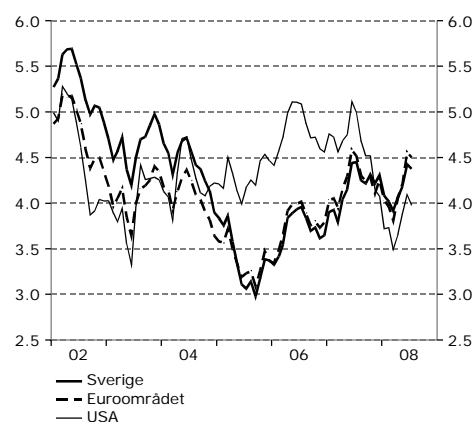
Riksbankens penningpolitiska avvägningar har det senaste året försvårats av kombinationen av stigande inflationsförväntningar och tecken på en svagare konjunktur. Riksbanken höjde senast reporäntan till 4,50 procent i juli 2008.

Inflationen har stigit snabbt sedan mitten av 2007. I juli 2008 var inflationen mätt med KPI 4,4 procent. Detta var den högsta inflationstakten en enskild månad sedan slutet av 1993. Uppgången förklaras främst av att de internationellt bestämda priserna på energi och livsmedel har stigit, samt av effekter av de tidigare höjningarna av reporäntan på hushållens räntekostnader.

Även inflationsförväntningarna är höga. I Prosperas undersökning från juni 2008 steg inflationsförväntningarna på fem års sikt till 2,6 procent. Den s.k. break-even inflationen steg i början av sommaren, men föll dock tillbaka något i början av augusti 2008 till ca 2,3 procent (se diagram 56). Break-even inflationen anger den förväntade genomsnittliga inflationstakten för de underliggande obligationernas hela löptid. Nivån på break-even inflationen är därmed ett mer svårtolkat mått på inflationsförväntningar på ett till två års sikt. Hushållens inflationsförväntningar på ett års sikt var 2,9 procent i juli enligt Hushållsbarometern. Det finns hittills inga tecken på att de höga inflationsförväntningarna har pressat upp löneökningstakten eller prisökningarna på de tjänster och varor som i mindre utsträckning är råvarurelaterade.

Diagram 55 Långräntor, tioåriga statsobligationer

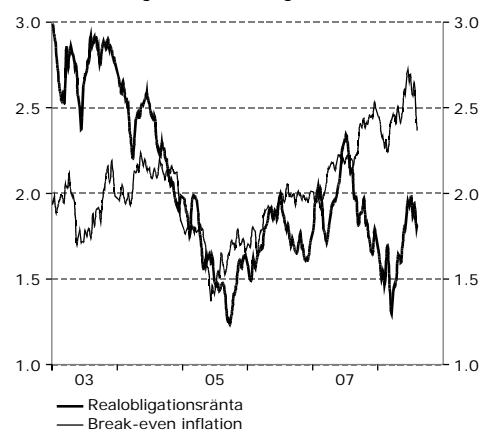
Procent, månadsvärden

Källa: Riksbanken.

Diagram 56 Realränta och break-even inflation i Sverige

Procent, 5-dagars centrerat glidande medelvärde

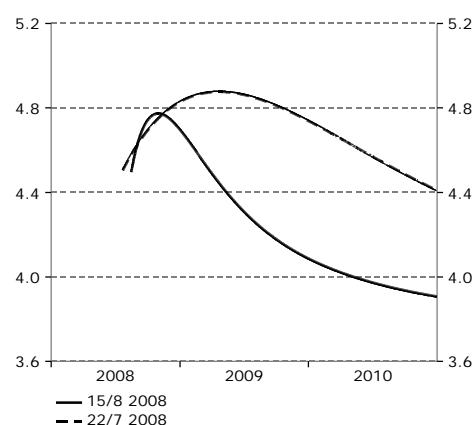

Anm. Break-even inflationen är skillnaden mellan en nominell obligationsränta och en realobligationsränta med liknande löptid. Löptiden är ca 7 år.

Källa: Reuters EcoWin.

Diagram 57 Förväntad reporänta i Sverige enligt avkastningskurvan

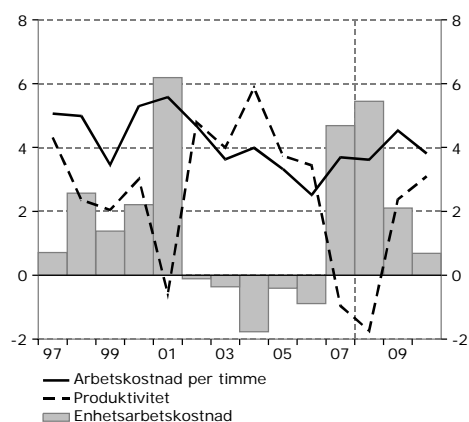
Procent, månadsvärden

Källor: Reuters och Konjunkturinstitutet.

Diagram 58 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

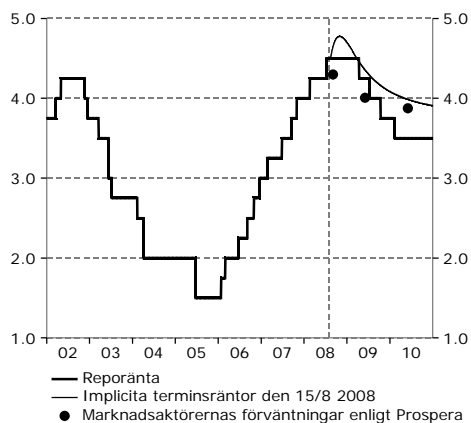
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 59 Reporäntan i Sverige

Procent, dagsvärden

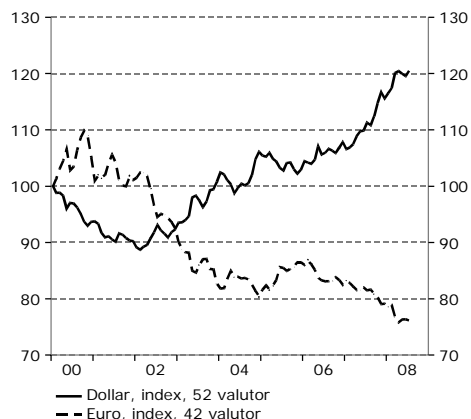

Anm. Enligt avkastningskurvan den 15/8 2008 och Prosperas mätning den 4/6 2008.

Källor: Reuters EcoWin, Prospera och Konjunkturinstitutet.

Diagram 60 Effektiva växelkursindex

Index december 1999=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare valuta.

Källa: Bank for International Settlements.

Riksbankens bedömning i samband med det penningpolitiska mötet i juli var att reporäntan kommer att höjas till närmare 5 procent under 2008. Sedan dess har indikatorer för konjunkturen försvagats och oljepriset fallit. Detta har sannolikt bidragit till att marknadens förväntningar på reporäntan den senaste tiden gradvis har skiftat i riktning mot en lägre reporänta 2009 och 2010. Mätt med implicita terminsräntor förväntade sig marknaden i mitten av augusti 2008 att reporäntan höjs till 4,75 procent under hösten 2008, men att den därefter sänks till under 4 procent 2010 (se diagram 57). Marknadens förväntningar på reporäntan 2009 och 2010 ligger därmed lägre än Riksbankens prognos.

Konjunkturinstitutet bedömer att Riksbanken låter reporäntan ligga kvar på 4,50 procent under resten av 2008. Den svenska konjunkturen har försvagats under inledningen av 2008. Tillväxten i BNP har varit nära noll såväl första som andra kvartalet. Dessutom har oljepriset fallit och priserna på energi och livsmedel bedöms förbli nära dagens nivå framöver, vilket innebär att inflationen faller tillbaka under loppet av 2009. Visserligen bedöms enhetsarbetskostnaden i näringslivet stiga med drygt 5 procent i år 2008 (se diagram 58). Men den svaga efterfrågetillväxten i svensk ekonomin begränsar företagens möjligheter att på kort sikt vältra över de högre kostnaderna till konsumenterna. Ökningstakten i enhetsarbetskostnaden avtar gradvis 2009 och 2010 när resursutnyttjandet på arbetsmarknaden faller och produktivitetstillväxten stiger. Inflationen mätt med KPI med fast ränta (KPIF) sjunker från omkring 3,5 procent i mitten av 2008 till ca 2,0 procent i mitten av 2009.

Reporäntan sänks i tre steg till 3,75 procent under 2009 och vidare till 3,50 procent 2010 (se diagram 59). Den lägre räntan, en expansiv finanspolitik och en gradvis förstärkning av den internationella konjunkturen bidrar till att bromsa nedgången i resursutnyttjandet 2009 och till att en återhämtning inleds 2010. På så vis undviks att inflationen faller påtagligt under 2 procent 2010 och åren därefter. Inflationen mätt med KPIF blir 2,4 procent 2009 och 1,9 procent 2010. Det svaga resursutnyttjandet under prognosperioden bedöms bidra till att inflationen faller ytterligare 2011, till 1,7 procent.

Konjunkturinstitutets modellsimuleringar visar att en sänkning av reporäntan redan under 2008 kan övervägas. Skillnaden i inflationen 2010 och 2011 med den tidigare sänkningen av räntan är dock liten i förhållande till osäkerheten i prognosen (se fördjupning ”Konjunkturinstitutets reporäntebedömning”).

Växelkurser

DOLLARKURSEN STABILISERAS

Dollarn fortsatte att försvagas under inledningen av 2008 men stärktes något under det andra kvartalet. Sedan den trendmässiga

försvagningen inleddes i början av 2002 hade dollarn i juli förlorat ca 22 procent av sitt värde (se diagram 60). Mot euron hade dollarn i mitten av augusti försvagats med ca 6 procent sedan årsskiftet (se diagram 61).⁸

Den aktiva valutapolitik som förs av ett antal asiatiska och oljeproducerande länder med stora bytesbalansöverskott har försvårat en marknadsanpassning av dessa länders valutakurser gentemot dollarn. De kinesiska myndigheterna ändrade i mitten av 2005 sin policy något och har sedan dess låtit renminbin långsamt stärkas mot dollarn. Konjunkturinstitutet förutsätter att ingen större förändring av valutapolitiken äger rum i berörda asiatiska och oljeproducerande länder under prognosperioden. De kinesiska myndigheterna fortsätter att gradvis låta renminbin stärkas mot dollarn men efterfrågan på dollartillgångar upprätthålls i stort sett.

Dollarn är för närvarande mycket svag mot euron i ett historiskt perspektiv och anses av många bedömare vara undervärderad mot euron. På medellång sikt kommer dessutom konjunkturuppgången i USA före konjunkturuppgången i euroområdet. Detta talar för en ökad efterfrågan på dollartillgångar på medellång sikt och en dollarförstärkning i termer av månadsgenomsnitt. En euro bedöms kosta 1,50 dollar i slutet av 2010.

KRONAN FORTSÄTTER ATT STÄRKAS

Sedan årsskiftet har kronan, mätt med det effektiva växelkursindexet KIX, stärkts något.

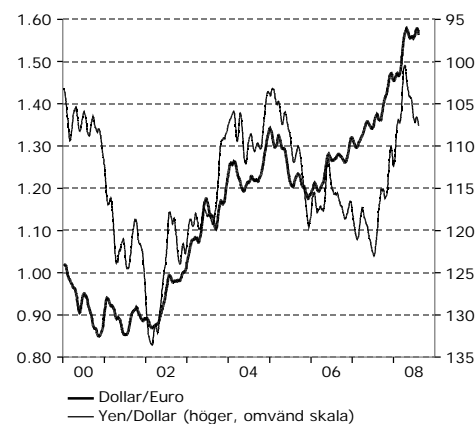
En fundamental variabel som har verkat för att stärka kronans jämviktsväxelkurs är Sveriges nettoställning mot omvärlden⁹. Nettoställningen förbättras ytterligare framöver vilket bidrar till att jämviktskursen stärks. På lång sikt tenderar kronans marknadsvärde att närma sig jämviktskursen och en del av denna justering sker under prognosperioden.

Mätt med KIX stärks kronan med ca en halv procent under prognosperioden. KIX uppgår till 109,3 i slutet av 2010 (se diagram 63). En dollar kostar då 6,14 kronor och en euro 9,21 kronor.

⁸ Växelkurser kännetecknas av stora kortsiktiga variationer. Konjunkturinstitutet analyserar växelkursers utveckling utifrån månadsdata eller motsvarande glidande medeltal för att i möjligaste mån eliminera den kortsiktiga variationen.

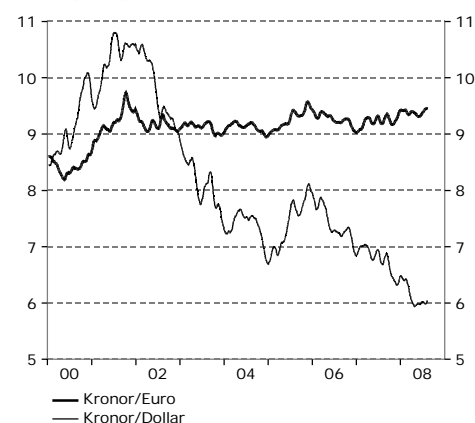
⁹ Ett lands nettoställning mot utlandet påverkar växelkursen via de valutaflöden som den ger upphov till. Större nettofordran, till följd av bytesbalansöverskott, på utlandet resulterar i ett större valutainflöde i form av räntor och utdelningar, vilket tenderar att stärka valutan.

Diagram 61 Bilateral växelkurser
22-dagars glidande medelvärde

Källa: Reuters EcoWin.

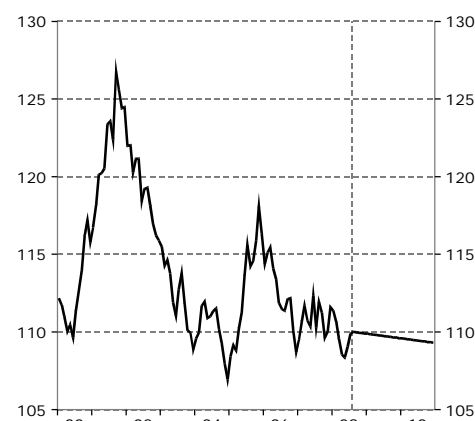
Diagram 62 Bilateral växelkurser
22-dagars glidande medelvärde

Källa: Reuters EcoWin.

Diagram 63 Kronans effektiva växelkurs - KIX

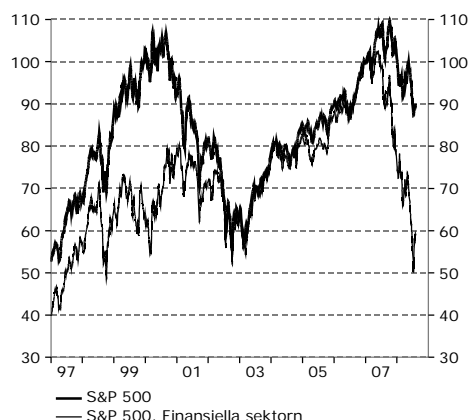
Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Börsutveckling i USA

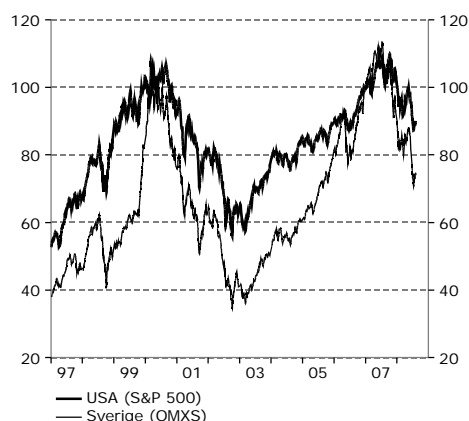
Index 2006-12-29=100, 5-dagars centrerat glidande medelvärde

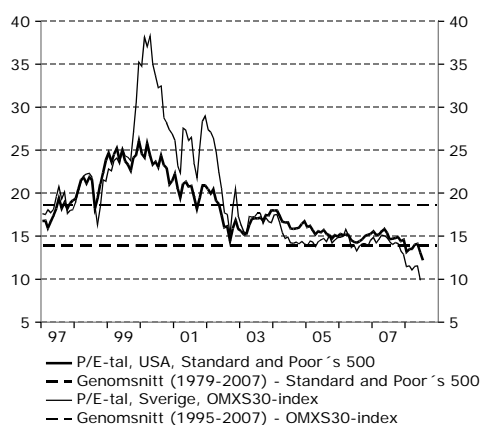
Källa: Reuters EcoWin.

Diagram 65 Börsutveckling i USA och Sverige

Index 2006-12-29=100, 5-dagars centrerat glidande medelvärde

Källa: Reuters EcoWin.

Diagram 66 P/E-tal i USA och Sverige
Månadsvärden

Anm. P/E-tal: aktiepris i förhållande till förväntade vinster 12 månader framåt.

Källor: Prudential Equity Group, LCC, JCF.

Aktiemarknaden

OROLIGT PÅ VÄRLDENS AKTIEMARKNADER

Under sommaren har osäkerheten kring finanskrisens omfattning fortsatt att oroa investerare och bidragit till en negativ kursutveckling på världens aktiemarknader.

Den finansiella turbulensen med stigande riskpremier bidrog till snabbt fallande börskurser i början av 2008. Tack vare en räddningsaktion initierad av den amerikanska centralbanken kunde den förlusttyngda investmentbanken Bear Stearns räddas från konkurs, vilket lugnade marknaden och bidrog till en viss kursuppgång. I början av juni tilltog dock den finansiella oron, något som återspeglades i fallande börskurser världen över. I mitten av juli kom den amerikanska staten återigen till undsättning och utfärdade statliga kreditgarantier till de amerikanska bostadsfinansieringsbolagen populärt kallade Fannie Mae och Freddie Mac. Detta förhindrade sannolikt en omfattande chock i det finansiella systemet.

Den svaga kursutvecklingen under sommaren innebär att det amerikanska börsindexet S&P 500 i mitten av augusti hade minskat i värde med knappt 15 procent sedan finanskrisen bröt ut i juli 2007. Nedgången för aktier i finansiella företag är dock betydligt kraftigare under samma period (se diagram 64). Det svenska OMXS-indexet hade i mitten av augusti tappat drygt 20 procent sedan årsskiftet och sedan början av juli 2007 är värdeminskningen över 30 procent (se diagram 65).

Ett mått på en eventuell över- eller undervärdering av en aktiemarknad är P/E-talet, dvs. dagens aktiepriser i förhållande till nästa års förväntade vinster. Måttet har sedan några år tillbaka legat under eller i närheten av sin långsiktiga genomsnittliga nivå för flera av världens större aktiemarknader (se diagram 66). P/E-talen förefaller därför inte vara användbara för att förklara det senaste årets kraftiga kursfall. En orsak till den svaga utvecklingen är sannolikt i stället att stigande riskpremier minskat efterfrågan på riskfyllda tillgångar såsom aktier. Samtidigt har förväntade företagsvinster ännu inte fallit i motsvarande omfattning vilket sammantaget har bidragit till något lägre P/E-tal i såväl USA som Sverige.

De kraftiga fluktuationer som börserna har uppvisat förväntas minska i takt med att problemen på de finansiella marknaderna avtar.

Tabell 6 Räntor och växelkurser vid slutet av respektive år
Månadsgenomsnitt.

	2006	2007	2008	2009	2010
Styrräntor					
Sverige	3,00	4,00	4,50	3,75	3,50
Euroområdet	3,50	4,00	4,25	3,75	3,75
USA	5,25	4,25	2,00	3,00	3,75
Obligationsräntor¹					
Sverige	3,6	4,3	4,4	4,4	4,6
Euroområdet	3,8	4,3	4,4	4,5	4,7
USA	4,6	4,1	3,8	4,3	4,9
Valutakurser					
Kronor/Euro	9,04	9,42	9,41	9,31	9,21
Kronor/Dollar	6,84	6,47	6,06	6,10	6,14
Dollar/Euro	1,32	1,46	1,55	1,53	1,50
Yen/Dollar	117,1	112,1	107,5	107,3	107,0
Euro/Pund	1,49	1,39	1,27	1,29	1,30
TCW-index	123,2	125,8	123,1	122,5	121,8
KIX-index	108,7	111,6	109,9	109,6	109,3

¹ Tioårig statsobligationsränta

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet

BNP och efterfrågan

Både utfall och indikatorer visar att den svenska konjunkturen fortsätter att försvagas. Den internationella konjunkturedgången har medfört att exporttillväxten dämpas. Samtidigt är hushållen pessimistiska beträffande den ekonomiska utvecklingen. Nästa år försvagas arbetsmarknaden och trots att finanspolitiken blir expansiv förblir tillväxten låg. År 2010 tilltar exporttillväxten och en fortsatt expansiv finanspolitik medför att hushållens konsumtion ökar snabbare. Sammantaget ökar BNP-tillväxten i kalenderkorrigerade termer från 1,4 procent 2008 och 1,6 procent 2009 till 3,0 procent 2010.

SVENSK EKONOMI GÅR IN I EN LÅGKONJUNKTUR I ÅR

Tillväxten i den svenska ekonomin fortsätter att försvagas. Många indikatorer har fallit markant den senaste tiden. Barometerindikatorn föll i augusti till sin lägsta nivå sedan 2003 och indikerar att ekonomin utvecklades mycket svagare än normalt (se diagram 67). Även hushållens konfidensindikator (CCI) har fallit brant och är nere på den lägsta nivån sedan 1995 (se diagram 68).

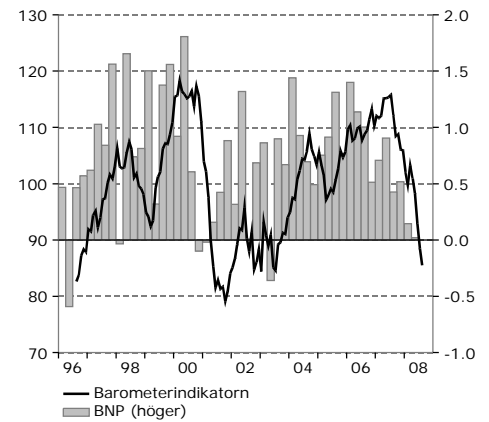
Bilden av en vikande konjunktur förstärks av preliminära beräkningar av nationalräkenskaperna som visar en stagnerande BNP-tillväxt det andra kvartalet i år (se diagram 69). Den försvagning av BNP-tillväxten som inleddes i mitten av 2006 fortsätter därför i år.

Det kvartalsförlopp som redovisas i diagram 69 ger dock för i år sannolikt en något missvisande bild av det egentliga konjunkturförloppet.¹⁰ Preliminära beräkningar är osäkra och det finns indikationer på att BNP för årets två första kvartal både kan komma att revideras upp och revideras ner. Bedömningen är dock att BNP-tillväxten under de första två kvartalen så småningom kommer att revideras upp. För att hantera detta problem innehåller prognosen en relativt hög tillväxt det tredje kvartalet. Det preliminära BNP-utfallet för årets två första kvartal i diagram 69 underskattar således sannolikt den ekonomiska aktiviteten och den förhållandevis höga tillväxten det tredje kvartalet överskattar densamma.

Tillväxten fortsätter att vara svag i slutet av 2008. Tillväxten i näringslivets investeringar är dämpad och företagen drar ner sina lager. Hushållens konsumtion uppvisar visserligen en något starkare utveckling i slutet av året, men ökningstakten är fortfarande dämpad. Sammantaget uppgår BNP-tillväxten 2008 till 1,7 procent och i kalenderkorrigerade termer till 1,4 procent.

Diagram 67 Barometerindikatorn och BNP till marknadspris

Index, månadsvärden respektive säsongsrensade procentuella förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 68 Hushållens förtroendeindikator (CCI)

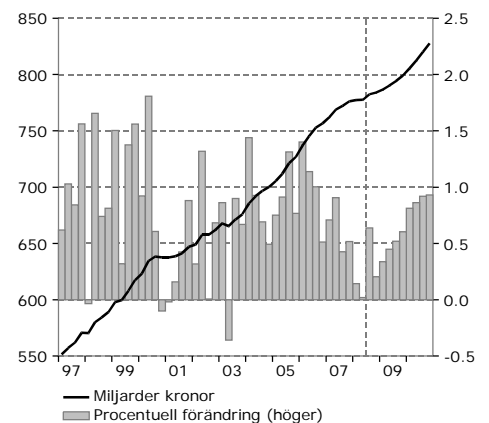
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 69 BNP till marknadspris

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹⁰ Konjunkturinstitutet justerar inte utfall för nationalräkenskaperna, utan avvaktar eventuella officiella revideringar.

EXPANSIV FINANSPOLITIK BROMSAR NEDGÅNGEN 2009

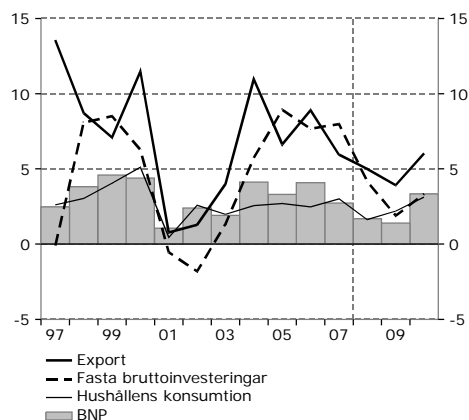
Nästa år försvagas arbetsmarknaden (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”). Det finns dock ett antal faktorer som motverkar den svagare arbetsmarknadens effekter på efterfrågan och BNP-tillväxten ökar något under loppet av 2009.

Bedömningen är att den internationella finansiella oron klingar av under 2009 och att läget i den amerikanska ekonomin ljusnar (se kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”). Vidare faller inflationen i Sverige tillbaka från dagens höga nivåer, till stor del på grund av att tillväxttakten hos importpriser på energi och livsmedel sjunker. Finanspolitiken blir expansiv, vilket bl.a. visar sig i stigande offentliga investeringar samt högre tillväxt i den offentliga konsumtionen och hushållens konsumtion. Hushållens inkomster gynnas framför allt av antagna inkomstskattesänkningar. Tillsammans med den fallande inflationen medför detta en relativt stark utveckling av de reala disponibla inkomsterna 2009. Exporttillväxten tilltar gradvis under 2009 i takt med att den internationella konjunkturen stärks.

Uppgången i hushållens konsumtion är dock dämpad och investeringstillväxten fortsätter att falla. Sammantaget är uppväxlingen av BNP-tillväxten under 2009 så pass svag att det inte sker någon konjunkturåterhämtning under 2009 (se diagram 70 och tabell 7).

Diagram 70 BNP och efterfrågan

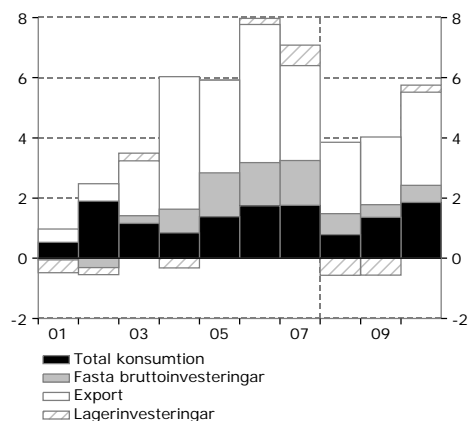
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 71 Bidrag till efterfrågetillväxten

Förändring i procent av BNP, säsongrensade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

KONJUNKTUREN ÅTERHÄMTAR SIG 2010

Under 2010 fortsätter den internationella konjunkturen att stärkas gradvis, vilket medför att svensk exporttillväxt ökar något. Inflationen faller tillbaka ytterligare och finanspolitiken fortsätter att vara expansiv. Tillväxten stimuleras också av en något mer expansiv penningpolitik. Tillväxten i hushållens reala disponibla inkomster faller visserligen jämfört med 2009, men är ändå relativt hög i ett historiskt perspektiv. Den starka inkomstutvecklingen bidrar till att konsumtionstillväxten stiger till 3,1 procent. Företagen drar ner sina lager i allt långsammare takt under loppet av 2010 och bedöms vara färdiga med sina lagerneddragningar i slutet av året. Därmed ger lagerförändringarna åter ett positivt bidrag till BNP-tillväxten 2010 (se diagram 71). Investeringstillväxten stiger något och tillväxten i den offentliga konsumtionen växlar upp som en följd av den expansiva finanspolitiken. Sammantaget ökar BNP-tillväxten från 1,6 procent 2009 till 3,0 procent 2010 i kalenderkorrigerade termer. Den faktiska BNP-tillväxten stiger från 1,4 procent 2009 till 3,3 procent 2010 (se diagram 70).

RISKERNA FORTFARANDE STÖRST PÅ NEDÅTSIDAN

Enligt KI:s prognos går den svenska ekonomin in i en lågkonjunktur. Trots den vändning som påbörjas 2010 kommer ekonomin att befinna sig i en lågkonjunktur även i slutet av 2010. I ett historiskt perspektiv är dock nedgången förhållandevis grund

och det finns en risk att den blir både djupare och mer utdragen. Denna prognos förutsätter att omvärldens efterfrågetillväxt stabiliseras och därefter ökar något under 2009 och 2010. Dessutom förutsätts att den internationella finansiella oron ebbar ut under 2009. En sämre internationell utveckling än väntat skulle kunna innebära att den svenska konjunkturedgången fördjupas mer än i prognosen. Högre internationella priser än väntat, på t.ex. råolja och livsmedel, skulle hålla tillbaka de svenska hushållens köpkraft och riskera att medföra en stramare penningpolitik än annars.

Tabell 7 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2007	2007	2008	2009	2010
BNP	3 071	2,7	1,7	1,4	3,3
BNP, kalenderkorrigerad		2,9	1,4	1,6	3,0
BNP inkl. prel. offentlig kons. ¹		2,7	1,7	1,4	3,0
Real BNI per capita		3,2	0,1	0,7	2,7
Hushållens konsumtionsutgifter	1 434	3,0	1,6	2,2	3,1
Offentliga konsumtionsutgifter	797	1,1	0,7	1,0	2,1
Fasta bruttoinvesteringar	582	8,0	4,2	1,9	3,3
Lagerinvesteringar ²	24	0,7	-0,5	-0,6	0,3
Export	1 609	6,0	5,0	3,9	6,0
Import	1 375	9,7	4,7	3,9	6,2
Total inhemsk efterfrågan	2 836	4,2	1,3	1,2	3,2
Nettoexport ²	234	-1,1	0,5	0,3	0,4
Bytesbalans ³	258	8,4	7,9	8,1	8,3

¹ Faktisk (ej kalenderkorrigerad) BNP-tillväxt baserad på prognos av det preliminära utfallet för offentlig konsumtion. Det nya sättet att mäta volymutvecklingen i offentlig produktion av individuella tjänster innebär att det uppstår en metodberoende skillnad mellan det preliminära och det definitiva utfallet för offentlig konsumtion (se fakta "Prognoser på offentlig konsumtion"). Därmed skiljer sig även det preliminära och det definitiva utfallet för BNP. Konjunkturinstitutets prognoser för offentlig konsumtion avser det slutliga utfallet. Vid prognosutvärderingar kommer Konjunkturinstitutet emellertid att utgå ifrån en uppskattning av det preliminära utfallet för offentlig konsumtion.

² Bidrag till BNP-tillväxten.

³ I procent av BNP, löpande priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Hushållens konsumtionsutgifter

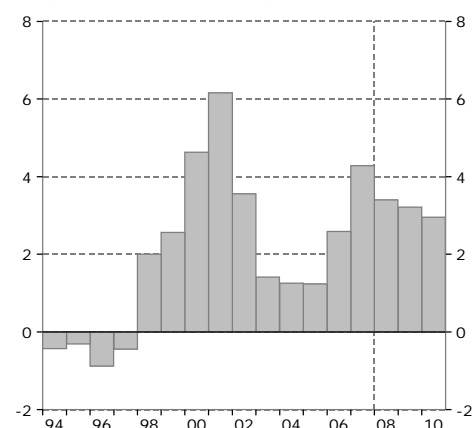
HUSHÅLLENS DISPONIBLA INKOMSTER FORTSATT STARKA TROTS KONJUNKTURAVMATTNINGEN

Trots konjunkturavmattningen ökar hushållens reala disponibla inkomster starkt åren 2008–2010. I år växer hushållens reala disponibla inkomster med 3,4 procent, nästa år med 3,2 procent och 2010 med 3,0 procent (se diagram 72 och tabell 8).

I år är det framför allt en stark utveckling av lönesumman, 6,8 procent, som ökar de disponibla inkomsterna. Därtill växer transfereringsinkomsterna förhållandevis starkt. Transferering-

Diagram 72 Hushållens reala disponibla inkomster

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

arna från ålderspensionssystemet stiger med drygt 7 procent 2008. Den förhållandevis snabba ökningen beror både på att fler blir ålderspensionärer och en relativt hög uppräkningsgrad av pensionerna. Trots att hushållens reala disponibla inkomster växer snabbt i år är tillväxttakten lägre än i följande. Nerväxlingen förklaras huvudsakligen av två orsaker. För det första stiger konsumentpriserna starkt 2008, bl.a. till följd av höga livsmedels- och energipriser. För det andra ökar hushållens skatter och avgifter åter efter att ha minskat nominellt 2007. I följande hölls skatterna tillbaka av det första steget i jobbskatteavdraget. Skatternas utvecklingstakt hålls dock tillbaka även i år av både jobbskatteavdragets andra steg och låga kapitalskatter.¹¹

Lönesummans ökningstakt växlar ner betydligt 2009 till följd av att antalet arbetade timmar i ekonomin minskar något. Transfereringarna från ålderspensionssystemet fortsätter att växa starkt. Därtill gör Konjunkturinstitutet bedömningen att finanspolitiken får en expansiv inriktning 2009. Delar av denna expansiva politik antas komma hushållen direkt till del genom skattesänkningar och ökade transfereringsinkomster. Den antagna inriktningen av de finanspolitiska stimulanserna höjer utvecklingstakten på hushållens reala disponibla inkomster med drygt 1 procentenhet 2009. Konsumentpriserna ökar inte heller lika snabbt som de gjorde 2008, vilket påverkar hushållens reala disponibla inkomster positivt.

En fortsatt god utveckling av både lönesumman och transfereringsinkomsterna bidrar till ökningen av hushållens reala disponibla inkomster 2010. Hushållens reala disponibla inkomster påverkas även positivt av att konsumentpriserna ökar långsammare än 2009. Dessutom får finanspolitiken en expansiv inriktning även 2010. I likhet med 2009 antas den expansiva finanspolitiken komma hushållen direkt till del genom skattelättnader och ökade transfereringsinkomster. De utgör tillsammans ungefär 0,5 procentenheter av hushållens reala disponibelinkomstökning 2010.

¹¹ I nationalräkenskapernas definition av hushållens disponibla inkomster ingår skatt på kapitalvinster i hushållens direkta skatter. Däremot ingår inte realisationsvinster som en inkomst för hushållen. Effekten av låga realisationsvinster blir därmed en ökning av hushållens uppmätta disponibla inkomster.

Tabell 8 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring

	2007	2007	2008	2009	2010
Lönesumma	1 236	6,9	6,8	3,9	4,4
Timlön enligt NR ¹		3,0	4,5	4,1	3,7
Arbetade timmar ^{1,2}		3,7	2,2	-0,2	0,7
Övriga faktorinkomster	271	2,9	1,2	3,1	4,6
Överföringar från offentlig sektor	481	-2,8	3,3	5,5	4,3
Överföringar från privat sektor	65	4,2	3,0	3,0	3,0
Skatter och avgifter	-584	-0,6	2,0	0,8	3,4
Disponibel inkomst	1 468	5,7	6,4	5,4	4,7
Konsumentpris ³		1,3	2,9	2,1	1,7
Real disponibel inkomst		4,3	3,4	3,2	3,0

¹ Korrigerat för olika antal arbetsdagar mellan åren. ² Avser anställdas timmar³ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HUSHÅLLENS KONSUMTION FORTSATT SVAG

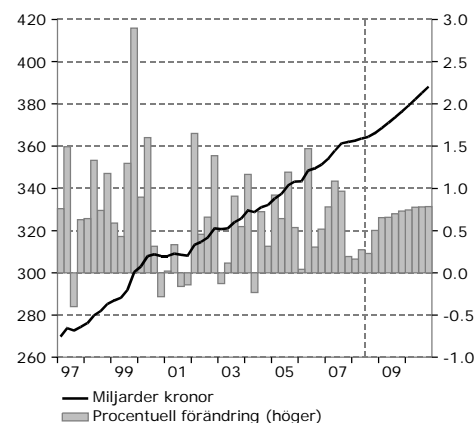
Trots starka inkomster har hushållens konsumtionsutgifter bara ökat svagt på senare tid, bl.a. som en följd av den oro som skapats av den finansiella krisen och snabbt stigande priser på energi och livsmedel. Under det andra kvartalet i år ökade konsumtionen med endast 0,3 procent och under de två föregående kvartalen med 0,2 procent per kvartal (se diagram 73). De tre senaste kvartalen ger intryck av att spegla inledningen av en riktigt svag fas av konsumtionscykeln. Sammansättningen av konsumtionen är dock inte typisk för en sådan fas. Konsumtionen av energi, bl.a. drivmedel, föll markant under det andra kvartalet, förmodligen påverkat av kraftiga prisstegringar på energi. Dessa poster är normalt varken särskilt konjunktur känsliga eller ledande i konsumtionscykeln. Även bilkonsumtionen minskade rejält både under det första och det andra kvartalet i år, vilket däremot är mycket typiskt för perioder då hushållen dämpar den totala konsumtionen.

Å andra sidan är det förvånande att det konjunktur känsliga turistlandet utomlands, som började öka starkt redan tidigt under 2007, faktiskt har accelererat under de tre senaste kvartalen och ökat med i genomsnitt nära 4 procent per kvartal (se diagram 74). Dessutom ökade konsumtionen av tjänster¹² under det andra kvartalet med 1,2 procent. Både tjänstekonsumtionen och konsumtionen utomlands har tidigare utvecklats särskilt svagt under perioder när hushållen tydligt och varaktigt begränsat de totala konsumtionsutgifterna. Konsumtionsmönstret bekräftar således än så länge inte att hushållen planerar för en längre period av svaga konsumtionsökningar.

¹² Tjänster exkl. bostad utgör ca 30 procent av total konsumtion, och består av mycket varierande slag av tjänster. Exempelvis restaurang, hotell, finansiella tjänster, skönhetsvård mm.

Diagram 73 Hushållens konsumtion

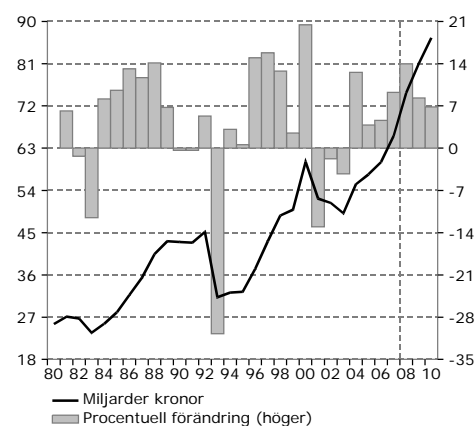
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 74 Hushållens konsumtion i utlandet

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 75 Hushållens förtroendeindikator (CCI)

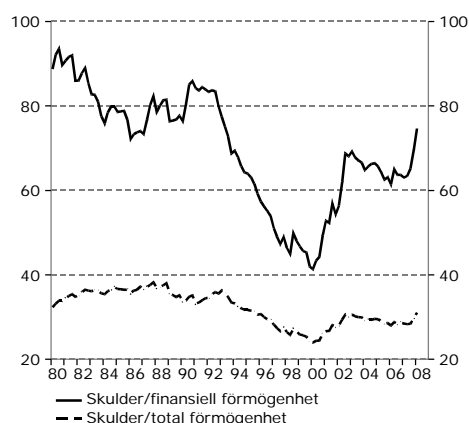
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Hushållens skulder

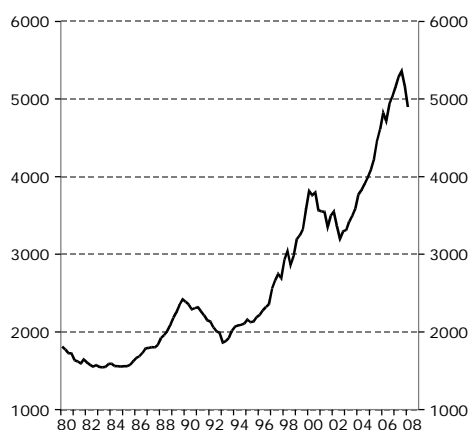
Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 76 Hushållens totala reala nettoförmögenhet

Miljarder kronor

Anm. Deflaterad med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

MYCKET DYSTRA FÖRVÄNTNINGAR BLAND HUSHÅLLEN

Sommaren 2007 var hushållens förväntningar på den ekonomiska utvecklingen mycket optimistiska. Men i samband med den finansiella kris som inleddes förra sommaren började förväntningarna dämpas. Samma tendens avseende konsumentförtroendet noterades både i USA och i euroområdet. På senare tid har de svenska hushållens förväntningar dalat mycket snabbt och i augusti i år blev hushållens förtroendeindikator (CCI) -16,5, vilket motsvarar ett mycket pessimistiskt stämningläge. Det är 13 år sedan som CCI var så lågt som under de två senaste månaderna (se diagram 75).

Det paradoxala är att under de senaste 12 månaderna har vissa faktorer, som ofta spelat stor roll för hushållens förväntningar, utvecklats klart starkare än normalt. Visserligen har kurserna på börsen fallit med drygt 30 procent sedan sommaren i fjol och orsakat att även hushållens förmögenhetsställning försämrats rejält (se diagram 77 och diagram 76). Penningpolitiken och den finansiella krisen har också lett till högre utlåningsräntor och större utgifter för hushållen när det gäller att hantera den stora skuldstock som hushållen dragit på sig sedan en lång tid tillbaka. Men samtidigt har sysselsättningen ökat mycket starkt och hushållens inkomster har ökat betydligt mer än det historiska genomsnittet för inkomstökningarna. I vanliga fall brukar den typen av bakgrund ge hushållen en viss tillförsikt inför framtiden. Men eftersom hushållen trots denna bakgrund har mycket negativa förväntningar, bedöms dessa i stället ha formats av den stora osäkerhet som finns i makrobilden för svensk ekonomi, med de risker som detta eventuellt kan medföra för den egna ekonomin framöver. Om inte dessa risker realiserar fullt ut, kan stämningläget hos hushållen relativt snabbt bli mindre pessimistiskt.

Andra indikatorer, som omsättningsstatistiken för detaljhandeln och priserna på småhusmarknaden, har det senaste halvåret bekräftat den svaga konsumtionsutvecklingen. Möjligen är det värt att notera att under de två senaste månaderna (maj och juni) ökade omsättningen i detaljhandeln med nära 1,5 procent per månad. Samtidigt ökade priserna på småhusmarknaden med 2 procent per månad under de tre senaste månaderna (maj till och med juli).

När intrycket av både de negativa förväntningarna och övriga indikatorer sammanfattas, blir ändå slutsatsen att konsumtionen förblir svag även under det tredje kvartalet i år och ökar med 0,2 procent.

TYDLIG ÅTERHÄMTNING FÖR KONSUMTIONEN FÖRST 2010

Konsumtionen 2008 ökar med 1,6 procent jämfört med i fjol, den svagaste ökningen sedan den skarpa konjunkturedgången 2001. Men konsumtionsmönstret 2008 är inte särskilt likt det från 2001. Exempelvis ökar hushållen konsumtionen utomlands med nära 14 procent 2008, medan motsvarande konsumtion

2001 minskade med 13 procent. Hushållens sparkvot stiger dessutom till 9,9 procent 2008 (se diagram 78). Det är den högsta sparkvoten sedan 1993 och beror både på låg konsumtionstakt och på jämförelsevis stark inkomstutveckling 2008.

Den uppmätta utvecklingen av disponibelinkomsten är dock ett ofullständigt mått på utvecklingen av den ekonomiska situationen för hushållen. Till följd av börsnedgången har kapitalskattorna minskat med ca 10 miljarder kronor mellan 2007 och 2008, vilket stärker den uppmätta disponibelinkomsten 2008. Grovt räknat har de realiserade kapitalvinsterna samtidigt minskat med drygt 30 miljarder kronor och nettot av realiserade kapitalvinster och kapitalskatter har således egentligen försämrat hushållens ekonomiska situation. Men i sammanställningen av hushållens disponibla inkomster ingår inte kapitalvinster överhuvudtaget och utvecklingen av den uppmätta disponibelinkomsten 2008 överdriver förbättringen av hushållens ekonomiska situation.

Under större delen av 2009 får hushållen uppleva en svagare utveckling på arbetsmarknaden, vilket normalt dämpar förväntningarna och leder till ett försiktigare konsumtionsbeteende och ett högre sparande. Samtidigt bedöms regeringen föra en starkt expansiv finanspolitik och antas skjuta till ca 18 miljarder kronor, främst i form av skattesänkningar, för att stärka hushållens inkomster. Detta bedöms vara tillräckligt för att hushållen ska öka konsumtionen lite snabbare nästa år, eller med 2,2 procent (se tabell 9), samtidigt som de också får utrymme att öka sparkvoten till 10,8 procent.

Läget på arbetsmarknaden ljusnar något under 2010 och regeringen antas fortsätta föra en expansiv finanspolitik som ökar hushållens inkomster med ytterligare 11 miljarder kronor. Konsumtionen tar då mer rejäl fart och ökar med 3,1 procent.

Tabell 9 Hushållens konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

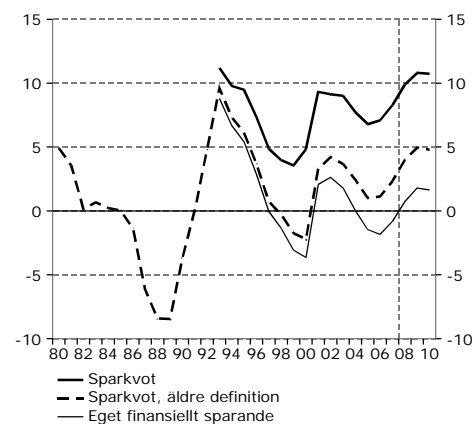
	2007	2007	2008	2009	2010
Konsumtionsutgifter	1 434	3,0	1,6	2,2	3,1
Sällanköpsvaror	289	7,1	3,6	3,8	5,1
Bilar	54	8,0	-12,5	-0,9	3,9
Dagligvaror	217	1,1	0,6	0,7	1,2
Övriga varor	51	-1,7	-4,7	-1,4	1,2
Tjänster exkl. bostad	429	4,3	3,7	3,6	4,3
Bostäder inkl. energi	359	0,4	0,1	0,6	0,9
Konsumtion i utlandet	66	9,3	13,9	8,3	6,8
Avgår: Utlänningars konsumtion i Sverige	78	10,2	6,4	5,6	4,0
Ideella organisationer	48	-1,2	1,1	1,4	1,6
Sparkvot ¹	129	8,3	9,9	10,8	10,7
Sparkvot, äldre definition ¹	34	2,3	4,0	4,9	4,8

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive sparande i procent av disponibel inkomst. PPM-medlen bokförs numera som sparande i hushållssektorn. I "Sparkvot, äldre definition" ingår varken sparande i avtalspensioner eller PPM-medlen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 78 Olika mått på sparande

Andel av disponibel inkomst, procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentliga konsumtionsutgifter

EXPANSIV FINANSPOLITIK LEDER TILL ÖKADE KONSUMTIONsutGIFTER

Den offentliga konsumtionen ökar samtliga prognosår (se tabell 10 och diagram 79). Även som andel av BNP ökar den offentliga konsumtionen något.

Tabell 10 Offentliga konsumtionsutgifter

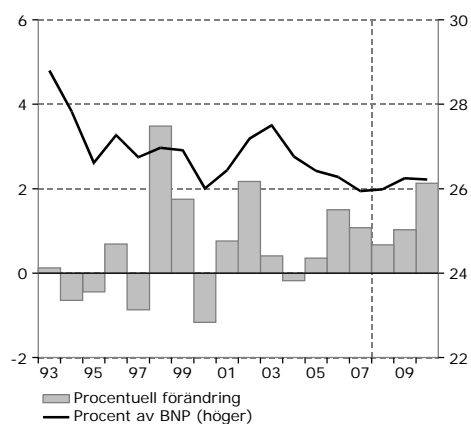
Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2007	2007	2008	2009	2010
Offentliga konsumtionsutgifter	797	1,1	0,7	1,0	2,1
<i>Procent av BNP, löpande priser</i>		25,9	26,0	26,2	26,2
Statlig konsumtion	213	-0,6	-0,9	0,1	1,4
Kommunsektorns konsumtion	584	1,7	1,2	1,4	2,4
Offentlig konsumtion, preliminärt utfall		1,1	0,7	0,9	0,9

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 79 Offentliga konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring, fasta priser respektive procent av BNP, löpande priser

Anm. Den fallande konsumtionen 2000 förklaras av att Svenska kyrkan fr.o.m. detta år ingår i hushållssektorn istället för som tidigare i kommunsektorn.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Det är framför allt den kommunala sektorn som bidrar till ökade konsumtionsutgifter. Störst är ökningen i landstingen där det finns ett stort efterfrågetryck på sjukvårdstjänster, bl.a. till följd av den åldrande befolkningen. I landstingen ökar konsumtionen med 3,1 procent 2008, 1,8 procent 2009 och 3,4 procent 2010. I kommunerna minskar däremot den demografiskt betingade efterfrågan. Den kommunala konsumtionen ökar med 0,3 procent 2008, 1,1 procent 2009 och 1,9 procent 2010. Genom att finanspolitiken bedöms bli expansiv antas kommunsektorn få ökade resurser 2009 och 2010, vilket ger utrymme för ökad konsumtion. Resurstillskotten 2009 väntas delvis ge effekt på konsumtionen först 2010.

Konsumtionsutgifterna inom den statliga sektorn minskar i år, huvudsakligen till följd av besparingar på försvaret, minskade anslag till vissa myndigheter och avveckling av några myndigheter. Dessutom blir pris- och löneuppräknings av myndigheternas anslag generellt måttliga. De åtstramande åtgärderna fortgår även 2009 och 2010. Det resurstillskott som antas följa av den prognostiserade, expansiva finanspolitiken överväger emellertid dessa åtgärder och därmed ökar den statliga konsumtionen dessa år. Regeringen har bl.a. uttalat att den avser öka resurserna till utbildning och universitetsforskning, rättsväsendet och förbättrad infrastruktur (vägunderhåll).

Den understa raden i tabell 10 är en prognos på det preliminära utfallet för den offentliga konsumtionen. Se vidare faktartan nedan.

FAKTA

Prognoser på offentlig konsumtion

Det preliminära årsutfallet på offentlig konsumtion i nationalräkenskaperna är sedan november 2007 i stor utsträckning endast en demografisk framskrivning av föregående års utfall. Det definitiva utfallet syftar till att mäta den verkliga volymen och även med beaktande av kvaliteten i produktionen (se vidare, fördjupning i Konjunkturläget, januari 2008, "Ny metod för att beräkna offentliga sektorns produktion och konsumtion"). För att fånga upp den verkliga aktivitetsnivån i svensk ekonomi har Konjunkturinstitutet därför valt att i huvudprognosen för offentlig konsumtion försöka att förutse det definitiva utfallet (se vidare, fördjupning i Konjunkturläget, juni 2008, "Prognos på offentlig konsumtion").

Konjunkturinstitutet gör dock även en prognos på det preliminära utfallet som redovisas löpande i Konjunkturläget. Prognosen på det preliminära utfallet baseras delvis på prognosen på det definitiva utfallet. Detta är en följd av att för drygt 70 procent av landstingens konsumtion antas, i det preliminära utfallet, volymutvecklingen vara samma som i föregående års definitiva utfall, vilket kräver att man gör en uppskattning av föregående års definitiva utfall.

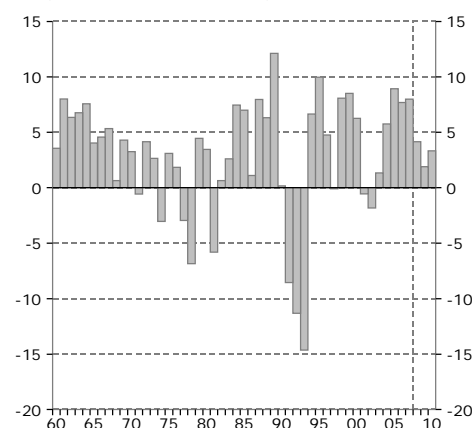
Fasta bruttoinvesteringar

ÖKNINGSTAKTEN FÖR DE FASTA BRUTTOINVESTERINGARNA FALLER

Investeringarna det andra kvartalet 2008 var 3,9 procent högre jämfört med motsvarande period i fjol, vilket var den lägsta utvecklingen sedan första kvartalet 2004. Den svaga utvecklingen förklaras främst av svaga maskin- och bostadsinvesteringar. I genomsnitt har bruttoinvesteringarna vuxit med ca 7,5 procent i årstakt mellan första kvartalet 2004 och första kvartalet 2008. De starka bruttoinvesteringarna har därmed dragit upp investeringarna från ca 16,4 procent av BNP 2004 till ca 18,9 procent av BNP 2007.

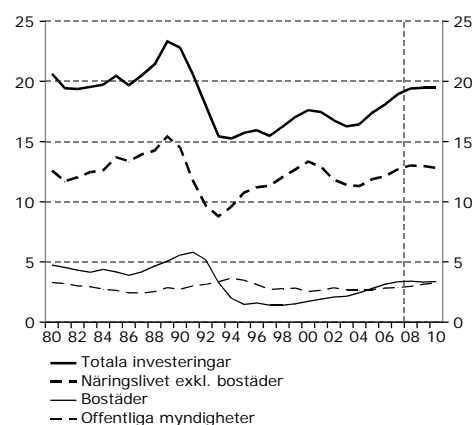
Den starka investeringsutvecklingen som pågått i flera år bromsar nu in i takt med att konjunkturen dämpas. Inbromsningen av konjunkturen är snabb och företagen drar ner på investeringstakten ytterligare. Nedgången i de totala investeringarna mildras dock av de offentliga myndigheternas investeringar som antas växa relativt kraftigt under prognosperioden, främst på grund av stora infrastrukturinvesteringar. Sammantaget bedöms de fasta bruttoinvesteringarna öka med 4,2 procent 2008, vilket

Diagram 80 Fasta bruttoinvesteringar
Årlig procentuell förändring

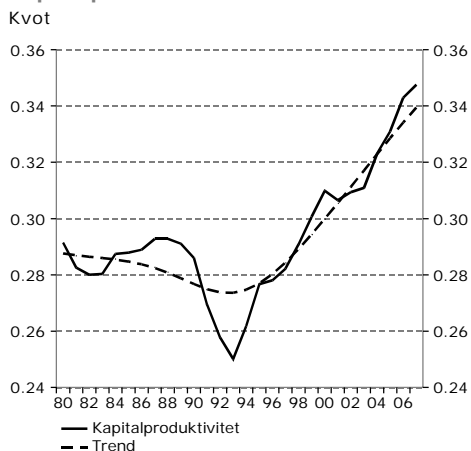

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 81 Investeringar
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 82 Näringslivets kapitalproduktivitet

Anm. Förädlingsvärde/kapitalstock.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Industrins kapacitetsutnyttjande

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Hinder för företagets produktion samt nuläge och planer för produktionskapaciteten

Källa: Konjunkturinstitutet.

är en kraftig försvagning av tillväxttakten i jämförelse med 2007 då de ökade med 8,0 procent. År 2009 sker en ytterligare inbromsning och tillväxten faller till 1,9 procent. De fasta bruttoinvesteringarnas tillväxt ökar till 3,3 procent 2010 (se diagram 80 och tabell 11). Investeringskvoten planar ut på ca 19,5 procent av BNP under prognosåren (se diagram 81).

TYDLIG DÄMPNING AV NÄRINGSLIVETS INVESTERINGAR

Inom näringslivet blir dämpningen av investeringarna än tydligare. Kapitalproduktiviteten, dvs. produktionen som andel av kapitalstocken, i näringslivet har en tydlig positiv trend¹³ (se diagram 82). På kort sikt kan kapitalproduktiviteten spegla hur kapacitetsutnyttjandet utvecklats. Trots att investeringstakten inom näringslivet varit hög har produktionen de senaste åren fortsatt att öka i snabbare takt än kapitalstocken, vilket avspeglar att kapacitetsutnyttjandet har fortsatt att öka inom näringslivet till och med 2007. Kapacitetsutnyttjandet i näringslivet bedöms dock sjunka framöver då produktionskapaciteten byggts ut mer än vad som krävs för att möta den försvagade efterfrågetillväxten. Investeringarna i näringslivet exklusive bostäder växer med 5,1 procent 2008, vilket är en relativt kraftig inbromsning i jämförelse med 2007. År 2009 dämpas tillväxten ytterligare till 1,8 procent för att 2010 öka till 2,4 procent (se tabell 11). Även bostadsinvesteringarna dämpas påtagligt 2008 i jämförelse med tidigare år och 2009 kommer bostadsinvesteringarna att minska. År 2010 bedöms bostadsinvesteringarna åter växa.

Tabell 11 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2007	2007	2008	2009	2010
Industrin	98	9,8	3,8	1,0	2,3
Övriga varubranscher	75	8,9	8,4	2,9	2,6
Tjänster exkl. bostäder	217	8,4	4,6	1,8	2,4
Näringslivet exkl. bostäder	390	8,9	5,1	1,8	2,4
Bostäder	103	8,7	1,0	-1,8	3,4
Näringslivet	493	8,8	4,3	1,1	2,6
Offentliga myndigheter	89	3,3	3,6	6,4	7,1
Investeringar	582	8,0	4,2	1,9	3,3

Anm. Övriga varubranscher innehåller jord- och skogsbruk, fiske-, el-, gas-, värme- och vattenförsörjning samt byggverksamhet (SNI 01, 02, 05, 40, 41 och 45).

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

INDUSTRIINVESTERINGARNA DÄMPAS YTTRELLIGARE

En viktig faktor för investeringsutvecklingen i industrin är kapacitetsutnyttjandet, vilket en längre tidsperiod varit mycket högt.

¹³ Den främsta källan till att kapitalproduktiviteten ökar är teknologisk utveckling. Det vill säga produktionsresultatet per insatt kapitalinsats eller investerad krona ökar. Kapitalproduktiviteten är analogt med arbetsproduktivitet som definieras som produktion per arbetad timmer.

Såväl SCB:s som Konjunkturbarometerns mått på kapacitetsutnyttjandet har sjunkit de senaste två kvartalen men är dock fortfarande mycket höga (se diagram 83). Kapacitetsutnyttjandet bedöms fortsätta sjunka, dels i takt med att produktionskapaciteten byggs ut, dels på grund av att efterfrågetillväxten på såväl hemma- som exportmarknaden försvagas. Även andelen företag som anger brist på maskin- och anläggningskapacitet som det främsta hindret för produktion har enligt Konjunkturbarometern fortsatt att sjunka men ligger fortfarande på en relativt hög nivå (se diagram 84). Företagens planer för en ökad produktionskapacitet sjönk det andra kvartalet 2008 (se diagram 84). Detta stödjer bedömningen att produktionskapaciteten har byggts ut i så stor omfattning att kapacitetsutnyttjandet sjunker ytterligare framöver. Lönsamhetsomdömet inom industrin, enligt Konjunkturbarometern, stärktes åter andra kvartalet efter de tidigare fyra kvartalens successiva försvagning. Lönsamhetsomdömet är fortsatt starkt, vilket indikerar att företagen har fortsatt att generera förhållandevis höga vinster. De närmaste åren kommer vinsterna att falla tillbaka något inom industrin. Dock är bedömningen att företagen i stor utsträckning själva kan finansiera sina investeringar. Konjunkturbarometern ger stöd till denna bild då en liten andel av företagen anger att det främsta hindret för företagets produktion är finansiella restriktioner.

Sammantaget bedöms industrins investeringar öka med 3,8 procent 2008 samt med 1,0 respektive 2,3 procent 2009 och 2010 (se diagram 85 och tabell 11).

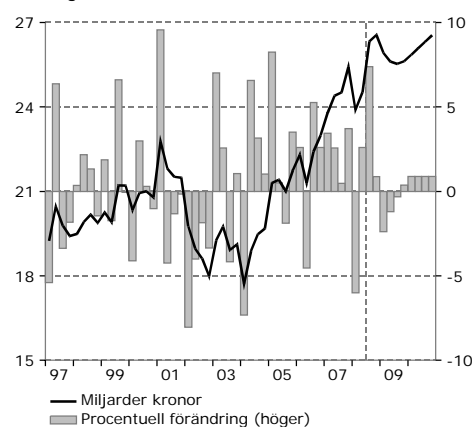
INVESTERINGSTILLVÄXTEN SJUNKER I TJÄNSTEBRANSCHERNA

Lönsamheten inom de privata tjänstebanschererna är fortsatt jämförelsevis stark enligt Konjunkturbarometern. Lönsamhetsomdömet fortsatte dock minska andra kvartalet 2008. Lönsamheten inom tjänstebanschererna bedöms falla tillbaka något 2008 och 2009 för att åter stärkas något 2010. Enligt Konjunkturbarometern har andelen företag inom de privata tjänstebanschererna som utnyttjar sin kapacitet för fullt sjunkit något sedan 2007, men andelen är fortsatt hög (se diagram 86). Detta kan vara en återspeglning av att flera företag sedan mitten av 2007 anger att främsta hindret för företagets verksamhet är efterfrågan. Likaså har företagens bedömning om efterfrågan på 6 månaders sikt försvagats de senaste kvartalen, vilket betyder att efterfrågan växer något långsammare än tidigare. Den svagare efterfrågan för tjänstebanscherernas produktion förklaras delvis av den svagare konjunkturen inom industrin och byggbranschen, vilket får återverkningar för de bygg- och industrinära tjänstebanschererna¹⁴. Den fallande efterfrågan för industrin ger en dämpning av efterfrågan på tjänster, vilket i sin tur bromsar tjänstebanscherernas investeringar.

¹⁴ Till exempel uthyrningsföretag och företagstjänster.

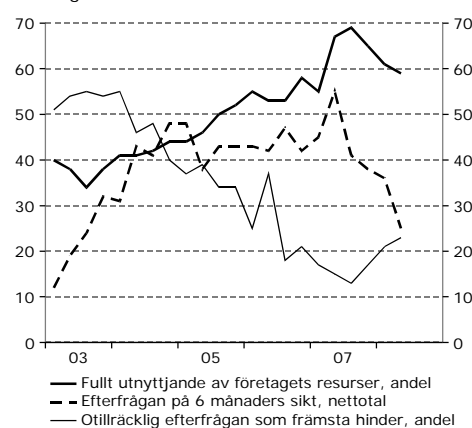
Diagram 85 Industrins investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

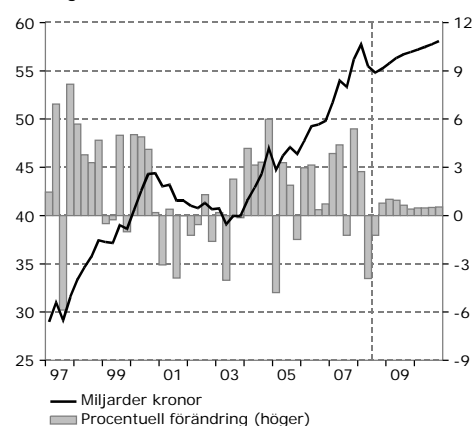
Diagram 86 Fullt utnyttjande av resurser, efterfrågan samt främsta hinder i de privata tjänstebanschererna
Säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Tjänstebanscherernas investeringar

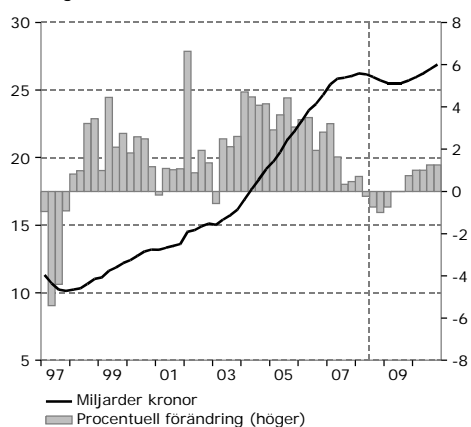
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Exklusive bostäder, fartyg och flygplan.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 88 Bostadsinvesteringar

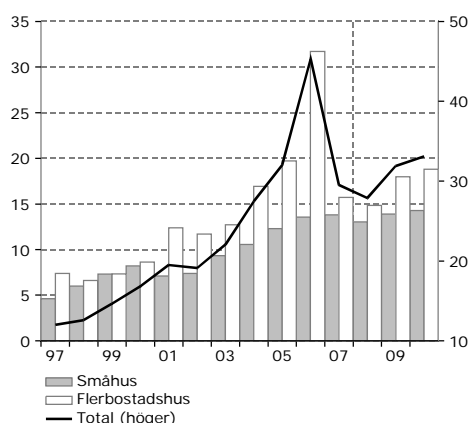
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Påbörjade lägenheter

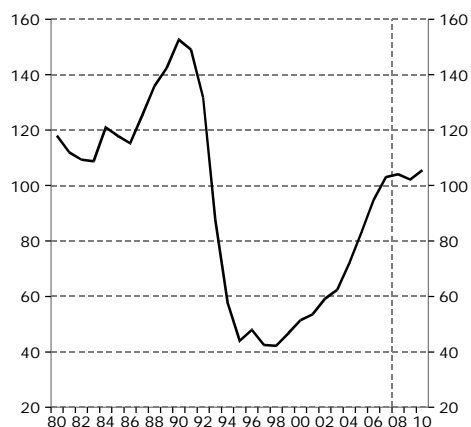
Tusental

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 90 Investeringar i bostäder

Miljarder kronor, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Sammanlagt bedöms tjänstebranschernas investeringar exkl. bostäder öka med 4,6 procent 2008 samt med 1,8 respektive 2,4 procent 2009 och 2010 (se diagram 87 och tabell 11).

BOSTADSVINSTERINGARNA HAR BÖRJAT FALLA

De senaste 10 åren har konjunkturen för bostadsbyggandet varit mycket stark och de totala bostadsinvesteringarna har ökat med nära 10 procent per år. Sedan sommaren 2007 började öknings-takten att dämpas tydligt för att det andra kvartalet i år till och med minska med 0,2 procent. De investeringar som avser byg-gande av nya bostäder har fallit sedan sommaren 2007 och det andra kvartalet i år minskade dessa investeringar med hela 3,7 procent. Samma kvartal ökade dock ombyggnadsinvestering-arna med 9,9 procent vilket dämpade fallet i de totala bostadsin-vesteringarna (se diagram 88). Ombyggnadsinvesteringarna ut-gjorde ca 37 procent av de totala bostadsinvesteringarna 2007.

NYBYGGNATIONEN MINSKAR YTTERLIGARE

Antalet påbörjade lägenheter under det första halvåret i år mins-kade med ca 16 procent för flerbostadshus och med ca 9 procent för lägenheter i småhus jämfört med samma period 2007 (se diagram 89). Inrapporteringen till statistiken över på-började lägenheter släpar visserligen efter kraftigt och revide-ringarna i efterhand är både stora och varierande. En så pass kraftig minskning indikerar dock att den del av bostadsinvestering-arna som avser nybyggnation kommer att falla både 2008 och 2009, enligt prognosen med 6,4 procent respektive 7,7 procent.

I Konjunkturbarometern för augusti svarar de bostadsbyg-gande företagen att byggandet och orderstocken är större än för tre månader sedan. När de blickar framåt tre månader bedömer de flesta företagen, 75 procent, att byggandet kommer att vara ungefär lika omfattande som idag. Däremot bedömer hela 43 procent av företagen att orderstocken kommer att vara mind-re om tre månader jämfört med idag.

Ombyggnadsinvesteringarna kommer att fortsätta den starka utveckling som inleddes 2008 en tid framåt, och därmed mot-verka de minskande nybyggnadsinvesteringarnas effekt på de totala bostadsinvesteringarna. Under 2008 och 2009 ökar om-byggnadsinvesteringarna med 13,4 respektive 6,3 procent. Där-med ökar de totala bostadsinvesteringarna med 1,0 procent i år och minskar med 1,8 procent 2009 (se diagram 90).

BOSTADSVINSTERINGARNA ÖKAR IGEN 2010

Den vikande konjunkturen liksom högre räntor är de främsta orsakerna till att efterfrågan på nya bostäder har mattats på sena-re tid. År 2010 väntas konjunkturen vara bättre. Därmed kom-mer den underliggande efterfrågan på bostäder spela större roll. Denna efterfrågan väntas vara relativt hög de närmaste 4-5 åren. Dels kommer de stora ungdomskullarna födda runt 1990 ut på

bostadsmarknaden för att skaffa sitt första egna boende, dels ökade invandringen mycket kraftigt både 2006 och 2007. De totala bostadsinvesteringarna kommer att öka med 3,4 procent 2010, starkt drivna av nybyggnadsinvesteringarna som ökar med 5,9 procent detta år.

HÖGA OFFENTLIGA INVESTERINGAR

De offentliga investeringarna ökar med 3,6 procent 2008, 6,4 procent 2009 och 7,1 procent 2010. De statliga investeringarna ökar i år som en följd av ökade anslag till väg- och baninvesteringar. År 2009 och 2010 ökar de statliga investeringarna kraftigt till följd av att finanspolitiken bedöms bli expansiv, vilket antas innebära ökade investeringsanslag till infrastruktursatsningar (se avsnittet "Offentliga finanser").

Även de kommunala investeringarna ökar under samtliga prognosår. I år ökar de till följd av att kommunsektorns förhållandevis goda ekonomi leder till att tidigare uppskjutna investeringar nu genomförs. År 2009 och 2010 bedöms kommunsektorn delvis använda ökade statsbidrag, som antas utgöra en del av den prognostiserade expansiva finanspolitiken, till investeringar.

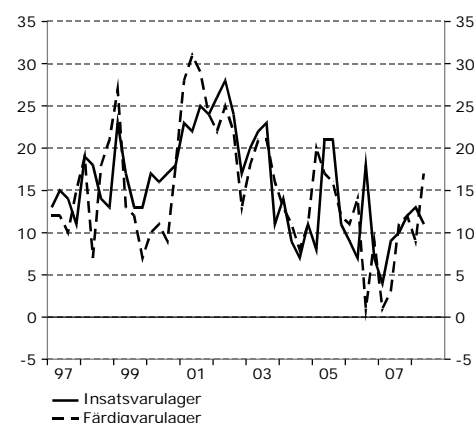
Lager

SVÅRT ATT FÅ NER LAGREN

För helåret 2007 ökade lagren i industrin och handeln med 20,8 miljarder kronor. Till viss del hölls den totala lagerökningen i ekonomin tillbaka av en förhållandevis svag ökning av lagren av växande skog.¹⁵ Sammantaget uppskattas lagren i hela ekonomin 2007 ha ökat med motsvarande 24,1 miljarder kronor vilket bidrog med 0,7 procentenheter till BNP-tillväxten (se tabell 12). Efter den stora lageruppbyggnaden inom industrin i fjol fortsatte lagren att öka det andra kvartalet i år efter en förhållandevis liten minskning det första kvartalet. Ökningen, som sannolikt till största delen var ofrivillig, berodde till stor del på svagare efterfrågeutveckling på hemmamarknaden och exportmarknaden än väntat. Lageromdömen för insats- och färdigvarulager i Konjunkturbarometern tyder på att fler företag inom industrin uppfattar sina lagerstockar som för stora (se diagram 91). Även handelns lager ökade mer än väntat andra kvartalet, bl.a. inom bilhandeln och partihandeln. Denna ökning speglas i handelns lageromdöme som försköts mera markant i negativ riktning (se diagram 92).

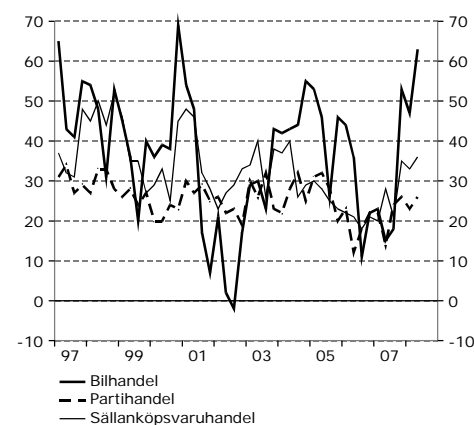
Under resten av året väntas lagren i industrin och handeln i säsong- och kalenderkorrigerade termer att minska då företagen vill dra ner på sina för stora lager som byggdes upp till och med andra kvartalet i år. Från det tredje kvartalet börjar lagren i indu-

Diagram 91 Lageromdömen i industrin
Nettotal, kvartalsvärden

Anm. Högre netttotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 92 Lageromdöme i handeln
Nettotal, kvartalsvärden

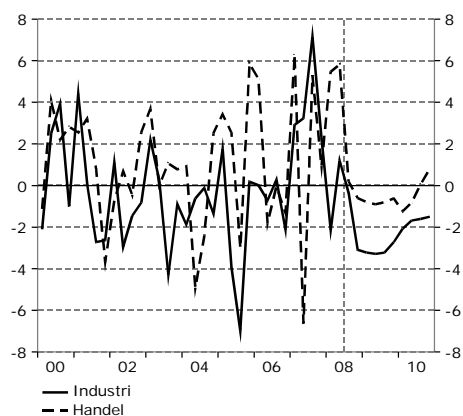

Anm. Högre netttotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.
Källa: Konjunkturinstitutet.

¹⁵ Skogslagren 2007 påverkades delvis av stormen i januari.

Diagram 93 Lager

Förändring i miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

strin minska men den stora nerdragningen inleds först det fjärde kvartalet. Lagren inom handeln börjar minska först det fjärde kvartalet (se diagram 93). Totalt sett ökar lagren i industrin och handeln något i år. Lagren väntas dock öka långsammare än produktionen.¹⁶ Den sammantagna effekten blir att lagren i hela ekonomin ökar med 7,4 miljarder kronor. Lagerbidraget till BNP-tillväxten blir $-0,5$ procentenheter.

Industrin och handeln reducerar inte sina lager i särskilt snabb takt, varför fortsatta lagerneddragningar i dessa sektorer är att vänta nästa år. År 2009 minskar lagren i ekonomin totalt sett med 10,4 miljarder kronor och lagerutvecklingens bidrag till BNP blir $-0,6$ procentenheter. År 2010 väntas lagren i ekonomin närma sig sin långsiktigt trendmässiga nivå och minska sammanlagt med 2,1 miljarder kronor. Detta bidrar till att höja BNP-tillväxten med 0,3 procentenheter.

Tabell 12 Förändring i lager

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentenheter

	2007	2008	2009	2010
Industrins insatsvaror	4,6	-6,6	-12,7	-11,7
Industrins varor i arbete och färdigvaror	11,0	-2,5	-6,4	-2,0
Handelslager	5,2	10,1	-2,2	0,5
Skogslager	5,3	5,4	9,5	9,5
Övriga lager	-2,0	1,0	1,4	1,5
<i>Summa förändring i lager</i>	<i>24,1</i>	<i>7,4</i>	<i>-10,4</i>	<i>-2,1</i>
Lageromslag	19,8	-16,7	-17,7	8,2
Bidrag till BNP-tillväxten	0,7	-0,5	-0,6	0,3

Anm 1. *Skogslagren* ökar vanligtvis varje år eftersom tillväxten i skogen överstiger avverkningen. *Övriga lager* är i synnerhet bränslelager i el- och gasindustrin samt värdeföremål. *Lageromslaget* är årets lagerändring minus föregående års lagerändring.

Anm 2. *Bidrag till BNP-tillväxten*. Om lagren exempelvis ökar mer än föregående år, dvs. om lageromslaget är positivt, så registreras denna förändring i nationalräkenskaperna som ett positivt lagerbidrag till BNP-tillväxten. Nettoeffekten på BNP-tillväxten är dock normalt lägre eftersom en stor del av lagerökningen importeras (den omvända effekten på BNP gäller om lagerbidraget är negativt).

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 Exportordergång, industri

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Export

SVAGARE INTERNATIONELL KONJUNKTUR BROMSAR EXPORTUTVECKLINGEN

Exportutvecklingen dämpas markant när den internationella tillväxten bromsar in. Inom OECD-området, dit drygt 80 procent av den svenska exporten går, minskar BNP-tillväxten till under 2 procent både 2008 och 2009 efter att ha varit ca 3 procent per år 2004–2007. Mest märkbar är konjunkturför-

¹⁶ Industrins och handels lagren sjunker trendmässigt, i förhållande till industriproduktionen respektive konsumentefterfrågan, bl.a. på grund av effektivare transporter och ökad användning av datateknologi i företagens långsiktiga planering.

svagningen i USA där resursutnyttjandet sjunker påtagligt, men även i Europa dämpas tillväxten, i synnerhet nästa år. Den globala BNP-tillväxten hålls dock uppe av en fortsatt stark ekonomisk utveckling i tillväxtekonomierna. År 2010 växer global BNP åter snabbare när utvecklingen inom OECD tar ny fart (se kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”).

I olika företagsrapporter och i Konjunkturbarometern fortsätter företagen att beskriva marknadsläget som förhållandevis starkt, men också att det fortsätter att försvagas. Kapacitetsutnyttjandet, som länge varit högt, föll också tillbaka något andra kvartalet, enligt både Konjunkturbarometern och SCB. Den svaga ordergång har urholkat företagets tidigare mycket starka orderböcker så pass mycket att ett missnöje med orderläget blivit allt tydligare (se diagram 94, diagram 95, diagram 96). Konfidensindikatorn¹⁷ för tillverkningsindustrin föll tillbaka rejält andra kvartalet och ligger nu under sitt genomsnitt för perioden 1996–2008 (se diagram 97). I synnerhet för insatsvaruindustrin, men även för investeringsvaruindustrin, har exportmarknaden försvagats påtagligt.

Tillväxten för den svenska exportmarknaden har successivt dämpats. Från och med början av nästa år väntas dock marknaden för svensk export åter börja växa snabbare. Utvecklingen för helåret 2009 blir emellertid något svagare än i år. År 2010 växer marknaden åter något snabbare, men fortfarande svagare än den gjort i genomsnitt de föregående 25 åren (se diagram 98).

Sammantaget ökar exporten med 5,0 procent i år och med 3,9 procent 2009. År 2010 växer exporten åter snabbare, med 6,0 procent (se tabell 13 och diagram 99). För denna tillväxt krävs att ordergången åter börjar utvecklas starkare, sannolikt redan innan årsskiftet. I annat fall kommer orderstockarna att gradvis ytterligare urholkas och exportutvecklingen får ett svagare förlopp än vad som här förutses.

Tabell 13 Export

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2007	2007	2008	2009	2010
Export av varor	1 156	3,0	4,3	3,1	5,4
Varav: Bearbetade varor	950	3,9	3,9	3,4	5,8
Råvaror	203	-1,1	6,1	2,0	3,7
Export av tjänster	453	14,1	6,8	6,0	7,4
Export	1 609	6,0	5,0	3,9	6,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

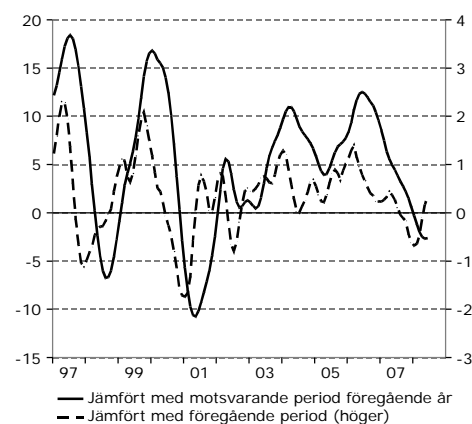
VARUEXPORTEM SAKTAR IN OCH TAR NY FART

Varuexporten, som utvecklades starkt andra halvåret 2007 bromsade in påtagligt första och andra kvartalen 2008. Den sva-

¹⁷ Sammanvägning i Konjunkturbarometern av företagets svar på frågor om synen på inläggande orderstock, storleken på sina färdigvarulager, samt vad man tror om produktionsutvecklingen den närmaste perioden.

Diagram 95 Exportordergång, industrin

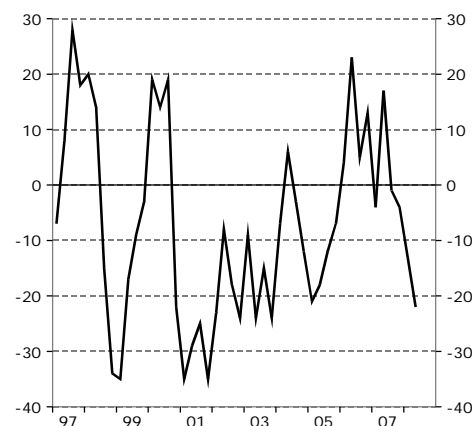
Årlig procentuell förändring respektive procentuell förändring, månadsvärden, trend

Källa: SCB.

Diagram 96 Exportorderstock, industrins omdöme

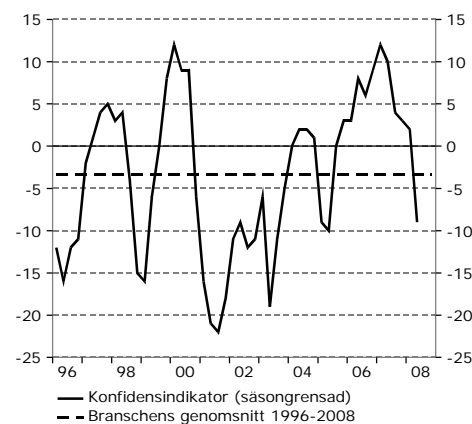
Nettotal, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 Konfidensindikator för tillverkningsindustrin

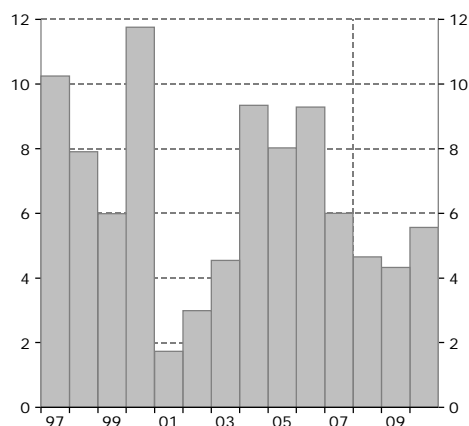
Nettotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Världsmarknadstillväxt

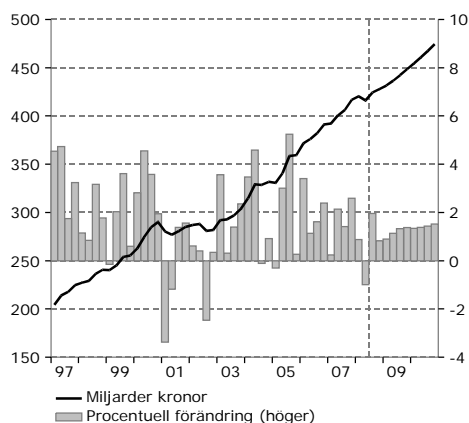
Årlig procentuell förändring

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Export

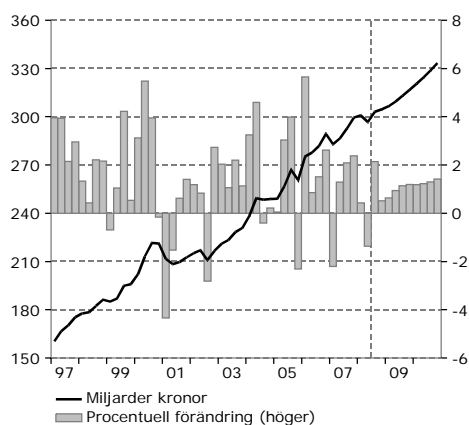
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Export av varor

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ga orderingen börjar således allt tydligare påverka exportutvecklingen och företagens tidigare stora orderstockar har krympt betydligt. Prognosen bygger på att orderingen åter får en starkare utveckling när den globala tillväxten vänder upp. Gradvis kommer då varuexporten att växa snabbare (se tabell 13 och diagram 100).

Efter en svag utveckling i år tar investeringarna inom OECD successivt fart nästa år. Samtidigt fortsätter tillväxtekonomierna att investera i hög takt. Detta gör att efterfrågeläget för både maskin- och elektroindustrin förväntas vara fortsatt starkt under hela prognosperioden.

Efterfrågan på metaller är starkt kopplad till investeringskonjunkturen. Även för stål- och metallverken bedöms förutsättningarna vara gynnsamma de kommande åren. Förutsättningarna blir därmed fortsatt mycket goda även för malmproducenterna.

Lastbilstillverkarnas orderböcker är i dagsläget fortsatt väl-fyllda. Efterfrågan på transporttjänster i Europa har tidigare utvecklats starkt, framför allt i de östra delarna. För närvarande minskar dock orderingen till följd av ökad försiktighet hos köparna som ser en svagare konjunkturutveckling framför sig, och i åtminstone Sverige rapporterar åkerierna in en betydande försvagning av marknadsläget. Personbilsproducenterna är fortsatt hårt trängda på en marknad som är präglad av hård konkurrens. Dessutom hämmas utvecklingen ytterligare av försiktiga konsumenter. Lönsamheten är mycket svag och planerna på produktionsminskningar i Sverige är långt framskridna. Motorfordonsindustrins exportutveckling de närmaste åren är svårbedömd och det finns en inte obetydlig risk för att exporten får en svagare tillväxt än vad som ligger i prognosen.

Exporten av teleprodukter ökar åter snabbare efter fjolårets svaga utveckling. En viss konsolidering bland teleoperatörer fortsätter dock att begränsa tillväxten ytterligare en tid. På längre sikt är emellertid förutsättningarna för denna bransch mycket goda även om konkurrensen sannolikt kommer att hårdna.

För många pappersbruk är marknadsläget ansträngt till följd av kostnadsökningar och tilltagande konkurrens på världsmarknaden, inte minst från asiatiska tillverkare, vilket har lett till att ett antal pappersbruk har lagts ner och kommer att läggas ner både i Sverige och utomlands. I år antas exporten av papper minska ytterligare något liksom den gör även 2009 när produktionskapaciteten minskar. Den starkare internationella konjunkturen 2010 gör sedan att exporten ökar något detta år. Produktionsneddragningar gör att exporten av pappersmassa minskar något nästa år. Stormfällningar i Centraleuropa med överproduktion som följd samtidigt som byggmarknaden i Europa försvagades medförde att konjunkturen för sågverken tvärvände i fjol. Lagren av sågade trävaror steg hos såväl producenter som köpare. År 2009 och 2010 ökar exporten av sågade trävaror åter när lagren betats av och byggandet i Europa successivt tar ny fart.

FRÅN MYCKET STARK TILL MER NORMAL UTVECKLING FÖR TJÄNSTEEXPORTEN

Efter fyra år med mycket stark utveckling växlar tillväxten för tjänsteexporten ner de kommande åren. I år innebär det att tjänsteexporten ökar med knappt 7 procent. Utvecklingen första halvåret tyder på en fortsatt stark tillväxt för utlänningars konsumtion i Sverige om än inte lika kraftig som de närmast föregående åren. Den svagare världskonjunkturen gör att även exporten av olika företagstjänster växer långsammare jämfört med de senaste årens exceptionella ökningar.

År 2009 växer tjänsteexporten med ca 6 procent. Exporten av frakttjänster dämpas ytterligare något till följd av den svagare världshandelstillväxten. Samtidigt väntas tillväxten för utländska medborgares konsumtion i Sverige bromsa in ytterligare till följd av svagare internationell konjunktur.

År 2010 bedöms tjänsteexportens tillväxt öka. Exporten av företagstjänster ökar snabbare igen. Exempelvis tar teleoperatörernas inköp av tjänster ny fart. En starkare världshandelstillväxt gör att även exporten av frakttjänster ökar något snabbare (se diagram 101 och tabell 13).

Import

IMPORTUTVECKLINGEN BROMSAR IN

Importen ökade kraftigt förra året som ett resultat av den fortsatt snabba efterfrågetillväxten, förändringar mot en mer importkrävande efterfrågan och till en del inhemska utbudsbe-gränsningar. Ökningen var likväl överraskande stor.

I år kommer importen att växa betydligt långsammare (se diagram 102 och tabell 14) till följd av en betydligt svagare efterfrågetutveckling (se diagram 103). Den inhemska efterfrågetillväxten minskar från 4,2 procent i fjol till 1,3 procent i år. Till stor del beror den svagare tillväxten på lagerutvecklingen, men även hushållens konsumtion och investeringarna växer långsammare. Exporten däremot bedöms inte dämpa importutvecklingen i år eftersom den svagare tillväxten beror på tjänsteexporten.

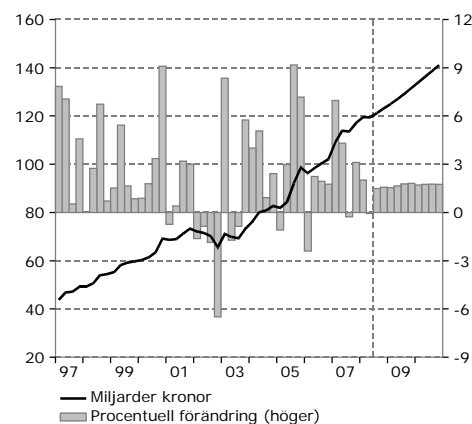
År 2009 dämpas importutvecklingen ytterligare främst beroende på att varuexporten utvecklas svagare, men även på att investeringarnas tillväxt bromsar in ytterligare.

År 2010 växer efterfrågan åter snabbare. Hushållens konsumtion växer åter med över 3 procent och även investeringarna ökar snabbare. Samtidigt slutar lagerutvecklingen att bromsa importen. Även exportindustrins importbehov ökar år 2010.

Sammantaget växer importen som andel av total efterfrågan ungefär enligt trend under prognosperioden, efter en relativt snabbare utveckling 2007 (se diagram 104).

Diagram 101 Export av tjänster

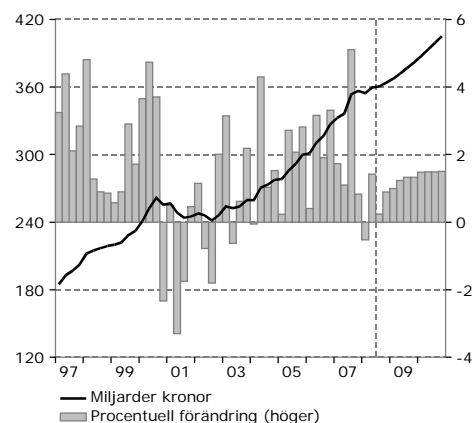
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 102 Import

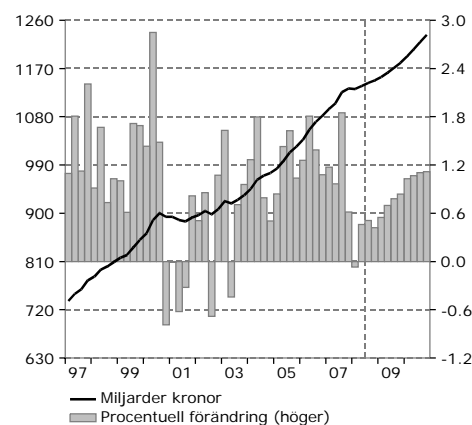
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 103 Efterfrågan

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

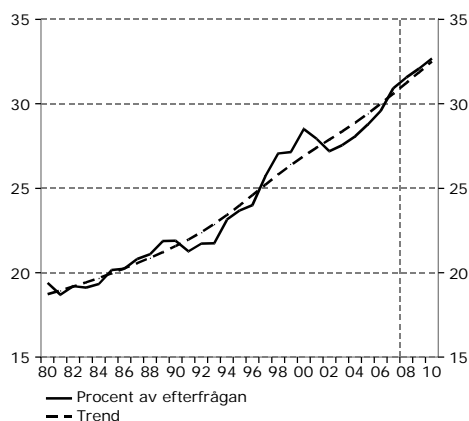

Anm. Inhemsk konsumtion och investering samt export.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Import

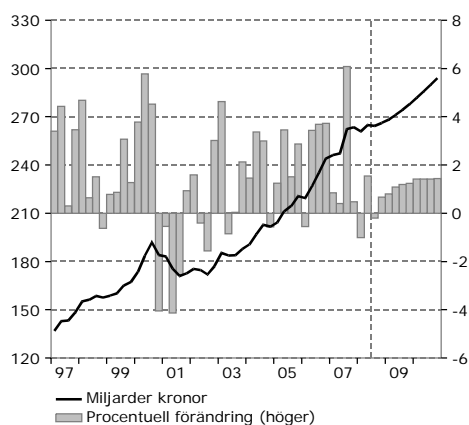
Procent av efterfrågan, fasta priser

Anm. Trend beräknad med HP-filtter.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Import av varor

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 14 Import

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2007	2007	2008	2009	2010
Import av varor	1 016	9,8	4,1	3,1	5,9
Varav: Bearbetade varor	747	12,3	3,8	3,4	6,9
Råvaror	261	3,3	5,2	1,9	3,3
Import av tjänster	359	9,1	6,5	6,1	7,0
Import	1 375	9,7	4,7	3,9	6,2

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LUGNARE TILLVÄXT FÖR VARUIMPORTEN I ÅR OCH NÄSTA ÅR

Varuimporten ökade starkt med nära 10 procent i fjol. Särskilt starkt ökade importen av teleprodukter, som till största del utgörs av hemelektronik, men även personbilsimporten växte starkt. Därutöver ökade importen av maskiner och elapparatur, främst för investeringar, kraftigt.

I år faller importutvecklingen till drygt 4 procent. Inte minst lagerutvecklingen bromsar tillväxten. Importen av sällanköpsvaror och bilar växer också långsammare till följd av dämpad efterfrågetillväxt hos hushållen. Den långsammare tillväxten för maskininvesteringarna bromsar importen av bearbetade varor ytterligare. Importen av råvaror kommer dock att öka snabbare än i fjol framför allt beroende på att råoljeimporten tar fart när raffinaderiernas produktion ökar efter förra årets driftstopp.

År 2009 dämpas utvecklingen för varuimporten ytterligare. Den svaga utvecklingen förklaras återigen till stor del av lagerinvesteringarna. Därutöver fortsätter såväl maskininvesteringarna som varuexporten att hålla tillbaka importen av varor. Investeringarna bedöms även hålla tillbaka importen av ickejärnmetaller 2009. En svagare utveckling för raffinaderierna håller tillbaka importen ytterligare.

År 2010 ökar varuimporten återigen snabbare med ungefär 6 procent. Bland annat kommer exportindustrins behov av insatsvaror att spä på importen. Hushållens konsumtion av sällanköpsvaror och bilar växer snabbare liksom i någon mån investeringarna, vilket ger ytterligare fart åt importen (se diagram 105).

IMPORTEN AV TJÄNSTER DÄMPAS MEN FORTSATT RELATIVT STARK TILLVÄXT

I år dämpas tillväxten för importen av tjänster till 6,5 procent. Världskonjunktrens svagare utveckling gör att även tillväxten för importen av frakttjänster bromsar in. Importen av olika företagstjänster har varit svag första halvåret, vilket dämpar årets utveckling. Samtidigt fortsätter dock hushållens utlandsresande att växa starkt, vilket väntas innebära att konsumtionen i utlandet ökar kraftigt.

År 2009 och 2010 bedöms importen av tjänster fortsätta att växa med mellan sex och sju procent per år. Svenscars konsum-

tion i utlandet fortsätter att växa förhållandevis starkt båda åren, även om utvecklingen bromsar in en del jämfört med utvecklingen i år. I takt med att konjunkturen förbättras kommer dock importen av företagstjänster att åter växa starkare, liksom i någon mån importen av frakttjänster (se diagram 106).

Export och importpriser samt bytesbalans

RÅVARORNA DRIVER UPP PRISERNA 2008 INNAN SVAGARE UTVECKLING TAR VID

Exportpriserna stiger med över 2 procent i år. Främst beror prisuppgången på fortsatt stora prisökningar på råvaror. Exempelvis stiger priserna kraftigt på petroleumprodukter, jordbruksprodukter och järnmalm. Däremot faller priserna på trävaror kraftigt. Råvarupriserna antas dock generellt sett ha passerat toppen. Prisnivån på de flesta råvaror kommer dock att vara fortsatt mycket hög (se diagram 107 och tabell 15). Priserna på exporterade tjänster ser ut att stiga relativt kraftigt, medan prisutvecklingen på bearbetade varor blir betydligt lugnare. År 2009 och 2010 är exportpriserna sammantaget nästan oförändrade.

Importpriserna stiger än mer med knappt 4 procent i år. Även för importpriserna är det priset på råvaror som drar upp prisutvecklingen. Även tjänsteimporten stiger relativt mycket i pris samtidigt som prisutvecklingen på bearbetade varor blir mer försiktig, framför allt beroende på fortsatta prissänkningar för teleprodukter. År 2009 och 2010 blir importprisutvecklingen svag. Liksom för exporten är det främst fallande råvarupriser som håller tillbaka prisutvecklingen. I ett historiskt perspektiv kommer dock prisnivån på importerade råvaror att vara fortsatt hög även i slutet av prognosperioden (se diagram 108 och tabell 15).

Tabell 15 Export- och importpriser

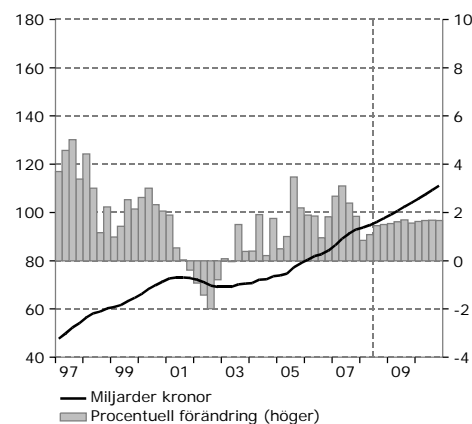
Årlig procentuell förändring

	2007	2008	2009	2010
Exportpris totalt	1,9	2,3	0,2	0,0
Bearbetade varor	1,5	0,5	0,2	0,0
Råvaror	5,6	9,5	-1,5	-0,8
Tjänster	1,1	2,8	1,0	0,3
Importpris totalt	0,1	3,7	0,4	-0,2
Bearbetade varor	-1,7	-0,2	0,6	-0,1
Råvaror	3,1	14,7	-1,8	-1,5
Tjänster	1,8	3,6	1,8	0,9

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Import av tjänster

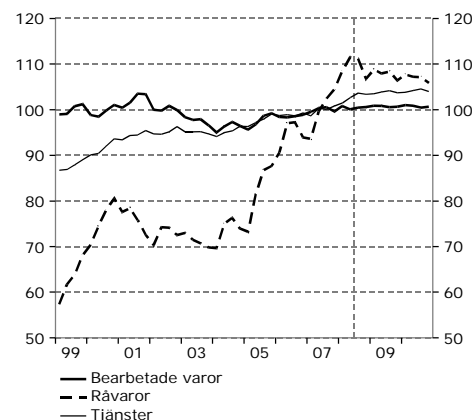
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 107 Exportpris

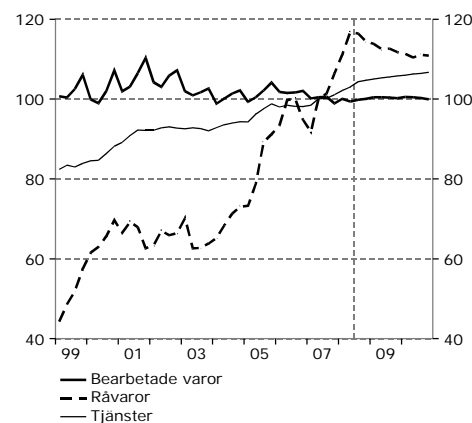
Index 2006=100

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 108 Importpris

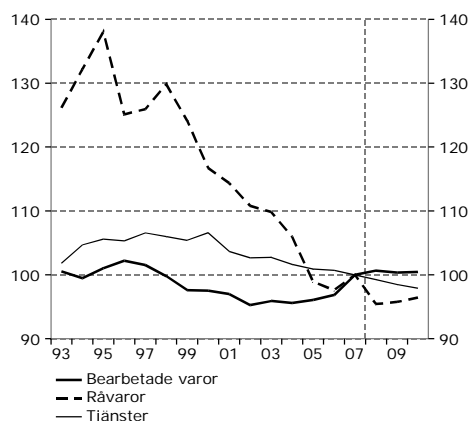
Index 2006=100

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 109 Bytesförhållande

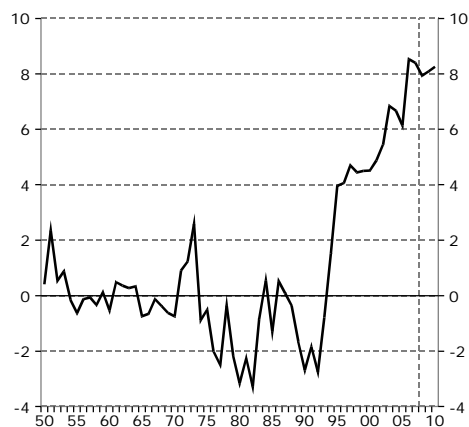
Index 2006 = 100

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 110 Bytesbalans

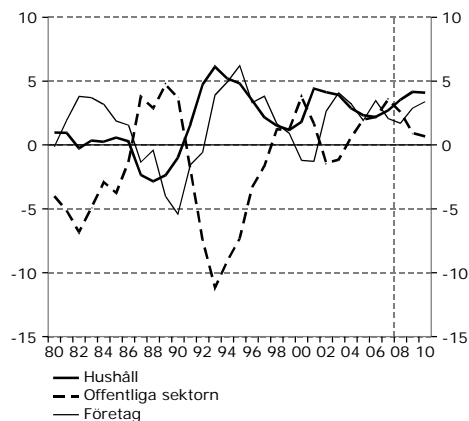
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Riksbanken 1950–1992, SCB 1993–2005 och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Finansiellt sparande

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

BYTESFÖRHÅLLET FÖRSVAGAS I ÅR MEN LIGGER SEDAN STILLA

I år försvagas bytesförhållandet med drygt 1 procent framför allt beroende på prisutvecklingen på råvaror. Den snabba prisökningen på främst råolja och en betydligt starkare prisutveckling för livsmedelsimporten jämfört med motsvarande export tillsammans med prisrasen på trävaror, gör att priset på importerade råvaror sammantaget stiger mycket mer än på exporterade råvaror.

Nästa år blir bytesförhållandet närmast oförändrat. En gynnsam prisutveckling för råvarorna neutraliserar prisutvecklingen för bearbetade varor och tjänster. Även för år 2010 ligger bytesförhållandet stilla. Återigen påverkar råvaruprisutvecklingen bytesförhållandet positivt via sjunkande oljepriser medan tjänstprisutvecklingen verkar i motsatt riktning (se diagram 109 och tabell 16).

Tabell 16 Bytesförhållandet

Årlig procentuell förändring

	2007	2008	2009	2010
Bearbetade varor	3,3	0,7	-0,3	0,1
Råvaror	2,5	-4,6	0,3	0,7
Tjänster	-0,7	-0,7	-0,8	-0,6
Totalt	1,8	-1,3	-0,1	0,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FORTSATT HÖGT FINANSIELLT SPARANDE

Mellan 1950 och tidigt 1970-tal låg bytesbalansen nära noll. Perioden därefter, fram till mitten på 1990-talet, präglades huvudsakligen av underskott. De senaste drygt 10 åren har dock bytesbalansen visat stora överskott. Bytesbalansöverskotten fortsätter att vara mycket stora även 2008–2010 (se diagram 110 och tabell 17). Läger man till även kapitaltransfereringarna får man det samlade finansiella sparandet i landet. Även det finansiella sparandet hamnar runt 8 procent av BNP hela prognosperioden.

Efter en period med underskott i början på 2000-talet har den offentliga sektorns finansiella sparande ökat kraftigt. Sparandet i offentlig sektor blir högt även 2008, men minskar sedan 2009 och 2010 till följd av framför allt den expansiva finanspolitiken och den svaga konjunkturen.

Även inom företagssektorn har det finansiella sparandet varit högt de senaste åren. Företagens stora investeringar i fjol och i år har dock inneburit att det finansiella sparandet minskade något. Ett minskat behov av reala investeringar 2009 och 2010 väntas leda till att det finansiella sparandet åter ökar.

Hushållens finansiella sparande uppgick till 2,7 procent av BNP 2007. I år ökar det ytterligare till ca 3,5 procent för att därefter stiga till över 4 procent 2009 och 2010 (se diagram 111).

Tabell 17 Bytesbalans och finansiellt sparande

Miljarder kronor, löpande priser

	2007	2008	2009	2010
Handelsbalans	141	135	139	146
Tjänstebalans	94	101	104	112
Löner, netto	-2	-2	-2	-2
Kapitalavkastning, netto	62	58	66	74
Transfereringar m.m., netto	-36	-38	-40	-42
Bytesbalans	258	253	268	288
Procent av BNP	8,4	7,9	8,1	8,3
Kapitaltransfereringar	-3	-3	-3	-4
Finansiellt sparande	255	250	265	285
Procent av BNP	8,3	7,8	8,0	8,2
Offentliga sektorn	108	83	31	23
Procent av BNP	3,5	2,6	0,9	0,7
Hushåll	83	113	138	143
Procent av BNP	2,7	3,5	4,2	4,1
Företag	64	54	96	118
Procent av BNP	2,1	1,7	2,9	3,4

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SVAG BNI I ÅR OCH NÄSTA ÅR

BNP mäter produktionen inom landet medan BNI mäter de inkomster som kommer personer bokförda i landet till del¹⁸. Eftersom inkomsterna i första hand används för konsumtion och investeringar beräknas den reala inkomstutvecklingen med hjälp av prisutvecklingen för den inhemska användningen. I år växlar tillväxten för den samlade köpkraften (real BNI) ner rejält efter några år med stark utveckling. Även 2009 utvecklas köpkraften relativt svagt för att därefter åter växa snabbare 2010.

Tar man även hänsyn till befolkningsutvecklingen kan man beräkna BNI per capita, som är ett bättre mått på levnadsstandardutvecklingen i landet. Mätt på det här sättet blir den personliga köpkraften i år i genomsnitt oförändrad. Nästa år stiger den svagt för att åter växa snabbare 2010 (se diagram 112 och tabell 18).

Tabell 18 BNP och BNI

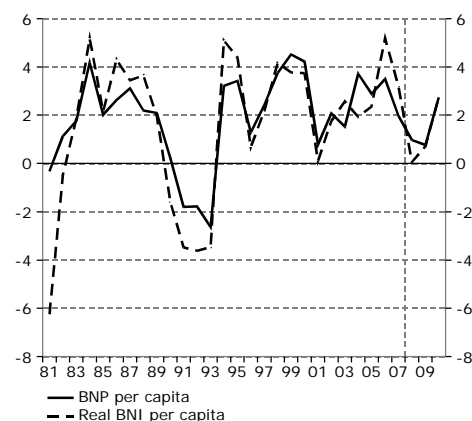
Miljarder kronor, löpande priser respektive årlig procentuell förändring

	2007	2007	2008	2009	2010
BNP, löpande pris	3 071	5,9	4,0	3,7	5,4
Deflator, BNP		3,1	2,3	2,2	2,0
BNP, fast pris	3 071	2,7	1,7	1,4	3,3
BNI, löpande pris	3 136	6,3	3,7	3,9	5,6
Deflator, inhemska användning		2,3	3,0	2,5	2,2
Real BNI		3,9	0,8	1,4	3,3
Befolkning		0,7	0,7	0,6	0,6
Real BNI per capita		3,2	0,1	0,7	2,7

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 112 BNP per capita och BNI per capita

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹⁸ BNI ingår även nettot av primära inkomster från utlandet, dvs. kapitalinkomster som räntor, aktieutdelning, avkastning från direktinvesteringar i utlandet och löneinkomster, samt vissa skatter och subventioner.

Produktion och arbetsmarknad

Produktionstillväxten blir svag 2008–2009 för att sedan öka 2010. Sysselsättningstillväxten bromsar in under 2008 och blir negativ 2009. Produktivitetstillväxten återhämtar sig successivt under prognosperioden, till följd av personalneddragningar och återhämtningen av efterfrågan. Svensk ekonomi befinner sig i en lågkonjunktur under prognosperioden. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden faller snabbt under 2009 och minskar även 2010, trots en viss återhämtning mot slutet av året.

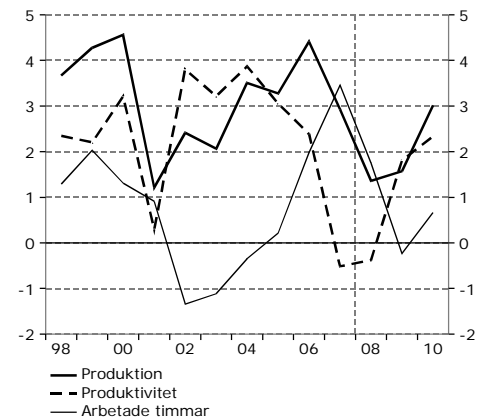
Produktionstillväxten dämpades påtagligt i fjol och minskade ytterligare under det första halvåret i år (se diagram 113). Samtidigt ökade sysselsättning och arbetade timmar starkt, även om sysselsättningsutvecklingen har bromsats upp något det första halvåret i år. Produktiviteten minskade därför i fjol och faller ytterligare i år. Produktivitetens utvecklingen 2007–2008 är den svagaste på mycket länge. Detta beror sannolikt på såväl efterfråge- som utbudsrelaterade faktorer (se fördjupningen ”Negativ produktivitetstillväxt: orsaker och implikationer framöver”). Den låga produktivetsnivån kan tolkas som ett lågt resursutnyttjande inom företagen. Företagen har helt enkelt en för stor arbetsstyrka i förhållande till produktionsnivån. Produktivitetstillväxten väntas successivt återhämta sig under prognosperioden, dels genom neddragningar av befintlig personal, dels genom en återhämtning av efterfrågan och produktion. Sysselsättningstillväxten avstannar därför under hösten. Sysselsättningen minskar något nästa år men växer åter svagt 2010 (se diagram 114).

Arbetskraften fortsätter att öka under prognosperioden men ökningstakten dämpas såväl 2009 som 2010 på grund av avmattningen på arbetsmarknaden. Arbetskraftsutbudet stimuleras samtidigt av ekonomiska reformer med syfte att höja incitamenten för att arbeta i förhållande till att inte arbeta.

Sammantaget medför detta att arbetslösheten ökar de kommande två åren och uppgår 2010 till 6,7 procent, vilket bedöms vara högre än jämviktsarbetslösheten. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden minskar under 2009. Arbetsmarknadsgapet uppskattas till –1,1 procent 2010, trots en viss återhämtning under året.

Diagram 113 Produktion, produktivitet och arbetade timmar

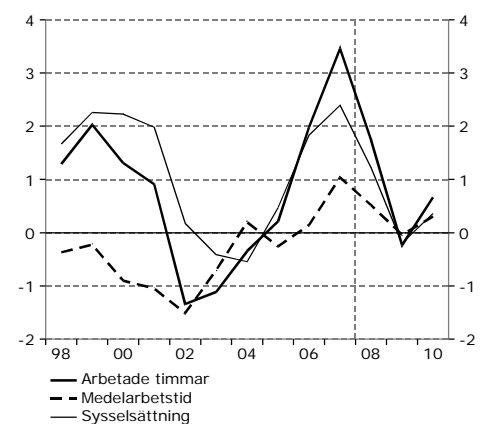
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 114 Arbetade timmar, medelarbetstid och sysselsättning

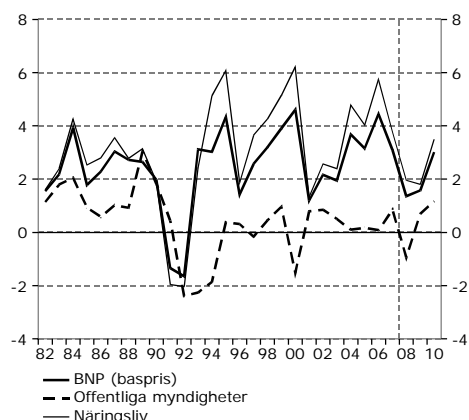
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Produktion

Årlig procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

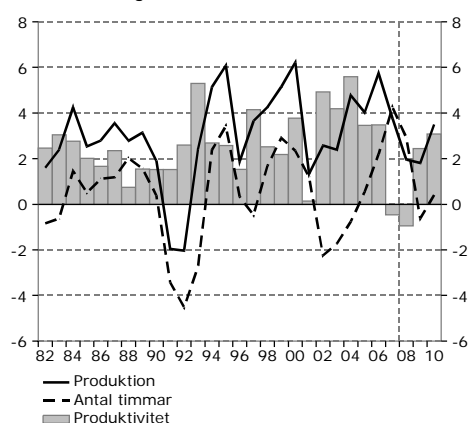
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Produktion, produktivitet och arbetade timmar

Produktionstillväxten i ekonomin blir låg i år och nästa år (se diagram 115 och tabell 19).¹⁹ Antalet arbetade timmar har under första halvåret i år fortsatt att öka starkt. Men timtillväxten bromsar in framöver och i slutet av 2008 och första halvåret 2009 minskar antalet arbetade timmar i ekonomin. År 2010 tilltar produktionstillväxten och antalet arbetade timmar ökar svagt. Sammantaget innebär detta att produktivitetstillväxten blir negativ i år igen, men tilltar 2009 och 2010 då bl.a. arbetsstyrkan utnyttjas effektivare och kapacitetsutnyttjandet normaliseras (se tabell 20).

Diagram 116 Produktion, arbetade timmar och produktivitet i näringslivet

Årlig procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

PRODUKTIONSTILLVÄXTEN FORTSÄTTER ATT DÄMPAS I ÅR

Produktionstillväxten i **näringslivet** dämpades 2007 till 3,8 procent och i år blir tillväxten än svagare; 2,0 procent (se tabell 19 och diagram 116). Försvagningen i efterfrågan 2008 är bred. Tillväxten i hushållens konsumtion, näringslivets investeringar och tjänsteexporten dämpas. Även neddragningar av lager bidrar negativt till produktionstillväxten i år. Däremot sker en uppväxling av råvaruexporttillväxten i år, vilket bidrar positivt till produktionsutvecklingen.

År 2009 ökar produktionstillväxten i näringslivet med 1,8 procent (se diagram 116 och tabell 19). År 2010 blir produktionsutvecklingen starkare och uppgår till 3,5 procent, vilket är något högre än den genomsnittliga historiska tillväxttakten.²⁰ Uppväxlingen beror till stor del på en starkare utveckling av varu- och tjänsteexporten. Även investeringar och hushållens konsumtion växer snabbare 2010, vilket bidrar positivt till produktionstillväxten.

¹⁹ Se kapitlet "BNP och efterfrågan i Sverige" för en analys av efterfrågeutvecklingen 2008–2010.

²⁰ Den genomsnittliga produktionstillväxten i näringslivet 1990–2007 är 3,2 procent och 1981–2007 3,0 procent i kalenderkorrigerade termer.

Tabell 19 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2007	2007	2008	2009	2010
Kalenderkorrigerat					
Varubranscher	816	3,2	1,6	1,9	4,0
Varav: Industri	559	2,9	1,2	2,4	4,7
Byggverksamhet	136	5,9	3,6	1,1	2,3
Tjänstebranscher	1 304	4,2	2,2	1,7	3,2
Varav: Handel	306	4,2	2,7	2,8	3,5
Företagstjänster	313	5,2	1,5	1,8	4,0
Summa näringsliv	2 120	3,8	2,0	1,8	3,5
Offentliga myndigheter ¹	540	0,8	-0,9	0,7	1,2
Total produktion (baspris) ²	2 698	3,1	1,4	1,6	3,0
Produktskatter/subventioner	381	1,6	1,4	1,6	3,0
BNP (marknadspris)²	3 079	2,9	1,4	1,6	3,0
Ej kalenderkorrigerat					
Näringsliv	2 115	3,6	2,3	1,7	3,8
Offentliga myndigheter ¹	537	0,6	-0,5	0,4	1,8
BNP (marknadspris)²	3 071	2,7	1,7	1,4	3,3

¹ Utfallet för offentliga myndigheter 2007 är huvudsakligen en demografisk framskrivning av föregående års utfall (se fördjupning "Prognos på offentlig konsumtion" i *Konjunkturläget*, juni 2008).

² Inkl. produktion i hushållens ideella organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Industriproduktionen utvecklades svagt 2007 och tillväxten försvagas ytterligare i år (se diagram 117 och tabell 19). Första halvåret i år har efterfrågan försämrats påtagligt och produktionsstillväxten stannade nästintill av i industrin. Enligt Konjunkturbarometern anger allt fler industriföretag att produktionskapaciteten är större än vad de anser sig behöva. Samtidigt har företagens missnöje med lagersituationen ökat. Dessutom har orderingsgången, från såväl hemma- som exportmarknaden, försvagats betydligt i år och industriföretagens förväntningar gällande produktionen de tre kommande månaderna är låga (se diagram 118). Även den förväntade orderingsgången för det tredje kvartalet i år är återhållsam. Sammantaget bedöms industriproduktionen i år öka med 1,2 procent (se tabell 19). Tillväxten blir därmed den svagaste sedan lågkonjunkturen i början av 1990-talet, med undantag för 2001 då industriproduktionen minskade med 2,2 procent.

Produktionsstillväxten blir successivt starkare framöver (se diagram 117). Det beror bl.a. på att tillväxten i hushållens konsumtion tilltar och att varuexporttillväxten gradvis stiger i takt med att den internationella efterfrågeutvecklingen stärks. Sammantaget växer industriproduktionen med måttliga 2,4 procent 2009 för att 2010 växla upp och öka med 4,7 procent.²¹

²¹ Den genomsnittliga produktionsstillväxten i industrin 1981–2007 är 4,0 procent och 2000–2007 4,8 procent.

Diagram 117 Produktion i näringslivet

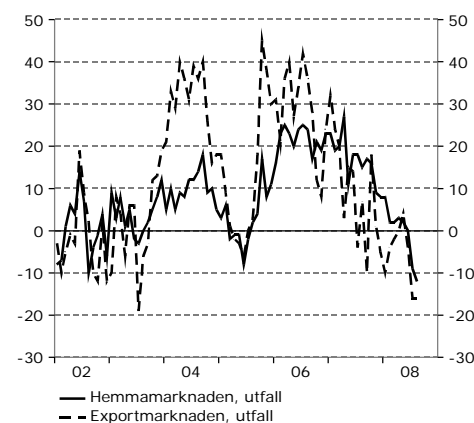
Årlig procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 118 Orderingsgången i tillverkningsindustrin

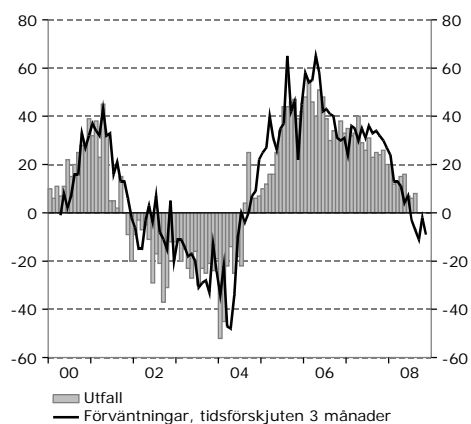
Säsongrensade månadsvärden, t.o.m. aug 2008

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 Produktionsvolymen i byggindustrin

Säsongrensade månadsvärden, t.o.m. augusti 2008

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 120 Utsikterna på byggmarknaden på ett års sikt

Säsongrensade kvartalsvärden, t.o.m. kvartal 2 2008

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 121 Produktivitet i näringslivet

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Produktionen i **byggbranschen** har ökat mycket starkt de senaste fyra åren. I år och nästa år dämpas produktionstillväxten betydligt (se diagram 117 och tabell 19). Byggföretagen är återhållsamma i sina förväntningar avseende byggandet de närmaste månaderna (se diagram 119). Även byggplanerna på ett års sikt indikerar att byggandet kommer att dämpas (se diagram 120). Åren 2008 och 2009 ökar produktionen med 3,6 respektive 1,1 procent. År 2010 ökar produktionen med 2,3 procent, vilket bl.a. beror på att byggandet av bostäder utvecklas starkare.

Produktionstillväxten i **tjänstebranscherna** dämpas 2008 och 2009 efter tre år med hög tillväxttakt (se diagram 117 och tabell 19). Det beror till stor del på att tjänsteexporten försvagas. I år bidrar även den svagare tillväxten i hushållens konsumtion till att produktionstillväxten mattas, särskilt i handeln. År 2010 tilltar tjänsteproduktionen. Den starkare exporttillväxten tillsammans med att hushållens konsumtionstillväxt växlar upp 2010 bidrar positivt till produktionen. Sammantaget ökar produktionen i tjänstebranscherna med 2,2 procent 2008, 1,7 procent 2009 och 3,2 procent 2010 (se tabell 19).

Produktionen i **offentlig sektor** minskar i år. Detta beror i huvudsak på att en allt större del av den kommunala produktionen i stället produceras av näringslivet och att den statliga produktionen minskar till följd av neddragningar inom vissa myndigheters verksamhet. Åren 2009 och 2010 ökar produktionen som en följd av att finanspolitiken bedöms bli expansiv (se tabell 19 samt kapitlet "Offentliga finanser och finanspolitik").

Sammantaget blir produktionstillväxten i hela ekonomin 1,4 procent i år och marginellt starkare nästa år med 1,6 procent (se tabell 19). År 2010 växer produktionen med 3,0 procent.

PRODUKTIVITETSTILLVÄXTEN I NÄRINGSLIVET BLIR NEGATIV ÄVEN 2008

I följd minskade produktiviteten i **näringslivet** med 0,5 procent.²² Utfall och indikatorer tyder på att produktivitetstillväxten blir fortsatt negativ i år; -0,9 procent (se tabell 20 och diagram 121).²³ Den negativa produktivitetstillväxten 2007–2008 beror bl.a. på oväntat låg efterfrågan och produktionsrelaterade utbudsproblem (se fördjupningen "Negativ produktivitetstillväxt: orsaker och implikationer framöver").

Vid utgången av 2008 bedöms produktivitetsnivån i näringslivet vara lägre än normalt eftersom företagen inte anpassar arbetsstyrkan fullt ut på kort sikt till den dämpade produktionstillväxten (dvs. produktivitetsgapet är negativt, se vidare avsnittet "Resursutnyttjande" nedan). Det beror delvis på att försvagningen av produktionstillväxten 2008 var oväntad och att företagen därmed inte hinner anpassa arbetsstyrkan under 2008. Dessutom är personalomsättning förenat med kostnader, vilket innebär att

²² Avser arbetsproduktivitet, dvs. produktion per arbetad timme.

²³ Se avsnittet "Efterfrågan på arbetskraft" nedan för en analys av dessa indikatorer.

det kan vara effektivt för företagen att ha en något för stor arbetsstyrka på kort sikt om produktionsdämpningen bedöms vara tillfällig. Sammantaget innebär dock efterfrågedämpningen 2008 och 2009 att företagen justerar ner arbetsstyrkan något 2009. Under loppet av 2009 och 2010 ökar produktionstillväxten successivt, vilket medför att de lediga resurser som fortfarande finns kvar i företagen gradvis tas i anspråk. Det innebär att arbetsstyrkan utnyttjas effektivare, vilket bidrar till att produktivitetstillväxten tilltar 2009–2010. Även effektivare kapitalanvändning bidrar till en högre produktivitetstillväxt. Sammantaget innebär detta att produktiviteten ökar med 2,4 procent 2009 och 3,1 procent 2010. Detta innebär att produktivitetsnivån 2010 är konjunkturellt balanserad (dvs. produktivitetsgapet är slutet).

Tabell 20 Produktivitet

Kronor per timme respektive årlig procentuell förändring, fasta priser

	2007	2007	2008	2009	2010
Kalenderkorrigerat					
Varubranscher	392	0,0	-0,7	3,6	4,2
Varav: Industri	432	0,8	0,0	4,9	5,6
Byggnadsverksamhet	268	-0,1	-2,5	0,9	1,1
Tjänstebanscher	425	-0,8	-1,1	1,7	2,4
Varav: Handel	322	-0,3	0,5	2,6	3,0
Företagstjänster	426	-1,7	-3,2	1,9	2,9
Näringsliv	412	-0,5	-0,9	2,4	3,1
Offentliga myndigheter ¹	267	-1,0	0,2	-0,1	-0,2
Totalt²	368	-0,4	-0,4	1,8	2,3
Ej kalenderkorrigerat					
Näringsliv	413	-0,4	-1,1	2,6	2,8
Offentliga myndigheter ¹	268	-0,9	0,1	0,0	-0,3
Totalt²	368	-0,2	-0,6	2,0	2,1

¹ Utfallet för offentliga myndigheter 2007 är preliminärt och ska tolkas med försiktighet på grund av att produktionen huvudsakligen är en demografisk framskrivning av föregående års utfall (se fördjupning "Prognos på offentlig konsumtion" i *Konjunkturläget*, juni 2008). ² Inkl. hushållens ideella organisationer.

Anm. Orsaken till att produktiviteten i den totala ekonomin 2007 faller mindre än i både näringslivet och offentliga sektorn är att näringslivet, som har en högre produktivitetsnivå, ökar sin andel av totalt arbetade timmar.

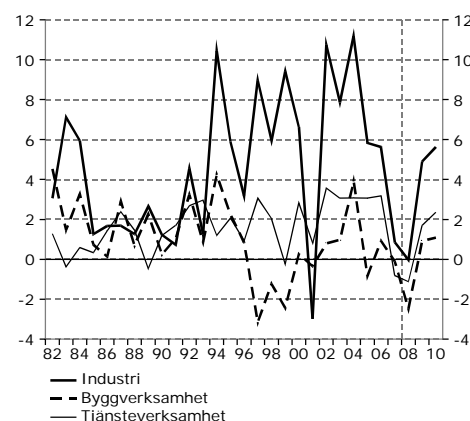
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

I **industrin** ökade produktiviteten med endast 0,8 procent i fjol (se diagram 122 och tabell 20). Hitills i år har produktivitetstillväxten försvagats än mer. Det finns indikationer på att den svaga produktiviteten i industrin första halvåret i år till viss del beror på att företagen inte fullt ut förutsåg den dämpade efterfrågan. Detta stöds av Konjunkturbarometern där företagens faktiska produktionsvolym hittills i år understigit den förväntade produktionsvolymen (se diagram 123).

Helåret 2008 blir produktiviteten oförändrad jämfört med 2007 (se tabell 20 och diagram 122). Åren 2009 och 2010 växlar produktivitetstillväxttakten upp i industrin och 2010 ökar pro-

Diagram 122 Produktivitet i näringslivet

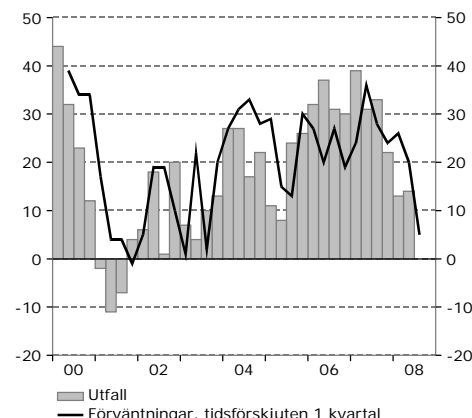
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 123 Produktionsvolymen i tillverkningsindustrin

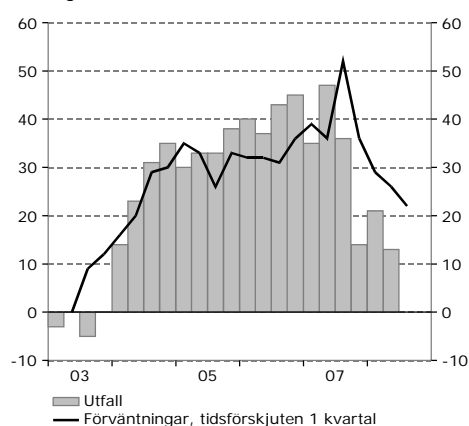
Säsongrensade kvartalsvärden, t.o.m. kvartal 2 2008

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 124 Efterfrågan i privata tjänstenäringsar (exkl. handel)

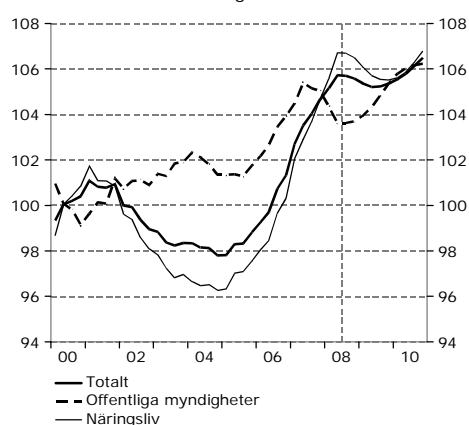
Säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 125 Arbetade timmar

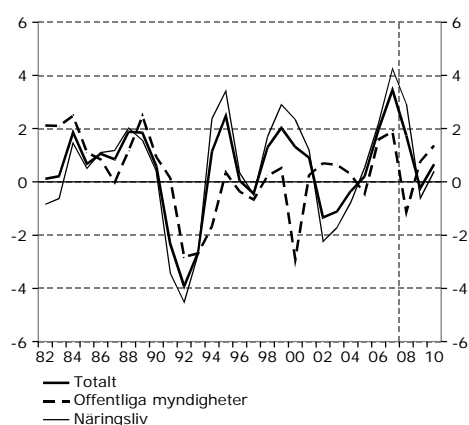
Index 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 126 Arbetade timmar

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

duktiviteten i linje med den genomsnittliga tillväxttakten under 1990- och 2000-talen (se tabell 20).²⁴

I **byggbranschen** var produktivitetstillväxten svagt negativ 2007 (se tabell 20 och diagram 122). I år faller produktivitetstillväxten då antalet arbetade timmar anpassas med viss fördröjning till den betydligt svagare produktionstillväxten i byggbranschen. Därefter ökar produktivitetstillväxten till 0,9 procent 2009 och 1,1 procent 2010.

I **tjänstebranscherna** minskade produktiviteten 2007 med 0,8 procent, vilket är den lägsta produktivitetstillväxten under de senaste 25 åren. I år minskar produktiviteten än mer; med 1,1 procent (se tabell 20 och diagram 122). Enligt Konjunkturbarometern beror det bl.a. på att företagen inte fullt ut förutsåg den dämpade efterfrågetillväxten 2007–2008, då den förväntade produktionsvolymen i tjänstebranscherna i genomsnitt varit högre än utfall (se diagram 124). Företagens anställningsbeslut har därför sannolikt varit baserade på förväntningar om en högre försäljningsvolym. Åren 2009 och 2010 stiger produktiviteten åter och ökar med 1,7 procent respektive 2,4 procent.

I den **offentliga sektorn** ökar produktiviteten svagt 2008 (se tabell 20). Åren 2009 och 2010 minskar produktiviteten. Detta förklaras i huvudsak av att den utökning av antalet arbetade timmar, som följer av att nya resurser antas tillföras kommunsektorn 2009 och 2010, får effekt på produktionen med en viss eftersläpning.

Sammantaget minskar produktiviteten i den totala ekonomin med 0,4 procent i år, för att öka med 1,8 procent nästa år och 2,3 procent 2010 (se tabell 20).

ARBETADE TIMMAR MINSKAR 2009

Hittills i år har antalet arbetade timmar fortsatt att öka starkt i **näringslivet**, men timtillväxten bromsar in under det andra halvåret i år (se diagram 125). Helåret 2008 ökar arbetade timmar i näringslivet med 2,9 procent, vilket är en dämpning jämfört med i fjol (se tabell 21 och diagram 126).

Nästa år minskar antalet arbetade timmar i näringslivet, vilket till viss del beror på att företag vid inledningen av 2009 har fler anställda än vad som krävs för att möta efterfrågan. Därtill måste företagen motverka en alltför kraftig försämring av vinstläget (se avsnittet ”Produktivitetstillväxten i näringslivet blir negativ även 2008” ovan). Sammantaget bedöms antalet arbetade timmar i näringslivet minska med 0,6 procent 2009 men öka med 0,4 procent 2010.

²⁴ Den genomsnittliga produktivitetstillväxten i industrin 1990–2007 är 5,4 procent och 2000–2007 5,7 procent.

Tabell 21 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive årlig procentuell förändring

	2007	2007	2008	2009	2010
Kalenderkorrigerat					
Varubranscher	2 082	3,1	2,4	-1,6	-0,2
Varav: Industri	1 295	2,0	1,3	-2,4	-0,9
Byggnadsverksamhet	507	6,0	6,2	0,2	1,2
Tjänstebanscher	3 069	5,0	3,3	0,0	0,8
Varav: Handel	952	4,5	2,2	0,3	0,6
Företagstjänster	735	6,9	4,8	-0,1	1,1
Näringsliv	5 151	4,2	2,9	-0,6	0,4
Offentliga myndigheter	2 020	1,9	-1,1	0,8	1,4
Totalt¹	7 341	3,5	1,7	-0,2	0,7
Ej kalenderkorrigerat					
Näringsliv	5 127	4,0	3,4	-0,9	0,9
Offentliga myndigheter	2 006	1,5	-0,5	0,4	2,1
Totalt¹	7 303	3,2	2,3	-0,6	1,2

¹ Inkl. arbetade timmar i hushållens ideella organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

I **industrin** bröts den femåriga negativa timutvecklingen 2007 och antalet arbetade timmar ökade med 2,0 procent (se tabell 21 och diagram 127). Under första halvåret i år har timmarna fortsatt att öka starkt, men timmarna förväntas dock minska under det andra halvåret i år. Helåret 2008 ökar timmarna med 1,3 procent. Åren 2009 och 2010 minskar antalet arbetade timmar i industrin. Detta beror delvis på att företagen med viss fördröjning anpassar arbetsstyrkan till det försämrade konjunkturläget. Sammantaget bedöms antalet timmar i industrin minska med 2,4 procent 2009 och 0,9 procent 2010.

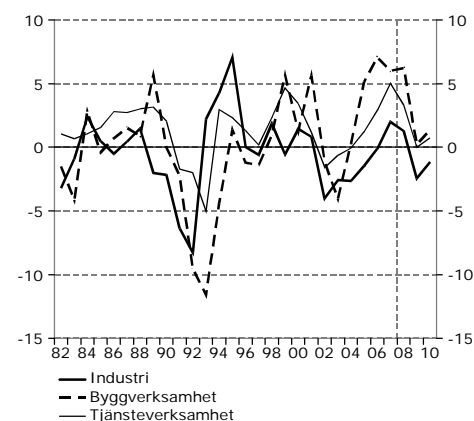
I år fortsätter antalet arbetade timmar att öka kraftigt i **byggbranschen** (se tabell 21 och diagram 127). Men 2009 bromsar timtillväxten in och arbetade timmar ökar med endast 0,2 procent då produktionstillväxten dämpas. År 2010 tilltar timtillväxten då efterfrågan blir starkare.

Även i **tjänstebanscher** ökade arbetstimmar mycket starkt i fjol. I år dämpas timtillväxten och arbetade timmar ökar med 3,3 procent (se tabell 21 och diagram 127). Nästa år är antalet arbetade timmar oförändrade eftersom den dämpade efterfrågetillväxten på tjänster i stort kan tillgodoses med befintlig arbetsstyrka. År 2010 växlar efterfrågetillväxten upp och timmarna ökar med 0,8 procent.

I den **offentliga sektorn** minskar antalet arbetade timmar i år men ökar åter under både 2009 och 2010 (se tabell 21 och diagram 126). Timmarna minskar 2008 bl.a. till följd av att kommunerna köper in en allt större del av sin verksamhet från näringslivet och att det sker neddragningar av vissa statliga myndigheters verksamhet. År 2009 och 2010 motverkas dessa effekter av att ökade resurser antas tillföras den offentliga sektorn till följd av den expansiva finanspolitiken. Trots att finanspolitiken innebär lika stora resurstillskott till den kommunala sektorn 2009

Diagram 127 Arbetade timmar i näringslivet

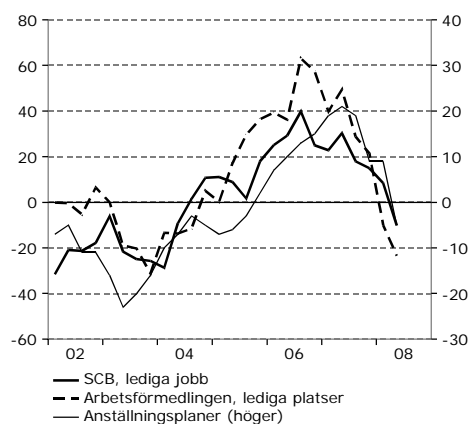
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 128 Sysselsättningsindikatorer, näringslivet

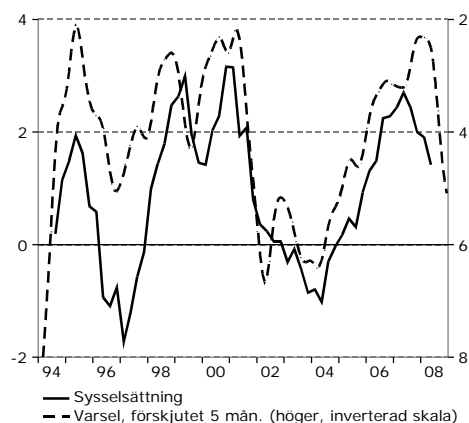
Årlig procentuell förändring respektive netttotal, kvartalsvärden

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 129 Sysselsättning och varsel

Procent respektive tusental, kvartalsvärden respektive 3-månaders glidande medelvärde

Källor: SCB och Arbetsförmedlingen.

och 2010, är ökningen av timmarna betydligt större 2010. Detta förklaras av att de extra resurserna inte omedelbart kan omvandlas till en utökad personalstyrka utan att utökningen sker successivt med början en bit in på 2009.

Sammantaget växer antalet arbetade timmar i ekonomin som helhet med 1,7 procent 2008, vilket är något starkare än tillväxten av potentiellt arbetade timmar (se vidare avsnittet "Resursutnyttjande" nedan). Nästa år minskar antalet arbetade timmar med 0,2 procent för att 2010 öka med 0,7 procent (se tabell 21).

Efterfrågan på arbetskraft

De senaste årens starka utveckling på arbetsmarknaden bryts under innevarande år. Framåtblickande indikatorer, en långsammare produktionsstillväxt, samt ett behov hos företagen att öka produktiviteten talar för en svagare utveckling framöver.

SYSSELSÄTTNINGsutvecklingen bromsar in i år

Sysselsättningen har utvecklats starkt under tre års tid. Den positiva utvecklingen fortsatte under första halvåret 2008, men ökningstakten har dämpats jämfört med föregående år.

Tillgängliga indikatorer pekar entydigt mot en fortsatt dämpning av sysselsättningsutvecklingen under det närmaste halvåret; företagens anställningsplaner enligt Konjunkturbarometern, antalet lediga jobb enligt SCB:s vakansstatistik och antalet nyanmälda platser och varsel vid landets arbetsförmedlingar²⁵ uppvisar alla en negativ trend (se diagram 128 och diagram 129). Trots att indikatorerna har försvagats ligger de fortfarande på nivåer som bedöms vara förenliga med en fortsatt något positiv sysselsättningsstillväxt under det tredje kvartalet 2008.

DE SENASTE ÅRENS UPPGÅNG I MEDELARBETSTIDEN DÄMPAS

Medelarbetstiden räknad per sysselsatt har ökat de senaste två åren, som en effekt av minskad sjukfrånvaro och ökad medelarbetsstid räknad per person i arbete.

Under 1990-talet och början av 2000-talet föreföll frånvaron i hög grad samvariera med konjunkturen. Detta berodde till viss del på att frånvaron faktiskt ökar med stigande sysselsättning, men kan också bero på strukturella faktorer som förändringar i ersättningsreglerna i sjukförsäkringen och antalet beviljade sjukersättningsperioder. Detta framgår också av de senaste årens utveckling. Sjukfrånvaron har fortsatt att minska trots en stark utveckling på arbetsmarknaden och frånvaro av andra skäl än

²⁵ Platsstatistiken ska tolkas med viss försiktighet, dels då inte alla lediga jobb anmäls till Arbetsförmedlingen (AF), dels då det förekommer att samma jobb registreras mer än en gång (så kallade dubbelanmälningar). I februari i år lanserade AF en ny platsbank, vilket bl.a. inneburit att det är svårare att registrera samma tjänst mer än en gång. Detta förbättrar statistikens tillförlitlighet på sikt, men försvårar samtidigt tolkningen av utvecklingen de senaste månaderna.

sjukdom har varit i stort sett oförändrad som andel av de sysselsatta de senaste fem åren. En viktig anledning till den sjunkande sjukfrånvaron bedöms vara att Försäkringskassans striktare regler haft en betydande effekt. Eftersom frånvaro av andra skäl än sjukdom väntas fortsätta vara i stort sett oförändrad framöver innebär detta att den totala frånvaron minskar 2008–2010. Det bidrar till en ökad medelarbetstid per sysselsatt.²⁶

Medelarbetstiden per person i arbete väntas sjunka under prognosperioden. I huvudsak beror detta på en svagare efterfrågan på arbetskraft, men också på sammansättningseffekter till följd av regeringens ekonomiska politik²⁷ och minskad sjukfrånvaro.

Sammantaget förväntas medelarbetstiden per sysselsatt öka under prognosperioden (se tabell 22 och diagram 130).²⁸

Tabell 22 Nyckeltal för arbetsmarknaden

Tusental personer, nivå respektive årlig procentuell förändring

	2007	2007	2008	2009	2010
Total produktion (baspris) ¹	2 698	3,1	1,4	1,6	3,0
Produktivitet ²	368	-0,4	-0,4	1,8	2,3
Arbetade timmar ³	7 341	3,5	1,7	-0,2	0,7
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	31,8	1,0	0,5	0,0	0,3
Sysselsatta	4 445	2,4	1,2	-0,2	0,4
Arbetskraft (ILO)	4 736	1,4	1,0	0,4	0,5
Arbetslöshet (ILO) ⁵	292	6,2	5,9	6,5	6,7
Arbetslöshet enl. tidigare def ⁶	216	4,6	4,3	4,7	4,8
Personer i arbetsmarknads- politiska åtgärder ⁷	88	1,9	1,8	1,9	2,0
Reguljär sysselsättningsgrad ⁸		79,4	80,2	79,9	80,0
Total sysselsättningsgrad ⁹		75,6	76,0	75,5	75,7
Befolkning 16–64	5 876	0,9	0,8	0,4	0,2

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad.

³ Miljoner timmar, kalenderkorrigerad. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad.

⁵ Inkl. heltidsstuderande som sökt arbete. I procent av arbetskraften.

⁶ Exkl. heltidsstuderande som sökt arbete. I procent av arbetskraften.

⁷ I procent av arbetskraften. ⁸ Andel sysselsatta av befolkningen i åldern 20–64 år, exkl. deltagare i arbetsmarknadspolitiska sysselsättningsprogram. ⁹ Andelen sysselsatta i befolkningen 16–64 år.

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

MINSKAD SYSSELSÄTTNING 2009

Under 2009 minskar sysselsättningen i näringslivet till följd av att företagen anpassar antalet anställda till en svagare efterfrågan och stigande arbetskraftskostnader.²⁹ Samtidigt ökar sysselsättningen inom offentlig sektor, i huvudsak till följd av en expansiv finanspolitik. År 2010 leder en stark produktionsutveckling till en svagt positiv utveckling även i näringslivet (se diagram 131),

²⁶ Detta eftersom sjukfrånvarande räknas som sysselsatta.

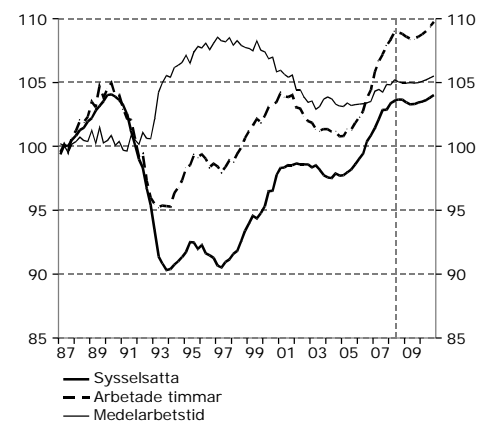
²⁷ Se vidare "Yttrande om promemorian *Sänkt skatt på förvärvsinkomster*" (Fi2008/3981) på www.konj.se.

²⁸ Bidraget från demografiska förändringar är mycket liten.

²⁹ Se vidare avsnitt "Produktion, produktivitet och arbetade timmar" ovan.

Diagram 130 Sysselsatta, arbetade timmar och medelarbetstid

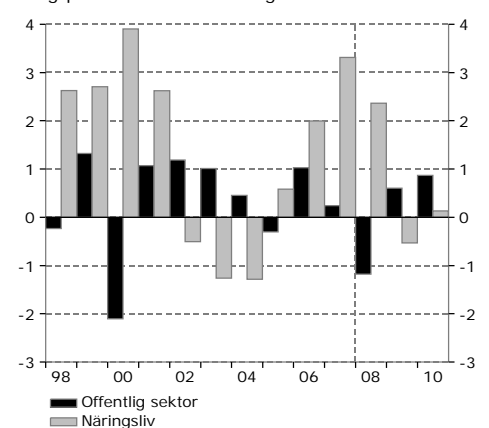
Index 1987=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 131 Sysselsatta

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

vilket innebär att den totala sysselsättningen ökar. Sysselsättningen beräknas minska i industrin under hela prognosperioden, medan den minskar inom bygg- och tjänstesektorn 2009 för att åter öka 2010.

Effekten av den expansiva finanspolitiken på den totala sysselsättningen bedöms bli drygt 20 000 fler sysselsatta, vilket innebär att sysselsättningen är ca 0,5 procent högre 2010 än vad som hade blivit fallet vid hittills beslutad finanspolitik.

Den reguljära sysselsättningsgraden (20–64 år), dvs. andelen sysselsatta exkl. deltagare i arbetsmarknadspolitiska sysselsättningsprogram som andel av befolkningen, beräknas uppgå till 80,0 procent 2010.³⁰ Sysselsättningsgraden (16–64 år), vilken avser samtliga sysselsatta som andel av befolkningen, uppgår till 75,7 procent 2010.

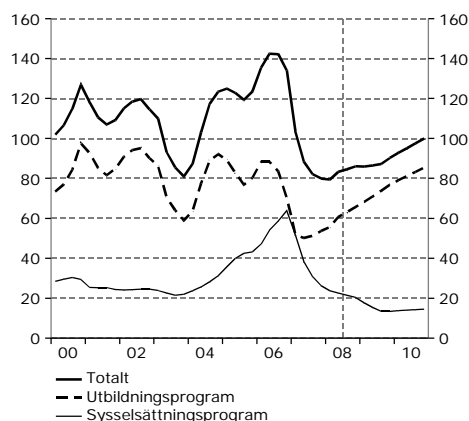
SYSSELSÄTTNINGSPROGRAMMEN MINSKAR MEN ANDRA FORMER AV SUBVENTIONERADE ANSTÄLLNINGAR ÖKAR

Sysselsättningsprogrammen drogs ner kraftigt under loppet av föregående år. Antalet deltagare har fortsatt att minska, om än i en lugnare takt, under första halvåret i år. Denna utveckling väntas fortsätta under resten av året och en bit in på nästa år. År 2010 beräknas 14 000 personer delta i sysselsättningsprogram (se diagram 132). Eftersom sysselsättningsprogrammen har ersatts av andra typer av subventionerade anställningar i form av nystarts- och nyfriskjobb, vilka beräknas öka under prognosperioden³¹, blir dock nettoförändringen av antalet subventionerade anställningar liten.

Utbildningsprogrammen ökar de kommande åren till följd av att nya utbildningsprogram introducerats i form av den så kallade jobb- och utvecklingsgarantin respektive jobbgarantin för ungdomar. Totalt ökar utbildningsprogrammen med 30 000 personer mellan 2007 och 2010.³²

Diagram 132 Arbetsmarknadspolitiska program

Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Arbetskraftsutbud och arbetslöshet

En svagare efterfrågan på arbetskraft medför att arbetskraften ökar långsammare än de senaste åren och att arbetslösheten stiger framöver.

³⁰ Utvecklingen av den reguljära sysselsättningsgraden är dock något svårtolkad då sysselsättningsprogram till en del ersatts av subventionerade anställningar i form av nystarts- och nyfriskjobb, vilka redovisas som reguljär sysselsättning.

³¹ Ökningen bedöms dock komma att understiga den som regeringen presenterade i Budgetpropositionen för 2008.

³² År 2010 väntas de stramare reglerna gällande tillfällig sjukpenning som införs vid halvårsskiftet i år leda till att programvolymen kommer att överstiga de volymer som presenterades i Budgetpropositionen för 2008.

ARBETSKRAFTEN ÖKAR LÅNGSAMMARE FRAMÖVER

De senaste åren, när efterfrågan på arbetskraft har vuxit starkt, har fler sökt sig till arbetsmarknaden. Arbetskraftstillväxten har framför allt skett bland yngre och utrikes födda.

Arbetskraften fortsätter att växa 2008–2010, om än i en långsammare takt än de senaste åren. Den svagare ökningstakten beror på en lägre efterfrågetillväxt och en mindre gynnsam demografisk utveckling (se tabell 23). Regeringens ekonomiska politik fortsätter att stimulera arbetskraftsutbudet.³³ Sammantaget bedöms 90 000 fler personer delta i arbetskraften³⁴ 2010 jämfört med 2007 (se diagram 133).

ARBETSLÖSHETEN ÖKAR INNAN ÅRETS SLUT

De senaste årens starka efterfrågan på arbetskraft har medfört att arbetslösheten har minskat. Under andra kvartalet i år upp gick (den säsongrensade) arbetslösheten till 5,9 procent, vilket är en nedgång med 2,0 procentenheter jämfört med nivån tre år tidigare.³⁵ Sedan hösten 2007 har dock minskningstakten avtagit och mellan första och andra kvartalet i år var arbetslösheten oförändrad (se diagram 134).

Den relativt kraftiga dämpningen av arbetskraftsefterfrågan medför att arbetslösheten börjar stiga i slutet av innevarande år. År 2010 blir arbetslösheten 6,7 procent. Regelförändringar i sjukförsäkringen beräknas i någon mån också bidra till en ökad arbetslöshet. Den expansiva finanspolitiken verkar i motsatt riktning och bedöms bidra till att sänka arbetslöshetsnivån med 0,3 procentenheter per år 2009–2010.

Resursutnyttjande

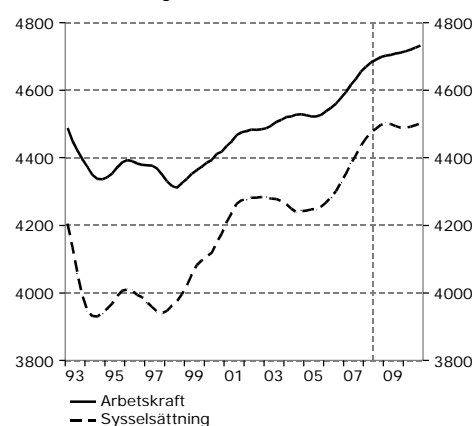
Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är i dagsläget något ansträngt men försvagas relativt snabbt under prognosperioden. Den i utgångsläget svaga produktivitetsnivån bedöms normaliseras 2010.

SNABB AVMATTNING PÅ ARBETSMARKNADEN

Resursutnyttjandet på den svenska arbetsmarknaden har successivt ökat sedan 2005. Sysselsättningen ökade med sammanlagt 4,3 procent 2006 och 2007 medan arbetslösheten föll med

Diagram 133 Arbetskraft och sysselsättning

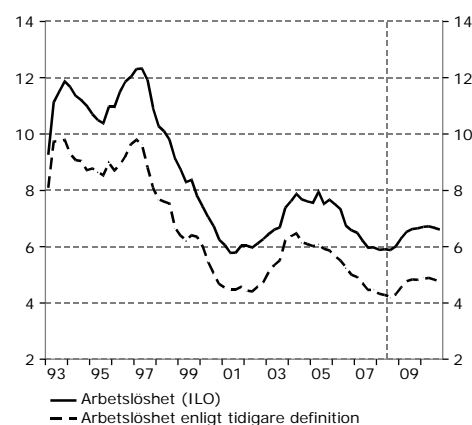
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. 3-kvartals glidande medelvärde.
Källa: SCB.

Diagram 134 Arbetslöshet

Procent av olika mått på arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³³ Se fördjupningsrutorna "Reformer ökar drivkrafterna för arbete", *Konjunkturläget*, december 2006, "Jobbskatteavdraget ger högre utbyte av arbete från och med 2007", *Konjunkturläget*, augusti 2007, samt "Sysselsättningseffekter av regeringens politik", *Konjunkturläget*, januari 2008.

³⁴ Arbetskraften redovisas numera enligt ILO-definitionen. Detta innebär att även heltidsstuderande som söker arbete inkluderas i arbetskraften. Se fördjupningen "Bredare definition av arbetslösheten" i *Konjunkturläget*, augusti 2007.

³⁵ Arbetslösheten redovisas numera enligt ILO-definitionen. Detta innebär att även heltidsstuderande som söker arbete inkluderas i arbetslöshetsbegreppet. Se fördjupningen "Bredare definition av arbetslösheten" i *Konjunkturläget*, augusti 2007.

Diagram 135 Brist på arbetskraft i näringslivet

Andel företag, procent, kvartalsvärden

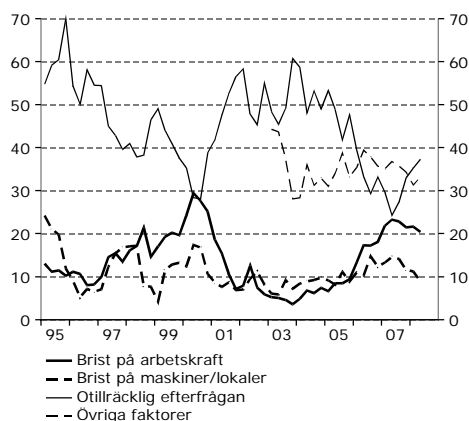

Anm. Sammanvägt mått baserat på branscher i Konjunkturbarometern.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 136 Främsta hindret för företagets produktion

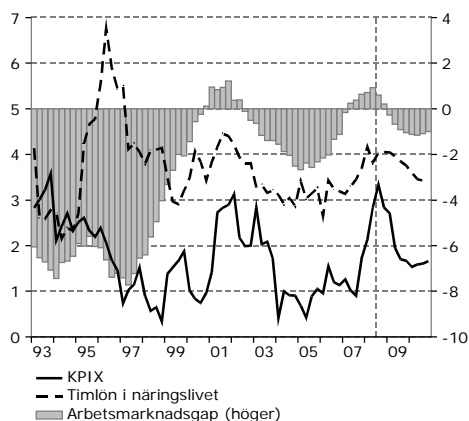
Andel företag, procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 137 Arbetsmarknadsgap, timlön och KPIX-inflation

Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

1,5 procentenheter under samma tid. Arbetsmarknaden har fortsatt att växa starkt under våren även om en inbromsning nu kan skönjas.

Konjunkturbarometern visar att bristen på arbetskraft har fallit tillbaka under våren (se diagram 135). Ungefär 28 procent av företagen uppger att de har brist på arbetskraft. I byggbranschen och i vissa tjänstebranscher, där sysselsättningsökningen varit särskilt stor, är bristtalen fortsatt höga.

Omkring 20 procent av företagen i näringslivet uppger att tillgången på arbetskraft utgör det främsta hindret för företagets produktion, medan 11 procent anger tillgången på maskiner och lokaler som största hinder (se diagram 136).

Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är således fortsatt något ansträngt men faller tillbaka relativt snabbt.

LÖNER OCH PRISER STIGER SNABBARE I ÅR

Löner och priser är viktiga indikatorer på resursutnyttjandet. Normalt ökar såväl löner som priser snabbare i takt med att resursläget blir mer ansträngt. Timlönerna i näringslivet ökade med 3,2 procent 2007, vilket var anmärkningsvärt lågt med tanke på det förbättrade konjunkturläget på arbetsmarknaden och de förhållandevis höga avtalade lönehöjningarna i 2007 års avtalsrörelse. Till viss del kan de låga löneökningarna förklaras av tillfälliga faktorer och sammansättningseffekter. I år och nästa år bedöms löneökningstakten i näringslivet öka till ca 4,0 procent per år, vilket är mer i linje med läget på arbetsmarknaden (se diagram 137).

Konsumentprisinflationen, mätt med KPIX, uppgick i juli till 4,4 procent, vilket är den högsta inflationstakten sedan 1993. Till stor del kan inflationsuppgången i år förklaras av prishöjningar på energi och livsmedel, samt stigande räntor, men högre löneökningar och en svag produktivitet utveckling bidrar också till ett högre inflationstryck. Enligt det underliggande inflationsmättet KPIX exklusive energi och livsmedel, var inflationen i juli 0,9 procent. Under prognosperioden bedöms de tillfälliga inflationsbidragen från energi- och livsmedelspriserna gradvis falla tillbaka samtidigt som den underliggande inflationen närmar sig 2 procent.

Arbetslösheten uppgår i år till 5,9 procent vilket är något lägre än Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten. Den senaste tidens löne- och prisutveckling föranleder för närvarande inte någon omprövning av den bedömningen.

FAKTA

Konjunkturinstitutets BNP-gap

BNP-gapet är ett mått på det totala resursutnyttjandet i ekonomin. Den faktiska produktionen, eller efterfrågan, sätts i relation till den potentiella produktionen, eller utbudet. När BNP-gapet är positivt överstiger efterfrågan den nivå som är långsiktigt hållbar.

Konjunkturinstitutets BNP-gap består av två huvud-komponenter, ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. Även om BNP-gapet på teoretiska grunder kan sägas vara ett bättre mått på efterfrågan och inflationstryck, använder Konjunkturinstitutet för närvarande främst arbetsmarknadsgapet för detta syfte, bl.a. eftersom det har en klarare koppling till löneutvecklingen. Beräkningen av produktivitetsgapet är också mycket mer osäkert, vilket dels beror på att den faktiska produktiviteten revideras relativt mycket och dels på svårigheterna att uppskatta produktivitetsens normalnivå.

Den viktigaste komponenten i arbetsmarknadsgapet är arbetslöshetens avvikelse från jämviktsarbetslösheten. Den senare är en icke observerbar variabel som endast kan uppskattas med indirekta metoder. Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten är en sammanvägd bedömning baserad på löne- och prisutvecklingen, indikatorer samt statistiska modeller.

Arbetslöshetens avvikelse från jämviktsarbetslösheten är dock i sig inte ett fullständigt mått på lediga resurser på arbetsmarknaden. När arbetslösheten stiger tenderar arbetskraftsdeltagandet att gå ner och vice versa. När det är svårt att hitta arbete förefaller många arbetslösa att avstå från att söka arbete och lämnar därför arbetskraften. Det innebär att arbetslöshetens avvikelse från dess jämviktsnivå underskattar mängden lediga resurser på arbetsmarknaden när det finns lediga resurser och underskattar överutnyttjandet vid ett ansträngt resursläge.

Arbetsutbudet är således inte konstant över tiden. Utöver konjunktursvängningar påverkas såväl arbetskraftsdeltagande som medelarbetstid också av den demografiska utvecklingen, ohälsans utveckling och förändringar i de ekonomiska incitamenten att söka arbete.

Arbetsmarknadsgapet definieras som faktiskt arbetade timmars procentuella avvikelse från potentiellt arbetade timmar och kan ses som ett mått på resursutnyttjandet på arbetsmarknaden.

Produktivitetsgapet definieras på motsvarande vis som den faktiska arbetsproduktivitetsens avvikelse från den potentiella. Detta kan betraktas som resursutnyttjandet *inom* företagen. Förändringar i arbetsstyrkan är kostsamma och tidskrävande och det framtida efterfrågeläget inte kan förutses med säkerhet. Företagen kommer därför ibland att ha för stor arbetsstyrka och ibland ha för liten.

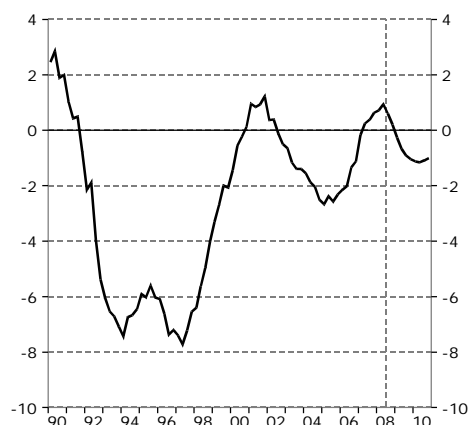
BNP-gapet utgörs av summan av dessa båda gap och kan ses som ett sammanfattande mått på efterfrågeläget i svensk ekonomi.

POTENTIELLT ARBETADE TIMMAR ÖKAR SNABBT

Den potentiella arbetskraften utgörs av det arbetskraftsdeltagande som råder vid ett balanserat konjunkturläge. Denna har stigit snabbt de senaste två åren och bedöms fortsätta att öka i relativt hög takt även de närmaste åren. Detta beror delvis på ökningen av befolkningen i arbetsför ålder (16–64 år). Uppgången motverkas emellertid delvis av en, i detta avseende, ogynnsam förändring av befolkningssammansättningen (se tabell 23). Det är i första hand yngre och äldre åldersgrupper som ökar och dessa har ett relativt lågt arbetskraftsdeltagande. Den potentiella arbetskraften ökar också till följd av utbudsstimulerande åtgärder i den ekonomiska politiken. Det nyligen aviserade förslaget om sänkt inkomstskatt för förvärvsinkomster bedöms bidra till att potentiell sysselsättning ökar med 0,2 procentenheter fram till 2010. Potentiellt arbetade timmar ökar snabbare, till följd av stigande medelarbetstid. Detta beror i sin tur bl.a. på minskande sjukfrånvaro.

Diagram 138 Arbetsmarknadsgap

Procent av potentiellt arbetade timmar, säsongrensade kvartalsvärden

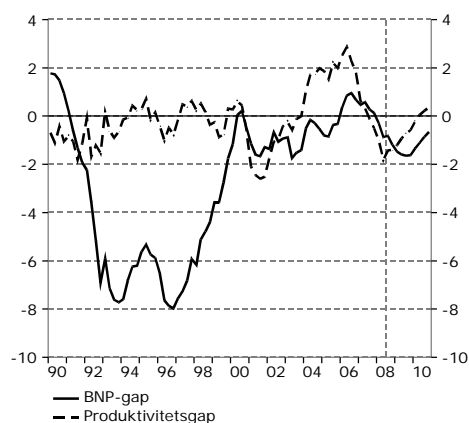

Anm. Arbetsmarknadsgapet är beräknat som arbetade timmars avvikelser från sin potentiella nivå.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 139 BNP-gap och produktivitet

Procent av potentiell BNP respektive potentiell produktivitet, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 23 Arbetskraften 16–64 år

Bidrag, årlig procentuell förändring

	2007	2008	2009	2010	2008–15 ¹
Befolkningstillväxt	0,9	0,8	0,4	0,2	-0,2
Befolkningssammansättning	-0,1	-0,2	-0,1	0,0	1,0
Demografiska faktorer	0,7	0,6	0,3	0,2	0,8
Övriga strukturella faktorer ²	0,1	0,2	0,5	0,6	1,8
Potentiell arbetskraft	0,9	0,8	0,8	0,8	2,6
Konjunktorella faktorer	0,5	0,1	-0,3	-0,2	
Faktisk arbetskraft	1,4	1,0	0,4	0,5	

¹ Total ökning under perioden.

² Andra strukturella förändringar än demografiska, bl.a. effekter av ekonomisk politik.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Arbetsmarknadsgapet sammanfattar Konjunkturinstitutets syn på resursutnyttjandet på arbetsmarknaden. Resursläget är för närvarande ansträngt men bedöms försvagas relativt snabbt och bli svagt under 2009 och 2010 (se diagram 138). Arbetsmarknadsgapet beräknas 2010 uppgå till -1,1 procent. För ekonomin som helhet bedöms resursläget också vara lägre än normalt under hela prognosperioden (se diagram 139 och tabell 24). Denna bedömning baseras på en prognos på finanspolitiken 2009–2010. Den expansiva finanspolitiken bedöms höja arbetsmarknadsgapet med ca 0,4 procentenheter 2010. Effekten på BNP-gapet bedöms vara ca 1,1 procentenheter.

Den svaga produktivitetens utvecklingen 2007 och 2008 beror till viss del på konjunktorella faktorer (se fördjupningen ”Negativ produktivitetstillväxt: orsaker och implikationer framöver”). När efterfrågan mattas av behåller företagen normalt lite mer arbetskraft än nödvändigt för att ha till hands när efterfrågan åter tar fart (s.k. *labour hoarding*). Dessutom tycks många företag

ha överraskats av den snabba nedgången i efterfrågan och därför fått en större arbetsstyrka än önskvärt. Detta medför att produktivitetsgapet blir negativt 2008–2009. Till viss del bedöms den svaga produktivitetstillväxten emellertid vara permanent och detta har föranlett Konjunkturinstitutet att revidera ner den potentiella produktivitetstillväxten 2008–2010. Sammantaget innebär detta att produktivitetsgapet sluts 2010.

Tabell 24 Resursutnyttjande

Miljoner timmar respektive årlig procentuell förändring

	2007	2007	2008	2009	2010
Jämviktsarbetslöshet ¹		6,2	6,1	6,1	6,0
Faktisk arbetslöshet ²		6,2	5,9	6,5	6,7
Potentiellt arbetade timmar	7 321	1,5	1,4	1,1	1,0
Faktiskt arbetade timmar	7 341	3,5	1,7	-0,2	0,7
Arbetsmarknadsgap³		0,3	0,6	-0,7	-1,1
Potentiell BNP	3 068	3,3	2,5	2,4	2,4
Faktisk BNP	3 079	2,9	1,4	1,6	3,0
BNP-gap⁴		0,4	-0,8	-1,6	-1,0

Anm. Beräkningarna är korrigerade för skillnaden i antal arbetsdagar mellan åren.

¹ Nivå i procent av den potentiella arbetskraften. ² Nivå i procent av arbetskraften.

³ Faktiskt arbetade timmars avvikelse i procent från potentiellt arbetade timmar.

⁴ BNP:s avvikelse från potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Löner, vinster och priser

Efter förra årets förhållandevis svaga löneökningar stiger timlönerna i näringslivet med ca 4,0 procent både i år och nästa år. I takt med att arbetsmarknaden försvagas bedöms löneökningstakten successivt avta. Det initialt stramare kostnadsläget bidrar till en successiv uppgång i den underliggande inflationen. KPI-inflationen bedöms dock falla tillbaka på grund av svagare utveckling av energi- och livsmedelspriser samt räntekostnader för egna hem.

Timlönerna i näringslivet ökar relativt snabbt i år, främst beroende på det strama arbetsmarknadsläget. Ökningstakten minskar successivt när arbetsmarknadsläget försämras (se diagram 140). Arbetskostnaden per timme i näringslivet, det vill säga timlönen plus s.k. löneskatter och kollektiva avgifter, ökar i genomsnitt med 4,0 procent per år 2008–2010. Arbetskostnadsutvecklingen hålls tillbaka något i år av tillfälliga rabatter på avtalspensionspremier.

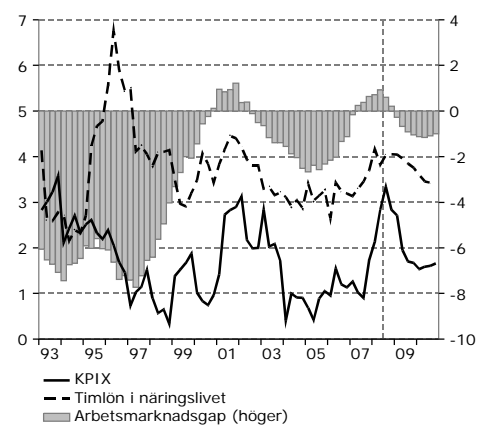
Till följd av den svaga produktivitetens utvecklingen ökar enhetsarbetskostnaden 2007–2008 betydligt snabbare än vad som på sikt bedöms vara förenligt med Riksbankens inflationsmål. Ökningstakten normaliseras dock successivt och blir 2010 förhållandevis låg.

Den snabba ökningen av enhetsarbetskostnaden urholkar också det i utgångsläget jämförelsevis gynnsamma vinstläget i näringslivet. Arbetskostnadsandelen³⁶ i näringslivet ökar därför dessa år men faller tillbaka något 2010. Uppgången i arbetskostnadsandelen följer i allt väsentligt det normala konjunkturella mönstret. När resurssläget blir stramare tenderar arbetskostnaderna att öka snabbare samtidigt som produktivitetstillväxten försvagas. Enhetsarbetskostnadens genomslag i företagens priser sker normalt med en betydande fördröjning.

Den höga KPI-inflationen i år förklaras främst av en tillfällig uppgång i energi- och livsmedelspriser samt räntekostnader. Denna effekt avtar relativt snabbt och KPI-inflationen faller tillbaka under hösten 2008 och våren 2009. Den snabba ökningen av enhetsarbetskostnaden 2007–2008 har dock höjt det underliggande inflationstrycket och detta bidrar positivt till inflationstakten framöver. KPI-inflationen uppgår till 1,6 procent 2010 medan KPI med fast ränta bedöms vara i linje med inflationsmålet.

Diagram 140 Arbetsmarknadsgap, timlön och KPIX-inflation

Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

³⁶ Förädlingsvärdet i näringslivet kan delas upp i arbetskostnad och bruttoöverskott. Arbetskostnadsandelen är således spegelbilden av vinstandelen.

Löner och arbetskostnader

Lönerna stiger nu i högre takt än på flera år. En därigenom högre ökning av arbetskostnaden och en mycket svag utveckling av produktiviteten medför att kostnaden per producerad enhet i näringslivet fortsätter att öka mycket 2008. Ett lägre resursutnyttjande under 2009 och 2010 håller nere löneökningstakten mot slutet av prognosperioden. Enhetsarbetskostnaden växer då långsammare eftersom också produktivitetstillväxten tilltar.

HÖGRE TIMLÖNEÖKNINGAR UNDER INLEDNINGEN AV ÅRET

Timlönerna i näringslivet har växlat upp jämfört med 2007, då lönerna ökade med 3,4 procent i årstakt enligt konjunkturlöne-statistiken. Under januari till maj i år steg timlönerna i genomsnitt med 3,8 procent.³⁷ I industrin och byggbranschen ökade timlönerna betydligt mer, med 4,4 procent respektive 4,5 procent. I tjänstebranscherna ökade timlönerna endast med 3,4 procent, beroende på låga utfall för tjänstemän.

Arbetares löner har stigit betydligt mer än tjänstemäns sedan mitten av 2007, i synnerhet inom flera tjänstebranscher.³⁸ Flera arbetaravtal inom tjänstebranscherna, bl.a. handeln, ger förhållandevis hög löneökning i år och nästa år. Det är dock ovanligt att arbetares löneökningar kraftigt överstiger tjänstemäns löneökningar (se diagram 141).

SVAG ARBETSMARKNAD DRAR NER LÖNEÖKNINGSTAKTEN 2009 OCH 2010

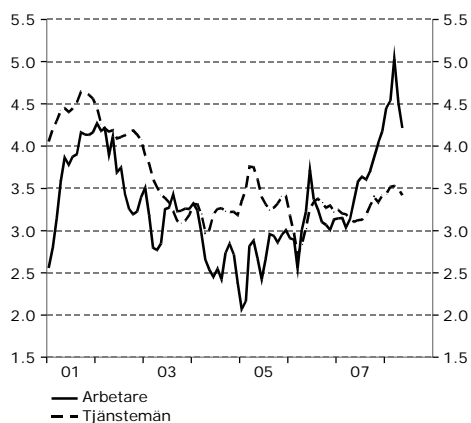
Efter flera år av mycket stark tillväxt planar sysselsättningen ut under 2009 och 2010. Arbetskraften fortsätter dock att växa och arbetslösheten ökar därmed från 5,9 procent i år till 6,7 procent 2010, vilket är klart högre än jämviktsarbetslösheten.

Konjunkturbarometerns indikator för brist på arbetskraft i näringslivet ger stöd åt bilden att resursutnyttjandet minskar framöver (se diagram 142). Att företagen i näringslivet rapporterar minskad arbetskraftsbrist är nära sammankopplat med nedskrivna anställningsplaner.

Arbetsmarknadsgapet, som är ett mått på resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, är negativt 2009 och 2010. Normalt innebär ett lägre resursutnyttjande att det är lättare för arbetsgivare att hitta arbetskraft med rätt kompetens, vilket tenderar att hålla nere löneökningstakten.

Diagram 141 Timlön i näringslivet

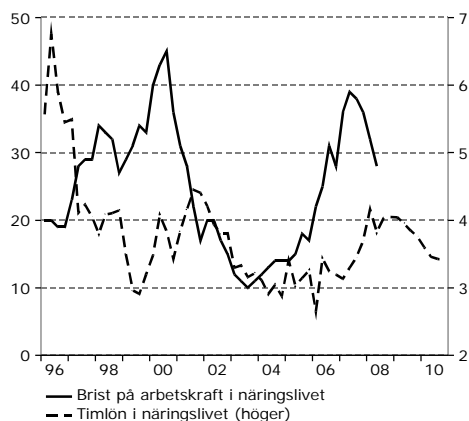
Årlig procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde

Källa: Medlingsinstitutet.

Diagram 142 Brist på arbetskraft och timlön i näringslivet

Andel företag, procent respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Anm. Sammanvägt mått baserat på branscher i Konjunkturbarometern

Källa: Konjunkturinstitutet.

³⁷ Konjunkturlöne-statistiken är periodiserad och blir definitiv först efter 13 månader. Retroaktiva löneutbetalningar hänförs i efterhand till den månad när lönen tjänades in, i takt med att avtalen på lokal nivå, som följer efter de centrala avtalen, blir klara. Uppräknat med tidigare års genomsnittliga revideringar väntas det slutgiltiga utfallet för januari – maj bli 4,0 procent. Konjunkturinstitutet bedömer att eventuella revideringar av 2007 endast blir marginella.

³⁸ Eftersom påsken inföll i mars i år och inte, som förra året, i april, blir den uppmätta löneökningstakten mycket hög denna månad. Påskeffekten uppkommer på grund av storhelgstillägg för vissa arbetare. En negativ påskeffekt drar ner löneökningstakten i april. Även med påskeffekten i beaktande är arbetares löneökning högre än tjänstemäns under 2008.

Timplöneökningarna i näringslivet blir högre i år än 2007. Till detta bidrar ett mer ansträngt resursutnyttjande för helåret 2008 och höga centralt avtalade löneökningar i 2007 års avtalsrörelse (se diagram 143 och tabell 25). Löneökningstakten dämpas något 2009 eftersom resursutnyttjandet på arbetsmarknaden minskar. Avtalsrörelsen 2010 genomförs i ett läge med sämre konjunkturläge än vad som var fallet vid 2007 års avtalsrörelse, vilket håller nere löneökningarna detta år.

I byggbranschen väntas timplönerna i genomsnitt öka något snabbare än i näringslivet som helhet under 2008 och 2009. Byggbranschen har rapporterat brist på arbetskraft i nära två års tid och försvagningen av byggkonjunkturen löser inte omedelbart problemen med flaskhalsar.

Tabell 25 Timplön enligt konjunkturlönestatistiken

Årlig procentuell förändring

	2007	2008	2009	2010
Industri	3,7	4,4	3,9	3,5
Byggbranschen	2,6	4,7	4,2	3,3
Tjänstebanscher	3,3	3,8	3,9	3,5
Näringsliv	3,4	4,0	3,9	3,5
Kommunal sektor	2,9	4,9	4,1	3,7
Stat	3,5	4,0	3,9	3,6
Totalt	3,3	4,2	4,0	3,6

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

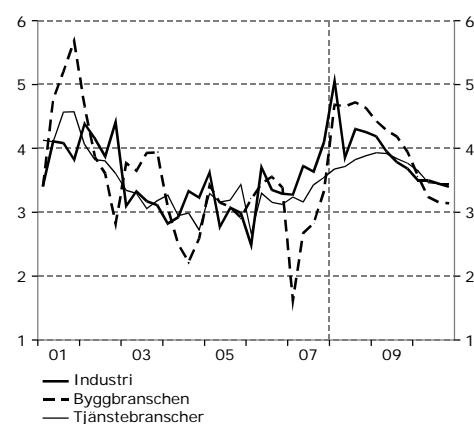
Timplönerna i kommunsektorn stiger med 4,9 procent 2008, vilket är betydligt högre än i näringslivet (se diagram 144). I avtalet mellan Kommunal och Sveriges Kommuner och Landsting, som täcker en betydande del av kommunsektorn, ersattes den lokala löneöversynen 2007 av två engångsbelopp. I gengäld blev den avtalade löneökning 9,4 procent för 2008.³⁹

Lönerna i offentlig sektor är normalt inte lika konjunktorkänsliga som i näringslivet. Dessutom är efterfrågan på arbetskraft större i offentlig sektor än i näringslivet under 2009 och 2010. Löneökningstakten väntas därför bli något högre än i näringslivet även under dessa år.

Sammanfattningsvis ökar timplönerna enligt konjunkturlönestatistiken med i genomsnitt 3,9 procent i hela ekonomin och 3,8 procent i näringslivet under 2008–2010.

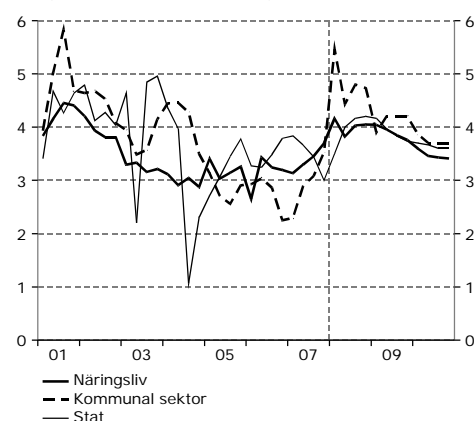
Timplönerna i näringslivet enligt nationalräkenskaperna ökar med i genomsnitt 4,0 procent under 2008–2010, vilket är 0,2 procentenheter högre än löneökningarna enligt konjunkturlönestatistiken. Timplönerna i näringslivet enligt nationalräken-

Diagram 143 Timplön i näringslivsbranscher
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 144 Timplön i näringsliv, kommunal sektor och stat
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

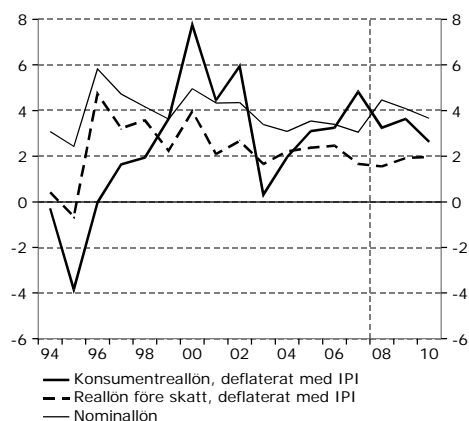

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

³⁹ I konjunkturlönestatistiken ingår engångsbeloppen i kommunsektorns ökningstal under april till december 2007 med 1,1 procentenheter. Den avtalade löneökningstakten 2008 ska däremot jämföras med lönen utan engångsbelopp 2007.

Diagram 145 Reallön

Årlig procentuell förändring

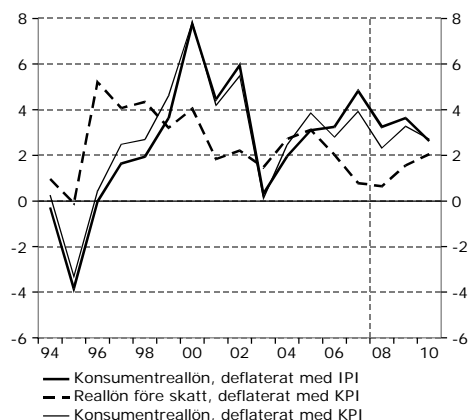

Anm. IPI är implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 146 Olika reallönemått

Årlig procentuell förändring

Anm. IPI är implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

skaperna ökar normalt i något högre takt än enligt konjunkturlönestatistiken till följd av definitions- och metodskillnader.⁴⁰

SKATTESÄNKNINGAR LYFTER KONSUMENTREALLÖNEN

Högre inflation under prognosperioden innebär att reallönen före skatt utvecklas svagare än genomsnittet de senaste tio åren. Detta skulle kunna leda till kompensationskrav från arbetstagar sidan i 2010 års avtalsrörelse om reallöneutvecklingen kraftigt understiger förväntningarna i 2007 års avtalsrörelse. Konsumentreallönen, dvs. reallönen efter skatt, ökar i jämförelsevis hög takt under prognosperioden, vilket torde minska risken för kompensatoriska lönekrav.

År 2007 ökade konsumentreallönen med 4,8 procent. Det var betydligt högre än den nominella löneökningen på 3,0 procent och berodde på den skattesänkning på arbete som då genomfördes, det så kallade första steget i jobbskatteavdraget.

Konsumentreallönen ökar med 3,2 procent i genomsnitt per år under 2008–2010, vilket är högre än genomsnittet för perioden 1994–2007 (se diagram 145). Det beror dels på en relativt hög ökning av nominallönen, dels på genomförda och antagna inkomstskattesänkningar. Skattesänkningar under prognosperioden bidrar i genomsnitt med 1,4 procentenheter per år till ökningen av konsumentreallönen.

Konsumentreallönen definieras här som hushållens genomsnittliga nominella timlön i hela ekonomin efter inkomstskatt deflaterat med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter (IPI). Denna definition utgår från hur hushållens disponibla inkomster normalt beräknas. Om konsumentprisindex (KPI) i stället används blir ökningstakten lägre under prognosperioden (se diagram 146).⁴¹

PREMIERABATTER HÅLLER NERE ARBETSKOSTNADSÖKNINGEN I ÅR

Arbetskostnaden per timme i näringslivet ökar snabbare under 2008–2010 än under de senaste fem åren. Till detta bidrar framför allt högre löneökningar. Förutom lön består arbetskostnaden

⁴⁰ Syftet med nationalräkenskaperna (NR) är att redovisa ekonomins samlade inkomster och utgifter medan syftet med konjunkturlönestatistiken (KL) främst är att mäta lön för arbetad tid. Därför inkluderar NR-statistiken alla lönepåslag och andra utgifter som påverkar lönekostnaderna. Det är således NR-statistiken som används för att beräkna t.ex. enhetsarbetskostnader. Skillnaden mellan KL-statistiken och NR-statistiken är till viss del procyklisk, dvs. när resursutnyttjandet blir mer ansträngt ökar också skillnaderna i lönemåttet mellan de två statistikällorna bl.a. därför att lönebikostnader, som bonusutbetalningar, ökar.

Timlöneökningar i näringslivet enligt KL-statistiken beräknas som ett genomsnitt av löneökningen för arbetare och tjänstemän i olika branscher. Vissa strukturella förändringar, som exempelvis en trendmässigt ökande andel tjänstemän, påverkar därmed inte den uppmätta löneökningstakten. I NR-statistiken får dessa förändringar fullt genomslag.

⁴¹ Om konsumentreallönen istället beräknas med konsumentprisindex (KPI) blir utvecklingen 2,8 procent 2008–2010. Skillnaden beror främst på ränteposten i KPI. Skillnaden i ökningstakt mellan IPI och KPI var i genomsnitt 0,2 procentenheter mellan 1994 och 2007.

av avtalade och lagstadgade kollektiva avgifter samt löneskatter (se figur 1).

De lagstadgade kollektiva avgifterna sänkts i januari 2009 då regeringen genomför en nedsättning av socialavgifterna för ungdomar 18–25 år. Socialavgifterna exklusive ålderspensionsavgiften sänkts då till en fjärdedel jämfört med personer över 25 år.

Enligt det nya pensionsavtalet mellan LO och Svenskt Näringsliv som trädde i kraft 2008 höjs tjänstepensionspremien för arbetare successivt fram till 2012. Arbetares pensionsvillkor likställs då med tjänstemäns. Premiehöjningen bidrar med ca 0,1 procentenheter till arbetskostnadsökningen respektive år under 2008–2010.

Tabell 26 Arbetskostnad och lön per timme samt kostnad per producerad enhet i näringslivet

Kronor per timme, procent och årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2007	2007	2008	2009	2010
Timlön (KL)		3,4	4,0	3,9	3,5
Timlön (NR)	189	3,2	4,2	4,1	3,7
Kollektiva avgifter och löneskatter ¹	80	42,13	41,31	41,90	42,07
Arbetskostnad (NR)	268	3,7	3,6	4,5	3,8
Produktivitet ²		-0,9	-1,7	2,4	3,1
Enhetsarbetskostnad		4,7	5,4	2,1	0,7
Enhetsarbetskostnad (exkl. pensionspremierabatter)		3,8	6,0	1,3	0,7

Anm. KL avser konjunkturlönestatistiken och NR avser nationalräkenskaperna.

¹ Implicit premie i procent av lönesumman enligt nationalräkenskaperna.

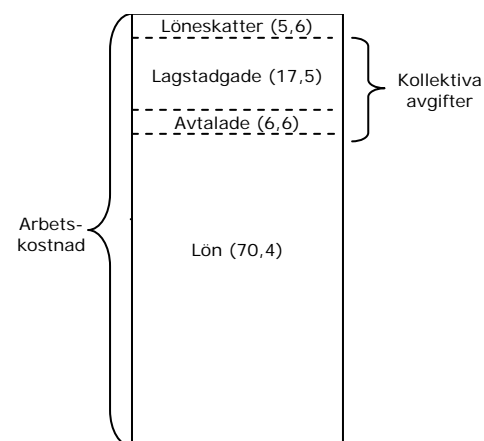
² Produktivitetsutvecklingen i denna tabell är beräknad enbart med anställdas arbetade timmar, dvs. företagarnas arbetstimmar beaktas inte.

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Under 2005 till 2007 fick företagen i näringslivet flera tillfälliga rabatter på pensionspremier. Rabatterna sänkte temporärt de avtalade kollektiva avgifterna och därmed arbetskostnaden. I år har ytterligare nya tillfälliga rabatter lämnats, som sammantaget i storlek är jämförbara med rabatten 2006 (se diagram 147). Rabatterna är resultatet av för hög konsolideringsgrad i några av de pensionsbolag som förvaltar tjänstepensionskapital. Premierabatter på tjänstepension under 2008 ger en lägre arbetskostnadsökning i år. Nästa år gäller det omvända då rabatterna tas bort (se tabell 26 och diagram 148).

Arbetskostnaden per timme i näringslivet ökar sammanfattningsvis med i genomsnitt 4,0 procent under 2008–2010, vilket är lika snabbt som timlönen enligt nationalräkenskaperna under samma period.

Figur 1 Arbetskostnadens delar

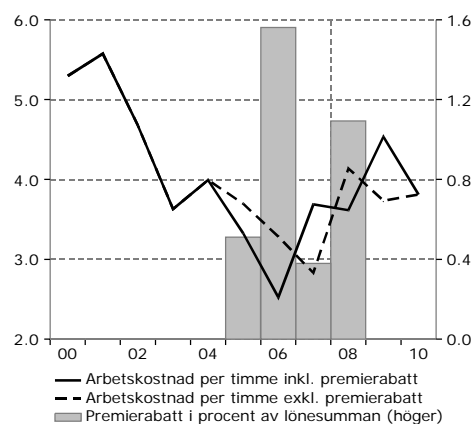

Anm: Delarnas andel av arbetskostnaden 2007 inom parentes.

Källa: SCB

Diagram 147 Arbetskostnad i näringslivet

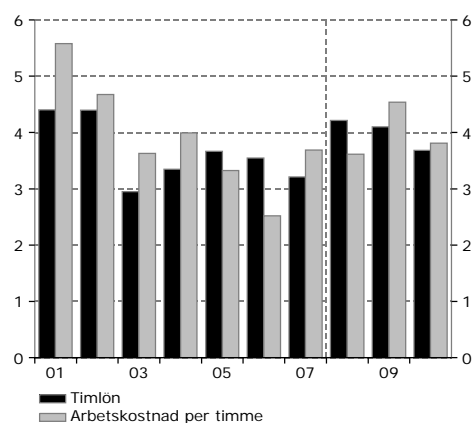
Årlig procentuell förändring respektive procent av lönesumman

Källor: SCB, Svenskt näringsliv och Konjunkturinstitutet.

Diagram 148 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna

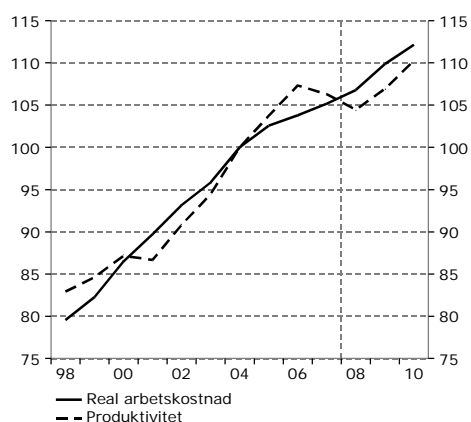
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 149 Real arbetskostnad och produktivitet i näringslivet

Index 2004=100, kalenderkorrigerade värden

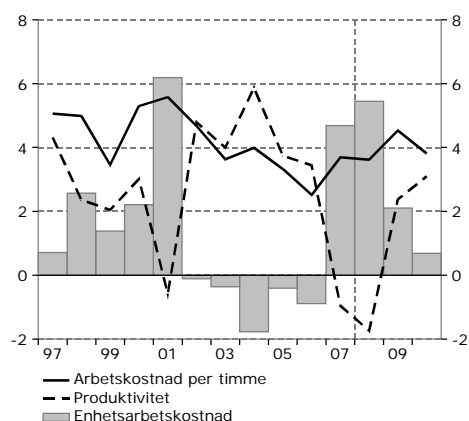

Anm: Produktivitetstillväxten är beräknad med anställdas timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 150 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

REAL ARBETSKOSTNAD I NÄRINGSLIVET ÖKAR NÅGOT SNABBARE 2008–2010

På längre sikt följer den reala arbetskostnaden i näringslivet produktiviteten (se diagram 149). Under perioden 1998–2004 ökade den reala arbetskostnaden med i genomsnitt 4,0 procent.⁴² Mellan 2005 och 2007 dämpades ökningstakten betydligt till 1,7 procent per år i genomsnitt. Den låga reala arbetskostnadsökningen berodde dels på låg nominell arbetskostnadsökning, dels på jämförelsevis höga prisökningar i näringslivet, dvs. arbetskostnaden vältrades i högre grad över på priserna än tidigare. I kombination med en stark utveckling av produktiviteten fram till 2007 bidrog detta troligen till de senaste årens starka sysselsättningsuppgång.

Den reala arbetskostnaden ökar något snabbare igen under 2008–2010, med i genomsnitt 2,2 procent. Ökningstakten är fortfarande låg jämfört med perioden 1994–2004. Nedgången i produktivitet 2007 och 2008 utgör en begränsning för en större ökning av real arbetskostnad.

KRAFTIG HÖJNING AV ENHETSARBETSKOSTNADEN I ÅR

Enhetsarbetskostnaden, dvs. företagens arbetskostnad per producerad enhet, minskade under 2002–2006, främst till följd av en mycket hög produktivitetstillväxt (se diagram 150). Under 2007 vände enhetsarbetskostnaden kraftigt uppåt. Framför allt bidrog den negativa utvecklingen av produktiviteten till att kostnadstrycket tilltog snabbt.

I år ökar enhetsarbetskostnaden i ännu högre takt, eftersom produktivitetstillväxten är fortsatt negativ.⁴³ Enhetsarbetskostnaden ökar långsammare under 2009 och 2010, till följd av tilltagande produktivitetstillväxt (se tabell 26).

Sammantaget stiger enhetsarbetskostnaden i näringslivet med i genomsnitt 2,7 procent per år under prognosperioden. Det är högre än den ökningstakt som på längre sikt bedöms vara förenlig med stabil inflation om 2 procent.

⁴² Den reala arbetskostnaden definieras som den nominella timlönen i näringslivet plus kollektiva avgifter och löneskatter, deflaterad med förädlingsvärdedeflatoren för näringslivet.

⁴³ I beräkningen av enhetsarbetskostnaden används ett produktivitetmått för näringslivet som skiljer sig från det som redovisas i kapitlet "Produktion och arbetsmarknad". I båda produktivitetmåttarna ingår förädlingsvärdet i hela näringslivet, men istället för totala arbetade timmarna används här endast anställdas timmar. Egenföretagares timmar ingår inte i kalkylen eftersom deras arbetskostnadsutveckling inte antas påverka prissättningen i någon större utsträckning. Anställdas timmar har ökat i högre takt än egenföretagarnas timmar under 2007 och första halvåret 2008, och bedöms fortsätta göra så under 2008. Därmed blir produktivitetens utveckling 2007–2008 svagare och ökningen av enhetsarbetskostnaden starkare än om beräkningen hade gjorts med totala timmar. Effekten på enhetsarbetskostnaden är 0,8 procentenheter 2008.

Priser, produktionskostnader och vinstandelar

Den snabba ökningen av arbetskostnaden och den svaga utvecklingen av produktiviteten får begränsat genomslag på priserna. Den jämförelsevis höga vinstandelen i näringslivet minskar därmed 2008 och 2009, men återhämtar sig något 2010.

LÖNSAMHETEN FÖRSVAGAS I NÄRINGSLIVET

Vinstandelen i näringslivet, som återhämtat sig påtagligt sedan bottenåret 2001, minskade något i fjol (se tabell 27 och diagram 151). Den var i fjol dock fortfarande något högre än normalt, särskilt om man ser till näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet. Detta överensstämmer väl med omdömena om lönsamheten i Konjunkturinstitutets barometerundersökningar. Det i utgångsläget relativt gynnsamma vinstläget i näringslivet, i kombination med en åtminstone inledningsvis svagare efterfrågetillväxt, bedöms bidra till att dämpa genomslaget för den stigande enhetsarbetskostnaden på priserna 2008 och 2009. Vinstandelen minskar därmed ytterligare för att därefter öka något 2010.

Tabell 27 Priser, produktionskostnader och vinstandelar i näringslivet

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Vikter				
	2007	2007	2008	2009	2010
Produktpris (bp) ¹	100	3,1	3,0	1,6	1,7
Exportpris	33	1,9	2,3	0,2	0,0
Hemmamarknadspris	67	3,7	3,4	2,3	2,6
Förbrukningspris(mp) ²	57	3,4	3,9	1,5	1,7
Importerade produkter	16	1,8	6,1	0,5	-0,2
Inhemskta produkter	41	4,3	3,3	1,9	2,4
Förädlingsvärdepris (fp) ³	43	2,3	2,1	1,6	1,7
Enhetsarbetskostnad (ULC) ⁴	25	4,7	5,5	2,1	0,7
Enhetsöverskott ⁵	18	-0,9	-2,8	0,8	3,3
Vinstandel		41,0	39,1	38,8	39,4
Förändring i procentenheter		-1,3	-2,0	-0,3	0,6

¹ bp (baspris).

² mp (mottagarpris, inkluderar handelsmarginaler samt produktskatter minus produktsubventioner).

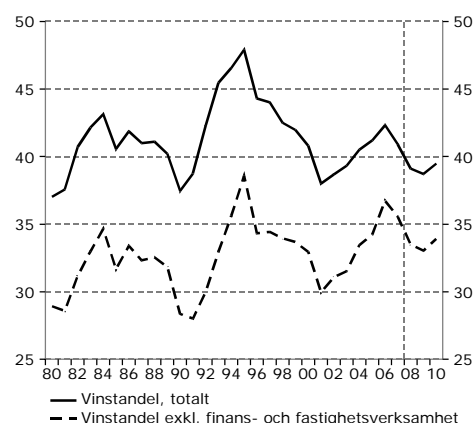
³ fp (faktorpris), tar hänsyn till avdrag för övriga, ej löneberoende produktionskatter och tillägg av övriga produktionssubventioner. Skiljer sig från nationalräkenskapernas definition genom att löneberoende produktionskatter ingår.

⁴ Arbetskostnad, inklusive löneberoende produktionskatter, per producerad förädlingsvärdeenheter, inklusive effekt av pensionspremierabatt 2006–2008.

⁵ Bruttoöverskott per producerad förädlingsvärdeenheter.

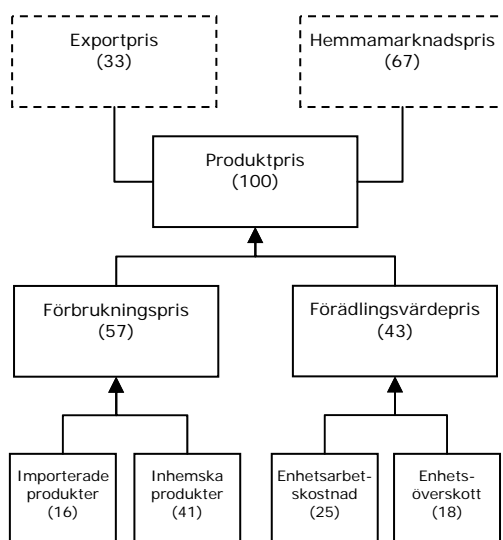
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 151 Vinstandel i näringslivet
Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

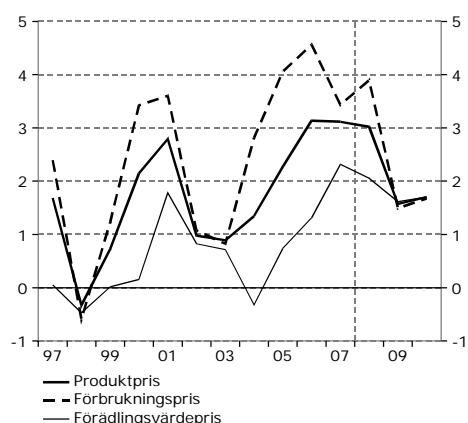
Figur 2 Produktionskostnader och priser

Anm. Inom parentes anges procentuella vikter för 2007. Förenklad figur där övriga produktionsskatter och övriga produktionssubventioner inte tagits med.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 152 Produkt-, förbruknings- och förädlingsvärdepris i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FAKTA

Samband mellan produktionskostnader och priser

Det som produceras i näringslivet dvs. bruttoproduktionen kan dels exporteras, dels levereras till hemmamarknaden. Prisindexen på dessa produkter benämns här **exportpris** respektive **hemmamarknadspris**, och det vägda genomsnittspriset benämns **produktpris**.

Vid produktionen av dessa produkter förbrukas en mängd inköpta insatsprodukter, både varor och tjänster. Dessa kan **importeras** och/eller köpas från **inhemska** företag. Det vägda genomsnittspriset för dessa produkter benämns här **förbrukningspris**.

Genom att räkna av värdet för förbrukade insatsprodukter från bruttoproduktionsvärdet erhålls förädlingsvärdet, som ofta benämns produktion. Detta värde kan, liksom bruttoproduktionen och förbrukningen, beräknas i både löpande och fasta priser. Genom att dividera förädlingsvärdet i löpande priser med förädlingsvärdet i fasta priser erhålls vad som här benämns **förädlingsvärdepris**. Förädlingsvärdet anger den värdeökning som genereras i företagen. Detta kan i huvudsak delas upp på arbetskostnader och bruttoöverskott. Genom att relatera dessa till förädlingsvärdet i fasta priser erhålls vad som här benämns **enhetsarbetskostnad** (arbetskostnad per producerad enhet) respektive **enhetsöverskott** (bruttoöverskott per producerad enhet). Förädlingsvärdet har justerats för övriga produktionssubventioner och övriga, ej löneberoende produktionsskatter. Löneberoende produktionsskatter (löneskatt) ingår i arbetskostnaden.

Produktpriset ökade i fjol i ungefär samma takt som 2006. Där- emot dämpades förbrukningsprisets ökningstakt, främst beroende på en betydligt svagare prisutveckling för importerade förbrukningsprodukter såsom t.ex. petroleumprodukter och metaller (se tabell 27 och diagram 152). Detta medförde att förädlingsvärdepriset, som bestäms av relationen mellan produkt- och förbrukningspriset, steg starkt i fjol och betydligt mer än i genomsnitt under den senaste tioårsperioden.

Samtidigt steg enhetsarbetskostnaden påtagligt till följd av främst att produktiviteten minskade (se diagram 153). Den starka ökningen av enhetsarbetskostnaden överväldnades dock inte helt på förädlingsvärdepriset utan enhetsöverskottet reducerades. Därmed föll den jämförelsevis höga vinstandelen tillbaka något.⁴⁴

⁴⁴ Vinstandelen ökar då enhetsöverskottet ökar snabbare än förädlingsvärdepriset eller då enhetsarbetskostnaden ökar långsammare än förädlingsvärdepriset och vice versa.

På kort sikt är priserna trögrörliga, vilket innebär att vinstandelen till stor del bestäms av kostnader och produktivitet. Vinsterna utgör en buffert som dämpar alltför stora prissvängningar på marknaderna. Detta är möjligt särskilt då vinstläget är gynnsamt. Vinstandelen får därigenom en cyklisk variation i konjunkturförloppet. På lite längre sikt anpassas priserna i näringslivet till kostnaderna så att vinsterna tillgodoser det långsiktiga kapitalavkastningskravet. Inom vissa branscher, t.ex. massaindustrin, är företagen s.k. pristagare, dvs. produktpriserna bestäms på världsmarknaden. För att upprätthålla en acceptabel vinstnivå på lång sikt är det därför nödvändigt, i synnerhet för dessa företag, att vid givna växelkurser, anpassa kostnaderna och produktiviteten.

I år ökar enhetsarbetskostnaden i näringslivet ännu snabbare än 2007. Arbetskostnaden ökar visserligen i ungefär samma takt som 2007, men produktiviteten faller något snabbare. Den försvagade efterfrågan och den jämförelsevis goda lönsamheten i näringslivet bedöms dock även i år begränsa genomslaget för kostnadsökningen på förädlingsvärdepriset, vilket gör att enhetsöverskottet och vinstandelen minskar ytterligare.

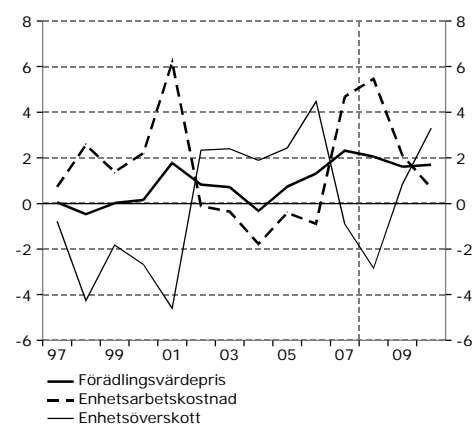
Nästa år återhämtar sig produktivitetstillväxten samtidigt som arbetskostnaden ökar något snabbare. Sammantaget innebär detta att ökningstakten för enhetsarbetskostnaden mer än halveras jämfört med i år. Enhetsarbetskostnaden bedöms dock fortfarande öka snabbare än förädlingsvärdepriset, varför vinstandelen sjunker ytterligare något. Den i prognosen antagna ytterligare nedsättningen av arbetsgivaravgiften nästa år bidrar dock positivt till vinstandelen 2009.

År 2010 ökar vinstandelen något eftersom förädlingsvärdepriset bedöms öka något snabbare än den jämförelsevis svaga ökningen av enhetsarbetskostnaden. Detta innebär att företagen med viss marginal övervältrar den ökade enhetsarbetskostnaden på priset och därmed till en del kompenserar sig för de föregående årens starka ökning av kostnadstrycket.

Ökningstakten för förbrukningspriset avtar under prognosperioden. Det är främst en följd av att prisutvecklingen för förbrukningsprodukter såsom t.ex. skogsprodukter och metaller sjunker, efter att ha ökat kraftigt flera år i rad. En sammanvägning av förbrukningspriset och förädlingsvärdepriset till ett produktpris visar att detta ökar måttligt 2009 och 2010.⁴⁵ Detta förklaras främst av att företagen väntas vara särskilt försiktiga i sin prissättning på exportmarknaderna samtidigt som prisutvecklingen för metaller och skogsindustrins produkter försvagas på världsmarknaden.

Diagram 153 Förädlingsvärdepris, enhetsarbetskostnad och enhetsöverskott i näringslivet

Årlig procentuell förändring

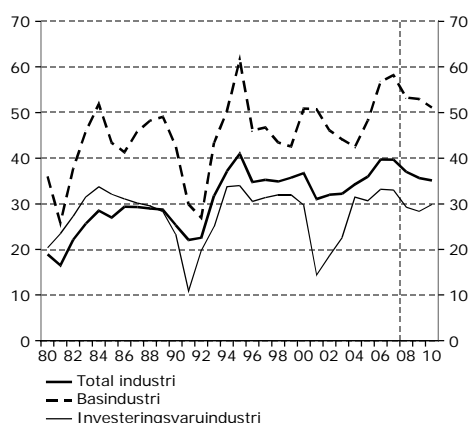

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁵ Företagen tar givetvis hänsyn till såväl det förväntade förbrukningspriset och den förväntade enhetsarbetskostnaden som det förväntade vinstläget då de bestämmer produktpriset, som är priset på marknaden.

Diagram 154 Vinstandelar i industrin

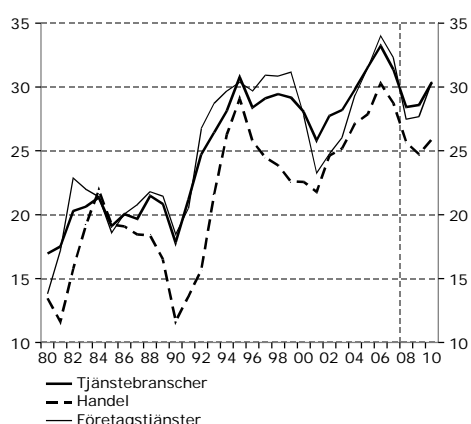
Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 155 Vinstandelar i tjänstebanscher exkl. finans- och fastighetsverksamhet

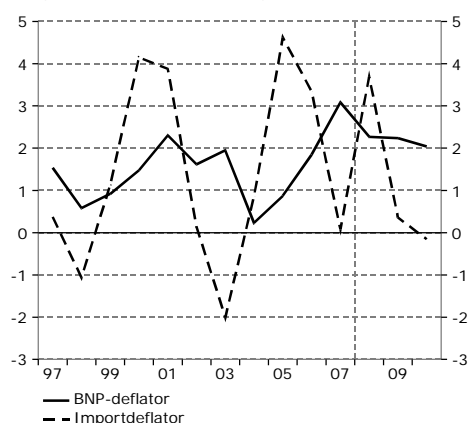
Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 156 BNP-deflator och importdeflator

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÖNSAMHETEN FÖRSVAGAS I BÅDE INDUSTRI OCH TJÄNSTEBRANSCHERNA

Vinstandelen i industrin blev i stort sett oförändrad 2007 (se diagram 154). Prisutvecklingen på världsmarknaden för skogsindustrins produkter och metaller fortsatte att utvecklas tämligen gynnsamt, vilket inverkar positivt på vinstandelen i basindustrin. Övriga delar av industrin missgynnades av de påtagliga prisökningarna för både hemmaproducerade och importerade förbrukningsprodukter, samt av den snabbt stigande enhetsarbetskostnaden. Man lyckades ändå bibehålla i stort sett oförändrad vinstandel genom att övervältra kostnadsökningen på priset. Under tidsperioden 2008–2010 minskar vinstandelen i industrin i avtagande takt. Produktivitetstillväxten, som i år är negativ för andra året i följd, återhämtar sig visserligen 2009 och 2010, men utrymmet för prishöjningar är begränsat och världsmarknadspri- serna för skogs- och petroleumprodukter samt metaller utveck- las svagt.

Den snabba ökningen av enhetsarbetskostnaden 2007 redu- cerade vinstandelen i tjänstebanscher. Mot bakgrund av det jämförelsevis starka vinstläget avstod företagen från att höja priserna i takt med kostnadsökningarna. I år sjunker vinstandelen ytterligare, främst för att företagen inte heller i år kompen- serar sig för en fortsatt negativ produktivitetstillväxt. Under 2009 och 2010 återhämtar sig produktivitetstillväxten, och tjäns- teföretagen bedöms höja priserna något mer än kostnadsökning- arna. Därmed ökar vinstandelen (se diagram 155). Till detta bi- drar också den av regeringen föreslagna nedsättningen av social- avgifterna för yngre 2009.

SVAGA IMPORTPRISER OCH ÅTERHÄMTAD PRODUKTIVITETSTILLVÄXT BEGRÄNSAR INHEMSK INFLATION

BNP-deflatorn ökade snabbt 2007, med 3,1 procent (se tabell 28 och diagram 156). Ökningen var huvudsakligen en följd av den snabbt stigande enhetsarbetskostnaden. Effekten på priset för den totala tillförseln begränsas emellertid av att importpriset inte ökade nämnvärt. Den inhemska inflationen, dvs. prisökningarna för offentliga konsumtionsutgifter och hushållens konsumtions- utgifter samt investeringar, blev sammantaget något starkare än 2006 (se diagram 157 och diagram 158). Exportpriset hölls till- baka av främst en svagare utveckling av priset för råvaror (se diagram 158).

Tabell 28 Tillförsel- och användningspriser

Årlig procentuell förändring

	Vikt				
	2007	2007	2008	2009	2010
Tillförsel	100	2,1	2,7	1,6	1,3
BNP	69	3,1	2,3	2,2	2,0
Offentliga myndigheter ¹	13	4,2	3,3	3,9	3,3
Näringsliv (fp)	48	2,3	2,1	1,6	1,7
Skattenetto ²	8	5,6	1,9	3,2	2,1
Import	31	0,1	3,7	0,4	-0,2
Användning	100	2,1	2,7	1,6	1,3
Offentlig konsumtion	18	3,4	3,5	3,7	3,1
Hushållens konsumtionsutgifter	32	1,3	2,9	2,1	1,7
Investeringar	13	2,7	2,3	2,0	2,1
Export	37	1,9	2,3	0,2	0,0

¹ Inklusive hushållens ideella organisationer.² Produktionsskatter minus produktionssubventioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

BNP-deflatorn stiger långsammare, medan importpriset stiger betydligt snabbare, i år jämfört med i fjol. Detta innebär att priset för den totala tillförseln ökar något snabbare än 2007. Den inhemska inflationen blir starkare, och exportpriset ökar något mer än i fjol. I stort sett oförändrade importpriser och en starkare produktivitetsutveckling håller tillbaka den inhemska inflationen 2009 och 2010. Samtidigt utvecklas exportpriset svagt dessa år, bl.a. till följd av att prisutvecklingen försvagas för skogsindustrins produkter, metaller och 2010 även petroleumprodukter. En efterhand något starkare kronkurs bidrar i viss mån till de svagare import- och exportpriserna.

Inflation

Inflationstakten har hittills under 2008 varit ovanligt hög. Framöver kommer dock KPI-inflationen att dämpas och uppgår till 1,6 procent år 2010 (se tabell 29).

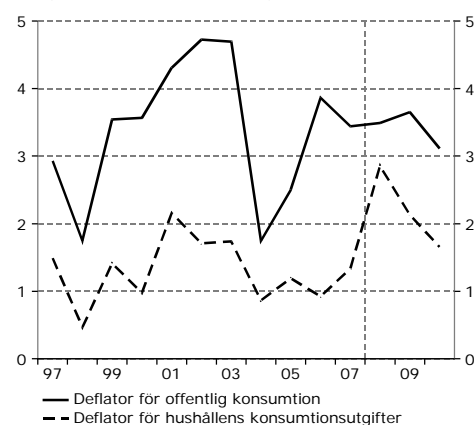
INFLATIONEN ÄR HÖG

Inflationstakten enligt konsumentprisindex (KPI) var i juli 4,4 procent. KPI-inflationen har därmed överstigit 3 procent nio månader i rad, vilket inte inträffat sedan inflationsmålet infördes. Inflationstakten enligt det underliggande inflationsmättet KPIX var i juli 3,2 procent. KPIX-inflationen beräknas som KPI-inflationen exklusive räntekostnader för egna hem samt den direkta effekten av indirekta skatter och subventioner (se figur 3).

Den i nuläget höga inflationen kan delvis förklaras av stora prisuppgångar i ett fåtal delgrupper som tillsammans utgör knappt 27 procent av konsumtionskorgen. Högre räntekostna-

Diagram 157 Deflator för offentlig konsumtion och hushållens konsumtionsutgifter

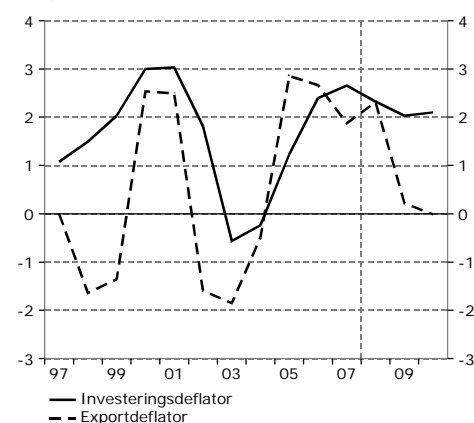
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

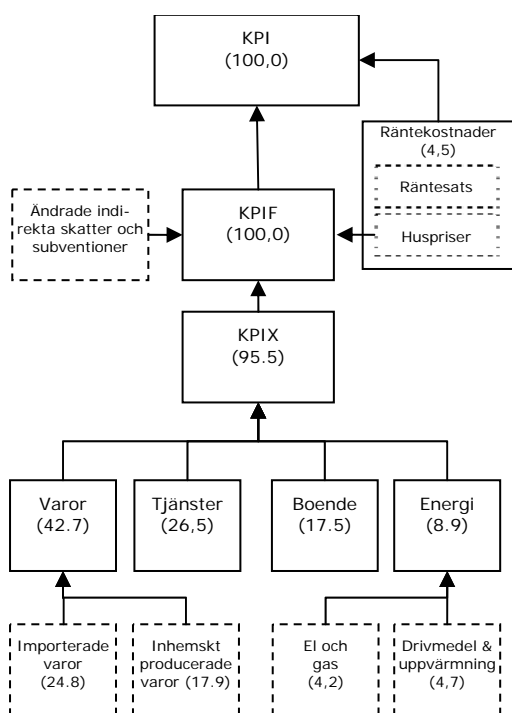
Diagram 158 Investerings- och exportdeflator

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Figur 3 Inflationmått

Anm. Parentes anger procentuell vikt i KPI 2008. Ändrade indirekta skatter och subventioner har ingen explicit vikt. Boende avser boende exkl. ränte- och energikostnader.

Källa: SCB.

der för egnahem och stigande priser på energi- och livsmedel bidrog i juli till merparten av den totala KPI-inflationen på 4,4 procent. Inflationstakten enligt KPIX exklusive energi- och livsmedelspriser var i juli endast 0,9 procent (se diagram 159).

Det finns några delgrupper som på motsvarande sätt drar ner inflationen mer än normalt, vilket blir extra tydligt i KPIX exklusive energi och livsmedel. Det finns dock tecken på att den senaste tidens höga inflation inte är begränsad till ett fåtal delgrupper. Medianinflationen uppgick till 3 procent i juli, vilket är förhållandevis högt och indikerar att prisuppgången inte begränsas till räntor, energi och livsmedel.⁴⁶ (se diagram 160). Delvis är detta ett resultat av indirekta effekter av högre energi och livsmedelspriser, men delvis beror den högre medianinflationen sannolikt också på stigande inhemskt kostnadstryck. Framöver väntas dock medianinflationen falla tillbaka i samma takt som övriga KPI-inflationen.

Inflationsförväntningarna har stigit kraftigt sedan hösten 2007 (se diagram 161). Om inflationsförväntningarna påverkar lönekraven kan de på sikt bli självuppfyllande och därmed bli ett problem för Riksbanken. Den senaste mätningen av hushållens inflationsförväntningar på ett års sikt uppgår till 2,9 procent, vilket innebär att hushållens inflationsförväntningar uppvisar en betydande nedgång för första gången på tre år. Inflationsförväntningar på ett års sikt tenderar dock att vara högt korrelerade med det verkliga inflationsutfallen. Det finns dock under de senaste månaderna en intressant detalj att notera. Dels har inflationsförväntningarna varit lägre än den upplevda inflationen, dels är skillnaden mellan den upplevda inflationen och inflationsförväntningarna ovanligt stor. Det kan vara ett tecken på att hushållen till viss del uppfattar den senaste tidens inflationsuppgång som temporär.

ENHETSARBETSKOSTNADEN DRIVER INFLATIONEN

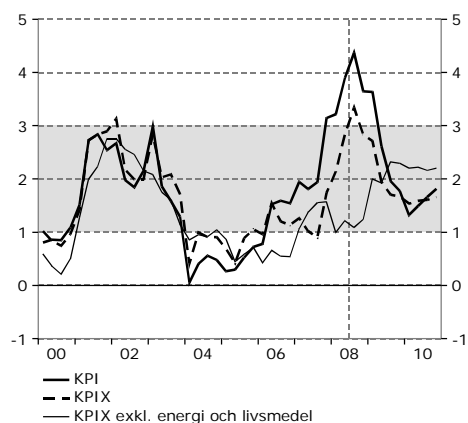
Inflationen bestäms på lång sikt i hög grad av ökningen av enhetsarbetskostnaden. Företag tenderar med andra ord att på längre sikt anpassa priserna till utvecklingen av arbetskostnaderna med avdrag för produktivitetstillväxten.

Förändringar i enhetsarbetskostnaden påverkar dock konsumentpriserna med viss fördröjning. Det beror bl.a. på att det är förenat med vissa kostnader att ändra priser alltför ofta.

Det låga resursutnyttjandet på arbetsmarknaden mellan 2002–2005 medförde att arbetskostnaderna växte långsamt samtidigt som produktivitetstillväxten var hög. När sedan resursutnyttjandet normaliserades och produktiviteten föll 2007, ökade enhetsarbetskostnaden kraftigt. Enhetsarbetskostnaden stiger

Diagram 159 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁶ Medianinflationen är ett statistiskt inflationsmått i likhet med Trim85 som tidigare visats i Konjunkturläget. I medianinflationen är för varje månad de 49,9 procent högsta respektive lägsta inflationstakterna exkluderade från KPI. Tolkningen av dessa statistiska mått bör göras med viss försiktighet, då den slutliga "varukorgens" innehåll ofta varierar mellan olika varor och tjänster för varje enskild månad.

med i genomsnitt 2,8 procent per år mellan 2008–2010, vilket överstiger den ökningstakt av enhetsarbetskostnaden som på sikt är förenlig med Riksbankens inflationsmål om 2 procent.

Utöver enhetsarbetskostnaden påverkas inflationen även av importpriser i utländsk valuta och växelkurs. En stor del av konsumtionsvarorna i KPI produceras i utlandet och speglar därför kostnadsutvecklingen i producentländerna. Importpriserna exklusive livsmedel och olja utvecklas relativt svagt under prognosperioden. Importpriserna påverkas också av växelkursens utveckling. Den genomsnittliga växelkursen (KIX) förstärks något under prognosperioden, vilket dämpar importpriserna och inflationen.

Försvagningen av resursutnyttjandet innebär att efterfrågan på varor och tjänster är relativt dämpad under prognosperioden. Det bidrar till att inflationen mätt med KPIX exklusive energi hamnar strax under 2 procent under 2009–2010 trots att enhetsarbetskostnaden stiger relativt kraftigt (se diagram 162).

KPI-inflationen faller successivt från 3,8 procent i år till 1,6 procent 2010. KPI med fast ränta (se fakta ”KPI med fast ränta” i konjunkturläget, juni 2008) blir 1,9 procent i slutet av 2010.

Tabell 29 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring

	Vikt	2008	2009	2010	2010 dec
Varor	42,7	1,9	1,5	0,9	1,0
Tjänster	26,5	2,0	1,5	2,2	2,2
Boende exkl. räntor och energi	17,5	2,5	3,1	3,2	3,3
KPIX exkl. energi	86,6	2,0	1,8	1,8	1,9
Energi	8,9	10,7	3,0	-0,1	0,2
KPIX	95,5	2,8	2,0	1,6	1,7
Räntekostnader, huspriser ^{1,2}		0,1	0,2	0,2	0,1
Skatter och subventioner ¹		0,1	0,2	0,1	0,1
KPI med fast ränta	100,0	3,0	2,4	1,9	1,9
Räntekostnader, räntesats ^{1,2}		0,8	0,1	-0,3	-0,1
KPI	100,0	3,8	2,5	1,6	1,8
HIKP		3,7	2,2	1,7	1,8

¹ Bidrag till KPI-inflationen. ² Räntekostnader har en vikt på 4,5 procentenheter och utgör produkten av huspriser och räntesats (se fakta ”KPI med fast ränta” i Konjunkturläget, juni 2008).

Anm. Alla priser förutom KPI och HIKP är beräknade exkl. direkta effekter av förändrade skatter och subventioner.

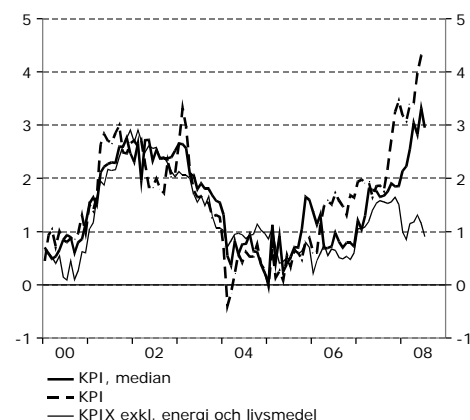
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HÖGA LIVSMEDELSPRISER I UTGÅNGSLÄGET

I år domineras inflationsutvecklingen av den kraftiga uppgången på livsmedelspriser och energipriser. Världsmarknadspriserna på livsmedel och jordbruksprodukter har stigit kraftigt sedan sommaren 2007. I juli var inflationstakten på livsmedel genomsnitt 8,0 procent.

Diagram 160 Underliggande inflationsmätt

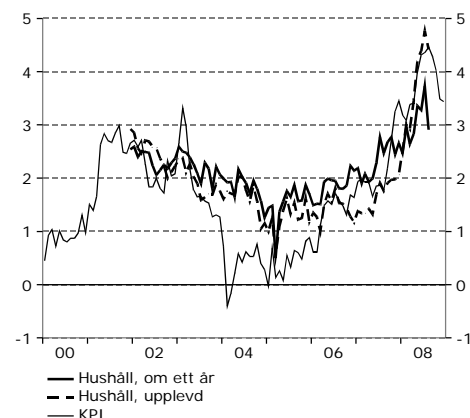
Procent, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 161 Inflationförväntningar

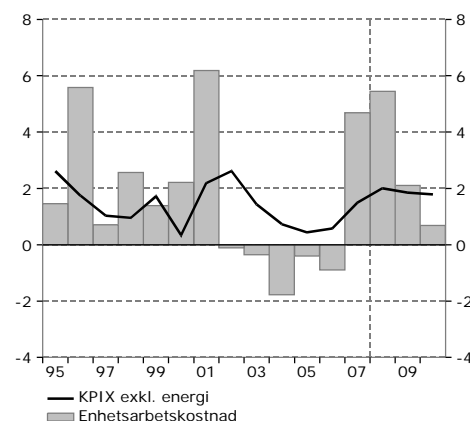
Procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 162 Konsumentpriser och enhetsarbetskostnad

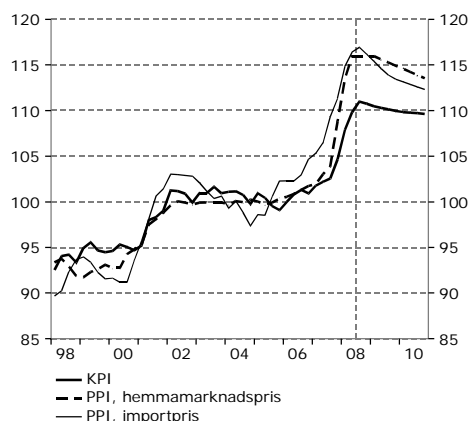
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 163 Livsmedel

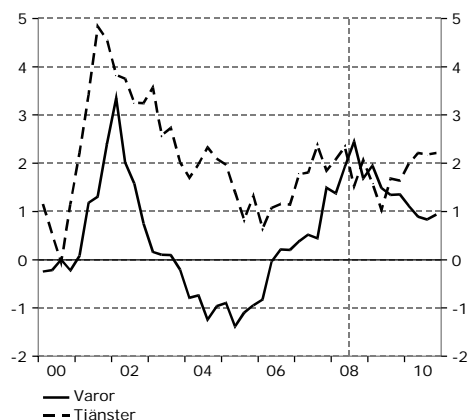
Index 2005=100, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 164 Varu- och tjänstepriser

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

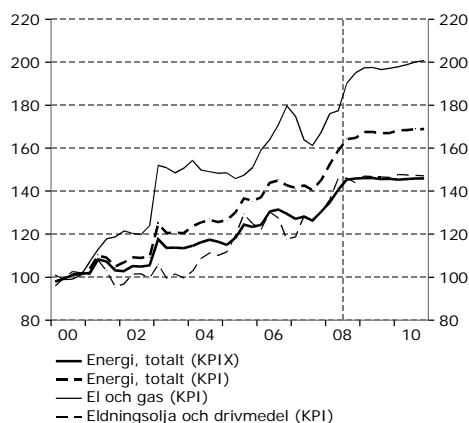

Anm. Exklusive förändrade indirekta skatter och subventioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 165 Energipriser

Index 2000=100, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Livsmedelspriserna bedöms även i fortsättningen vara höga. Det beror bl.a. på snabbt växande efterfrågan på mat från olika tillväxtekonomier. Ett par år av dåliga skördar har även bidragit till höga spannmålspriser. De internationella livsmedelspriserna bedöms därför dämpas vid en återgång till mer normala skördar framöver. Däremot återgår de inte till sina tidigare lägre nivåer. Ökningstakten på livsmedelspriserna ligger strax under noll under 2009 och 2010 (se diagram 163). Detta förutsätter dock att den stigande efterfrågan möts av ökad produktion inom jordbrukssektorn och livsmedelsindustrin.

INFLATIONSTAKTEN PÅ VAROR GÅR NER

Inflationstakten på varor stiger något ytterligare under 2008. Ökningstakten på varupriserna hålls i år tillfälligt uppe av livsmedelsprisernas utveckling. Dessutom bedöms transportföretag höja fraktavgifterna på grund av de höga drivmedelspriserna. Varupriserna stiger under 2008 med i genomsnitt 1,9 procent. År 2009 och 2010 minskar inflationstakten på varor och uppgår till 1,5 procent respektive 0,9 procent (se diagram 164).

Tjänstepriserna påverkas i större grad av den svenska enhetsarbetskostnaden än varor. Delvis beror detta på att tjänstepriser har en lägre importandel än varor. Dessutom är produktivitetstillväxten lägre i tjänstebranscherna än i de varuproducerande branscherna. Det medför att givet samma löneökningstakt i de olika branscherna kommer tjänstepriserna att stiga något snabbare än varupriserna.

De högre bränslekostnaderna bedöms även fortsättningsvis höja priserna på olika transporttjänster. Fallande priser på telekommunikationstjänster (och även hemelektronik inom varor) fortsätter dock att dämpa inflationstakten framöver. Inflationstakten för tjänster stiger 2008 till i genomsnitt 2,0 procent. År 2009 och 2010 uppgår inflationen på tjänster till 1,5 procent respektive 2,2 procent (se diagram 164).

REKORDHÖGA BENSINPRISER

Bensinpriset har stigit kraftigt sedan början av 2008, men har sedan sommaren fallit tillbaka något. Orsaken är att råoljepriset har sjunkit från tidigare rekordnivåer. Råoljepriset bedöms fortsättningsvis vara högt. Vid utgången av 2010 är råoljepriset fortfarande betydligt över 100 dollar per fat.

Samtidigt som drivmedelspriserna har börjat gå ner har elpriserna stigit kraftigt under sommaren. Elpriserna bestäms på den nordiska elbörsen Nord Pool. Efter en torr början av vår och sommar har vattenmagasinens nivåer minskat. Dessutom beror uppgången delvis på tillfälliga distributionsstörningar mellan södra Norge och Sverige.

Eftersom merparten av Sveriges konsumenter binder sina kontrakt på el får en förändring av elpriset ett successivt genom-

slag på konsumentpriserna. Elpriserna bedöms stiga under prognosperioden och får med viss fördröjning effekt på inflationen.

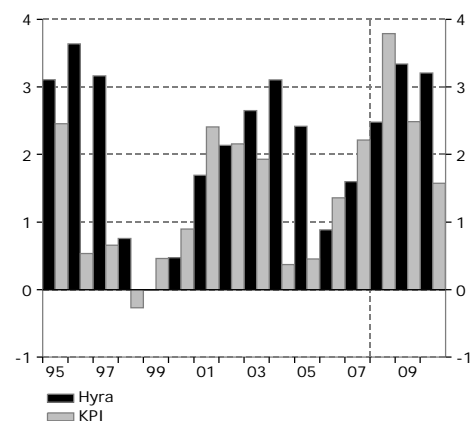
Energipriserna, stiger med 10,7 procent 2008, 3,0 procent 2009 och -0,1 procent 2010 (se diagram 165).

HYROR OCH ANDRA BOENDEKOSTNADER STIGER FORTARE

Hyrorna stiger med 2,4 procent under 2008 och fortsätter under de kommande åren stiga med i genomsnitt 3,2 procent per år. Orsaken är framför allt att räntekostnaderna för bostadsföretagen är högre än under de senaste åren. Dessutom är elpriser och reparationskostnader högre, vilket påverkar hyressättningen (se diagram 166).

Diagram 166 Hyreskostnader

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser och finanspolitik

Den offentliga sektorns finansiella sparande faller snabbt 2008–2010. I år ligger sparandet fortfarande kvar på en hög nivå och överskottsmålet överskrids med en bred marginal. Åren 2009 och 2010 försvagas sparandet till följd av konjunkturavmattningen och en expansiv finanspolitik. Trots den expansiva politiken ligger sparandet, rensat för konjunkturen, över 1 procent av BNP både 2009 och 2010. Prognosen utgår från att nya beslut fattas om inkomstminskningar eller utgiftsökningar om drygt 1 procent av BNP 2009 och ytterligare ca 1 procent av BNP 2010. Den offentliga sektorns inkomster faller som andel av BNP medan utgiftskvoten planar ut.

Från 2007 års höga finansiella sparande i den offentliga sektorn på 3,5 procent som andel av BNP, det högsta sedan 2000, minskar sparandet till 0,7 procent 2010 (se diagram 167 och tabell 30). Den offentliga sektorns inkomster sjunker som andel av BNP samtliga år främst till följd av antagna skattesänkningar på arbete och företagande samt att inkomsterna från kapitalskatter faller tillbaka från höga nivåer. Utgiftskvoten planar ut 2008–2010, efter att ha sjunkit i flera år.

Tabell 30 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Inkomster	1 560	1 645	1 680	1 703	1 772
Procent av BNP	53,8	53,6	52,6	51,4	50,8
Utgifter	1 496	1 536	1 597	1 672	1 749
Procent av BNP	51,6	50,0	50,0	50,5	50,1
Finansiellt sparande	63	108	83	31	23
Procent av BNP	2,2	3,5	2,6	0,9	0,7

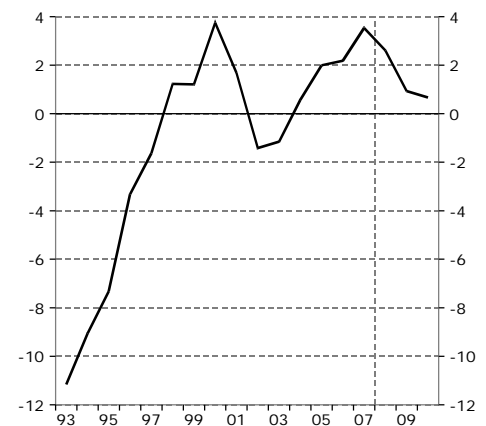
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Från 2007 till 2010 minskar **statens** finansiella sparande som andel av BNP med 1,8 procentenheter (se diagram 168 och tabell 31). I år förklaras minskningen bl.a. av sänkta sociala avgifter för unga, jobbskatteavdragets andra steg och minskade inkomster från skatt på kapitalvinster. Inkomstminskningen dämpas dock av att statens momsintäkter från byggtjänster är tillfälligt höga 2008 på grund av regelförändringar. Även statens utgifter sjunker som andel av BNP i år, delvis till följd av minskade utgifter för ohälsa.

Åren 2009 och 2010 minskar överskotten i staten kraftigt. Detta är till stor del en följd av en expansiv finanspolitik vilken antas innebära både sänkta inkomster och höjda utgifter. Båda åren väntas skatten på arbetsinkomster sänkas. Dessutom sänks socialavgifterna för unga personer ytterligare i enlighet med re-

Diagram 167 Offentliga sektorns finansiella sparande

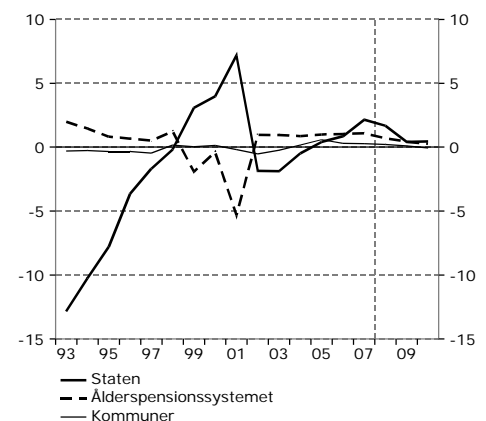
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 168 Finansiellt sparande i offentliga sektorns delar

Procent av BNP

Anm. Under åren 1999–2001 gjordes stora överföringar av medel från ålderspensionssystemet till staten.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

geringens tidigare avisering. Den expansiva finanspolitiken höjer de statliga utgifterna 2009–2010, bl.a. genom att nya reformer antas innefatta ökade transfereringar till företag och hushåll. Vidare antas staten höja statsbidragen till kommuner och lands-ting. Efter att ha minskat sedan 2004 stiger åter utgifterna för arbetslöshet både nominellt och som andel av BNP 2009 och 2010. Sammantaget fortsätter dock statens transfereringsutgifter att falla som andel av BNP, bl.a. till följd av minskade utgifter för ohälsa.

Tabell 31 Finansiellt sparande i delsektorer

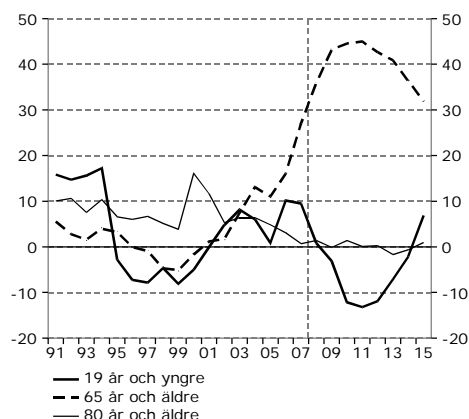
Procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Den offentliga sektorn	2,2	3,5	2,6	0,9	0,7
Staten	0,8	2,2	1,7	0,4	0,4
Ålderspensionssystemet	1,0	1,1	0,7	0,4	0,3
Kommunsektorn	0,3	0,3	0,2	0,1	-0,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 169 Personer i olika åldersgrupper

Tusental, årlig förändring

Anm. Enligt SCB:s befolkningsprognos, 2008.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Det finansiella sparandet i **ålderspensionssystemet** faller från 1,1 procent av BNP 2007 till 0,3 procent 2010. Utbetalningen av pensioner ökar kraftigt under prognosperioden, med drygt 7 procent per år. Bakom ökningen ligger både en ökning av antalet ålderspensionärer och en förhållandevis hög uppräknings av pensionerna.⁴⁷ Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet hålls emellertid uppe av kapitalinkomster från de tillgångar som ligger i pensionssystemet.

Efter de senaste årens förbättrade finanser i **kommunsektorn**, minskar åter det finansiella sparandet i kommuner och landsting. I år blir kommunsektorns finansiella sparande 0,2 procent av BNP men sjunker 2009 och blir -0,1 procent 2010. Efterfrågan på landstingens sjukvårdstjänster ökar under prognosperioden, delvis till följd av en ökad andel äldre personer i befolkningen. Till följd av att statsbidragen antas öka som en del av den expansiva finanspolitiken, kan landstingen till stor del möta den ökade efterfrågan. Åren 2008–2010 faller däremot den demografiska efterfrågan på primärkommunala tjänster. Till och med 2010 minskar antalet unga under 20 år vilket minskar efterfrågan på barnomsorg och skola (se diagram 169). Till följd av att statsbidragen till kommunerna antas höjas, ökar den kommunala konsumtionen mer än vad som följer av den demografiska utvecklingen. Med andra ord höjs personaltätheten i de kommunalt producerade tjänsterna under prognosperioden.

⁴⁷ Uppräkningen av pensionerna bestäms av det s.k. följksamhetsindex som utgörs av de förvärvsarbetandes realinkomstutveckling under de tre föregående åren samt av inflationen föregående år men med ett avdrag på 1,6 procentenheter.

Budgetpolitiska mål och finanspolitikens inriktning

Vid hittills beslutade skatte- och utgiftsnivåer blir finanspolitiken sammantaget åtstramande 2009–2010 och överskottsmålet överskrids med bred marginal. Det låga resursutnyttjandet i ekonomin dessa år motiverar en anpassning av det underliggande sparandet ner mot överskottsmålet genom att finanspolitiken i stället ges en expansiv inriktning. Den prognostiserade expansiva finanspolitiken bidrar till att minska den offentliga sektorns finansiella sparande, från 2,6 procent som andel av BNP 2008 till 0,7 procent 2010. En del av minskningen i det finansiella sparandet är dock konjunkturrellt betingad. Det konjunkturjusterade sparandet, som mäter sparandet rensat för konjunktrens inverkan, minskar från 2,7 procent av potentiell BNP 2008 till 1,3 procent 2010.

Trots att den expansiva finanspolitiken och konjunkturavmattningen antas medföra ökade utgifter i såväl staten som kommunsektorn, klaras utgiftstaket respektive balanskravet för kommuner och landsting.

OFFENTLIGT SPARANDE ÖVER MÅLET VID BESLUTAD FINANSPOLITIK

Målet för den offentliga sektorns finansiella sparande - överskottsmålet: Sparandet ska uppgå till 1 procent som andel av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Vid hittills beslutade och i propositioner föreslagna regler i skatte- och transfereringssystemen samt nuvarande resursnivåer i statliga eller kommunala myndigheter, blir det finansiella sparandet i offentlig sektor 1,7 respektive 2,0 procent som andel av BNP 2009 och 2010 (se övre delen av tabell 32).⁴⁸ I ett sådant scenario överskrids överskottsmålet med bred marginal enligt de två indikatorer som Konjunkturinstitutet använder för att bedöma finanspolitikens underliggande sparande: genomsnittskonjunktorn och det konjunkturjusterade sparandet.

Genomsnittskonjunktorn utgörs av ett centrerat glidande medelvärde av det offentliga sparandet som andel av BNP över sju år.⁴⁹ Konjunkturrella variationer i det faktiska sparandet jämnas således delvis ut med detta mått. Beräknad på ett finansiellt sparande vid redan beslutade regler och anslagsnivåer är genomsnittskonjunktorn omkring 2 procent som andel av BNP 2008–

⁴⁸ I beräkningen har hänsyn tagits till att såväl inkomster som utgifter påverkas av den makroekonomiska utvecklingen. Kommunsektorns konsumtion antas, utan resurstillskott, möta den demografiskt betingade efterfrågan, till den del detta är möjligt med en konstant skattesats i förhållande till 2008 års nivå. De offentliga investeringarna utvecklas, i frånvaro av finanspolitik, i takt med potentiell BNP.

⁴⁹ År 2008 är genomsnittskonjunktorn och det konjunkturjusterade sparandet justerade för de tillfälligt höga mervärdesskatteinkomsterna om ca 10 miljarder kronor som uppkommer till följd av ändrade momsregler för byggtjänster. Åren 2004 och 2005 exkluderas de tillfälliga skatteinkomster som uppstod till följd av att aktiebolag upplöste periodiseringsfonder när dessa räntebelades.

2010. Enligt denna indikator överstiger således det offentligfinansiella sparandet målnivån vid beslutad finanspolitik.

Det konjunkturjusterade sparandet är rensat från konjunkturrens inverkan på de offentliga finanserna och kan därför användas som ett mått på avvikelser från överskotts målet under enskilda år. Vid hittills beslutad finanspolitik uppgår det konjunkturjusterade sparandet till 2,7 procent av potentiell BNP 2009 och 3,2 procent 2010. Följaktligen indikerar även det konjunkturjusterade sparandet att överskotts målet överskrids med bred marginal vid beslutad politik.

Ett viktigt skäl till att sparandet ökar 2010 vid beslutad politik är att transfereringsutgifterna för ohälsa minskar förhållandevis kraftigt (se avsnittet "Offentliga sektorns utgifter"). Denna utgiftsminskning bedöms inte vara konjunkturrellt betingad och påverkar därför såväl det faktiska som det konjunkturjusterade sparandet. De fallande ohälsotalen bedöms dessutom öka ekonomins långsiktiga produktionskapacitet (potentiell BNP), vilket i sig bidrar till att det konjunkturjusterade sparandet (som andel av potentiell BNP) stiger.

Tabell 32 Finansiellt sparande och indikatorer med beslutad respektive prognostiserad finanspolitik

Procent av BNP respektive potentiell BNP

	2008	2009	2010
<i>Med beslutad finanspolitik</i>			
Finansiellt sparande	2,6	1,7	2,0
Genomsnittsindikatorn ¹	2,1	2,1	2,0
Konjunkturjusterat sparande	2,7	2,7	3,2
<i>Med prognostiserad finanspolitik</i>			
Finansiellt sparande	2,6	0,9	0,7
Genomsnittsindikatorn²	1,7	1,6	1,3
Konjunkturjusterat sparande	2,7	1,7	1,3

¹ För 2011–2013 beräknas det (faktiska) finansiella sparandet genom att det konjunkturjusterade sparandet succesivt tas ner mot 1 procent samtidigt som effekterna av de s.k. automatiska stabilisatorerna på det faktiska sparandet beaktas.

² För 2011–2013 används Konjunkturinstitutets medelfristprognos som finns tillgänglig på www.konj.se/medelfrist.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Prognosen för såväl svensk ekonomi som de offentliga finanserna bygger emellertid på att finanspolitiken läggs om i en expansiv riktning. Detta minskar såväl det faktiska sparandet som avståndet till överskotts målet enligt de båda indikatorerna (se nedre delen av tabell 32). Prognosen för den offentliga sektorns finansiella sparande 2009 och 2010 är baserade på Konjunkturinstitutets bedömning av en lämplig finanspolitisk inriktning, givet resursutnyttjandet och det offentligfinansiella sparandet i förhållande till överskotts målet. I avvaktan på att inriktningen av finanspolitiken för dessa år klagörs, antar Konjunkturinstitutet

att regeringen gör samma bedömning av vad som är en lämplig inriktning av finanspolitiken.⁵⁰

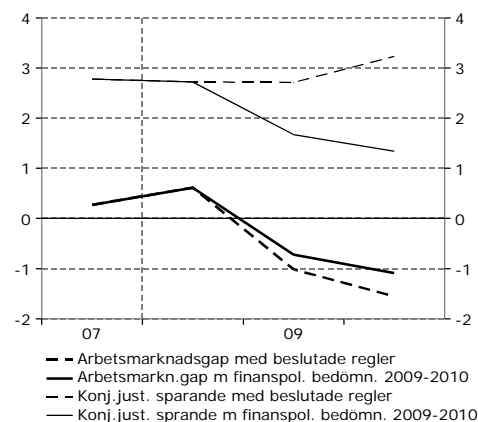
FINANSPOLITIKEN BLIR EXPANSIV 2009

Förändringen i det konjunkturjusterade sparandet ger en indikation på finanspolitikens effekt på resursutnyttjandet. I år är finanspolitiken, mätt på detta sätt, i stort sett neutral. Det konjunkturjusterade sparandet uppgår till 2,7 procent av potentiell BNP. Den inriktning av finanspolitiken som regeringen har gett uttryck för, främst i Budgetpropositionen för 2008, skulle medföra en i stort sett neutral finanspolitik även 2009. Ett scenario med neutral finanspolitik 2009 innebär att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden blir lägre än i prognosen (se diagram 170).

Det faktum att det konjunkturjusterade sparandet vid hittills beslutade skatte- och utgiftsnivåer överskrider överskottsmålet med bred marginal samtidigt som resursutnyttjandet faller brant motiverar, enligt Konjunkturinstitutets bedömning, en expansiv inriktning av finanspolitiken 2009. Utrymmet för ofinansierade skattesänkningar eller utgiftshöjningar, utöver vad som följer av Budgetpropositionen för 2008, bedöms vara 35 miljarder kronor, exklusive den redan aviserade sänkningen av sociala avgifter för yngre på 6 miljarder kronor 2009. Sammantaget innebär ett i anspråkstagande av reformutrymmet och utvecklingen av övriga faktorer som påverkar det konjunkturjusterade sparandet att detta sparande försvagas med drygt 1 procentenhet som andel av potentiell BNP i förhållande till 2008 (se diagram 171).

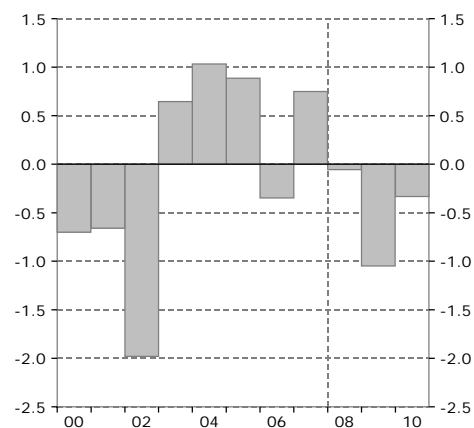
I avvaktan på att inriktningen av statsbudgeten tydliggörs i budgetpropositionen för 2009, antas en fördelning av reformutrymmet mellan inkomster och utgifter (se tabell 33).⁵¹ På inkomstsidan antas sänkta skatter på förvärvsinkomster på 15 miljarder kronor, ett förhöjt grundavdrag för personer som fyllt 65 år och en icke fullt ut finansierad bolagsskattesänkning. Utgiftshöjningarna fördelas på offentlig konsumtion och offentliga investeringar samt ospecificerade transfereringar till hushållen respektive till företagssektorn.

Diagram 170 Arbetsmarknadsgap och konjunkturjusterat sparande
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 171 Förändring i konjunkturjusterat finansiellt sparande
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

⁵⁰ Regeringen kan emellertid ha andra bevekelsegrunder för hur finanspolitiken utformas. Se vidare Specialstudie nr 16 *Konjunkturinstitutets finanspolitiska tankar*.

⁵¹ Denna fördelning har gjorts mot bakgrund av den ekonomiska politik som regeringen gett uttryck för i tidigare vår- och budgetpropositioner samt i olika aviseringar och uttalanden. Inkomstsänkningarna och utgiftshöjningarna antas vara permanenta. Den antagna fördelningen ska inte ses som en rekommendation.

Tabell 33 Antagen fördelning av prognostiserad finanspolitik

Miljarder kronor, årlig förändring i respektive års pris- och lönenivå

	2009	2010
Inkomster	-19,0	-15,0
Inkomstskatter	-16,0	-8,0
Företagsskatter	-3,0	-7,0
Utgifter	16,0	15,0
Offentlig konsumtion	10,0	9,0
Offentliga investeringar	2,0	3,0
Transfereringar till hushåll	2,0	3,0
Transfereringar till företag	2,0	0,0
Bidrag till förändring i konjunkturjusterat sparande	-35,0	-30,0

Anm. Minustecken anger att den offentliga sektorns inkomster minskar.

Källa: Konjunkturinstitutet.

De ofinansierade reformerna stimulerar efterfrågan och påverkar därmed resursutnyttjandet positivt. Överskotten i de offentliga finanserna kan således anpassas ner mot målnivån samtidigt som konjunkturedgången blir mindre än den blivit om reformutrymmet inte hade tagits i anspråk (se diagram 170).

BNP-tillväxten uppskattas vara omkring 0,6 procentenheter högre 2009 än vad som varit fallet om hänsyn endast tagits till beslutad finanspolitik. Effekten av den expansiva finanspolitiken på BNP-gapet blir större än effekten på arbetsmarknadsgapet. Det beror på att arbetade timmar ökar mindre än BNP på kort sikt då en del av efterfrågeeffekten ger högre produktivitetstillväxt.⁵²

KONJUNKURLÄGET MOTIVERAR FORTSATT ANPASSNING TILL ÖVERSKOTTSMÅLET 2010

Trots den expansiva inriktningen av finanspolitiken 2009 indikerar det konjunkturjusterade sparandet att överskottsmålet överskrids även 2010. Samtidigt är resursutnyttjandet i ekonomin fortsatt lågt (se även kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”). I nuläget bedöms därför konjunkturläget 2010 motivera att det konjunkturjusterade sparandet kan fortsätta att anpassas ner i riktning mot överskottsmålet. Finanspolitiken bedöms därför bli något expansiv även 2010. Prognosen för de offentliga finanserna bygger på att det konjunkturjusterade sparandet minskar med knappt 0,4 procentenheter mellan 2009 och 2010.

I prognosen för de offentliga finanserna antas att såväl inkomster som utgifter förändras så att den prognostiserade försvagningen av det konjunkturjusterade sparandet uppnås (se tabell 33). Den expansiva finanspolitiken 2009 och 2010 uppskattas sammantaget medföra att BNP-tillväxten är ca 0,6 procentenheter högre 2010 än vad som varit fallet om

⁵² För en beskrivning av beräkningarna av finanspolitikens effekter på BNP se ”Effekter av prognostiserad finanspolitik 2009-2011” på www.konj.se/finpol.

hänsyn endast tagits till vad som följer av den finanspolitiska inriktning som ges av Budgetpropositionen för 2008.⁵³

Hittills genomförda och nyligen beslutade strukturreformer, t.ex. på skatte- och ohälsområdet, bedöms få förhållandevis stora positiva effekter på det potentiella arbetsutbudet, vilket är en bidragande orsak till att nivån på det konjunkturjusterade sparandet ökar 2010 vid den hittills beslutade finanspolitiken. Beräkningar av effekterna av strukturreformerna är emellertid behäftade med stor osäkerhet, inte minst gäller det när i tiden dessa effekter inträder. Mot denna bakgrund är Konjunkturinstitutets preliminära bedömning att finanspolitiken även 2010 blir något mindre expansiv än vad som varit fallet om hänsyn endast tagits till en avvägning mellan resursläget respektive de offentliga finansernas underliggande sparande 2010. Beslut om skattesatser och utgiftsnivåer för 2010 bör fattas först i budgetpropositionen för 2010 då såväl den rådande konjunkturella som den offentliga finansiella situationen kan beaktas.

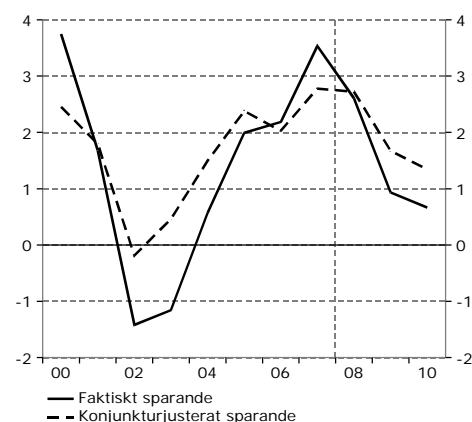
**OFFENTLIGA SEKTORNS FINANSIELLA SPARANDE
FÖRSVAGAS ÄVEN AV KONJUNKTURUTVECKLINGEN**

Den expansiva finanspolitiken bidrar till att både det faktiska och det konjunkturjusterade sparandet faller under prognosperioden (se diagram 172). En del av försvagningen av det faktiska sparandet mellan 2007 och 2010 är emellertid konjunkturellt betingad. Tillväxten mattas av och arbetslösheten stiger successivt fram till 2010 vilket bl.a. medför att den offentliga sektorns arbetslöshetsrelaterade utgifter ökar som andel av BNP. I det konjunkturjusterade sparandet rensas sådana cykliska effekter bort, vilket innebär att det faktiska sparandet faller mer än det konjunkturjusterade sparandet under prognosperioden. Det låga resursutnyttjandet 2009 och 2010 bidrar således till en relativt stor avvikelse mellan det konjunkturjusterade sparandet och det faktiska sparandet (se diagram 173).

Effekterna av det låga resursutnyttjandet på det faktiska sparandet dämpas något 2009 av en relativt gynnsam utveckling av viktiga skattebaser. Lönesumman, som är en viktig skattebas för socialavgifter och hushållens inkomstskatter, utvecklas starkt i förhållande till BNP i år och nästa år. Lönesummeandelen ligger över sin långsiktiga trend dessa år, vilket medför att inkomsterna från skatt på arbete som andel av BNP är högre än normalt (se diagram 174). Detta bidrar till positiva sammansättningseffekter för det faktiska sparandet, vilka rensas bort i uträkningen av det konjunkturjusterade sparandet. De positiva sammansättningseff-

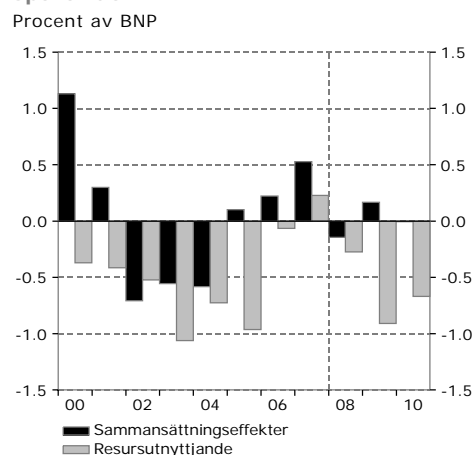
⁵³ För de år som följer efter budgetåret är finanspolitiken vid hittills beslutade regler och anslagsnivåer i normalfallet åtstramande eftersom t.ex. statsbidrag till kommunsektorn och vissa transfereringar inte räknas upp i takt med ekonomins långsiktiga produktionskapacitet (dvs. potentiell BNP). Den åtstramande inriktningen kan därtill förstärkas om det sker en trendmässig minskning av ohälsotalen, vilket varit fallet de senaste åren och som bedöms ske även 2008–2010. Vid hittills beslutad politik indikerar förändringen i det konjunkturjusterade sparandet mellan 2009 och 2010 att finanspolitiken är åtstramande med motsvarande 0,5 procent som andel av potentiell BNP.

Diagram 172 Faktiskt och konjunkturjusterat finansiellt sparande
Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

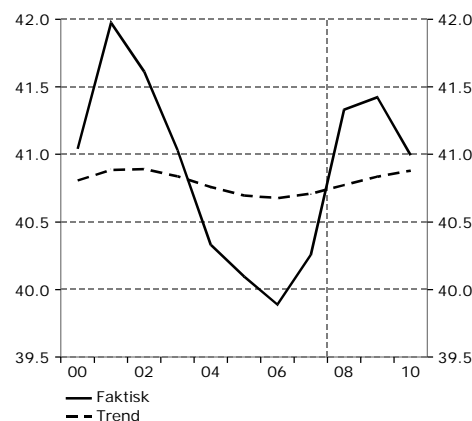
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 173 Avvikelse mellan faktiskt och konjunkturjusterat finansiellt sparande

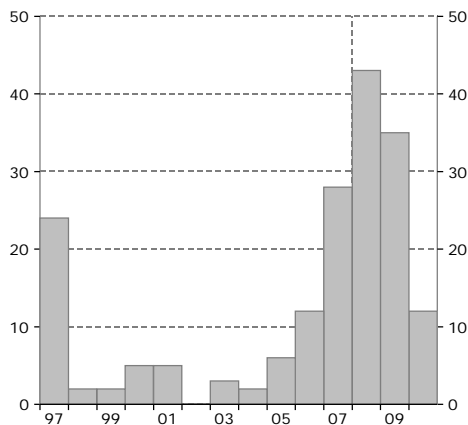
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 174 Lönesumma
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 175 Marginal till utgiftstaket
Miljarder kronor

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

fekterna minskar skillnaden mellan det faktiska och det konjunkturjusterade sparandet 2009 (se diagram 173).⁵⁴

MARGINALEN TILL UTGIFTSTAKET KRYMPER 2010

Mål för statens utgifter – utgiftstaket: De takbegränsade utgifterna får inte överskrida de av riksdagen beslutade utgiftstaken.

Marginalen till utgiftstaket är betydande både i år och nästa år. År 2010 krymper marginalen till följd av högre utgifter för arbetslöshet och den antagna expansiva finanspolitiken som beskrevs i föregående avsnitt (se tabell 34 och diagram 175). De takbegränsade utgifterna minskar som andel av BNP i år, men ökar marginellt 2009 och planar ut 2010 (se tabell 34).

Tabell 34 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Fastställda utgiftstak för staten ¹	907	938	957	989	1 018
<i>Procent av BNP</i>	<i>31,3</i>	<i>30,5</i>	<i>30,0</i>	<i>29,9</i>	<i>29,2</i>
Summa takbegränsade utgifter	895	910	914	954	1 006
<i>Procent av BNP</i>	<i>30,9</i>	<i>29,6</i>	<i>28,6</i>	<i>28,8</i>	<i>28,8</i>
Marginal till taket	12	28	43	35	12
Marginal till taket exklusive antagen finanspolitik ²				51	43

¹ Efter tekniska justeringar. ² Denna marginal tar inte hänsyn till eventuella indirekta effekter på takbegränsade utgifter som kan uppstå via de automatiska stabilisatorerna på statsbudgetens utgiftssida.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet.

Med hänsyn tagen till den antagna inriktningen av finanspolitiken och den makroekonomiska utvecklingen bedöms budgeteringsmarginalen bli 35 miljarder kronor 2009 för att därefter minska till 12 miljarder kronor 2010 (se tabell 34).⁵⁵ Vid hittills beslutade utgiftsplaner blir budgeteringsmarginalen 43 miljarder kronor 2008, 51 miljarder kronor 2009 och 43 miljarder kronor 2010.

Osäkerheten i prognoserna ökar med tiden och marginalen till utgiftstaket bör vara tillräckligt stor för att möta denna osäkerhet. Marginalen till taket 2010 motsvarar 1,2 procent av de takbegränsade utgifterna, vilket bedöms vara en lämplig miniminivå för att hantera den osäkerhet som uppstår under innevarande budgetår (dvs. 2010).

Utgifterna för ohälsan minskar under hela prognosperioden. Utgifterna för arbetslösheten, inklusive arbetsmarknadspolitiska program, minskar 2008, men ökar 2009 och 2010 som en följd

⁵⁴ Se fördjupningen "Ny beräkning av konjunkturjusterade skatteinkomster", *Konjunkturläget*, juni 2008 för en genomgång av hur sammansättningseffekter rensas bort i det konjunkturjusterade sparandet.

⁵⁵ Konjunkturinstitutet gör prognoser på redovisat utfall för marginalen till utgiftstaket och inte på den marginal som gäller vid budgeteringen.

av den svagare arbetsmarknaden. Pensionsutgifterna ökar förhållandevis kraftigt under hela prognosperioden till följd av en hög uppräknings av pensionerna och att allt fler blir ålderspensionärer.

Det nya systemet för EU-budgetens finansiering medför att Sverige får avsevärda rabatter på den momsbaseade EU-avgiften retroaktivt från och med 2007. EU-avgiften kommer därför i statsbudgettermer att bli 10 miljarder kronor lägre 2009 än 2008. År 2010 ökar EU-avgiften igen med 8 miljarder kronor jämfört med 2009.

Den prognostiserade finanspolitiken antas innebära ökade utgifter för offentlig konsumtion och investeringar samt även ökade transfereringsutgifter till företag och hushåll. Sammantaget ökar den antagna inriktningen av finanspolitiken de takbegränsade utgifterna med 16 miljarder kronor 2009 och ytterligare 15 miljarder kronor 2010.

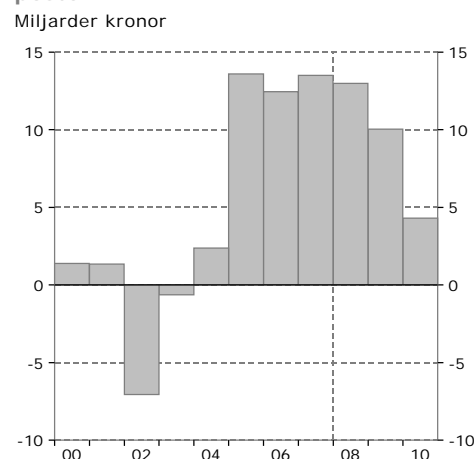
KOMMUNSEKTORN KLARAR BALANSKRAVET

Mål för kommuner och landsting – balanskravet: Budgeten för nästa kalenderår ska upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. Om ett underskott ändå uppstår, ska det negativa resultatet balanseras med motsvarande överskott under de närmast följande tre åren.

Kommunsektorn som helhet klarar balanskravet samtliga år under prognosperioden, men resultatet försämras förhållandevis snabbt (se diagram 176). I år uppgår resultatet, före extraordinära intäkter och kostnader, till 13 miljarder kronor. Nästa år uppgår det till 10 miljarder kronor och 2010 till 4 miljarder kronor. Kommunsektorns skatteintäkter ökar kraftigt i år tack vare en gynnsam utveckling av lönesumman i ekonomin. Åren 2009 och 2010 ökar skatteintäkterna i en långsammare takt.⁵⁶ Den prognostiserade expansiva finanspolitiken antas medföra ökade statsbidrag till kommuner och landsting både 2009 och 2010.

För landstingen bidrar den åldrande befolkningen till att efterfrågan på sjukvårdstjänster ökar under prognosperioden, men balanskravet klaras tack vare de utökade statsbidragen. Vid hittills beslutade nivåer på statsbidragen till landstingen blir resultatet negativt 2010, givet att utgifterna utvecklas i takt med den underliggande efterfrågan. För kommunerna innebär de låga, underliggande kostnadsökningarna att balanskravet uppfylls, trots att utgifterna för ekonomiskt bistånd ökar, framför allt 2010 (se vidare avsnittet ”Offentliga sektorns utgifter”).

Diagram 176 Resultat i kommunsektorn exkl. extraordinära poster

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁶ Prognosen bygger på att kommunala medelskattesatsen (31,4 kronor) är oförändrad mellan 2008 och 2010.

Diagram 177 Skatter och avgifter

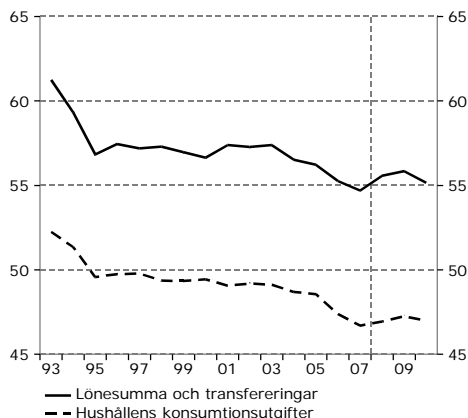
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 178 Viktiga skattebaser

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns inkomster

FORTSATTA SKATTESÄNKNINGAR OCH FALLANDE KAPITALSKATTER MINSKAR SKATTEKVOTEN

Skatteinkomsterna fortsätter att falla som andel av BNP under prognosperioden, trots en relativt stark utveckling av viktiga skattebaser i förhållande till BNP. Skattekvoten minskar i år med 0,6 procentenheter till 47,5 procent av BNP och går ner med ytterligare 1,4 procentenheter till 46,1 procent 2010 (se tabell 35 och diagram 177). Minskningen i skattekvoten mellan 2007 och 2010 förklaras av genomförda och antagna skattesänkningar på arbete och företagande samt av att inkomsterna från kapitalsskatter faller tillbaka från höga nivåer. Även den offentliga sektorns övriga inkomster, som står för omkring 10 procent av de totala inkomsterna, utvecklas långsammare än BNP fram till 2010. Sammantaget minskar den offentliga sektorns inkomster som andel av BNP med 2,8 procentenheter mellan 2007 och 2010.

Tabell 35 Skatter och avgifter

Procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Offentliga sektorns inkomster	53,8	53,6	52,6	51,4	50,8
Skattekvot	49,0	48,1	47,5	46,6	46,1
Hushållens direkta skatter	16,2	15,0	14,4	13,9	13,7
Företagens direkta skatter	3,6	4,0	3,4	3,3	3,3
Socialavgifter	12,1	12,2	11,1	10,8	10,7
Mervärdesskatt	9,0	9,1	9,6	9,3	9,3
Punktskatter	2,9	2,8	2,7	2,8	2,7
Övriga skatter	5,2	5,1	6,4	6,4	6,4
Avgår EU-skatter	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Övriga inkomster	5,1	5,6	5,3	5,1	4,9

Anm. Skatter som betalas till EU ingår i skattekvoten men inte i offentliga sektorns inkomster.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Den ekonomiska utvecklingen under prognosperioden innebär att viktiga skattebaser utvecklas starkare än BNP. Lönsumman och de beskattningsbara transfereringarna, som utgör en viktig del av skattebasen för socialavgifter och hushållens inkomstskatter, ökar som andel av BNP både i år och 2009. Även hushållens konsumtion, som utgör skattebasen för bl.a. mervärdesskatt, stiger något snabbare än BNP (se diagram 178).⁵⁷ Dessa sammansättningseffekter, som höjer skattekvoten, motverkas emellertid av skattesänkningar och fallande kapitalsskatter.

I år sjunker skattekvoten på grund av sänkta socialavgifter för unga, jobbskatteavdragets andra steg, och sänkt kommunal-

⁵⁷ Effekten av de ändrade reglerna för momsinsbetalningar för byggtjänster som infördes vid årsskiftet medför att inkomsterna från mervärdesskatten är tillfälligt höga 2008 och att skatteinkomsterna därmed faller tillbaka som andel av BNP 2009.

skatt.⁵⁸ Nästa år införs ytterligare nedsättningar av socialavgifterna för unga personer. Sammantaget medför nedsättningarna för unga personer 2008 och 2009 att inkomsterna från socialavgifter som andel av BNP minskar med drygt 0,5 procentenheter.

Ytterligare sänkningar av skatt på arbetsinkomster, utöver de redan införda jobbskatteavdragen, har aviserats. Som en del av den prognostiserade expansiva finanspolitiken antas tillkommande inkomstskattesänkningar, motsvarande 0,5 procent av BNP 2009 och ytterligare ca 0,2 procent 2010, genomföras. Detta minskar inkomsterna från hushållens direkta skatter som andel av BNP (se tabell 35).

INKOMSTERNA FRÅN KAPITALSKATTER FALLER TILLBAKA FRÅN HÖGA NIVÅER

Inkomsterna från skatt på kapital, framför allt företagsskatter och hushållens skatt på kapitalinkomster, har utvecklats mycket starkt de senaste åren på grund av en god vinstutveckling i företagen samt värdeökningar på värdepappers- och fastighetsmarknaden.

En dämpad efterfrågan, stigande arbetskraftskostnader och en svag produktivitetutveckling medför emellertid att företagets vinster faller tillbaka i år från höga nivåer. Vinstutvecklingen är svag även 2009, för att därefter vända upp något 2010 då kostnadstrycket dämpas och efterfrågan tar fart. Bolagsskattesatsen antas sänkas både 2009 och 2010, vilket håller tillbaka företagsskatterna som andel av BNP dessa år (se diagram 179).

Oron på de finansiella marknaderna har medfört kraftiga nedgångar på den svenska aktiemarknaden. OMXS-index har från årsskiftet fram till mitten av augusti sjunkit med omkring 20 procent och jämfört med rekordnoteringen i juli 2007 är värdeminskningen över 30 procent (se kapitlet "Finansmarknaderna"). Hushållens skatt på kapitalinkomster, som till stor del utgörs av kapitalvinster från värdepapper, förväntas därför falla tillbaka kraftigt som andel av BNP i år (se diagram 180). Åren 2009 och 2010 antas hushållens kapitalskatter följa företagets underliggande vinstutveckling.

Offentliga sektorns utgifter

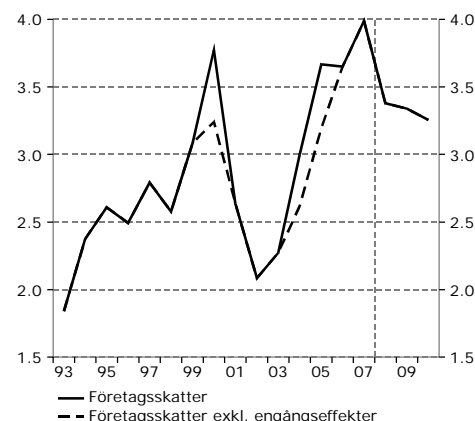
OFFENTLIGA UTGIFTER UPPHÖR ATT FALLA SOM ANDEL AV BNP

De offentliga utgifterna planar ut som andel av BNP under perioden 2008–2010 efter att ha fallit sedan 2003 (se diagram 181)

⁵⁸ Sjukförsäkringsavgiften och arbetsmarknadsavgiften sänks i år för att anpassa inkomsterna till de förväntade utgifterna på respektive område, vilket sänker inkomsterna från socialavgifter från och med 2008. Skattekvoten påverkas inte av denna justering då den allmänna löneavgiften ("Övriga skatter" i tabell 35) höjs i motsvarande mån.

Diagram 179 Företagsskatter

Procent av BNP

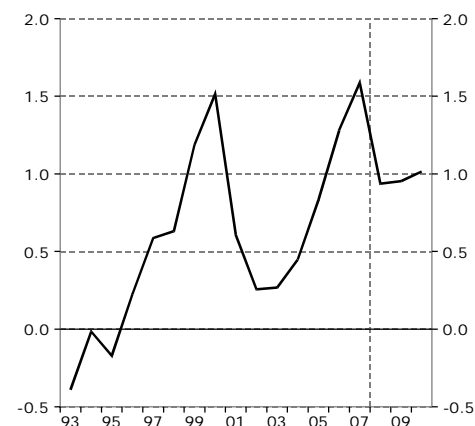

Anm. Till engångseffekter räknas utbetalningarna från Alecta 2000 och de extra upplösta periodiseringsfonderna 2004 och 2005.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 180 Skatt på hushållens kapitalinkomster

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 181 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

och tabell 36). Den prognostiserade finanspolitiken innebär att såväl konsumtions- som investeringsutgifterna ökar starkt samtidigt som BNP-tillväxten dämpas nästa år. Transfereringsutgifterna är oförändrade som andel av BNP i år, ökar 2009 och faller tillbaka 2010. Ökade utgifter för arbetsmarknadsrelaterade transfereringar, ekonomiskt bistånd och ålderspension balanseras av lägre utgifter för ohälsan.

Tabell 36 Offentliga sektorns utgifter

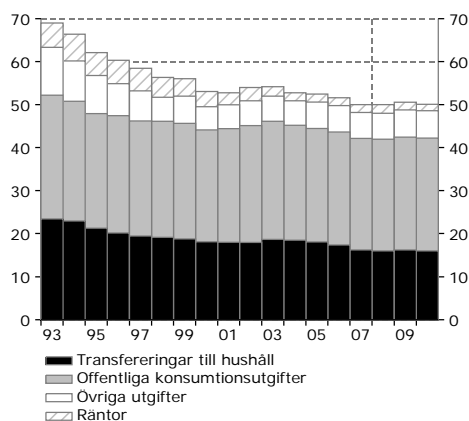
Procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Utgifter	51,6	50,0	50,0	50,5	50,1
Offentlig konsumtion	26,3	25,9	26,0	26,2	26,2
Offentliga investeringar	2,9	3,0	3,0	3,2	3,3
Transfereringar	20,7	19,3	19,0	19,3	19,0
Utlandet	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5
Företagen	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6
Hushållen	17,4	16,2	16,0	16,2	16,0
Ränteutgifter	1,8	1,8	2,0	1,7	1,5

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 182 Den offentliga sektorns utgifter, realekonomisk fördelning

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Den statliga konsumtionen minskar som andel av BNP i år och växer sedan försiktigt 2009 och 2010. Neddragningar av anslag till eller avvecklande av vissa myndigheter och besparingar i försvarsutgifterna håller nere den statliga konsumtionen. Men en expansiv finanspolitik i form av antagna utgiftsökningar på rättsväsendet, forskning och förbättrad infrastruktur (vägunderhåll) ökar konsumtionsutgifterna i slutet av prognosperioden.

Landstingens konsumtionsutgifter ökar relativt snabbt, vilket bl.a. förklaras av att den demografiskt betingade efterfrågan ökar. För kommunerna är däremot den underliggande demografiskt betingade efterfrågeutvecklingen svag. Kommunernas konsumtionsutgifter ökar trots detta, vilket till stor del förklaras av att den prognostiserade expansiva finanspolitiken antas innebära ökade statsbidrag som kommunerna använder till ökad konsumtion. Sammantaget ökar de offentliga konsumtionsutgifterna som andel av BNP något både 2008 och 2009, men är oförändrade 2010 jämfört med 2009 (se tabell 36 och diagram 182).

De offentliga investeringarna växer som andel av BNP 2009 och 2010, vilket framför allt förklaras av att utgifterna för investeringar i infrastruktur antas öka.

Statens ränteutgifter ökar tillfälligt som andel av BNP 2008 framför allt på grund av en hög inflationskompensation på realobligationer. Åren 2009 och 2010 faller inflationen tillbaka och ränteutgifterna minskar återigen med den fallande statsskulden (se även avsnitt "Offentliga sektorns finansiella ställning").

TRANSFERERINGAR TILL HUSHÅLL UPPHÖR ATT MINSKA SOM ANDEL AV BNP

Transfereringarna till hushållen svarar för drygt en tredjedel av de offentliga utgifterna. Dessa utgifter har minskat som andel av BNP alltsedan 2003, men växer under prognosperioden i stort sett i takt med BNP (se tabell 36 och diagram 182).

Utgifterna för ohälsorelaterade transfereringar fortsätter att falla som andel av BNP under hela prognosperioden. Den utvecklingen beror på att färre nya sjukfall påbörjas och att sjukfallen avslutas snabbare samt på de nya reglerna i sjukförsäkringen (se fakta "Nya regler i sjukförsäkringen införs från och med den 1 juli 2008" i *Konjunkturläget*, juni 2008). Trenden med fallande sjukpenningdagar per sysselsatt fortsätter under hela prognosperioden (se diagram 183).

Från 2003, då utgifterna för de totala ohälsotransfereringarna dvs. inklusive sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare förtidspension) var som högst, till 2010 kommer utgifterna att ha minskat med 1,4 procentenheter som andel av BNP (se diagram 184). Det finns emellertid en stor osäkerhet i prognoserna för de ohälsorelaterade transfereringsutgifterna, framför allt 2010 och särskilt vad avser bedömningen av effekterna av de nya reglerna som infördes den 1 juli i år.

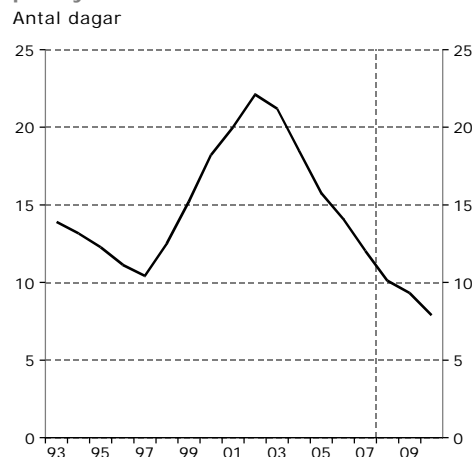
Utgifterna för arbetslösheten inklusive de arbetsmarknadspolitiska programmen minskar svagt som andel av BNP 2008. Den svagare arbetsmarknaden 2009 och 2010 medför att utgifterna då växer i takt med BNP (se diagram 184).

Närmare hälften av de offentliga transfereringsutgifterna till hushållen utgörs av ålderdomsrelaterade transfereringar dvs. ålderspensioner, avtalspensioner och bostadstillägg till pensionärer. Dessa utgifter ökar starkare än BNP under prognosperioden genom att allt fler blir ålderspensionärer och att pensionerna räknas upp i en relativt hög takt. Den höga uppräkningsberor på en förhållandevis god reallöneutveckling och en hög inflation 2008.

DRYGT 15 PROCENT AV BEFOLKNINGEN I ÅLDERN 20–64 ÅR FÅR SOCIALA ERSÄTTNINGAR 2010

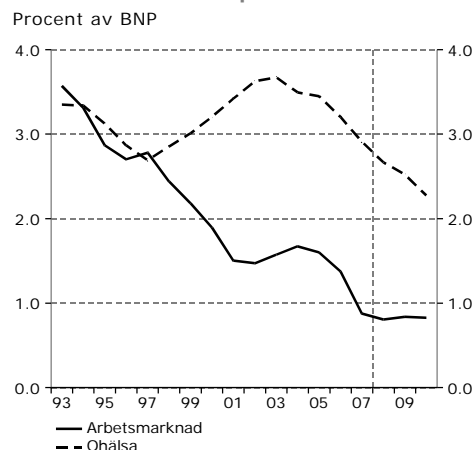
Utvecklingen av transfereringsutgifterna för ohälsan, de arbetsmarknadsrelaterade transfereringarna och ekonomiskt bistånd innebär sammantaget att personer som på helårsbasis försörjs med motsvarande sociala ersättningar 2010 är 848 000 (se tabell 37). Det motsvarar 15,6 procent av befolkningen och innebär en minskning med 7,1 procentenheter sedan 1994 (se diagram 185).

Diagram 183 Antal sjukpenningdagar per sysselsatt

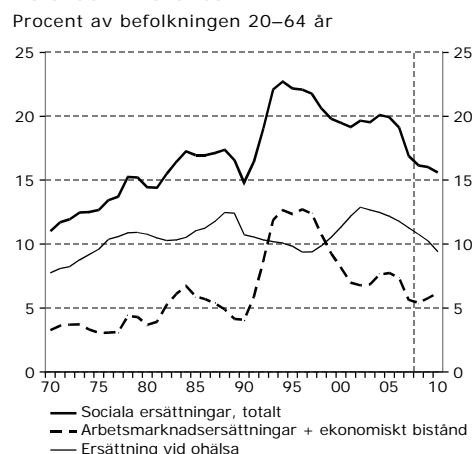
Källor: Försäkringskassan, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 184 Utgifter för arbetsmarknad respektive ohälsa

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 185 Sociala ersättningar, helårsekvivalenter

Källor: SCB, Socialförsäkringsutredningen och Konjunkturinstitutet.

Tabell 37 Personer 20–64 år försörjda med sociala ersättningar

Helårsekvivalenter, tusental

	2006	2007	2008	2009	2010
Ohälsa	630	605	581	555	511
Sjuk- och rehabiliteringspenning	176	154	132	121	103
Sjuk- och aktivitetsersättning	454	451	449	434	408
Arbetsmarknadsersättningar	312	222	208	227	240
Arbetslöshet	178	135	125	140	144
Arbetsmarknadsprogram	134	87	83	87	96
Ekonomiskt bistånd	80	81	83	86	97
Totalt	1 022	908	873	869	848
Förändring från föregående år	-36	-114	-35	-4	-20

Anm. En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, dvs. två personer som varit arbetslösa i ett halvt år var blir en helårsekvivalent tillsammans. En helårsekvivalent är alltså en statistisk konstruktion och beräknas för att ge ett jämförbart mått över tiden på den utnyttjade arbetskraften.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Sammantaget minskar antalet personer som på helårsbasis försörjs med ohälsorelaterade transfereringar med 44 000 mellan 2009 och 2010. Ungefär 30 000 personer bedöms lämna ohälsöförsäkringarna till följd av de nya reglerna i sjukförsäkringen som infördes 1 juli i år. En del av dem som lämnar dessa försäkringssystem tillhör redan arbetskraften och bidrar således inte till att öka arbetskraftsdeltagandet.⁵⁹ Däremot bedöms arbetskraftsdeltagandet ändå öka något till följd av att sjuka utanför arbetskraften blir sysselsatta, arbetslösa eller deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.

Idag finns ingen alternativ, planerad försörjning inom socialförsäkringssystemet för många av dem som till följd av regeländringarna inte längre försörjs via ohälsosystemen och inte får ett nytt arbete, återgår till ett tidigare arbete eller får arbetslöshetsersättning. I prognosen för 2010 ökar därför antalet personer som försörjs på heltid genom ekonomiskt bistånd förhållandevis kraftigt. Vidare har transfereringsutgifterna till hushållssektorn ökat med ca 1 miljard kronor mellan 2009 och 2010 för att fånga in att de som utförsäkras 2010 kan förväntas söka försörjning inom andra ersättningssystem. Dessa utgifter påverkar dock inte de helårsekvivalenter som redovisas i tabell 37 eller diagram 185.

Personer som försörjs med arbetsmarknadsersättningar har minskat sedan 2005 och är som lägst i år, men kommer att öka 2009 och 2010 som en följd av den svagare arbetsmarknaden.

Avmattningen på arbetsmarknaden och det faktum att många personer har lämnat a-kassorna tillsammans med en bortre parentes i sjukförsäkringen och borttagandet av den tidsbegränsade

⁵⁹ Personer som får sjukpenning har i många fall en anställning att återgå till och tillhör därför arbetskraften enligt AKU. Även personer med sjuk- eller aktivitetsersättning kan tillhöra arbetskraften om de har en anställning att återgå till, får sin ersättning på deltid (och alltså jobbar resterade tid) eller uppfattar sig själva som antingen sysselsatta eller arbetslösa.

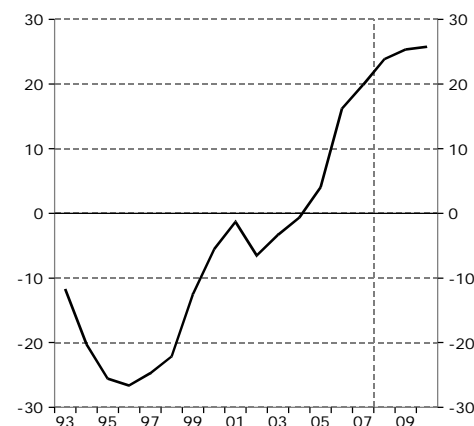
sjukersättningen 2010 medför att antalet personer som försörjs med ekonomiskt bistånd ökar, särskilt 2010.

Offentliga sektorns finansiella ställning

Den offentliga sektorns finansiella ställning stärks under prognosperioden tack vare att de offentliga finanserna fortsätter att visa överskott. De finansiella nettotillgångarna ökar från knappt 20 procent som andel av BNP 2007 till ca 26 procent 2010 (se diagram 186). Statsskulden hamnar under innevarande år under 1 000 miljarder kronor för första gången sedan 1992. Den fallande statsskulden bidrar till att hela den offentliga sektorns skuldsättning minskar under prognosperioden.

Diagram 186 Nettoställning

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FAKTA

Statsskulden – kärt barn har många namn

Ett vanligt förekommande mått på statens finansiella ställning är statsskulden. Begreppet statsskuld har dock flera definitioner, vilka lämpar sig olika väl för analys beroende på vad man vill belysa. Exempelvis tar statsskulden inte hänsyn till att den offentliga sektorn innehar finansiella tillgångar. Nedan beskrivs några av de vanligaste måtten på statsskuld och finansiell ställning.

Okonsoliderad statsskuld är samtliga instrument som Riksgälden ställt ut. Detta mått publiceras månatligen av Riksgälden och skulden inklusive derivatinstrument redovisas till nominellt slutvärde, det vill säga det belopp staten kommer att betala då lånen förfaller. Måttet används i styrningen och utvärderingen av statsskultsförvaltningen.

Konsoliderad statsskuld är den okonsoliderade statsskulden minus statens egna innehav av statspapper. Det är således den skuld staten har till övriga sektorer i ekonomin. Måttet ger en samlad bild av statens ekonomiska ställning och används i exempelvis budgetpropositionen och årsredovisningen för staten. Ekonomistyrningsverket ansvarar för att ta fram detta mått.

Statsskulden enligt nationalräkenskaperna värderas till marknadsvärde enligt aktuella marknadsräntor. SCB ansvarar för detta mått och redovisar det års- och kvartalsvis. I finansräkenskaperna redovisas även den *offentliga sektorn bruttoskuld* där, förutom statens bruttoskuld, kommunskulden och pensionssystemets skuld ingår.

Finansiell nettoförmögenhet definieras som summan av utestående finansiella tillgångar minus summan av utestående skulder. Ofta talar man om finansiell nettoskuld, vilket alltså är finansiell nettoförmögenhet med omvänt tecken. Såväl tillgångar som skulder ska värderas till löpande marknadspris vid den tidpunkt balansräkningen avser. Lån och inlåning ska dock värderas till nominellt belopp. SCB publicerar detta mått i finansräkenska-

perna.

Offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, också kallad Maastricht-skulden eller EMU-skulden, är hela den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld till nominellt värde. Exempelvis frånräknas ålderspensionssystemets innehav av statspapper i den konsoliderade bruttoskulden.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgälden och SCB.

STATSSKULDEN REKORDLÅG

Statsbudgetens saldo uppvisar ett överskott på 165 miljarder kronor i år. Budgetsaldot är tre gånger så stort som det finansiella sparandet i staten. Detta förklaras bl.a. av förhållandevis stora inkomster från försäljningar av bl.a. Vin & Sprit AB och Vasakronan. Sammantaget uppgår försäljningsinkomsterna till 79 miljarder kronor 2008.⁶⁰ Både statens finansiella sparande och budgetsaldot faller tillbaka 2009 och 2010 men budgetsaldot utvecklas starkare än det finansiella sparandet, huvudsakligen genom antagandet om försäljningsinkomster på 50 miljarder kronor respektive år (se tabell 38). Framför allt i år uppstår dessutom en skillnad mellan budgetsaldot och det finansiella sparandet som beror på att sparandet belastas av den svaga utvecklingen av skatt på kapitalvinster som uppstår i år men som kasamässigt kommer betalas in till statsbudgeten nästa år. Därtill är det finansiella sparandet, framför allt 2008 men även 2009, lägre än budgetsaldot till följd av orealiserade kostnader för statsskulden.⁶¹

⁶⁰ Försäljningsinkomsterna har minskats med bl.a. de skulder som finns i respektive bolag. Försäljningslikviden är 101 miljarder kronor.

⁶¹ I år är statens (periodiserade) ränteutgifter ca 4,5 miljarder kronor högre på grund av inflationskompensation till innehavare av realobligationer, vilken beror av den höga KPI-inflationen i år. Denna kostnad redovisas för det år som kompensationen uppstod även om själva kompensationsbeloppet faktiskt betalas ut senare efter eller i samband med att realobligationen förfaller.

Tabell 38 Statens finansiella sparande och budgetsaldo

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Finansiellt sparande	25	66	54	13	16
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,8</i>	<i>2,2</i>	<i>1,7</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>
Justeringsposter					
Försäljning av aktier m.m.	8	32	79	50	50
Utlåning, återbetalning, netto	7	-7	-8	-7	-7
Kurs- och valutaförl./vinster	-12	-4	-4	2	0
Periodiseringar	14	-2	26	-10	-17
Övrigt	-23	19	18	19	17
Budgetsaldo	18	103	165	67	59
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,6</i>	<i>3,4</i>	<i>5,2</i>	<i>2,0</i>	<i>1,7</i>
Värdeförändring, övrigt	22	4	-16	2	2
Statsskuld, förändring	-40	-107	-149	-69	-60
Statsskuld (konsoliderad)	1 222	1 115	966	897	836
<i>Procent av BNP</i>	<i>42,1</i>	<i>36,3</i>	<i>30,2</i>	<i>27,1</i>	<i>24,0</i>
Maastricht-skuld ¹	1 331	1 247	1 111	1 055	1 015
<i>Procent av BNP</i>	<i>45,9</i>	<i>40,6</i>	<i>34,8</i>	<i>31,9</i>	<i>29,1</i>

¹ Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld.

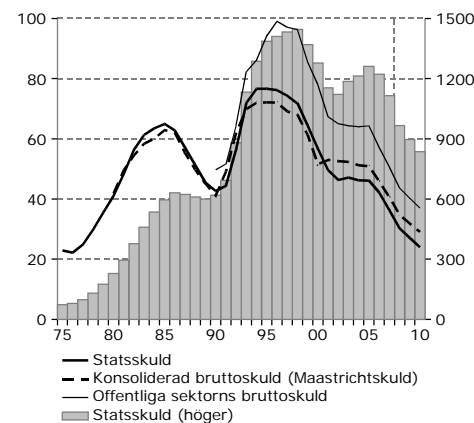
Källor: Ekonomistyrningsverket, SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

Det starka budgetsaldot leder till att **statsskulden** (konsoliderad) fortsätter att minska kraftigt under perioden 2008 till 2010 (se tabell 38 och diagram 187). Under 2008 kommer statsskulden att hamna under 1 000 miljarder kronor för första gången sedan 1992. Skuldkvoten, det vill säga statsskulden i förhållande till BNP, är 30,2 procent 2008 för att sedan falla till 24,0 procent 2010. Därmed har statsskuldkvoten fallit med drygt 50 procentenheter eller med ca 70 procent sedan 1994 (se diagram 187).

Den **offentliga sektorns bruttoskuld** utgörs av summan av statens, ålderspensionssystemets och den kommunala sektorns skulder enligt nationalräkenskaperna (finansräkenskaperna). Denna skuld har också minskat som andel av BNP sedan 1994 (se diagram 187). Under prognosperioden minskar bruttoskulden från motsvarande ca 50 procent som andel av BNP 2007 till 37 procent (se tabell 39). Det är framför allt överskotten i de offentliga finanserna som bidrar till den minskande skulden. Men även inkomsterna från försäljningar av statligt ägda aktiebolag bidrar till att minska den offentliga bruttoskulden genom att minska statsskulden.

Diagram 187 Offentlig skuldsättning

Procent av BNP respektive miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 39 Den offentliga sektorns finansiella ställning

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2006	2007	2008	2009	2010
Offentliga sektorns bruttoskuld	1 656	1 555	1 395	1 334	1 292
<i>Procent av BNP</i>	<i>57,1</i>	<i>50,6</i>	<i>43,7</i>	<i>40,3</i>	<i>37,0</i>
Offentliga sektorns nettoskuld	-469	-611	-762	-839	-900
<i>Procent av BNP</i>	<i>-16,2</i>	<i>-19,9</i>	<i>-23,9</i>	<i>-25,3</i>	<i>-25,8</i>
Statens nettoskuld	442	315	211	173	145
<i>Procent av BNP</i>	<i>15,3</i>	<i>10,3</i>	<i>6,6</i>	<i>5,2</i>	<i>4,2</i>
Kommunsektorns nettoskuld	-59	-36	-35	-29	-19
<i>Procent av BNP</i>	<i>-2,0</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,1</i>	<i>-0,9</i>	<i>-0,5</i>
Pensionsystemets nettoskuld	-852	-890	-939	-983	-1 026
<i>Procent av BNP</i>	<i>-29,4</i>	<i>-29,0</i>	<i>-29,4</i>	<i>-29,7</i>	<i>-29,4</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Ett annat mått på den offentliga sektorns skuldsättning är den **offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld** eller den s.k. Maastricht-skulden (se fakta ”Statsskulden – Kärt barn har många namn”). Statsskulden utgör ca 90 procent av bruttoskulden och har därmed störst betydelse för hur bruttoskulden utvecklas. Den konsoliderade bruttoskulden har fallit som andel av BNP från 72 procent till 40 procent mellan 1994 och 2007 (se diagram 187). Under prognosperioden växer kommunernas andel av Maastricht-skulden på grund av att staten amorterar mer än vad kommunsektorn kan göra. Den konsoliderade bruttoskulden minskar ytterligare och motsvarar 29,1 procent som andel av BNP 2010.

OFFENTLIGA SEKTORNS NETTOSTÄLLNING FÖRSTÄRKS

Den offentliga sektorns nettoskuld, dvs. den offentliga sektorns finansiella bruttoskuld minus dess finansiella tillgångar, var 2005 negativ för första gången sedan 1993 (se diagram 186). Med andra ord uppvisade den offentliga sektorn en positiv finansiell ställning. Överskott i de offentliga finanserna under en följd av år i slutet av 1990-talet i kombination med värdeökningar på de finansiella tillgångarna i framför allt ålderspensionssystemet bidrog till denna utveckling. Både pensionssystemet och kommunsektorn hade en positiv finansiell ställning 2005, medan staten uppvisade en negativ finansiell ställning. Statens nettoskuld har dock mer än halverats under perioden 2005–2007.

Under prognosperioden stärks den offentliga sektorns finansiella nettoställning ytterligare. Nettotillgångarna ökar från ca 20 procent som andel av BNP 2007 till ca 26 procent 2010 (se tabell 39).

Statens nettoskuld nästan halveras från 2007 till 2010 då den uppgår till ca 145 miljarder kronor. Denna förstärkning sker dels genom att statsskulden minskar som en följd av det positiva finansiella sparandet i staten, dels genom att värdet på statens räntebärande tillgångar ökar. Däremot minskar statens icke-räntebärande tillgångar under prognosperioden eftersom dess

innehav av aktier antas minska med ca 200 miljarder kronor. Ålderspensionssystemets positiva finansiella nettoställning förstärks trots att det finansiella sparandet lämnar ett allt mindre bidrag till nettoställningen. Det hänger samman med att en fortsatt god värdeökning på såväl de räntebärande som de icke-räntebärande tillgångar som finns i ålderspensionssystemet.

FÖRDJUPNING

Efterfrågans sammansättning och dess inverkan på import, produktion, arbetade timmar och sysselsättning

Tillväxten i efterfrågan och produktionen i den svenska ekonomin bottnade 2001, men ökade därefter starkt fram till 2007. Däremot ökade antalet arbetade timmar och sysselsättningen obetydligt under denna tidsperiod. En analys av effekterna av efterfrågans sammansättning under denna tidsperiod visar att exporten och investeringarna gav vissa positiva bidrag till utvecklingen på arbetsmarknaden, medan motsvarande bidrag från hushållens konsumtionsutgifter i huvudsak var negativa.

STARK EKONOMISK ÅTERHÄMTNING, MEN SVAG ARBETSMARKNAD 2002–2007

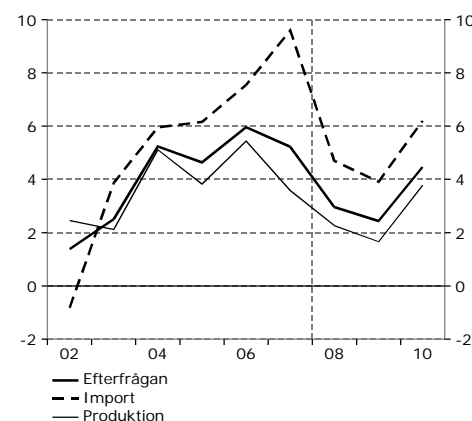
Den svenska konjunkturen återhämtade sig successivt under perioden 2002–2007, efter den kraftiga försvagningen 2001. Men trots en påtaglig förstärkning av efterfrågan ökade antalet arbetade timmar och sysselsättningen i näringslivet mycket svagt. I denna ruta belyses i vad mån detta kan ha varit en följd av efterfrågans sammansättning, dvs. hur efterfrågans sammansättning har påverkat utvecklingen för import, produktion, antalet arbetade timmar och sysselsättning i näringslivet.

Om tillväxten i efterfrågan är koncentrerad till användningsposter i försörjningsbalansen med stort importinnehåll medför detta en svagare produktionstillväxt än om efterfrågan är koncentrerad till användningsposter med litet importinnehåll. Och om efterfrågan riktar sig mot branscher med hög produktivitet får den en mer begränsad effekt på arbetade timmar och sysselsättning än om efterfrågan riktar sig mot branscher med svag produktivitet. Analysen tar enbart hänsyn till effekterna av kortsiktiga variationer i efterfrågan. Investeringarnas mera långsiktiga inverkan på produktivitet, produktion och sysselsättning beaktas sålunda inte. En input-output modell har använts för att kalkylera effekterna som redovisas i denna fördjupning.⁶² Användningsposterna i försörjningsbalansen fördelas dels på importerade produkter och dels på inhemsk produktion i olika branscher. Med produktion avses här förädlingsvärdet, vilket innebär att importerade produkter som förbrukas i produktionen av respek-

⁶² Volymserierna har adderats, vilket kan tolkas som att de aggregerade serierna har prisindex med fast bas. Siffrorna i denna ruta kan därmed avvika något från siffrorna i andra delar av denna rapport, som är beräknade utifrån nationalräkenskapernas kedjeprisindex. Resultaten av input-outputmodellen har stämts av mot de faktiska/prognostiserade värdena genom att den totala skillnaden har fördelats proportionellt. Alla uppgifter är faktiska, dvs. inte kalenderkorrigerade.

Diagram 188 Efterfrågan, import och produktion i näringslivet

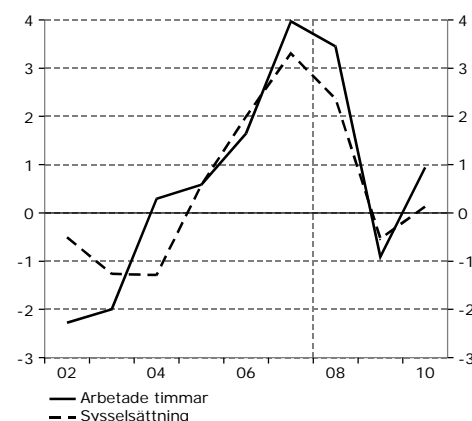
Årlig procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 189 Arbetade timmar och sysselsättning i näringslivet

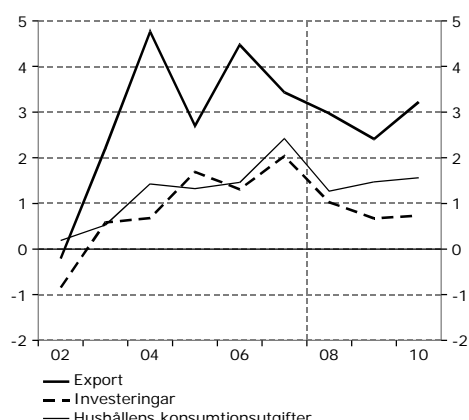
Årlig procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 190 Bidrag till utvecklingen för importen

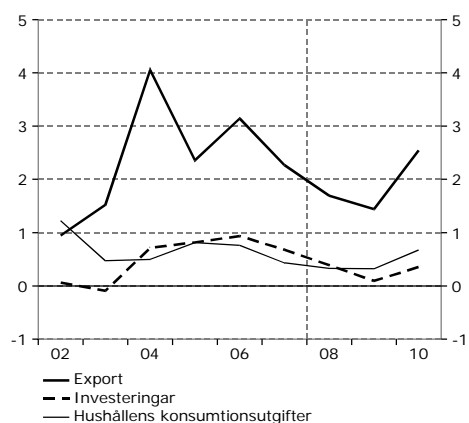
Procentenheter

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 191 Bidrag till utvecklingen för produktionen i näringslivet

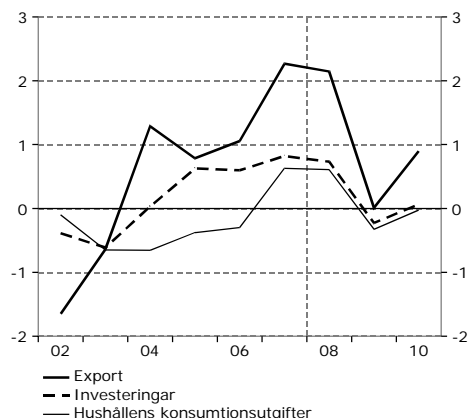
Procentenheter

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 192 Bidrag till utvecklingen för arbetade timmar i näringslivet

Procentenheter

Källa: Konjunkturinstitutet.

tive användningspost har förts till importen. Produktiviteten i respektive bransch bestämmer antalet arbetade timmar och medelarbetstiden bestämmer sysselsättningen.

Efterfrågan och produktionen ökade påtagligt 2001–2006, men samtidigt minskade antalet arbetade timmar och sysselsättningen något. Företagen kunde möta den ökade efterfrågan med en stark produktivitetstillväxt. År 2007 fortsatte efterfrågan och produktionen att öka men i beskedligare takt än tidigare, samtidigt som antalet arbetade timmar ökade mycket snabbt. Produktiviteten i näringslivet utvecklades därför svagt, samtidigt som antalet arbetade timmar och sysselsättningen steg mycket kraftigt. Efterfrågan kommer att vara fortsatt svag 2008, men bedöms gradvis förbättras under loppet av 2009 och 2010.

Under 2001–2007 ökade efterfrågan för näringslivets produkter med 29 procent, medan importen steg med 39 procent (se diagram 188).⁶³ Produktionen i näringslivet steg under samma tidsperiod med 26 procent, medan ökningen för antalet arbetade timmar och sysselsättningen begränsades till 2,1 respektive 2,8 procent (se diagram 189).

EXPORTEN AV STÖRST BETYDELSE FÖR SYSSELSÄTTNINGEN

Av diagram 190 framgår att det främst var exporten som bidrog till den kraftiga ökningen av importen 2002–2007. Investeringarna lämnade ett nästan lika stort bidrag till importutvecklingen som hushållens konsumtion fastän investeringarna bara är ungefär en tredjedel så stora som hushållens konsumtion. Främst bidrog poster med stort importinnehåll såsom maskininvesteringarna respektive hushållens konsumtion av sällanköpsvaror, bilar och turism.

Exporten gav också det största bidraget till ökningen av produktionen under 2002–2007 (se diagram 191). Bidraget hölls dock påtagligt tillbaka 2006 och 2007 till följd av en stark ökning av exportens importinnehåll. Under perioden 2002–2007 ökade produktionen med i genomsnitt 4,3 procent per år. Exportens bidrag till denna ökning var 2,7 procentenheter. Hushållens konsumtion gav ett något större bidrag än investeringarna till ökningen av förädlingsvärdet under hela tidsperioden beroende på ett större bidrag 2002 och 2003. Investeringsexpansionen kom först åren därefter.

När det gäller antalet arbetade timmar lämnade export och investeringar små men positiva bidrag till den genomsnittliga utvecklingen för tidsperioden som helhet. Exporten gav ett positivt bidrag till antalet arbetstimmar fr.o.m. 2004 och investeringarna fr.o.m. 2005 (se diagram 192). Hushållens konsumtion lämnade negativa bidrag till antalet arbetade timmar 2002–2006.

⁶³ Importen liksom exporten stiger trendmässigt snabbare än den totala efterfrågan till följd av ökad internationell handel och ökad specialisering.

Först 2007 blev hushållens bidrag positivt. Bidragen till sysselsättningen uppvisade en likartad bild som bidragen till antalet arbetade timmar (se diagram 193). Skillnaden beror på att medelarbetstiden varierar mellan åren och mellan branscherna.

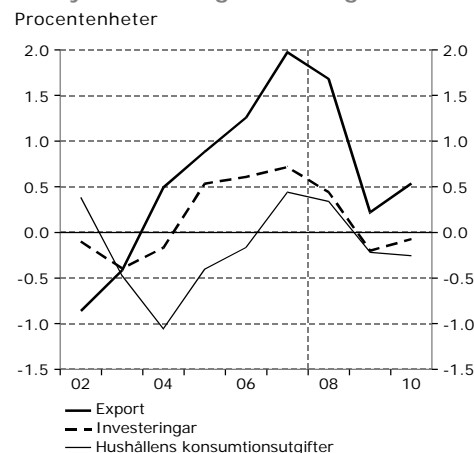
Sammanfattningsvis hade exporten och investeringarna en viss positiv effekt på sysselsättningen i näringslivet under andra hälften av tidsperioden 2002–2007. Detta trots att denna efterfrågan har ett stort importinnehåll och i hög grad är riktad mot industrin, som har haft en kraftig produktivitetstillväxt. Ungefär 60 procent av varuexporten är producerad inom industrin, där sysselsättningen har sjunkit. Övrig varuexport är till största delen producerad inom tjänstebranscherna, främst handel och företagstjänster. Det är här som sysselsättningen har ökat. Varuexportens bidrag till produktionen motsvarar en minskning med drygt 60 000 personer i industrin och en ökning med drygt 30 000 personer i tjänstebranscherna. Tjänsteexporten gav upphov till en sysselsättningsökning om drygt 100 000 personer i tjänstebranscherna.⁶⁴ I näringslivet ökade sysselsättningen totalt sett med 82 000 personer från 2001 till 2007. Hushållens konsumtion fick en positiv effekt på sysselsättningen först 2007 i samband med en stagnerande produktivitetstillväxt i näringslivet. Detta beror främst på att hushållens konsumtion tidigare utvecklades jämförelsevis svagt samtidigt som produktiviteten ökade starkt. Konsumtionen var också inriktad på produkter med stort importinnehåll.

UTSIKTER 2008–2010

Aktiviteten i den svenska ekonomin sjunker 2008 och 2009, men återhämtar sig 2010. Efterfrågan för näringslivets produkter beräknas öka med sammanlagt 10,2 procent och importen med 15,5 procent under denna tidsperiod. Produktionen i näringslivet beräknas öka med 7,9 procent, antalet arbetade timmar med 3,5 procent och sysselsättningen med 2,0 procent.

Framför allt väntas bidragen till import- och produktionsutvecklingen från investeringarna minska, medan motsvarande bidrag från hushållens konsumtionsutgifter väntas öka något. Bidragen till antalet arbetade timmar och sysselsättningen minskar dock för båda dessa användningsposter. Bidragen från exporten bottenar 2009, men återhämtar sig något 2010. Den återhämtning i efterfrågan, produktion, import och arbetade timmar som redovisas i diagram 1 och 2, och som är hänförlig till exporten, är delvis betingad av fler arbetsdagar 2010 än 2009.

Diagram 193 Bidrag till utvecklingen för sysselsättningen i näringslivet

Källa: Konjunkturinstitutet.

⁶⁴ Denna siffra kan vara något överdriven. Produktionen i en bransch är sammansatt av bidrag från olika användningsposter. Varje sådant bidrag kan tänkas ha en särskild produktivitetsnivå. Här används emellertid genomgående den genomsnittliga produktivitetsnivån för respektive bransch för alla bidrag till branschen. Så kan t.ex. merchanting, som är en del av tjänsteexporten och har en hög produktivitetsnivå, få en något överdriven sysselsättnings effekt. Merchanting utgjorde ungefär 14 procent av tjänsteexporten 2007.

FÖRDJUPNING

Konjunkturinstitutets reporäntebedömning

Konjunkturinstitutets prognoser för svensk ekonomi innefattar en prognos för reporäntan. Därutöver gör Konjunkturinstitutet en bedömning av om prognosen för reporäntans utveckling det kommande året avspeglar en välavvägd penningpolitik, givet Konjunkturinstitutets prognoser för svensk ekonomi. Denna bedömning utgår från Riksbankens mål om 2 procents inflation samt från kravet att penningpolitiken, utan att åsidosätta inflationsmålet, ska främja ett stabilt resursutnyttjande.

Konjunkturinstitutets nuvarande prognos är att reporäntan ligger kvar på 4,50 procent en bit in på 2009. Reporäntan sänks därefter gradvis till 3,50 procent i början av 2010 (se diagram 194). Konjunkturinstitutets reporäntebedömning belyses nedan genom en jämförelse av den ekonomiska utvecklingen vid två alternativa banor för reporäntan. Effekterna av alternativ penningpolitik har beräknats med hjälp av Konjunkturinstitutets simuleringsmodell KLEM.

DEN EKONOMISKA UTVECKLINGEN 2008–2012 MED KONJUNKTURINSTITUTETS PROGNOSE FÖR REPORÄNTAN

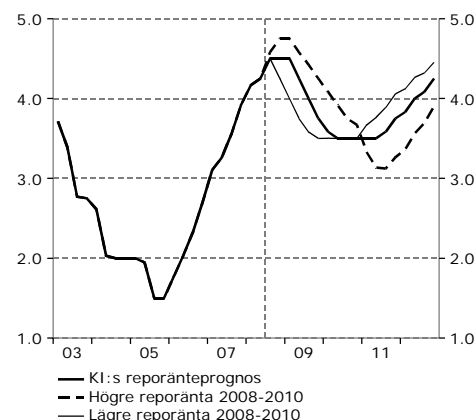
BNP-tillväxten i Sverige har bromsat in sedan mitten av 2006 och var i synnerhet svag de två första kvartalen 2008. Resursutnyttjandet i hela ekonomin, dvs. skillnaden mellan faktisk BNP och potentiell BNP har därmed fallit och i mitten av 2008 bedöms det s.k. BNP-gapet vara tydligt negativt. En nedgång i efterfrågan har normalt en fördröjd effekt på arbetsmarknaden och i mitten av 2008 var resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, mätt med det s.k. arbetsmarknadsgapet, fortfarande något ansträngt. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden försvagas dock relativt snabbt det andra halvåret 2008 och 2009. I början av 2010 bottnar arbetsmarknadsgapet på -1,2 procent (se diagram 195).

Den lägre reporäntan, expansiv finanspolitik och en gradvis förbättring av den globala tillväxten bidrar alla till att konjunkturbedgången bromsas upp under 2009 och till att en återhämtning inleds 2010. Resursutnyttjandet blir dock lågt flera år framöver.

Inflationen i Sverige har varit hög sedan mitten av 2007. Den höga inflationen beror främst på att internationellt bestämda energi- och livsmedelspriser har stigit snabbt. Låg produktivitetstillväxt i näringslivet har dock medfört att även det inhemska kostnadstrycket har stigit. Mätt med KPI med fast ränta (KPIF) bedöms inflationen ligga nära eller över 3 procent fram till våren 2009. Inflationen faller därefter snabbt tillbaka till strax under 2 procent, när de tidigare prisuppgångarna på energi och livsme-

Diagram 194 Reporänta

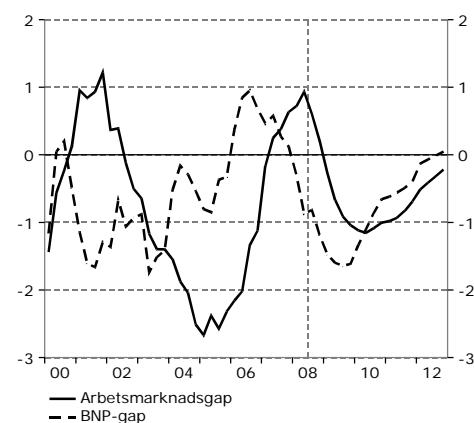
Procent, kvartalsvärden

Källor: ReutersEcowin och Konjunkturinstitutet.

Diagram 195 Arbetsmarknadsgap och BNP-gap

Procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 196 KPIF-inflation

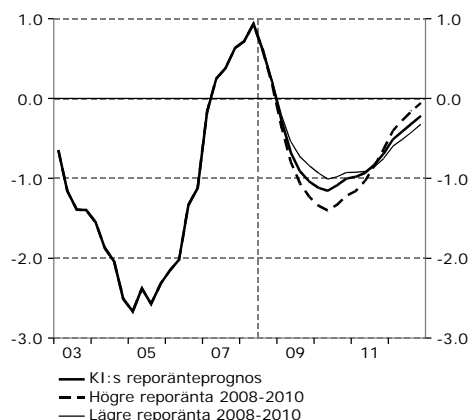
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 197 Arbetsmarknadsgap

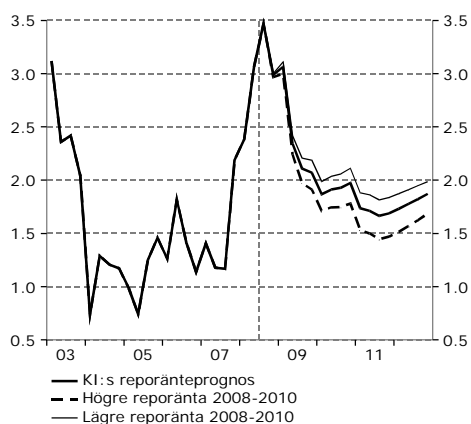
Procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 198 KPIF-inflation

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

del faller ur inflationstalen. År 2010 blir KPIF-inflationen 1,9 procent. Inflationen faller ytterligare något åren därefter (se diagram 196).⁶⁵

DEN EKONOMISKA UTVECKLINGEN VID ALTERNATIVA BANOR FÖR REPORÄNTAN

I ett första alternativscenari höjs räntan till 4,75 procent i september 2008. År 2009 sänks därefter räntan gradvis mot 4,00 procent. Reporäntebanan i detta scenario liknar därmed marknadsförväntningarna så som de såg ut i mitten av augusti 2008. Den högre räntan under prognosperioden leder till att resursutnyttjandet blir ännu lägre än i prognosen (se diagram 197). I kombination med att växelkursen blir starkare innebär det lägre resursutnyttjandet att inflationen blir lägre än i prognosen kommande åren. Mätt med KPIF blir inflationen i genomsnitt 1,7 procent 2010–2012 (se diagram 198). Efter 2010 bestäms räntan av simuleringsmodellens reaktionsfunktion. Att inflationen är lägre än inflationsmålet innebär att räntan sänks kraftigt efter 2010. Simuleringen visar att en stramare penningpolitik än i prognosen inte är befogad, givet Konjunkturinstitutets bedömningar av resursutnyttjandet och inflationen. Den högre räntan i början leder snarare till onödiga svängningar i såväl ränta som resursutnyttjande och att inflationen hamnar längre från målet 2010–2012.

I det andra alternativscenariot, med lägre ränta än i prognosen, sänks reporäntan till 4,25 procent redan i slutet av 2008 och vidare till 3,50 procent det första halvåret 2009. Den lägre räntan gör att efterfrågan växer något starkare 2009 och 2010, bl.a. till följd av en svagare växelkurs. Resursutnyttjande blir därmed högre, vilket i kombination med den svagare växelkursen innebär att inflationen 2009–2012 blir något högre och i genomsnitt närmare 2 procent än i prognosen (se diagram 197 och diagram 198). Skillnaden mellan inflationen i alternativscenariot jämfört med i prognosen är dock liten i förhållande till osäkerheten i prognosen.

Simuleringen, som bortser från osäkerhet, indikerar att det är stabiliseringspolitiskt befogat att sänka räntan redan under hösten 2008. Alla prognoser är dock i realiteten osäkra och i sina beslut har Riksbanken även att beakta denna osäkerhet. En risk är att en räntesänkning när inflationen i utgångsläget är hög kan ge upphov till att inflationsförväntningarna stiger oväntat mycket. Å andra sidan bedöms riskerna för konjunkturen vara koncentrerade på nedsidan. En räntesänkning redan under 2008 är därför ett alternativ som kan övervägas.

⁶⁵ Det bör understrykas att prognoserna för 2011 och åren därefter är betydligt mer osäkra än prognoserna för 2008–2010. Förväntningar på den ekonomiska utvecklingen efter 2010 är dock av betydelse för bedömningen av en välavvägd nivå på reporäntan fram till 2010. Konjunkturinstitutets medelfrisprognos finns tillgänglig på www.konj.se/medelfrist.

FÖRDJUPNING

Negativ produktivitetstillväxt: orsaker och implikationer framöver

Produktivitetstillväxten i näringslivet blev överraskande negativ 2007 och första halvåret 2008. Slutsatsen i denna fördjupning är att flera faktorer bidrog i samma riktning, bl.a. oväntat låg efterfrågan och produktionsrelaterade utbudsproblem. Den potentiella produktivitetstillväxten har reviderats ner de närmast kommande åren, vilket innebär att stabiliseringspolitiken bör bli mindre expansiv jämfört med vad som annars hade blivit fallet.

Oväntat låg produktivitetstillväxt 2007–2008

Produktivitetstillväxten i näringslivet var hög 2002–2006 (se diagram 199) och resulterade i ett historiskt stort och långvarigt positivt produktivitetsgap inför 2007 (se diagram 200).⁶⁶ Mot denna bakgrund var det rimligt att produktivitetstillväxten skulle bli konjunktorellt svag 2007; prognoserna under hösten 2006 uppgick till ca 2,0–2,5 procent.⁶⁷ Utfallet blev dock mycket lägre: –0,5 procent. Utvecklingen under första halvåret 2008 innebär en fortsatt negativ produktivitetstillväxt.⁶⁸ Att identifiera orsakerna till denna utveckling är viktigt för att bedöma varaktigheten i nedgången, dess effekter på potentiell produktivitetstillväxt och de stabiliseringspolitiska implikationerna.⁶⁹

Att analysera produktivitetstillväxt är svårt av flera skäl. För det första är den **potentiella** produktivitetstillväxten (dvs. den som inte beror på konjunkturen) tidsvarierande och beror på hur ekonomins utbudssida utvecklas. Det gäller främst när teknologiska innovationer kommer till användning men även i vilken takt som produktionskapaciteten byggs ut, hur arbetskraftens

⁶⁶ Produktivitetsgapet visar skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet. Ett positivt produktivitetsgap innebär att maskiner och arbetskraft utnyttjas mer än vad som är långsiktigt hållbart givet befintlig teknologi. Konjunkturinstitutet tolkar i allmänhet tillfälliga avvikelser från ekonomins potentiella produktivitetsnivå som drivna av efterfrågerelaterade störningar. Detta synsätt stöds av den empiriska modellen som används nedan där tillfälliga utbudsstörningar visar sig inte påverka produktivitetsnivån nämnvärt.

⁶⁷ Konjunkturinstitutet och Riksbanken prognostiserade under andra halvåret 2006 en produktivitetstillväxt för näringslivet 2007 på 1,9 respektive 2,4 procent (se *Konjunkturläget*, december 2006 och *Inflationsrapport 2006: 3*). Fördjupningen fokuserar på (den kalenderkorrigerade) arbetsproduktiviteten i näringslivet, vilken definieras som förädlingsvärdet per arbetad timme.

⁶⁸ Den samlade produktivitetstillväxten 2007 och första halvåret 2008 innebär att produktivitetstillväxten 2008 ligger klart under sin konjunktorellt balanserade nivå (se Diagram 200). Utgångspunkten i fördjupningen är därför att produktivitetstillväxten 2007–2008 inte fullt ut var förväntad av företagen utan att den till viss del kan förklaras av de faktorer som analyseras i denna fördjupning.

⁶⁹ För stabiliseringspolitiska implikationer av produktivitetstillväxtens orsaker, se även fördjupningen "Produktivitetsanalys – en central uppgift för den stabiliseringspolitiska bedömningen", *Konjunkturläget*, augusti 2007.

Diagram 199 Produktivitet i näringslivet

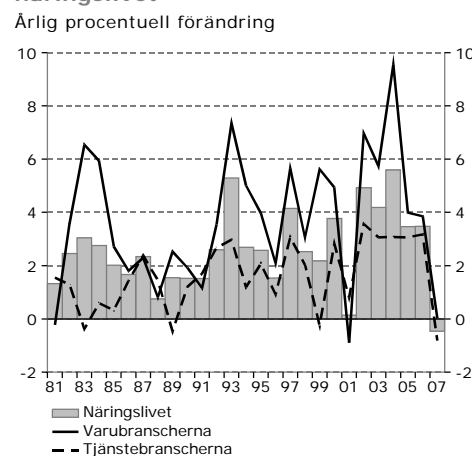

Diagram 200 Produktivitetsgap i näringslivet

utbildningsnivå förändras samt den globala utvecklingen av relativpriser.

För det andra är **konjunkturella** variationer i produktivitetstillväxten svåra att prognostisera. Det beror på att produktiviteten, i ett konjunkturellt perspektiv, inte ”väljs” av företagen utan bestäms indirekt av ett antal beslut och faktorer, där vissa ligger utanför företagets kontroll.⁷⁰ Bland annat är anställningsprocesser tidskrävande och baseras därför på förväntad framtida efterfrågan. Om efterfrågan sedan blir lägre än väntat blir produktivitetstillväxten låg eftersom det tar tid att anpassa personalstyrkan. Dessutom kan produktionsrelaterade utbudsproblem (t.ex. driftstopp, brist på maskiner, anläggningar och viss typ av arbetskraft) göra att produktionen blir lägre än förväntat, vilket resulterar i låg produktivitetstillväxt.

Analysen baseras på två angreppssätt. Först används en makroekonometrisk modell för att identifiera orsakerna till den negativa produktivitetstillväxten 2007–2008 samt kvantifiera dess dynamiska implikationer 2008–2010. Därefter analyseras fyra möjliga förklarande faktorer med hjälp av mer disaggregerad data: (i) skillnad mellan förväntad och faktisk efterfrågan, (ii) produktionsrelaterade utbudsproblem, (iii) förändringar i branschsammanställning samt (iv) förändringar i sysselsättningens sammansättning. Slutsatser redovisas sist i fördjupningen.

Slutligen bör betonas att produktiviteten är bland de svåraste variablerna att analysera. Det innebär att de förklaringar som framförs inte ska betraktas som bevis utan som de faktorer som, enligt Konjunkturinstitutets bedömning, sannolikt är de mest betydelsefulla.⁷¹

Modellbaserad analys av den negativa produktivitetstillväxten 2007–2008

Den genomsnittliga produktivitetstillväxten i näringslivet 1981–2007 var 2,6 procent per år. Som framgår av diagram 199 är variationerna stora; både år från år och mellan olika decennier. Nedan används en strukturell tidseriemodell som förklarar årliga avvikelser från den genomsnittliga produktivitetstillväxten med hjälp av fem faktorer eller ”störningar”, vilka även används

⁷⁰ Det innebär att produktiviteten i huvudsak bestäms residualt i ett konjunkturellt perspektiv.

⁷¹ SCB:s utfall för produktivitetstillväxten 2007 och under första halvåret 2008 kan, liksom andra variabler, komma att revideras. Slutsatserna i fördjupningen bygger på att de utfall som nu finns är korrekta. Om en revidering sker kan därför slutsatserna komma att ändras.

för att dela upp produktivitetstillväxten i en potentiell och en cyklisk del.⁷²

Eftersom endast två av de fem störningarna visade sig vara betydelsefulla för produktivitetstillväxten fokuseras på dessa.⁷³ Den första har långsiktig effekt på produktivitetsnivån och påverkar därmed såväl den faktiska som den potentiella produktivitetstillväxten. Denna störning kallas helt enkelt för **produktivitetstörning**. En negativ produktivitetstörning ett visst år kan t.ex. bero på en långsammare teknologisk utveckling, färre effektivitetsskapande investeringar och/eller minskad andel högproduktiv arbetskraft, jämfört med genomsnittet under perioden.⁷⁴

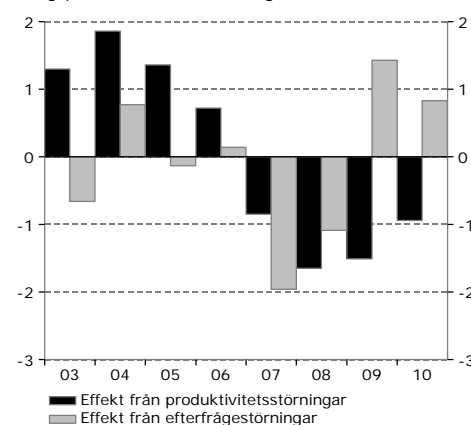
Den andra störningen av betydelse beror på oväntade förändringar i efterfrågan. Denna kallas därför för **efterfrågestörning** och har endast en kortsiktig effekt på produktivitetstillväxten. En negativ efterfrågestörning kan t.ex. bero på oväntat låg exportefterfrågan. Det leder till lägre produktivitetstillväxt på kort sikt eftersom det tar tid för företagen att anpassa personalstyrkan, men påverkar inte potentiell produktivitetstillväxt.

PRODUKTIVITETSEFFEKTER AV STÖRNINGAR 2003–2010

Diagram 201 visar effekten på produktivitetstillväxten från produktivitetstörning och efterfrågestörningar 2003–2010.⁷⁵ Under 2007 och första halvåret 2008 inträffade negativa produktivitetstörningar. Dess dynamiska effekter innebär att produktivitetstillväxten hålls tillbaka samtliga år 2007–2010.

Produktivitetstillväxten 2007 påverkades negativt med 2 procentenheter på grund av negativa efterfrågestörningar. Även under första halvåret 2008 inträffade negativa efterfrågestörningar. Effekten på produktivitetstillväxten 2008 från dessa störningar balanseras till viss del av en rekyl från de negativa efterfrågestörningarna under 2007 så att produktivitetseffekten

Diagram 201 Modellbaserad analys av produktivitetstillväxten i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet.

⁷² Se Fabiani, S. m.fl.: "The sources of unemployment fluctuations: an empirical application to the Italian case", *Labour Economics* 8(2), sid. 259-289, 2001, för en beskrivning av modellen. Den har skattats på svenska data för perioden 1980:1–2008:2 och består av variablerna: reallön, produktion, arbetskostnadsandel, inflation (KPIX) och arbetslöshet, där de tre förstnämnda variablerna är för näringslivet.

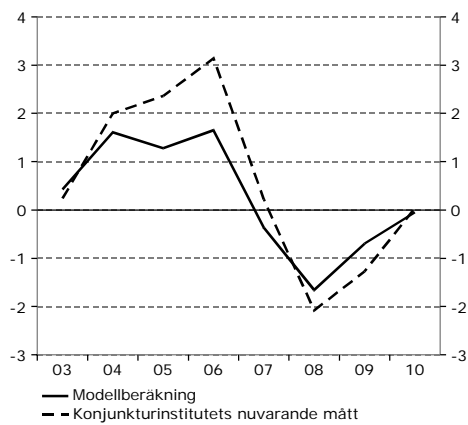
⁷³ Övriga störningar i modellen är utbudsrelaterade och härstammar från arbetsutbud samt löne- och prissättning. Dessa tillåts, liksom efterfrågestörningen, endast ha kortsiktig effekt på produktivitetstillväxten.

⁷⁴ Produktivitetstörningarna har medelvärde noll. De kan därmed även vara positiva, vilket leder till högre produktivitetstillväxt än i genomsnitt. Mer detaljerad diskussion kring vad produktivitetstörningarna under 2007 kan bestå av diskuteras i den andra delen av fördjupningen.

⁷⁵ Produktivitetstillväxten påverkas i ca fyra år av de två störningarna. Därför påverkar störningar för perioden 2004–2007 effekten på 2007 års produktivitetstillväxt osv. Prognosåren 2008–2010 analyseras med hjälp av modellprognosen för produktivitetstillväxten som uppgår till i genomsnitt 1,5 procent per år. Summan av effekterna från störningarna i diagram 201 och genomsnittlig tillväxttakt under perioden 1980:1–2008:2 uppgår i princip till modellprognosen; en mindre differens beror på effekter från de tre övriga störningarna i modellen.

Diagram 202 Produktivitetsgap i näringslivet

Procent av potentiell produktivitet

Källa: Konjunkturinstitutet.

från efterfrågestörningarna sammantaget blir ca -1 procentenhet.⁷⁶ Vidare bidrar de dynamiska effekterna från efterfrågestörningarna som inträffade fram till och med andra kvartalet 2008 positivt till produktivitetstillväxten både 2009 och 2010.

MODELLRESULTAT I LINJE MED KI:S BEDÖMNING

Sammanfattningsvis uppgår modellprognosen för faktisk och potentiell produktivitetstillväxt till i genomsnitt 1,5 respektive 1,4 procent per år 2008–2010. Konjunkturinstitutets samlade bedömning, i vilken modellprognosen ingår som en beståndsdel, uppgår till 1,5 respektive 1,6 procent.⁷⁷ Sammantaget innebär detta att produktivitetsgapen, som enkelt uttryckt mäter graden av s.k. *labour hoarding* ("hamstring av arbetskraft", se fotnot 66), i princip sammanfaller under prognosåren (se diagram 202).

Eftersom den oväntade produktivetsnedgången delvis bedöms vara av potentiell karaktär har således också potentiell BNP justerats ner. Som diskuteras i slutsatserna innebär det att stabiliseringspolitiken bör bli mindre expansiv jämfört med fallet då nedgången endast bedömts vara av cyklisk karaktär.

Modellen kan inte användas för att bedöma vilka typer av faktorer på efterfråge- och utbudssidan som ligger bakom utvecklingen 2007–2008. Det analyseras deskriptivt nedan med hjälp av disaggregerad data. Fokus i denna analys är på 2007.

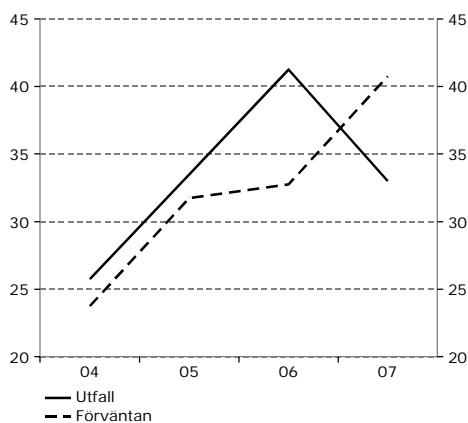
Blev efterfrågan lägre än förväntat 2007?

Att anställa personal är ett framåtblickande beslut och grundar sig bl.a. på en prognos av framtida efterfrågan. Om den faktiska efterfrågan blir lägre än den prognostiserade påverkas produktivitetstillväxten negativt eftersom det tar tid och är förenat med kostnader att anpassa personalstyrkan. I detta avsnitt analyseras i vilken mån företagen överskattade efterfrågan 2007.

Efterfrågan på varor och tjänster hade inför 2007 förstärkts successivt under ett antal år. Det finns tecken på att företag, främst inom tjänstebranscherna, förväntade sig en högre efterfrågan än vad som blev fallet 2007. I *Konjunkturbarometern* tillfrågas företag om deras produktionsförväntningar tre månader framåt. Inom **privata tjänstenärings** (exklusive handeln) trod-

Diagram 203 Efterfrågan inom privata tjänstenärings (exkl. handeln)

Nettotal, årsvärden, se fotnot 78

Källa: Konjunkturinstitutet.

⁷⁶ En negativ efterfrågestörning år t har alltså negativ effekt på produktivitetstillväxten år t men positiv dynamisk effekt är $t+1$.

⁷⁷ Den mer långsiktiga potentiella produktivitetstillväxten på ca 2,7 procent bedöms inte påverkas, se LU-bilaga nr 6 "Timmar, kapital och teknologi – vad betyder mest?" (SOU 2008:14). Se även diskussion kring tidsvarierande potentiell produktivitetstillväxt och dess stabiliseringspolitiska implikationer sist i fördjupningen.

de företagen på en högre efterfrågan 2007 än vad som sedan blev fallet (se diagram 203).⁷⁸

I *Konjunkturbarometern* finns även en fråga kring företagens produktionsförväntningar sex månader framåt. Däremot finns ingen fråga kring hur produktionsutfallet sedan bedömdes efter sex månader. Därför jämförs dessa produktionsförväntningar med faktisk produktionstillväxt enligt nationalräkenskaperna. Högre produktionsförväntningar tycks i regel sammanfalla med högre produktionstillväxt och vice versa. År 2007 gick dock dessa två variabler åt olika håll; produktionsförväntningarna steg medan den faktiska produktionstillväxten sjönk inom såväl den privata tjänstesektorn (se diagram 204) som inom handeln (se diagram 205). Det är en ytterligare indikation på att efterfrågan blev lägre än förväntat.

Inom **varubranscherna**, exempelvis inom industrin och bygg, förefaller efterfrågan blivit ungefär som förväntat enligt *Konjunkturbarometern*. Produktionstillväxten inom **industrin** under 2007 var dock klart lägre än under de föregående åren. Att tillväxttakten i antalet arbetade timmar trots detta blev starkt positiv jämfört med en negativ timutveckling sedan 2002 är anmärkningsvärt. Möjliga förklaringar är att företag inom industrin förväntade sig att efterfrågedämpningen 2007 skulle bli tillfällig. Detta tillsammans med förekomsten av brist på en viss typ av arbetskraft (t.ex. civilingenjörer) och stora pensionsavgångar de närmaste åren kan ha medfört att företagen under 2007 till viss del medvetet "hamstrade" arbetskraft.

Lagerupbyggnaden inom industrin var exceptionellt hög 2007 (se diagram 206) samtidigt som företagen, enligt *Konjunkturbarometern*, var relativt nöjda med lagernivåerna. Det kan bero på att företagen trodde att efterfrågedämpningen 2007 skulle bli tillfällig och medvetet ökade sina lager. Lagerökningen beror dock sannolikt också på att efterfrågan till viss del överskattades.

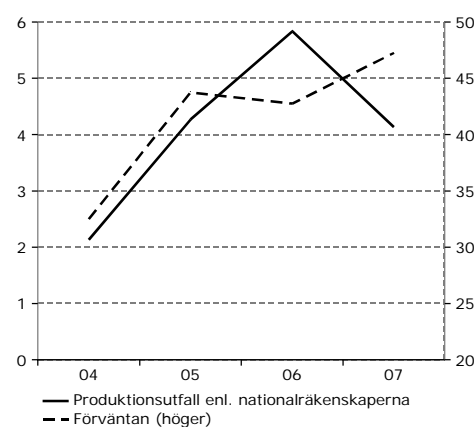
Produktionsrelaterade utbudsproblem 2007

Utöver oväntat låg efterfrågan kan produktionen också bli lägre än vad företagen prognostiserade på grund av oväntad omfattning av produktionsrelaterade utbudsproblem som begränsar produktionskapaciteten. Produktivitetstillväxten blir då svagare än förväntat eftersom anställningsbesluten, utöver förväntad efterfrågan, baseras på förväntad produktionskapacitet.

Två typer av sådana problem förekom, relativt liknande konjunkturrella situationer tidigare, i onormalt hög utsträckning inom **tillverkningsindustrin** under 2007. För det första blev pro-

Diagram 204 Efterfrågan i privata tjänstenärings (exkl. handeln)

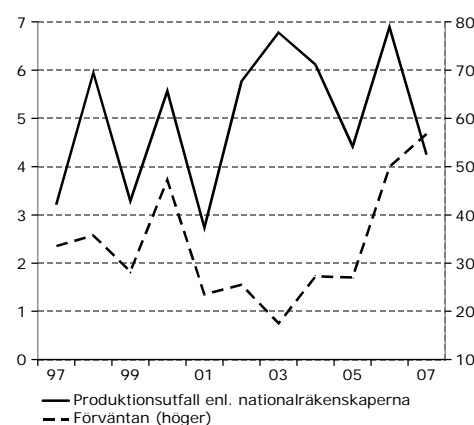
Årlig procentuell förändring respektive netttotal, se fotnot 78

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 205 Försäljningssituation i handeln

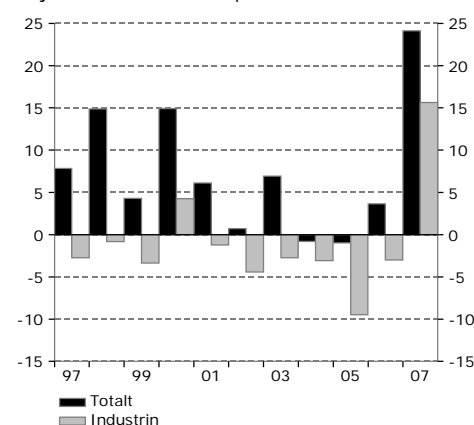
Årsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 206 Lagerförändring

Miljarder kronor, fasta priser

Källa: SCB.

⁷⁸ Netttotal visar skillnaden mellan andelen företag som uppger ökad respektive minskad efterfrågan. Variabeln "Förväntan" är justerad jämfört med i *Konjunkturbarometern* och avser här de år som visas.

Diagram 207 Tillverkningsindustri, produktionskapaciteten

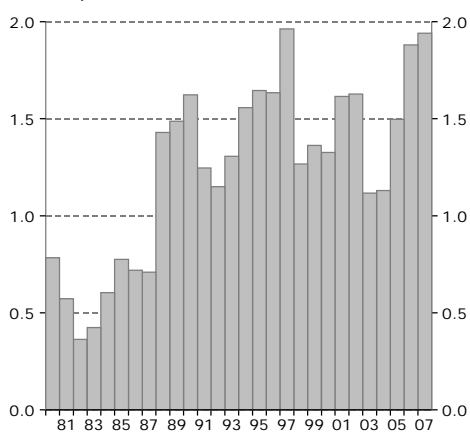
Netttotal, årsvärden, se fotnot 78

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 208 Produktionsstörningar i tillverkningsindustrin

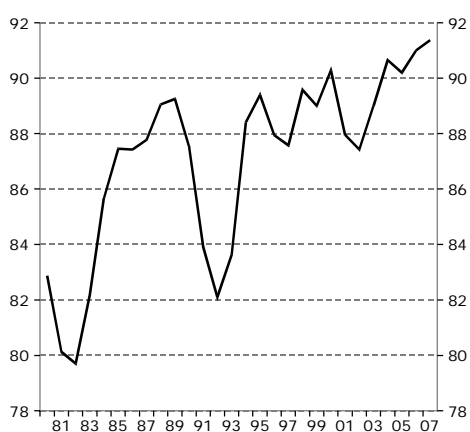
Årsvärden. Produktionsandel som bortfaller på grund av produktionsstörningar, i procent av total kapacitet

Källa: SCB.

Diagram 209 Industrins kapacitetsutnyttjande

Procent

Källa: SCB.

duktionskapaciteten lägre än vad som förväntades (se diagram 207). Överskattningen av produktionskapaciteten 2007 var den största sedan mätningarna började och kan exempelvis bero på förseningar i färdigställandet av maskiner och anläggningar. Företag med dessa problem och som dessutom mötte en stark efterfrågan under 2007 kunde därmed inte tillgodose efterfrågan fullt ut. Om anställningsbesluten under 2007 i dessa företag baserades på denna efterfrågan medförde kapacitetsbegränsningarna att produktivitetstillväxten blev svagare än förväntat.

För det andra var produktionsstörningarna (t.ex. driftstopp) högre än normalt 2007; endast 1997 var produktionsstörningarna större sedan 1980 (se diagram 208). Det slår direkt på produktiviteten eftersom arbetsstyrkan då inte kan producera i den utsträckning som planerats. En orsak till de relativt stora produktionsstörningarna är sannolikt att kapacitetsutnyttjandet inom industrin varit rekordhög de senaste åren (se diagram 209). Bristen på arbetskraft var också hög under 2007. I den mån denna brist var oväntad och berörde viss typ av arbetskraft bidrog den till lägre produktivitet för övrig personal.

Bland annat på grund av ovanstående utbudsbegränsningar har Konjunkturinstitutet reviderat ner den potentiella produktivitetstillväxten 2008–2010 med i genomsnitt 1,4 procentenheter per år jämfört med bedömningen inför 2007.⁷⁹ En del av de utbudsrelaterade problemen (t.ex. förekomsten av driftstopp) hämmar sannolikt produktions- och produktivitetstillväxten endast på kort sikt. Andra utbudsrelaterade problem såsom för liten omfattning av effektivitetshöjande investeringar i maskiner och anläggningar samt brist på viss typ av arbetskraft kan däremot påverka produktions- och produktivitetstillväxt även efter 2010.

Branschsammanställningens effekter på produktivitetstillväxten 2007

Två ytterligare faktorer som kan ha haft betydelse för produktivitetstillväxten 2007 är hur branschsammanställningen och arbetskraftens sammansättning förändrades mellan 2006 och 2007. I detta och det närmast följande avsnittet analyseras detta.

Förändringar i branschsammanställning kan ha betydelse för produktivitetstillväxten för det totala näringslivet. Om exempelvis resurser flyttas från en bransch med hög produktivitetstillväxt till en bransch med låg produktivitetstillväxt blir sammansättningseffekten negativ (givet att produktivitetsnivån initialt är den samma). Den s.k. *shift-share*-metoden kvantifierar produktivi-

⁷⁹ I slutsatserna diskuteras implikationerna av en tidsvarierande potentiell produktivitetstillväxt.

tetseffekterna av förändringar i branschammansättning mellan 2006 och 2007.⁸⁰ Produktivitetstillväxten bestäms dels av utvecklingen inom branscher (s.k. inomeffekt), dels av förändringar i branschernas relativa storlek (s.k. sammansättningseffekt).⁸¹ Produktivitetstillväxten (ΔP) delas upp i tre delar:

$$\Delta P_t = \underbrace{\sum_{i=1}^n \Delta P_{i,t} * A_{i,t-1}}_{\text{Inomeffekt (I)}} + \underbrace{\sum_{i=1}^n (P_{i,t-1} * \Delta A_{i,t})}_{\text{Sammansättningseffekt}} + \underbrace{\sum_{i=1}^n (\Delta P_{i,t} * \Delta A_{i,t})}_{\text{Dynamisk effekt (D)}}. \quad (1)$$

A_i är bransch i 's arbetade timmar som andel av totala timmar. Inomeffekten (I) mäter produktivetsbidraget från respektive bransch vid oförändrade timandelar. Den statiska effekten (S) mäter produktivetsbidraget som genereras av timförskjutningar mellan branscher vid given produktivetsnivå. Denna är positiv när andelen timmar ökar i branscher med relativt höga produktivetsnivåer. Den dynamiska effekten (D) mäter produktivetsbidraget som genereras av att produktiviteten förändras inom branscher samtidigt som arbetade timmar omlokaliseras mellan branscher.⁸²

Resultaten visar att bidraget från inomeffekten till produktivitetstillväxten 2007 dominerar och att sammansättningens betydelse är negligerbar. Det innebär att den svaga produktivitetstillväxten 2007 berodde på en generell försämring av produktiviteten inom branscherna och inte på en omallokering av arbetade timmar från hög- till lågproduktiva branscher.⁸³

Effekter på produktivitetstillväxten av förändringar på arbetsmarknaden

Förändringar i sammansättningen av dem som arbetar kan, liksom en förändrad branschammansättning, påverka produktivitetstillväxten. Detta eftersom de som arbetar bidrar till produktionen i olika stor utsträckning på grund av skillnader i exempelvis utbildning och erfarenhet, dvs. de har olika hög produktivitet. Sysselsättningsökningen 2007 bestod till ovanligt stor del av

⁸⁰ Se van Ark, B, "The renewal of the old economy: An international comparative perspective", OECD, 2001.

⁸¹ Näringslivet delas upp i 44 branscher i syfte att beräkna branschammansättningens betydelse.

⁸² Denna effekt är positiv i bransch i om $\Delta P_{i,t}$ och $\Delta A_{i,t}$ har samma tecken.

⁸³ Resultaten kan påverkas av hur många delbranscher näringslivet delas upp i. Det finns dock inte data tillgängligt för en mer disaggregerad analys. En mer aggregerad analys samt en analys exklusive finans- och fastighetsverksamhet har gjorts men slutsatserna kvarstår.

unga och utrikes födda. Dessa grupper kan förväntas ha en lägre produktivitet än genomsnittet, bl.a. på grund av mindre erfarenhet av den svenska arbetsmarknaden.

Med hjälp av både aggregerad och individbaserad analys beräknas i detta avsnitt hur förändringar i sammansättningen av de sysselsatta kan ha påverkat produktivitetstillväxten 2007. Dessutom diskuteras eventuella effekter av det stora antalet nyinträden och arbetsgivarbyten samt frånvarons betydelse.

FÖRÄNDRAD SAMMANSÄTTNING BLAND DE SYSSELSATTA - AGGREGERAD ANALYS

De sysselsatta delas in i olika grupper efter ålder, högsta utbildningsnivå och ursprung.⁸⁴ Genomsnittliga månadslöner används som en approximation för respektive grupps produktivitet.⁸⁵ Genom att beräkna skillnaden i andelen sysselsatta i respektive grupp (k) mellan 2006 och 2007 ($L_{k,2007} / L_{2007} - L_{k,2006} / L_{2006}$)⁸⁶ och sedan multiplicera med respektive grupps genomsnittliga lön (\bar{W}_k) erhålls en approximation av sammansättningens inverkan på produktivitetstillväxten 2007, se ekvation (2).

$$\text{Sammansättningseffekt} = \sum_{k=1}^N \left(\frac{L_{k,2007}}{L_{2007}} - \frac{L_{k,2006}}{L_{2006}} \right) \bar{W}_k. \quad (2)$$

Under förutsättning att lönen approximativt avspeglar individernas produktivitet visar resultaten att sysselsättningens sammansättning i viss mån har förskjutits till grupper med lägre produktivitet under 2007. Den sammantagna effekten, vilken kan tolkas som produktivetsbidraget, uppgår till ca -0,2 procentenheter.

FÖRÄNDRAD SAMMANSÄTTNING BLAND DE SYSSELSATTA - INDIVIDBASERAD ANALYS

Lönestrukturstatistiken möjliggör en individbaserad analys av sammansättningseffekten. Som ovan approximeras individers produktivitetsnivå med månadslönen. Två löneekvationer skattas; en för 2006 och en för 2007, se ekvation (3).

⁸⁴ Sysselsatta definieras enligt AKU och avser det totala antalet sysselsatta. Åldersuppdelningen är gjord på ettårsklasser, utbildningsnivåerna efter grundskoleutbildning, gymnasial utbildning och eftergymnasial utbildning och ursprung efter födda i Sverige, i Norden (exkl. Sverige), i Europa (exkl. Norden) eller utanför Europa. Det ger totalt 564 (47*3*4) grupper.

⁸⁵ Lönestrukturstatistiken används och avser år 2005 och har samma gruppindelning som redovisades i fotnot 84. För mer beskrivning av Lönestrukturstatistiken och dess för- och nackdelar i dessa sammanhang, se LUBilagan *Timmar, kapital och teknologi – vad betyder mest?* Bilaga 6 (SOU 2008: 14).

⁸⁶ L är totalt antal sysselsatta respektive år.

$$\begin{aligned} W_{06} &= X_{06}\beta_{06} + \varepsilon_{06} \\ W_{07} &= X_{07}\beta_{07} + \varepsilon_{07} \end{aligned} \quad (3)$$

W är månadslön, X är en matris med förklarande variabler⁸⁷, β är en matris med koefficienter och ε representerar icke-observerbara faktorer. Differensen av genomsnittslönen ($\bar{W}_{07} - \bar{W}_{06}$) kan delas upp i en sammansättningseffekt och en effekt som beror på skillnader i koefficienter:⁸⁸

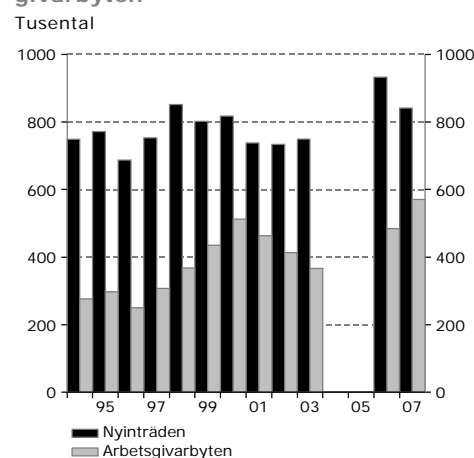
$$\bar{W}_{07} - \bar{W}_{06} = \underbrace{(\bar{X}_{07} - \bar{X}_{06})\beta_{06}}_{\text{Sammansättningseffekt}} + \underbrace{\bar{X}_{07}(\beta_{07} - \beta_{06})}_{\text{Effekt av ändrade koefficienter}} \quad (4)$$

Sammansättningseffekten består av förändringen i de förklarande variablerna multiplicerat med respektive koefficient.⁸⁹ **Ålder** och **födelseland** tillsammans bidrar negativt med ca -0,2 procentenheter 2007 jämfört med ett genomsnittligt bidrag på ca noll för perioden 2002–2006. **Utbildning** bidrar positivt med knappt ca 0,1 procentenhet 2007 vilket är i linje med genomsnittet 2002–2006. Den variabel som bidrar mest positivt till sammansättningseffekten 2007 är **förflyttning från låglöneföretag till höglöneföretag** och uppgår till ca 0,1 vilket kan jämföras med genomsnittet på -0,1 under perioden 2002–2006. Den sammanlagda sammansättningseffekten, då alla förklaringsvariabler beaktas, är i princip noll 2007 vilket också är det genomsnittliga bidraget från sammansättning 2002–2006.

MÅNGA NYANSTÄLLNINGAR GAV SANNOLIKT LÄGRE PRODUKTIVITETSTILLVÄXT

Den kraftiga sysselsättningsökningen på drygt 100 000 personer 2007 innebar många nyinträden på arbetsmarknaden.⁹⁰ Dessutom medförde den starka efterfrågan på arbetskraft ett stort antal arbetsgivarbyten bland redan tidigare sysselsatta (se diagram 210). Nyinträden och arbetsgivarbyten påverkar produktivitetstillväxten negativt på kort sikt av två skäl; dels har den nyanställda lägre produktivitet innan han eller hon lärt sig jobbet fullt ut, dels måste befintlig personal involveras i upplärning. Det höga

Diagram 210 Nyinträden och arbetsgivarbyten

Anm. Statistik saknas 2004–2005.

Källa: Arbetsmarknadsrapport 2008: 1, Arbetsförmedlingen.

⁸⁷ De förklarande variablerna består av sju regioner, åtta ålderskategorier, tolv näringsgrenar, fyra födelselandsregioner, sex utbildningsnivåer, nio utbildningsinriktningar, åtta arbetsplatsstorlekar, personalkategori (tjänsteman eller arbetare), tjänstgöringsomfattning (hel- eller deltid), kön samt om individen arbetar i ett låg- eller höglöneföretag.

⁸⁸ Här antas att medelvärdet av ε_{06} och ε_{07} är noll.

⁸⁹ Om exempelvis andelen med låg lön ökar mellan 2006 och 2007 innebär denna förskjutning en negativ sammansättningseffekt.

⁹⁰ De 100 000 avser nettoökningen 2007 medan antal nyinträden inkluderar bruttoinflödet.

antalet nyinträden och arbetsgivarbyten (främst 2007 men även 2006) bidrog sannolikt därför till en svag produktivitetstillväxt 2007, men effekten är svår att kvantifiera.

PÅVERKADE MINSKAD FRÅNVARO OCH ÖKAD MEDELARBETSTID PRODUKTIVITETSTILLVÄXTEN?

En oväntad minskning av frånvaron (och därmed en ökad medelarbets-tid bland de sysselsatta) kan bidra negativt till produktivitetstillväxten eftersom företagen då förfogar över fler arbetade timmar än vad de har planerat att behöva i produktionen. Sjukfrånvaron har fallit under en rad år och så även 2007, vilket bidrog till en ökning av medelarbets-tiden.⁹¹ Samtidigt ökade den övriga frånvaron (såsom semester och liknande) varför den totala frånvaron endast minskade marginellt. Det tyder på att produktivitetseffekten av förändringen i total frånvaro är liten. Det är dock möjligt att de individer som återvände från sjukfrånvaro i genomsnitt har en något lägre produktivitet än de individer som i stället ökade sin frånvaro av andra skäl.

Slutsatser

Flera faktorer förefaller ha bidragit till den negativa produktivitetstillväxten 2007 och hittills under 2008, även om det är svårt att kvantifiera faktorernas relativa betydelse. En första viktig pusselbit är att produktivitetsnivån i utgången av 2006 sannolikt var klart högre än normalt, vilket innebär ett uppdämt behov att anställa och att en period med konjunkturrellt svag produktivitetstillväxt är att vänta. Den negativa produktivitetstillväxten 2007 innebar att produktiviteten hamnade kring sin konjunkturrellt balanserade nivå. Den fortsatta utvecklingen under första halvåret 2008 innebär dock att produktiviteten är lägre än den konjunkturrellt balanserade nivån. Sammantaget indikerar detta att företagen, liksom Konjunkturinstitutet, överraskades av denna utveckling.

På efterfrågesidan finns indikationer i *Konjunkturbarometern* på att efterfrågan blev lägre än förväntat inom främst tjänstebansscherna, vilket sannolikt bidrog till en svag produktivitetstillväxt. Dessutom var lageruppbyggnaden inom industrin exceptionellt hög, vilket också indikerar en lägre efterfrågan än förväntat. Vidare innebar den starka efterfrågan på arbetskraft många nyin-träden och arbetsgivarbyten på arbetsmarknaden, vilket sannolikt hade en dämpande effekt på produktivitetstillväxten.

⁹¹ Med sjukfrånvaro avses här antalet sjukfrånvarande enligt SCB:s Arbetskraftsundersökning (AKU), vilka har minskat sedan 2003. Minskningen var dock inte större 2007 än t.ex. 2006.

På utbudssidan var det onormalt stora produktionsrelaterade problem 2007. Bland annat blev produktionskapaciteten lägre än förväntat. Det kan bero på att investeringar i maskiner och anläggningar inte blev färdiga som planerat och/eller att investeringarna inte fick den förväntade effekten på produktionskapaciteten. Dessutom var produktionsstörningarna högre än normalt. Sammantaget bidrog dessa faktorer till en svag produktivitetstveckling inom främst tillverkningsindustrin.⁹²

Den strukturella tidsseriemodellen ger både en tolkning och en dynamisk kvantifiering av den svaga produktivitetstvecklingen 2007–2008. Enligt modellens resultat berodde, förutom cykliska faktorer, en betydande del av den överraskande låga produktivitetstillväxten på ekonomins utbudssida, vilket även har negativ påverkan på produktivitetstvecklingen 2009–2010. Det innebär att den, ur stabiliseringspolitisk synpunkt relevanta, potentiella produktivitetstillväxten under de närmaste åren påverkas. En lägre produktivitet och produktion, exempelvis på grund av brist på maskiner, anläggningar och arbetskraft med adekvat kompetens, gör att en ökad efterfrågan inte kan tillgodoses på kort sikt och bidrar därför till ett ökat inflationstryck. Det innebär att stabiliseringspolitiken måste beakta dessa (i ett mer framåtblickande perspektiv) tillfälliga utbudsbegränsningar.⁹³ Det medför för närvarande att en mindre expansiv stabiliseringspolitik behövs jämfört med fallet om produktivitetstnedgången endast bedömts bero av cykliska (efterfrågerelaterade) faktorer. Om utbudsbegränsningarna successivt försvinner genom exempelvis kompetensutveckling och effektivitetshöjande investeringar kommer den potentiella produktivets- och produktionskapaciteten att stiga vilket innebär att en högre efterfrågan kan tillgodoses utan att inflationstrycket ökar.

Sammanfattningsvis innebär utfallet för 2007 och första halvåret 2008 samt en lägre prognostiserad efterfrågeutveckling 2008–2010 att Konjunkturinstitutet har reviderat ner både den faktiska och den potentiella produktivitetstillväxten 2008–2010. De prognostiseras nu till i genomsnitt 1,5 respektive 1,6 procent per år, vilket är i linje med resultaten från den empiriska modellen. Det ska jämföras med bedömningen på 2,4 respektive 3,0 procent inför 2007.

⁹² Eventuella utbudssida problem inom tjänstebranscherna har inte analyserats på grund av brist på relevant data.

⁹³ I tidsseriemodellen påverkar dessa utbudsbegränsningar den långsiktiga produktivitetsnivån. Det ska tolkas som att om inga förändringar görs för att ta bort utbudsbegränsningarna så kommer produktivitetsnivån blir permanent lägre jämfört med om utbudsbegränsningarna inte fanns. Om däremot utbudsbegränsningarna försvinner, t.ex. genom ökade investeringar, så ökar även den långsiktiga produktivitetsnivån, såväl i verkligheten som i modellen.

Prognosjämförelse

Prognosrevideringar för perioden 2008–2010

I detta kapitel jämförs den nya prognosen med den prognos som Konjunkturinstitutet publicerade i juni 2008. Syftet är att tydliggöra de viktigaste förändringarna i prognosen och översiktligt redogöra för de bakomliggande orsakerna till de revideringar som har gjorts.

Den internationella utvecklingen

SVAGARE TILLVÄXT I OECD GER LÄGRE GLOBAL TILLVÄXT

I nuvarande prognos bedöms försvagningen av den globala konjunkturen fördjupas under det närmaste året. Tillväxten i framför allt många OECD-länder blir svagare än vad som förutsågs i junirapporten (se diagram 211). Utvecklingen av BNP i såväl euroområdet som Japan och våra grannländer Danmark och Norge revideras ner för perioden 2008 till 2010 (se tabell 40).

Tillväxten i euroområdet revideras ner med 0,4 procentenheter i år, med 0,3 procentenheter nästa år och med 0,1 procentenheter 2010. Snabbt fallande förtroendeindikatorer för hushåll och företag i kombination med hög inflation och svagare tillväxt i omvärlden medför att Konjunkturinstitutet bedömer att tillväxten i euroområdet blir svagare än i junirapporten (se tabell 40).

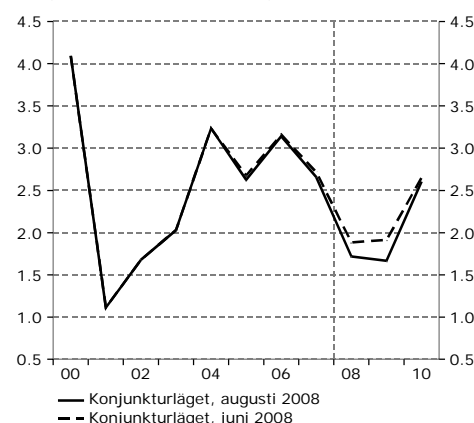
Även utsikterna för den japanska tillväxten har försämrats under sommaren. Förtroendeindikatorer tyder på att japanska hushåll och företag har blivit alltmer pessimistiska om den ekonomiska utvecklingen. Samtidigt har exporten växt svagare än väntat och den japanska inflationen har stigit. Detta bidrar till att Konjunkturinstitutet reviderar ner den japanska BNP-tillväxten med 0,8 procentenheter i år samt med 0,5 respektive 0,1 procentenheter 2009 och 2010 (se tabell 40).

Den amerikanska tillväxten revideras däremot upp för 2008 på grund av en oväntat stark utveckling av konsumtion och export under det andra kvartalet i år. För 2009 bedöms tillväxten i USA bli marginellt svagare än i juniprognosen och för 2010 är prognosen för den amerikanska BNP-tillväxten uppreviderad med 0,1 procentenheter.

Sammantaget revideras tillväxten i OECD ner med 0,2 procentenheter 2008 och 2009 samt 0,1 procentenheter 2010 (se diagram 211).

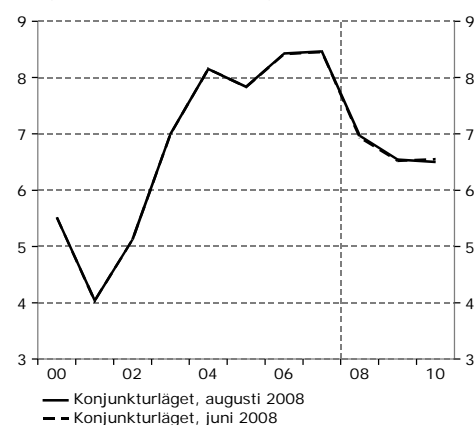
Utvecklingen i övriga delar av världen följer i stort sett den som prognostiserades i junirapporten. Tillväxten i Kina revideras dock ner med 0,2 procentenheter 2010, huvudsakligen på grund av en svagare utveckling av exporten (se tabell 40).

Diagram 211 BNP i OECD
Årlig procentuell förändring

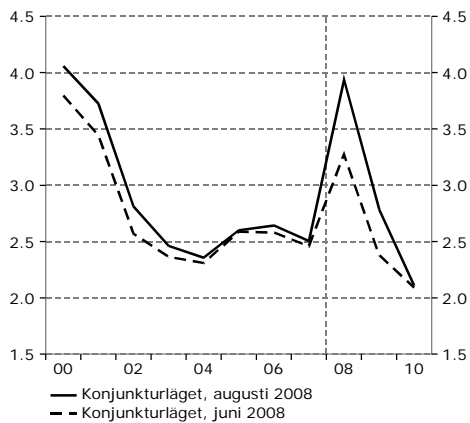
Källor: OECD och IMF.

Diagram 212 BNP i Världen exkl. OECD
Årlig procentuell förändring

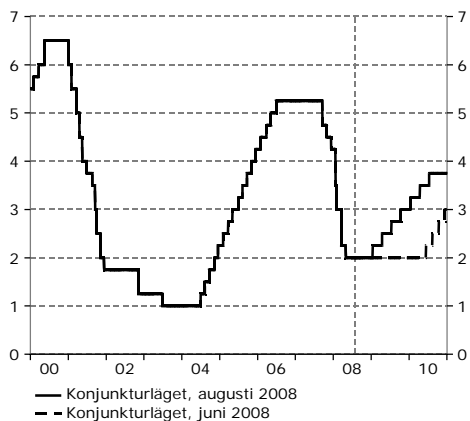
Källor: OECD och IMF.

Diagram 213 Inflation i OECD-området
Procent

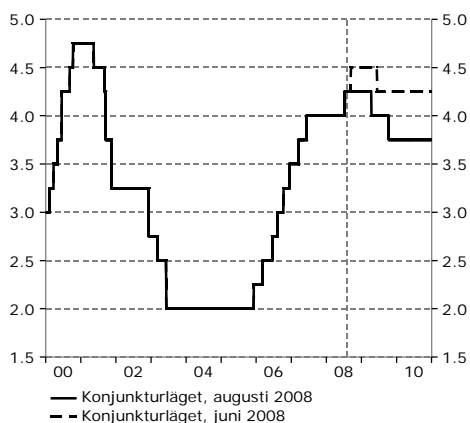
Källor: OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 214 Styrränta i USA
Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 215 Styrräntor i euroområdet
Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Revideringarna av framför allt OECD-ländernas tillväxt medför att den globala tillväxten revideras ner med en tiondel för samtliga prognosår (se tabell 40).

FORTSATT HÖG INFLATION I OMVÄRLDEN

Inflationen är fortsatt hög i OECD-området. Den senaste tidens inflation har till stor del orsakats av prisuppgångar på energi och livsmedel vilket har bidragit till att öka inflationsförväntningarna i många länder. Konjunkturinstitutet bedömer att KPI växer med 3,9 procent i OECD i år, en upprevidering med 0,6 procentenheter jämfört med juniprognosen. Inflationen bedöms falla tillbaka till 2,8 procent under 2009, vilket ändå innebär en upprevidering med 0,4 procentenheter (se diagram 213).

TIDIGARELAGDA RÄNTEHÖJNINGAR I USA

USA har för närvarande, i likhet med många andra OECD-länder, både hög inflation och ett lågt resursutnyttjande. Konjunkturinstitutets nuvarande prognos för 2008 års styrränta är densamma som i junirapporten, men i nuvarande prognos tidigarelägger Fed sina räntehöjningar jämfört med juniprognosen. Fed bedöms höja räntan till 3,00 procent under 2009 i samband med att den amerikanska konjunkturen vänder upp, en upprevidering med 1 procentenhet. Under 2010 fortsätter Fed att höja räntan till 3,75 procent, en upprevidering med 0,75 procentenheter jämfört med junirapporten (se diagram 214).

RÄNTESÄNKNINGAR I EUROOMRÅDET

I nuvarande prognos bedöms inflationen i euroområdet falla tillbaka under 2009 då prisökningarna på energi och livsmedel klingat av. Detta tillsammans med en tydligt dämpad ekonomisk aktivitet och ett minskat resursutnyttjande i euroområdet medför att prognosen för ECB:s styrränta revideras ner. ECB bedöms behålla referäntan på 4,25 procent i år och därefter sänka räntan till 3,75 procent 2009 för att sedan låta räntan ligga kvar på den nivån under 2010. Detta innebär nedrevideringar av referäntan med 0,25 procentenheter 2008 och 0,50 procentenheter 2009 och 2010 (se diagram 215).

Tabell 40 Nuvarande prognoser för omvärlden jämfört med prognosen i juni 2008

Årlig procentuell förändring när annat inte anges

	2008		2009		2010	
	aug-08	Diff.	aug-08	Diff.	aug-08	Diff.
BNP						
USA	1,5	0,3	1,3	-0,1	2,8	0,1
Japan	0,9	-0,8	1,3	-0,5	1,9	-0,1
Danmark	0,5	-1,0	1,2	0,0	1,3	-0,1
Norge	2,8	-0,2	2,1	-0,1	2,2	0,0
Euroområdet	1,5	-0,4	1,1	-0,3	1,9	-0,1
Finland	2,5	-0,3	2,1	-0,3	2,5	-0,1
Frankrike	1,3	-0,6	1,2	-0,3	1,9	0,0
Tyskland	1,6	-0,5	1,0	-0,3	2,0	0,1
Storbritannien	1,5	-0,3	1,4	-0,4	1,9	-0,3
OECD	1,7	-0,2	1,7	-0,2	2,6	-0,1
Indien	7,7	0,0	7,6	0,0	8,0	0,0
Kina	10,2	0,0	9,5	0,0	9,0	-0,2
Sydamerika	5,0	0,1	4,3	0,1	4,1	0,0
Världen	3,9	-0,1	3,8	-0,1	4,3	-0,1
KPI i OECD	3,9	0,6	2,8	0,4	2,1	0,0
Federal funds target rate ¹						
	2,00	0,00	3,00	1,00	3,75	0,75
ECB:s refinansränta ¹						
	4,25	-0,25	3,75	-0,50	3,75	-0,50
Dollar/Euro ²						
	1,55	0,00	1,53	0,00	1,50	-0,02
Oljepris ³						
	114,3	1,1	114,0	-2,3	110,5	-2,2

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i juni 2008. Ett positivt värde anger en upprevidering.

¹ Procent, vid årets slut. ² Nivå, vid årets slut. ³ Dollar per fat, årsgenomsnitt.

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Utvecklingen i Sverige

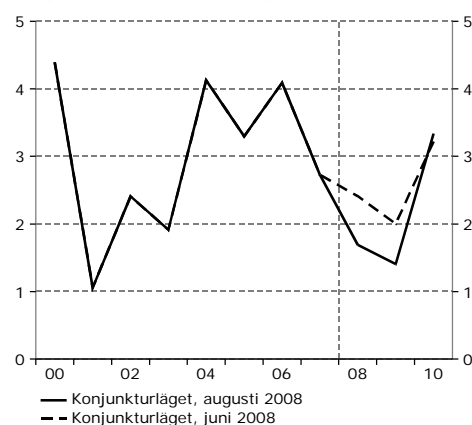
LÄGRE TILLVÄXT 2008 OCH 2009

Sveriges tillväxt i år och nästa år blir svagare än i juniprognosen. Tillväxten i BNP revideras ner med 0,7 procentenheter 2008 och 0,6 procentenheter 2009 (se diagram 216). En svagare utveckling av samtliga delar av efterfrågan, med undantag för 2008 års tillväxtbidrag från lagerinvesteringar, ligger bakom nedrevideringarna (se tabell 41).

Hushållens förväntningar har fortsatt att försvagas under sommaren. Konjunkturbarometern för juli och augusti visar exempelvis på det lägsta konsumentförtroendet sedan mitten av 1990-talet. Samtidigt har inflationen varit fortsatt hög och Stockholmsbörsen har försvagats ytterligare sedan junirapporten. Konjunkturinstitutet reviderar bl.a. av dessa skäl ner tillväxten i hushållens konsumtionsutgifter med 0,4 procentenheter både 2008 och 2009 (se diagram 217).

Diagram 216 BNP i Sverige

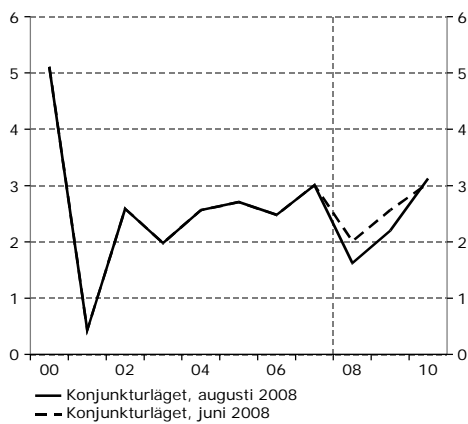
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 217 Hushållens konsumtionsutgifter

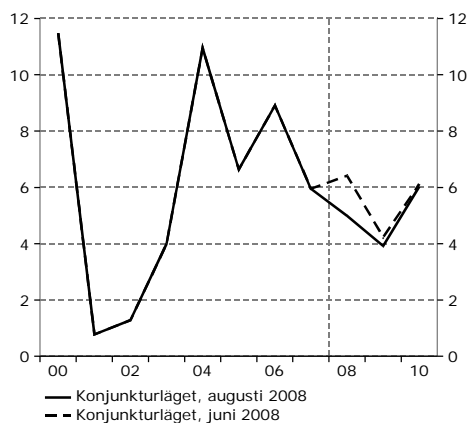
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 218 Export

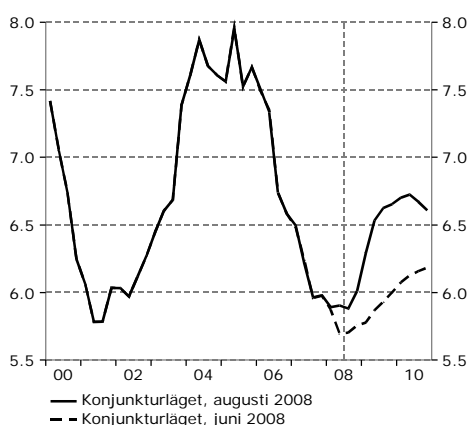
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 219 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tillväxten i den offentliga konsumtionen revideras ner för 2008. Den offentliga konsumtionen växer med 0,7 procentenheter i år, en nedrevidering med 0,2 procentenheter (se tabell 41). Nedrevideringen beror bl.a. på att kommunal och statlig konsumtion utvecklades svagare än väntat under det andra kvartalet i år.

Även de fasta bruttoinvesteringarna utvecklades svagt under det andra kvartalet i år. Detta inte minst till följd av en svag utveckling av såväl maskin- som bostadsinvesteringar. Indikatorer tyder också på att kapacitetsutnyttjandet inom tillverkningsindustrin har fallit tillbaka och att bostadsinvesteringarna kommer att utvecklas svagt framöver, inte minst under 2009. Tillväxten i de fasta bruttoinvesteringarna revideras därför ner med 1,1 procentenheter 2008 och 1,3 procentenheter 2009 (se tabell 41).

Den svagare internationella konjunkturen innebär att exporttillväxten revideras ner för 2008 och 2009. En svag utveckling av exporten under årets andra kvartal och en vikande orderingång hos exportföretagen bidrar också till att exporttillväxten blir 1,4 procentenheter svagare 2008 och 0,3 procentenheter svagare 2009 jämfört med juni-prognosen (se diagram 218).

Importtillväxten 2008 och 2009 blir också svagare än i juni-rapporten. En svagare tillväxt i inhemsk efterfrågan leder till att importtillväxten revideras ner med 0,2 procentenheter 2008 och 0,9 procentenheter 2009 (se tabell 41).

HÖGRE ARBETSLÖSHET UNDER PROGNOSSPERIODEN

Sysselsättningsutvecklingen blev något svagare än väntat under andra kvartalet 2008. Samtidigt har varslen ökat och tjänsteföretagens anställningsplaner fallit den senaste tiden. Konjunkturinstitutet reviderar därför ner sysselsättningstillväxten och upp arbetslösheten. Sysselsättningen utvecklas 0,2 procentenheter svagare i år än i juni-prognosen (se tabell 41). För 2009 revideras sysselsättningstillväxten ner med 0,4 procentenheter (se tabell 41). Arbetslösheten blir 0,1 procentenheter högre i år än i juni-prognosen och revideras upp med 0,6 procentenheter 2009 och 2010 (se diagram 219).

RESURSUUTNYTTJANDET REVIDERAS NER

Nedrevideringarna av de närmaste årens BNP-tillväxt bidrar till att resursutnyttjandet blir lägre än i juni-prognosen. BNP-gapet revideras ner med 0,7 procentenheter 2008, 1 procentenhet 2009 och 0,6 procentenhet 2010 (se tabell 41).

Högre arbetslöshet under 2009 och 2010 bidrar till att även arbetsmarknadsgapet revideras ner. Tillväxten i antalet arbetade timmar revideras ner 0,6 procentenheter 2009 på grund av svagare sysselsättningsutveckling. Arbetsmarknadsgapet bedöms bli

–0,7 procent under 2009, en nedrevidering med 0,8 procentenheter, och –1,1 procent under 2010, en nedrevidering med 1,1 procentenheter (se diagram 220).

Även utvecklingen av potentiella variabler bidrar till att resursutnyttjandet revideras. Enligt SCB:s senaste befolkningsprognos växer antalet personer i arbetsför ålder snabbare än vad som antogs i juniprognosen. Dessutom har regeringen aviserat reformer på skatteområdet som bedöms öka den potentiella arbetskraften något de närmaste åren. Detta leder till upprevideringar av tillväxten i potentiellt antal arbetade timmar i ekonomin med 0,2 procentenheter 2008 och 2009. För 2010 revideras tillväxten i potentiellt antal arbetade timmar upp mindre, med 0,1 procentenheter (se tabell 41).

LÖNERNA REVIDERAS NER

Timlönen bedöms utvecklas svagare än i juniprognosen. I år revideras timlönetillväxten ner med 0,2 procentenheter då lönerna har utvecklats svagt hittills under året. För 2009 och 2010 revideras timlönetillväxten ner med 0,3 respektive 0,4 procentenheter. För dessa år är revideringarna framför allt föranledda av den svagare konjunkturen på arbetsmarknaden (se tabell 41).

LÄGRE INFLATION 2009 OCH 2010

Inflationen har varit fortsatt hög sedan junirapporten. Den höga tillväxten i konsumentpriserna kan till stor del förklaras av snabbt stigande energi- och livsmedelspriser. Den fortsatt höga inflationen medför att prognosen för såväl KPI-inflationen som KPIX-inflationen revideras upp med en tiondels procentenhet 2008 (se diagram 221 och tabell 41).

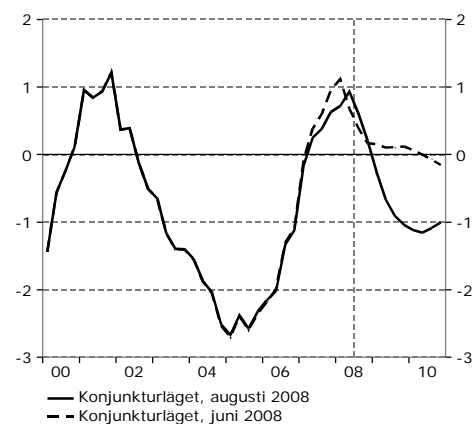
I nuvarande prognos bedömer Konjunkturinstitutet att energipriserna faller tillbaka något snabbare än i junirapporten. Detta tillsammans med en svag efterfrågeutveckling medför att inflationsprognosen revideras ner för 2009 och 2010. KPI växer med 2,5 procent 2009, en nedrevidering med 0,4 procentenheter. Utvecklingen av KPIX blir 2,0 procent, 0,3 procentenheter lägre än i juniprognosen. Under 2010 faller inflationen ytterligare. KPI-inflationen blir liksom KPIX-inflationen 1,6 procent 2010, nedrevideringar med 0,6 respektive 0,1 procentenheter (se diagram 221 och tabell 41).

REPORÄNTAN REVIDERAS NER

I likhet med juniprognosen låter Riksbanken reporäntan ligga kvar på 4,50 procent under resten av 2008. Nedrevideringarna av inflationen och resursutnyttjandet medför att prognosen för Riskbankens reporänta revideras ner för 2009 och 2010. Konjunkturinstitutet bedömer att reporäntan sänks till 3,75 procent under 2009 när inflationen faller och resursutnyttjandet blir lågt, en nedrevidering med 0,50 procentenheter. Under 2010 sänker

Diagram 220 Arbetsmarknadsgap

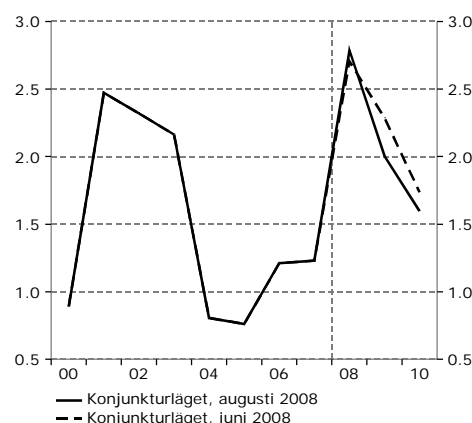
Procent av potentiellt arbetade timmar, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 221 KPIX-inflationen

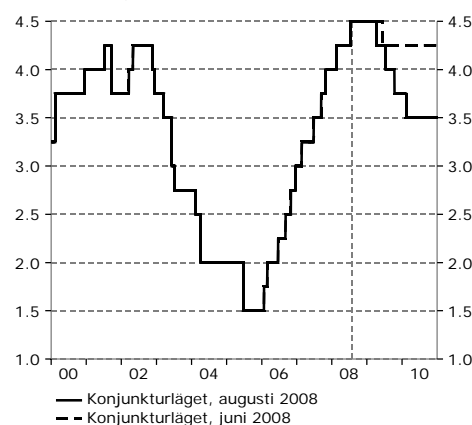
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 222 Reporänta

Procent, dagsvärden

Källor: Riksbanken, Reuters, Prospera och Konjunkturinstitutet.

Riksbanken räntan ytterligare till 3,50 procent, en nedrevidering med 0,75 procentenheter (se diagram 222)

LÄGRE OFFENTLIGT FINANSIELLT SPARANDE UNDER PROGNOSPERIODEN

Avmattningen i den svenska ekonomin får konsekvenser för det offentliga sparandet under prognosperioden. Den svaga utvecklingen på Stockholmsbörsen och fallande företagsvinster för med sig en svag utveckling av kapitalskatterna. Detta tillsammans med andra effekter från konjunkturförsvämringen på de offentliga finanserna och en mer expansiv finanspolitik under 2009 bidrar till att det finansiella sparandet i offentlig sektor bedöms bli svagare än i juniprognosen. I år revideras det offentliga finansiella sparandet som andel av BNP ner med 0,6 procentenheter. Under 2009 och 2010 är nedrevideringarna något större och uppgår till 1,0 respektive 0,7 procentenheter (se tabell 41).

Tabell 41 Nuvarande prognos för Sverige jämfört med prognosen i juni 2008

Årlig procentuell förändring när annat inte anges

	2008		2009		2010	
	aug-08	Diff.	aug-08	Diff.	aug-08	Diff.
Nyckeltal						
KPI, årsgenomsnitt	3,8	0,1	2,5	-0,4	1,6	-0,6
KPIF, årsgenomsnitt	3,0	0,1	2,4	-0,2	1,9	-0,2
KPIX, årsgenomsnitt	2,8	0,1	2,0	-0,3	1,6	-0,1
Timlön, hela ekonomin	4,2	-0,2	4,0	-0,3	3,6	-0,4
Reporänta¹						
Reporänta ¹	4,50	0,00	3,75	-0,50	3,50	-0,75
10-årig statsobligationsränta ¹	4,4	0,0	4,4	-0,2	4,6	-0,1
Kronindex (KIX)²						
Kronindex (KIX) ²	109,9	1,6	109,6	1,5	109,3	1,4
Sysselsättning						
Sysselsättning	1,2	-0,2	-0,2	-0,4	0,4	0,0
Arbetslöshet³ (ILO)						
Arbetslöshet ³ (ILO)	5,9	0,1	6,5	0,6	6,7	0,6
Bytesbalans⁴						
Bytesbalans ⁴	7,9	-0,4	8,1	-0,1	8,3	0,0
Offentligt finansiellt sparande⁴						
Offentligt finansiellt sparande ⁴	2,6	-0,6	0,9	-1,0	0,7	-0,7
Försörjningsbalans						
BNP						
BNP	1,7	-0,7	1,4	-0,6	3,3	0,1
Hushållens konsumtion						
Hushållens konsumtion	1,6	-0,4	2,2	-0,4	3,1	0,1
Offentlig konsumtion						
Offentlig konsumtion	0,7	-0,2	1,0	0,0	2,1	0,0
Fasta bruttoinvesteringar						
Fasta bruttoinvesteringar	4,2	-1,1	1,9	-1,3	3,3	0,3
Lagerinvesteringar⁵						
Lagerinvesteringar ⁵	-0,5	0,4	-0,6	-0,4	0,3	0,0
Export						
Export	5,0	-1,4	3,9	-0,3	6,0	-0,1
Import						
Import	4,7	-0,2	3,9	-0,9	6,2	-0,2
Resursutnyttjande						
Potentiellt arbetade timmar⁶						
Potentiellt arbetade timmar ⁶	1,4	0,2	1,1	0,2	1,0	0,1
Arbetade timmar⁶						
Arbetade timmar ⁶	1,7	0,4	-0,2	-0,6	0,7	0,0
Arbetsmarknadsgap⁷						
Arbetsmarknadsgap ⁷	0,6	0,0	-0,7	-0,8	-1,1	-1,1
Potentiell BNP⁶						
Potentiell BNP ⁶	2,5	-0,3	2,4	-0,2	2,4	-0,3
Kalenderkorrigerad BNP⁶						
Kalenderkorrigerad BNP ⁶	1,4	-0,7	1,6	-0,6	3,0	0,1
BNP-gap⁸						
BNP-gap ⁸	-0,8	-0,7	-1,6	-1,0	-1,0	-0,6

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i juni 2008. Ett positivt värde anger en upprevidering.

¹ Procent, vid årets slut. ² Nivå, vid årets slut. ³ Nivå i procent ⁴ Procent av BNP.

⁵ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁶ Kalenderkorrigerad. ⁷ Faktiska arbetade timmars avvikelse från potentiellt arbetade timmar. ⁸ BNP:s avvikelse i procent från potentiell BNP.

Källa: Konjunkturinstitutet.